

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР «МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ МОН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ І ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ
ОДЕСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ УДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛІВ
РІШЕЛЬЄВСЬКИЙ ЛІЦЕЙ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ

МАТЕРІАЛИ

IX Міжнародної науково-практичної конференції

6–7 грудня 2017 року
м. Одеса

Київ–2017

УДК 011.895:37-056.45
ББК 72:74.200.5
И66

И66 Інноваційні технології навчання обдарованої молоді : матеріали IX-ї Міжнародної науково-практичної конференції, 7–8 грудня 2017 року, м. Київ. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2017 – 390 с.

У збірник увійшли статті та тези учасників IX-ї Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології навчання обдарованої молоді», у яких розглянуто ряд актуальних напрямів:

- ✓ Інноваційні моделі підтримки процесів розвитку особистості дитини
- ✓ Психологія обдарованості
- ✓ Методологія розвитку інтелекту дитини
- ✓ STEM-освіта трансдисциплінарний підхід навчання
- ✓ Системи управління знаннями в освітньо-інформаційному середовищі як засіб розвитку творчості та обдарованої особистості
- ✓ Інформаційно-освітній простір: методологічні основи проектування, створення, формування
- ✓ Методологія створення електронних підручників
- ✓ Впровадження дистанційних послуг у середній, професійній та вищій освіті
- ✓ Моніторинг якості освіти
- ✓ Вироблення управлінських рішень на основі використання сучасних ІТ-технологій
- ✓ Організація науково-дослідницької діяльності учнівської і студентської молоді з використанням засобів інформаційно-освітнього простору
- ✓ Розвиток професійної компетентності вчителя у системі неперервної освіти
- ✓ Єдиний освітній простір: технологічні засади, особливості формування
- ✓ Інформаційні технології як шлях впровадження STEM-освіти
- ✓ Вітчизняні, зарубіжні надбання та інноваційні рішення в освіті
- ✓ STEM-освіта як інновація оновлення технологій навчання природничо-математичних дисциплін

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

УДК 011.895:37-056.45
ББК 72:74.200.5

ЗМІСТ

Алексєєв Є. О. Талант-менеджмент у формуванні необхідних якостей майбутнього успішного спеціаліста	7
Амосова Л. О. Пісочна анімація як засіб розвитку дитячої обдарованості	12
Ананьєва Н. В. Розвиток умотивованого й успішного вчителя, який працює з обдарованими учнями в умовах реформування освіти.....	15
Андросович К. А. Інформаційно-методична підтримка педагогів з питань безпечного впливу інтернету на соціалізацію обдарованих учнів.....	21
Бережна Л. В. Роль школи в соціалізації та вихованні дітей, як інституту освіти.....	24
Белікова Ю. Ю. Компетентності особистості на тлі відкритої освіти.....	28
Боровицька О. М. У пошуках інноваційних технологій навчального процесу	31
Букун О. О. Інноваційна педагогічна діяльність як умова екологічного виховання учнів	36
Ваганова Н. А. Процес розуміння як важлива складова інтелектуального розвитку дитини	41
Гончарова-Тисяцька А. Ю. Формування ключових компетентностей вихованців в закладі позашкільної освіти	45
Грицишина Т. І., Косміна О.В., Савченко Ю. Ю. Шляхи реалізації STREAM-освіти дошкільників.....	50
Гулько Ю. А. Дитяче експериментування як показник обдарованості	60
Гуралюк А. Г. Візуалізація онтологічного інтерфейсу.....	65
Дворянчук Л. М. Раннє виявлення обдарованості у дітей дошкільного віку	69
Дем'яненко В. Б. Формування мережецентричного інформаційно-освітнього середовища засобами комп'ютерних онтологій.....	72
Дехтяр А. С. Модернізація змісту освітнього процесу в умовах впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій розвитку креативно-інтелектуальних здібностей учнів	81
Дехтяр Є. С. Організація самоосвітньої діяльності педагога засобами ІКТ	84
Додик Г. З. Увага! Обдаровані діти. Розвиток здібностей учнівської молоді	87
Драгунова В. В. Особливості моделювання педагогічних умов впровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти.....	92
Зверик А. П. Один из механизмов творческой одаренности.....	96
Зимогляд В. А., Левшина О. М. Особливості педагогічної роботи з обдарованими дітьми.....	101
Ібрагімов М. М., Колядич Е. В. Спортософія в контексті сучасних педагогічних парадигм.....	106

Іванова Л. А. Шляхи розвитку професійної компетентності вчителя у системі неперервної освіти.....	111
Ігнатова О. М. Тренінговий майданчик – інноваційна модель надання освітніх послуг обдарованої учнівської молоді	116
Карленко Н. В., Терещенко Н. Д. Впровадження виховних превентивних програм, тренінгових технологій та курсів в аспекті розвитку здібностей учнів різного віку та реалізації моделі здоров'язбережувального освітнього простору.....	121
Киричук В. О. Система психолого-педагогічного проектування освітнього середовища в онлайн-режимі	125
Кисла Т. А. Сучасний інструментарій творчості вчителя-філолога.....	134
Кліх Л. В., Зазимко О. В. Вдосконалення якості освітнього процесу в умовах реалізації нового освітнього законодавства	137
Ковшар О. В. Stream – сучасна технологія дошкільної освіти	142
Копичинська О. М. Розвиток науково-дослідницьких інтересів учнів на уроках математики і фізики.....	145
Корінна Л. В. Інноваційно-насичене середовище освітнього закладу: передумови що сприяють ефективному використанню інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових освітніх ресурсів в освітньому просторі ліцею-інтернату	150
Костенко Т. М. Інноваційна модель розвитку творчого потенціалу учнів в закладі позашкільної освіти	161
Костіна Л. Ю., Осадча О. Я. Електронне освітнє середовище ліцею у формуванні інформаційно-цифрової компетентності учасників освітнього процесу	165
Котеля Т. М. Інноваційні моделі підтримки процесів розвитку особистості дитини (з досвіду роботи Котелі Т. М.)	171
Крутий К. Л., Грицишина Т. І., Стеценко І. Б. Використання технології «Освітня подорож» як засобу реалізації STREAM-освіти дошкільників	180
Кулігіна О. В. Урок як імерсійне середовище для організації науково-дослідницької діяльності учнів.....	186
Кухарська Т. А. Система роботи з молодими педагогами в позашкільному навчальному закладі (з досвіду роботи Тернопільського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді)	191
Латиш Н. М. Активізація конструктивного мислення учнів молодшої школи	195
Лозова Н. Г., Лозовий В. Б. Особливості організації науково-дослідницької діяльності в освітньому середовищі вищого навчального закладу	200
Луцишина Л. М. Гурткова робота як один із основних напрямків роботи з обдарованими дошкільниками на сучасному етапі	206

Михайлюк А. А. STEM-освіта – трансдисциплінарний підхід навчання	209
Мишолов Н. В. Індивідуальний освітній маршрут дитини дошкільного віку	214
Мишолов Ю. В. Стратегія розвитку творчого потенціалу дітей дошкільного віку.....	218
Міленіна М. М. Інноваційні підходи до розуміння обдарованості: антропологічний та біологічний аспекти.....	221
Моляко В. А. Психологическая система творческого тренинга карус.....	231
Онопченко Г. В., Онопченко О. В. Система ІКТ-діагностики обдарованості у розрізі психолого-педагогічного супроводу особистості	236
Парфенюк Н. В. Електронна бібліотека як засіб використання інформаційно-комунікативних технологій в системі вищої освіти.....	243
Петриченко Т. М. Психологія обдарованості.....	248
Петрова О. П. Педагогічний супровід індивідуальної траєкторії розвитку обдарованої дитини	251
Піліна А. М., Кагляк О. В. Навчальна екскурсія в системі інформаційно-освітнього простору позашкільного навчального закладу на прикладі проекту «Занурення у бізнес» КПНЗ «Київська мала академія наук учнівської молоді».....	257
Попова О. А. Психолінгвістичні засади роботи над інтелектуально-мовленнєвим розвитком учнів	264
Попова О. І. Формування професійного мовлення майбутніх учителів початкової школи на засадах компетентнісного підходу в умовах магістратури	268
Постова К. Г. Співвідношення інтелекту і креативності в учнів схильних до дослідницької діяльності	272
Рибкіна Л. В. Розвиток професійно-педагогічної комунікативної компетентності педагога у системі позашкільної освіти	278
Ростока М. Л. Моніторинг як метод прогнозування якості освітнього процесу: альтернативний підхід	283
Рубленко В. М. «Історична очно-заочна школа юного інтелектуала» як інноваційна форма підготовки обдарованих учнів до інтелектуальних змагань з історії	286
Ряба О. В. Створення предметно-розвиваючого середовища в вікових групах для організації роботи з обдарованими дітьми.....	289
Савченко І. М. Протидія корупції в освіті засобами рейтингової системи оцінювання досягнень учнів Малої академії наук України.....	292
Сапелкіна З. В. Дитяча обдарованість у дошкільному віці.....	295
Сичевська-Дегтярьова М. В. Педагогічний супровід розвитку обдарованої особистості.....	297

Слинькова Т. В. Управління пізнавальною активністю старшокласників засобами ІКТ	303
Слободяник О. В. Мотивація учнів закладів загальної середньої освіти до вибору технічних та інженерних професій.....	307
Сорока С. В. Особливості соціалізації підлітків в Інтернет-середовищі	311
Стрижак О. Є. Трансдисциплінарність і мережецентризм – парадигми сучасного освітнього простору	317
Стьопул В. І. Характеристика складових компонентів лінгвістичних здібностей.....	320
Сухина Л. Г. Формування творчих здібностей дошкільників через проектну театральну діяльність	324
Таран В. І. Створення сприятливих умов для розвитку обдарованих дітей, що мають схильність до математики	328
Терентьєва Н. Р. Розвиток навиків читання учнів на уроках англійської мови.....	331
Ткаченко А. Ю. Інтерактивні технології як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів	335
Третяк Т. М. Розвиток конструктивного мислення учнів засобами КАРУСУ	338
Фадєєва О. В. CLIL технологія на уроках іноземної мови	343
Фізер Л. І. Ресурсне малювання базових форм	346
Хринюк О. С., Хринюк Н. М. Державна політика формування освітнього та життєвого простору молоді	350
Чистяков П. А. Прийняття управлінських рішень на основі використання сучасних ІТ-технологій.....	353
Шведчикова Т. В., Поліщук Г. В. Формування економічної компетентності у студентів засобами ІКТ.....	358
Шелестова Л. В. Професійна компетентність педагога у формуванні картини світу дітей.....	364
Шеремет О. В. Інноваційні засоби та форми організації навчального процесу STEM-освіти в позашкільних навчальних закладах (на прикладі Чернігівського територіального відділення МАН).....	372
Шульга В. М. Впровадження медіаосвіти в Україні.....	374
Щербанюк О. В. Інноваційні технології навчання в сучасній школі.....	383
Ющенко О. В. Майстер-клас «Ой, люлечки, люлі...»	387

АЛЕКСЕЄВ Є. О.,
аспірант
Інституту обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ
Alekeev@gmail.com

ТАЛАНТ-МЕНЕДЖМЕНТ У ФОРМУВАННІ НЕОБХІДНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО УСПІШНОГО СПЕЦІАЛІСТА

Стаття знайомить з основами методів виявлення та розвитку талантів у сфері ІКТ – більш широко відомих як Талант-Менеджмент та розкриває основну проблематику пошуку талантів серед абітурієнтів та існуючих спеціалістів.

Ключові слова: талант-менеджмент, якості успішного ІТ-спеціаліста, пошук талантів, успішний програміст, профорієнтація, підбір кадрів.

This article introduces the foundations of the methods of identifying and developing talent in the field of IT - more widely known as Talent-Management, and reveals the key issues for finding talent among entrants and existing professionals.

Key words: talent management, qualities of a successful IT specialist, talent search, successful programmer, career guidance, selection of personnel.

Сучасні вимоги до майбутніх спеціалістів у сфері інформаційно-комунікативних технологій мають досить важливе та проривне значення для системи освіти, як старшокласників технічного профілю, так і представників неперервної освіти – дорослих. Динамічний розвиток мов програмування, розвиток технологій та постійно зростаючий рівень конкуренції між провідними ІТ-компаніями далеко випереджають можливості державної освіти.

В наш час продукт інформаційних технологій – це перш за все продукт інтелектуальний. Отже, найбільш якісний та затребуваний продукт виробляє компанія, яка зможе сконцентрувати в собі поєднання інтелектуальних та креативних здібностей співробітників, рівень їх вмотивованості та відчуття впевненості у завтрашньому дні, а також відчуття особистої відповідальності за результати своїх дій.

Маючи в недалекому минулому потужну радянську школу технічної освіти, Україна поки що значно випереджає європейські країни з кількості учнів, які планують вступ до технічно-орієнтованих вищих навчальних закладів. Маючи достатньо інтелектуального капіталу, за допомогою використання найбільш поширеної в США та Європі практики пошуку та розвитку талантів – талант-менеджменту, можна суттєво скоротити час підготовки та розвитку майбутніх успішних спеціалістів, підвищити швидкість

засвоєння професійних знань та необхідних якостей (англ. softskills) для виконання тих чи інших завдань.

Існує багато схожих визначень талант-менеджменту, наведемо основні з них:

«Талант-менеджмент» (англ. Talentmanagement) – це сукупність інструментів керування персоналом, які дають можливість організації залучати, ефективно використовувати та утримувати співробітників, які вносять суттєвий вклад в розвиток організації [1].

Згідно визначення Ушевої М. Н., – термін «талант-менеджмент» (управління талантами) – це цілеспрямована діяльність, спрямована на створення в компанії системи набору, розвитку, використання та утримання талановитих співробітників, здібних в досягненні виняткових результатів в бізнесі [2].

Термін «талант-менеджмент» поширився в світі після публікації консалтинговою компанією McKinsey роботи «Війна за таланти». Компанія визначила, що талант менеджмент або «управління талантами – це діяльність компанії, що дає змогу використовувати вкладення в талановитий персонал у галузі середнього та вищого менеджменту» [3].

Згідно опитувань, проведених автором статті серед представників керівного складу з ТОП-25 ІТ-компаній України, найбільш гострі питання, що стосуються управління персоналом та суттєво відображаються на подальшому його розвитку та уповільненні темпів росту компанії – це застарілі методи роботи HR відділів в поєднанні з величезною завантаженістю HR-спеціалістів. Результатом помилок при наймі є відсутність сучасних методик відбору талантів та недостатня кваліфікація HR-менеджерів, які в більшості випадків мають філологічну освіту, замість психологічної або фахової за спеціальністю, та діють за допомогою власного напрацьованого досвіду.

Типові помилки HR при проведенні співбесід – особистісні уподобання або судження HR-спеціаліста щодо тих чи інших якостей кандидата (або навіть його зовнішнього вигляду), неможливість адекватно оцінити рівень професійних знань та умінь потенційного співробітника. Часто це трапляється через дедлайни по закриттю певних вакансій. В результаті компанія стикається з наступними труднощами:

- плінність кадрів;
- професійне «вигорання» співробітників;
- відсутність жаги до самостійного розвитку;
- конфліктність всередині проектів та суперництво між співробітниками всупереч цілям компанії;

- відсутність лояльності та відданості компанії у співробітників;
- зниження ефективності виконання завдань, затягування строків проектів;
- руйнація духу компанії та мотивації ключових «талентів»;
- відокремлення відділу HR від бізнесу в цілому;
- Великі міжнародні компанії, які практикують ТМ – досить уважно шукають необхідні кадри, використовуючи такі методи відбору, як:
 - проведення очних та дистанційних співбесід;
 - надання кандидатам до виконання тестові завдання для визначення їх рівня професійних знань та навичок;
 - проведення співбесід та анкетування з психологами для визначення комунікативних навичок;
 - тестування на визначення EQ;
 - проведення асесмент сесій (англ. *assessment session*), де кандидатам даються на вирішення конкретні задачі та ситуації, які на думку керівництва компанії будуть або можуть виникати при роботі майбутнього працівника.

Кожна організація варіює, застосовує та будує власні методи пошуку талентів. Серед найпоширеніших з них – створення власних підготовчих курсів, проведення відкритих семінарів, днів відкритих дверей для майбутніх співробітників, де найкращі представники компанії презентують свої конкурентні переваги на ринку, інновації у менеджменті та роботі з персоналом, сформований корпоративний дух.

Створення підготовчих курсів – витратна, але ефективна процедура пошуку та розвитку талановитих кадрів. За даними сайту DOU.ua, одні з найбільших ІТ-компаній в Україні майже на 100% формують свій кадровий резерв початківців (англ. *junior*) з власних підготовчих курсів, що дозволяє тренерам та керівникам підрозділів заздалегідь вивчити необхідних кандидатів, з'ясувати їх сильні та слабкі сторони та визначити потенціал розвитку всередині компанії.

Треба зазначити, що саме потенціал розвитку кандидата, а не вже сформований набір знань та навичок є пріоритетним у сучасному процесі пошуку талентів. Акцент на визначенні саме потенціалу, еволюціонував з процесу пошуку спеціалістів з набором необхідних знань під тиском факторів багатокритеріальності унікальних соціально-комунікативних утворень всередині різних організацій. Мається на увазі, що успішний спеціаліст конкретного проекту компанії – не зможе застосувати свої вміння в іншій організації, через вже сформовану в ній іншу культуру комунікацій.

Культура комунікацій (вона ж корпоративна культура) – результат роботи чіткої системи правил для усіх співробітників компанії, які приймають участь у

донесенні її цінностей до клієнтів, партнерів та колег. За даними Wiki – корпоративна культура (англ. corporate culture) – це система цінностей та переконань, які розділяє кожен працівник фірми та передбачає його поведінку, обумовлює характер життєдіяльності організації. Корпоративна культура – це також спосіб і засіб створення організації що самостійно розвивається.

Отже, формування корпоративної культури – важливий і необхідний процес, що створює певні правила і норми поведінки, які звужують коло людей здатних до їх сприйняття, а отже зміцнює відданість та лояльність працівників до компанії.

Педагогічна частина талант-менеджменту – другий важливий етап роботи із абітурієнтами та майбутніми співробітниками. Виявивши обдарованого абітурієнта, задача спеціаліста з талант-менеджменту провести тестування кандидата на предмет відповідності його особистісних якостей (англ. softskills) до заздалегідь визначених у компанії якостей щодо певних професій за експертними оцінками провідних спеціалістів.

У своїй роботі Орел Е. А. відзначає основні якості, необхідні майбутньому програмісту:

- схильність до абстрагування і розуміння відносин між елементами;
- гнучкість мислення;
- критичність;
- схильність до планування, аналізу та систематичної роботи;
- готовність поповнювати знання і переучуватися.

На думку програміста та бізнесмена Кріса Кайта, майбутній професійний програміст повинен розвинути в собі наступні п'ять якостей:

- терпимість;
- сміливість та відвагу;
- пристрасть до своєї роботи;
- креативність;
- логічне мислення [6].

На рівні гіпотези слід визнати, що основні якості програміста можуть бути в чомусь схожими, але будуть відрізнятися між собою за різними ментальними ознаками програмістів з різних регіонів світу. Наразі проводиться дослідження щодо якостей ідеального програміста серед експертної середі українських спеціалістів.

Виявлення необхідних якостей кандидатів проводиться за допомогою багатьох психологічних методик, серед яких загальний тест інтелекту Айзенка (IQ), тест на визначення типу особистості Майєрс-Брігс, методика

на гнучкість мислення Лачінса А. С., тест щодо дивергентного мислення Вільямса та ін.

Отримані результати будуть покладені в основу подальшого розвитку майбутнього спеціаліста, розвитку його слабких та зміцненню сильних якостей, необхідних для виконання завдань на рівні найкращих співробітників компанії.

Найкращий метод посилення необхідних якостей – знаходження «таланту» в експертному середовищі, спостереження з боку ментора або наставника, проходження спеціалізованих тренінгів, формуючих необхідні психологічні якості.

Важливим фактором успіху навчання є адаптація стандартних програм розвитку тих чи інших якостей до потреб конкретних компаній, на базі створення професійної моделі спеціаліста, необхідної для співставлення талановитих кандидатів з найкращими спеціалістами компанії, лідерами та ключовими трендсетерами (англ. trendsetter).

ЛІТЕРАТУРА

1. https://ru.wikipedia.org/wiki/управление_талантами
2. Ушева М.Н. Талант менеджмент в современном управлении человеческими ресурсами / М.Н. Ушева // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – №3. – Т.2. – С. 173-179.
3. Майклз Э. Война за таланты [Текст] : пер. с англ. / Э. Майклз, Х. Хэндфилд-Джонс, Э. Экселрод. – М. : Манн, Иванов и Фербер, 2005. – 261 с.
4. Кутовец Я.В. Талант-менеджмент, как фактор повышения эффективности для компании / Nauka-rastudent.ru : Электронный научно-практический журнал. – 2015. – N. 03 (15) / [Электронный ресурс] – Режим доступа. – URL: <http://nauka-rastudent.ru/15/2452/>
5. Орел Е.А. Диагностика особенностей мыслительной деятельности специалистов в области информационных технологий (программистов) / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата психологических наук. – Москва – 2007.
6. Chris Kite, 5 personality every new programmer should have. 09.18.2014 <https://learntocodewith.me/posts/5-computer-programmer-personality-traits/>
7. Henride Romrée, BruceFecheyr-Lippens, and Bill Schaninger. People analytics reveals three things HR may be getting wrong. McKinsey Quarterly. July 2016.
8. Продиус О.І., Журавель А.І., Сітор М.О. Талант-менеджмент як невід’ємна складова успіху організації. [Електронний ресурс] / О.І. Продиус, А.І. Журавель, М.О. Сітор // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 1 (6). – С. 172-177. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n1.html>

Амосова Людмила Олександрівна,
Дошкільний навчальний заклад ясла-садок комбінованого типу №15
м. Умань, Черкаська обл.,
dnz15uman@ukr.net

ПІСОЧНА АНІМАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ

В статье рассматриваются вопросы об использовании песочной анимации как техники активного воображения, способствующей творческому развитию ребенка и активизации собственного «Я» в работе с одарёнными дошкольниками

Ключевые слова: детская одаренность, творческое развитие.

The article discusses the use of sand animation as a technique of active imagination that contributes to the creative development of the child and the activation of one's own «I» in working with gifted preschoolers

Key words: child talent, creative development.

Обдарована дитина - це особистість, яка має потенціал інтелектуального та креативного розвитку. Тому будь-яка дитина є обдарованою, що отримав від природи і батьків безцінний «дар», ресурси для особистісного розвитку. Французький просвітителі сказав свого часу, що генії падають з неба. Іноді їм пощастить впасти до воріт палацу, але в більшості випадків вони пролітають повз. Тому головне завдання батьків і дошкільного закладу - вчасно побачити в дитині риси обдарованості та допомогти їй розвинутися.

Для розвитку обдарованості особливої важливості представляє одна обов'язкова умова: діяльність, якою займається дитина, повинна бути пов'язана з позитивними емоціями, приносити радість і задоволення [1].

Досвід роботи з дітьми показує, що образотворча діяльність приносить багато радості дошкільнятам. Потреба в малюванні закладена у дітей на генетичному рівні.

У пошуках нових методів і технологій у розвитку художньої обдарованості дітей дошкільного віку було звернуто увагу на нетрадиційні способи малювання. Не применшуючи ролі класичного навчання дітей образотворчої грамоти, нетрадиційні техніки малювання є важливим і суттєвим доповненням. Демонструючи незвичайні поєднання матеріалів та інструментів, нетрадиційна техніка цікава і доступна за технологією виконання. Створює мотивовану потребу у дитини до малювання, допомагає вирішити поставлену їм творчу задачу. Саме тому необхідно познайомити дитину з найрізноманітнішими образотворчими техніками і надати більше шансів для самовираження.

Таким чином, актуальність педагогічного досвіду з розвитку художньої обдарованості дітей через використання нетрадиційних технік малювання бачиться в нових підходах, які дарують дитині атмосферу вільного, радісного творчості, політ думки, сміливість і неповторність. Він уже не боїться зробити щось не так, неправильно. Художній образ, отриманий засобами нетрадиційних технік, виходить виразним і яскравим. Дитина залишається задоволеною результатом, а отже, втягується у власну творчість.

Особливе місце в системі роботи займає пісочна анімація . Найсприятливіший для сендплею – дошкільний вік. Часто дошкільники не спроможні передати свої переживання через недостатній розвиток вербального апарату, бідність уявлень чи затримку розвитку. У таких випадках пропонується техніка виявляється вельми корисною. Маніпулювання з різноманітними предметами, піском, водою, конструктивними й пластичними матеріалами для них – найприродніша діяльність, що особливо важливо за наявності в дитини мовних порушень. Кожна обрана фігурка втілює якийсь образ, може взаємодіяти з іншими персонажами. Дитина сама придумує, про що вони розмовляють або що роблять, іноді вона може попросити логопеда приєднатися до гри і діяти від імені якогось персонажа. В усіх цих випадках малюк відчувається господарем свого маленького світу, режисером дійства, що розігрується на пісочному полі.

Техніка пісочної анімації має свої етапи. Роботу з дітьми з її використанням починаємо з чотирирічного віку. На першому етапі діти знайомляться з властивостями піску, пробують малювати пальчиками, вчать найпростішим навичкам роботи на піску. Другий етап - предметне малювання піском. Третій етап передбачає сюжетне малювання піском і знайомство зі світловим столом. Така робота ведеться в основному індивідуально з обдарованими дітьми під час гурткової роботи. Найцінніше в пісочній анімації , що дитина в процесі малювання відкриває в собі щось нове, будучи відкриттям для дорослих. Гра з піском як спосіб розвитку і самотерапії дитини відомий з давніх часів. Вона – це природна і доступна для кожної дитини форма діяльності. Дитина часто словами не може висловити свої переживання, страхи, і тут на допомогу приходять ігри з піском. [2]. Програваючи ситуації за допомогою іграшкових фігурок, створюючи картину власного світу з піску, дитина звільняється від напруги. А найголовніше - вона набуває безцінний досвід безлічі життєвих ситуацій, адже в справжній казці все закінчується добре. Перенесення традиційних педагогічних занять в пісочницю дає більший виховний і освітній ефект, ніж стандартні форми навчання.

• *По-перше*, істотно посилюється бажання дитини пізнавати щось нове, експериментувати і працювати самостійно.

- *По-друге*, в пісочниці потужно розвивається тактильна чутливість як основа «ручного інтелекту».

- *По-третє*, в іграх з піском більш гармонійно і інтенсивно розвиваються всі пізнавальні функції (сприйняття, увага, пам'ять, мислення), а також мова і моторика.

- *По-четверте*, вдосконалюється предметно-ігрова діяльність, що в подальшому сприяє розвитку сюжетно-рольової гри і комунікативних навичок дитини.

- *По-п'яте*, пісок, як і вода, здатний «заземлити» негативну енергію, що особливо актуально в роботі з «особливими» дітьми.

Пісок виступає образотворчим матеріалом в тривимірному зображенні. Образи виходять об'ємними. Світловий супровід створює химерні тіні. Динаміка зміни образів утримує інтерес глядача і самого виконавця. Взаємодіючи з піском, пропонуються дітям такі вправи: погладити долонями по поверхні піску, виконуючи зигзагоподібні і кругові рухи; проводити різнопланові рухи долонею; пройтися долонями по прокладеній трасі, залишаючи на ній свої відбитки рук; створювати сліди відбитками долонь, кулачків, нагідок, подушечок пальців; створювати пальцями, ребрами долонь, кулачків, малювати всілякі візерунки і форми (доріжки, парканчики, стежки, гори, струмки, річки); використовувати додаткові предмети для зображення предметів і явищ; розрівнювати пісок долонями; перетирати його, «солити», сипати цівкою на стіл, на пальчики, на долоню; малювати обома руками відразу. Синхронне використання рук дуже корисно для розвитку 2-х основних видів сприйняття: інтелектуально-логічного та емоційно цілісного. Права рука відповідає за розвиток активності, раціональності, розумових і аналітичних здібностей, інтелекту, концентрації, стимулює розвиток логічних, аналітичних операцій, раціональність, послідовність, об'єктивність. Ліва рука розвиває в дитині сприйняття, почуття, інтуїцію, емоційність, мрійливість, образне мислення. Не секрет, що таке малювання корисно для формування навичок письма. Зіткнення з піском впливає на розвиток дрібної моторики рук, що впливає і на якість мовлення дитини. Ігри з піском – одна з форм природної діяльності дитини, які можна використовувати під час проведення коригувальних, розвивальних і навчальних занять. Вони розвивають тактильну чутливість і дрібну моторику, навчають дитину прислухатися до власних відчуттів, аналізувати результати дослідів. Ці ігри сприяють розвитку мовлення, уваги, пам'яті та стабілізують емоційний стан дошкільника [3].

Діти будь-якого віку з великим задоволенням граються у піску. Так, метод пісочної гри придатний для дітей трьохрічного віку. Під час гри перед дитиною не ставляться завдання і не висувуються жодні критерії, лише створюються

умови для прояву природних здібностей. Такі ігри насичені різними емоціями: здивуванням, хвилюванням, радістю, захопленням тощо. Вони дають дитині змогу відчувати себе впевненою і вмілою: вона створює нове, не боїться ламати старе і щось змінювати. Під час ігор з піском створюються оптимальні умови для розвитку творчого потенціалу дитини, активізації її просторової уяви, образно-логічного мислення, тренування дрібної моторики рук. Також у процесі колективних ігор дитина усвідомлює морально-етичні норми, у неї формується гармонійний образ світу. Під час занять та після них усі діти задоволені і виходять з бажанням зустрітися знову. І це, мабуть, найголовніше, що дають дітям ігри з піском.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гречишкіна А., Коваленко Н. Сендплей – гра з піском//Палітра педагога.–2010. - № 4.
2. Карабаєва І. Пісок як матеріал для розвитку творчості та навчання дітей// Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2010. - № 5.
3. Юрченко Н. Ф. Розвивальні ігри з водою та піском. – Х.: «Основа», 2010.

Ананьєва Н. В.,

*к.п.н., заступник директора Першої міської гімназії
Черкаської міської ради Черкаської області
ananieva2012@gmail.com*

РОЗВИТОК УМОТИВОВАНОГО Й УСПІШНОГО ВЧИТЕЛЯ, ЯКИЙ ПРАЦЮЄ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

В статье анализируются проблемы развития мотивированного и успешного учителя, который сможет эффективно работать с одаренными учениками в условиях реформирования образования. Представляют интерес формы повышения профессионального уровня и творческой компетентности учителя и модель индивидуальной траектории развития учителя иностранного языка на разных уровнях: гимназическом, городском и областном, всеукраинском и международном.

Ключевые слова: мотивированный и успешный учитель, работает с одаренными учениками, профессиональное развитие и творческая компетентность учителя, траектория индивидуального развития учителя.

The problems of the development of a motivated and successful teacher who will be able to work effectively with the gifted students under the conditions of the education reform are analyzed. The forms of a foreign language teacher professional development and creative competence, the model of an individual professional

development trajectory at different levels (school, city and region, all-Ukrainian and International) arouse certain interest.

Key words: a motivated and successful teacher, to work with gifted students, a teacher's professional development and creative competence, a teacher's individual development trajectory.

Перша міська гімназія м. Черкас, Асоційована школа ЮНЕСКО належить до інноваційних загальноосвітніх навчальних закладів України і є експериментальним навчальним закладом Усеукраїнського рівня з теми «Дидактичне забезпечення варіативного компонента змісту навчання іноземних мов в основній і старшій школі», експериментальним майданчиком Інституту обдарованої дитини НАПН України з теми «Соціалізація обдарованих старшокласників засобами Інтернет-технологій», школою – лабораторією Інституту педагогіки НАПН України та експериментальним навчальним закладом регіонального рівня з теми «Реалізація моделей перспективного розвитку інноваційних шкіл Черкаської області».

Наш навчальний заклад націлений на вдосконалення механізмів надання якісних освітніх послуг та інноваційний розвиток в умовах реформування освіти. Гімназія має суттєві ознаки інноваційного закладу: відкритість до нових ідей, ефективне впровадження нових освітніх технологій, забезпечення значно вищого рівня освіти, ніж у звичайній середній школі, успішний розвиток міжнародного співробітництва, належна підтримка й соціальна захищеність як гімназиста, так і педагога. За рівнем полілінгвістичності гімназія – наймасштабніша серед загальноосвітніх навчальних закладів України, яка забезпечує викладання 10 мов, а саме: української, російської, англійської, німецької, французької, іспанської, італійської, польської, китайської, івриту.

Безсумнівно, саме такий навчальний заклад може взяти на себе відповідальність за модернізацію гімназії та реформування навчально-виховного процесу, а також приділяти постійну увагу послідовному зростанню професійно-фахової компетентності і творчого потенціалу педагогів, зростанню рівня мотивації, підвищенню якості освіти учнів, розвитку їхніх талантів та обдарувань, обов'язково враховуючи соціальне замовлення суспільства на конкурентоспроможну особистість, яка володіє ключовими компетентностями та здатна жити, вчитися і працювати у глобалізованій багатомовній спільноті.

Педагогічний колектив гімназії стабільний, із 64 педагогів – 49 учителів вищої категорії, 5 заслужених учителів України, 6 національних переможців українсько-американських програм. Важливо, що педагогічний колектив гімназії усвідомлює необхідність інноваційної дослідно-експериментальної діяльності; готовий до творчого впровадження нововведень; позитивно

сприймає перспективний педагогічний досвід; має здатність до фахової рефлексії та націлений на позитивні результати роботи. Інноваційні процеси у гімназії пов'язані з систематичним та послідовним підвищенням професійно-фахової підготовки і розвитку творчого потенціалу вчителя. Вони спрямовані на формування й удосконалення як професійних, так і особистих якостей, які забезпечують самореалізацію індивідуальності педагога та ефективну роботу з обдарованими учнями.

Учитель полілінгвістичної гімназії – це учитель-дослідник, який упроваджує ідеї передового педагогічного досвіду, удосконалює його, експериментує та формує власний досвід роботи, залучає обдарованих учнів до творчої пошукової та проектної роботи. Він працює над новими підручниками, розробляє авторські програми, спецкурси, факультативи, дидактичні матеріали з окремих тем та навчально-методичні комплекси. Діяльність сучасного вчителя-дослідника носить поліфункціональний та полідіяльнісний характер і детермінується різноманітними факторами впливу зовнішнього соціокультурного середовища на гімназію.

Згідно з рамкою безперервного професійного вдосконалення вчителів іноземних мов, розробленою Британською Радою в Україні та МОН України в 2011 році, учитель вищої категорії – це високо досвідчений вчитель, який може виконувати додаткові ролі викладача-тренера, наставника, модератора, фасилітатора, мультиплікатора та постійно підвищує свою власну професійну майстерність, рівень саморозвитку та самоосвітньої компетентності. Він охоче освоює продуктивні методики, інтерактивні та інформаційно-комунікативні технології навчання іноземної мови, які успішно використовують його європейські колеги і «досягають ширшого і глибшого розуміння способів життя і форм мислення інших людей та їх культурного спадку» [1,3].

Висока професійно-фахова компетентність учителів допомагає розвивати творчі здібності обдарованих учнів. Вони вміють створювати життєві ситуації та практикують завдання, що сприяють творчій активності та спрямованості учнів, розвивають їхню уяву та асоціативне мислення. Важливими є використання вчителями методів і технологій особистісно зорієнтованого навчання, індивідуалізації та диференціації процесу навчання. Зроблено перші кроки в упровадженні тьюторингу як нової альтернативної форми роботи з обдарованими учнями. Серед методів навчання превалюють самостійна робота, проектна діяльність, пошуковий і дослідницький підходи до засвоєння навчального матеріалу. Педагоги беруть участь у конкурсах фахової майстерності (див. табл. 1) та здійснюють пошук шляхів підвищення професійно-фахової компетентності (див. табл. 2).

Таблиця 1

Педагогічні працівники гімназії - призери Всеукраїнських конкурсів і проектів фахової майстерності (2014-2017 рр.)

№ п/п	ПІБ вчителя	Назва конкурсу/проекту	Місце	Рік
1.	Ананьєва Н. В. Потьомкіна О. В. Ткаченко Л. Д. Кірсанова Е. В.	Всеукраїнський конкурс «Організація роботи методичних об'єднань» (МЦФЕР – Україна)	I місце	2014
2.	Ананьєва Н. В.	Всеукраїнський конкурс «Організація дослідно-експериментальної діяльності: методичний аспект» (МЦФЕР – Україна)	Лауреат	2015
3.	Басиста Л. М. Момот Ю. В.	Всеукраїнський проект Go Global «Учителі англійської мови – агенти змін»	I місце	2016
4.	Колектив учителів англійської мови	Всеукраїнський проект Go Camp	I місце I місце	2016 2017
5.	Береславська В. І	Міжнародний грант Євросоюзу для підвищення кваліфікації вчителів іспанської мови (стажування в Іспанії)	I місце	2016
6.	Корнієнко Г. Л.	Міжнародна програма «Відкритий світ» (стажування в США)	I місце	2017

Як видно з табл. 1 учителі гімназії беруть участь у різноманітних конкурсах та проектах фахової майстерності.

Таблиця 2

Форми підвищення професійно-фахового рівня вчителів гімназії (2016-2017н.р.)

№ п/п	Кількість учителів/ ПІБ учителя	Форма підвищення професійно-фахового рівня
1.	6 осіб	3-місячне навчання в он-лайн режимі по програмі Jolly Phonics у Ірландському коледжі CPD
2.	20 осіб	2-місячне навчання в он-лайн режимі по програмі « Google у професійній діяльності вчителя »
3.	14 осіб	Участь у Всеукраїнських та міжнародних науково-практичних та педагогічних семінарах, конференціях, форумах, виставках
4.	8 осіб	Участь у Всеукраїнських інтернет-заходах (вебінарах)
5.	2 особи	Навчання у літніх мовних школах Польщі, Мальти, Ірландії, Іспанії
6.	4 особи	Навчання у рамках Всеукраїнської програми GoCamps
7.	2 особи	Участь у Всеукраїнському конкурсі Go Global як агенти змін та двотижневе стажування під егідою Британської Ради в Україні у м.Львові
8.	1 особа	Грант Євросоюзу на тижневе стажування на курсах підвищення кваліфікації в Академії Master м. Саламанка, Іспанія
9.	4 особи	Викладання англійської мови разом з Дж. Ендерс, волонтером Корпусу Миру США в Україні, у рамках проекту «Викладання англійської мови як іноземної» протягом 2016-2017 н.р.

№ п/п	Кількість учителів/ ПІБ учителя	Форма підвищення професійно-фахового рівня
10.	1 особа	Трирічне дистанційне навчання за міжнародною програмою для викладачів французької мови PROFLE, розроблену Посольством Франції у співпраці з МОН України, а також Міжнародним центром педагогічних досліджень (CIEP) й Національним центром дистанційної освіти Франції (CNED)
11.	1 особа	Навчання на I курсі магістратури Національного університету «Острозька Академія» на гуманітарно-філологічному факультеті

Як підтверджує табл.2, учителі гімназії успішно навчаються дистанційно та в режимі онлайн, у літніх мовних школах, беруть участь у семінарах та конференціях тощо.

У гімназії приділяється велика увага підвищенню професійно-фахової компетентності і творчої ініціативи вчителів. Постійно проводяться семінари, тренінги, семінари-практикуми, методичні брифінги з метою забезпечення підвищення рівня теоретичного навчання і практичної підготовки педагогів. Вони мають усі можливості самостійно опрацювати педагогічну й нормативну літературу, аналізувати власний досвід та узагальнювати його. Традиційним стало проведення вернісажів уроків досвідчених учителів для колег та зарубіжних друзів, міських й обласних майстер-класів. Учителі зорієнтовані на використання науково-методичних форм представлення своєї педагогічної діяльності. Вони надсилають розробки своїх уроків до фахових періодичних видань, оформлюють методичні брошури, збірки, навчально-методичні посібники. Популярними стають інноваційні форми методичної роботи: створення електронного портфолію вчителя, електронного мовного портфолію учня, флаєрів учителів й обдарованих гімназистів, які розміщуються на сайті гімназії, охоче навчаються дистанційно за програмами Британської ради в Україні та Американських Рад в Україні. Таким чином, інновації, творчість, креативна діяльність виступають як невід’ємні характеристики педагогічного мислення, котре є основою формування творчої особистості [8,125], необхідної для роботи з обдарованими учнями.

У гімназії розроблено модель індивідуальної траєкторії розвитку учителя іноземної мови в умовах реформування освіти (див. Рис 1.). У моделі зазначено основні параметри діяльності вчителя на гімназійному, міському й обласному, Всеукраїнському й міжнародному рівнях. Модель віддзеркалює реальні складові розвитку вчителя іноземної мови і його участь у різних формах діяльності. Можна реально простежити професійно-фахове зростання вчителя від підвищення власної компетентності на рівні гімназії до кваліфікованої діяльності на міжнародному рівні.

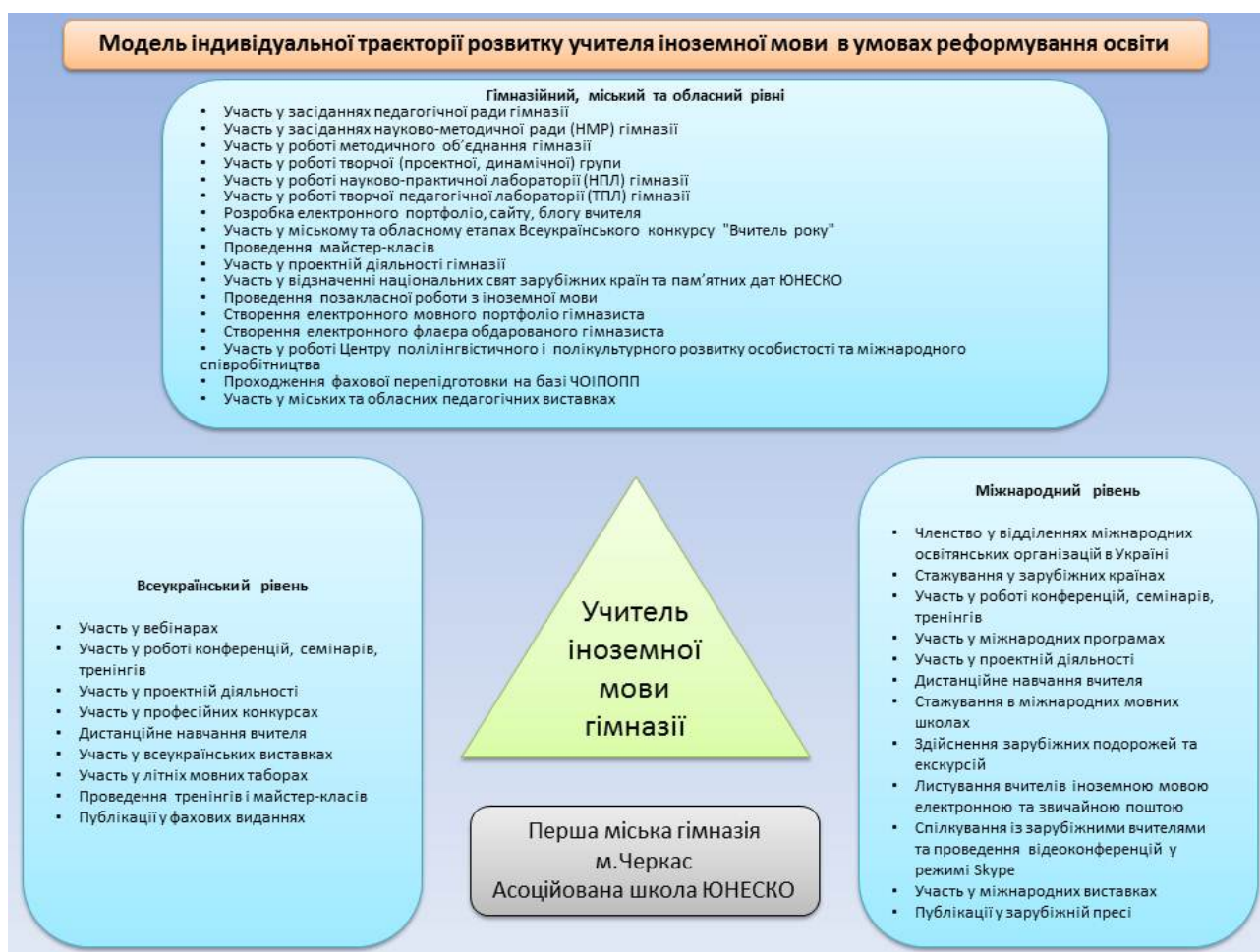

Рис.1. Модель індивідуальної траєкторії розвитку учителя іноземної мови в умовах реформування освіти

Отже, з метою впровадження індивідуальної траєкторії розвитку учителі іноземних мов мають брати участь у різноманітних заходах на гімназійному, міському та обласному рівнях, а саме – в роботі педагогічної ради гімназії, науково-методичної ради (НМР), методичного об'єднання гімназії, творчої (проектної, динамічної) групи, науково-практичної лабораторії (НПЛ), творчої педагогічної лабораторії (ТПЛ), у міському та обласному етапах Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року» тощо; на Всеукраїнському рівні – це участь у вебінарах, конференціях, семінарах, тренінгах, у проектній діяльності тощо; на міжнародному рівні – стажування в міжнародних мовних школах, здійснення зарубіжних подорожей та екскурсій, листування вчителів іноземною мовою електронною та звичайною поштою, спілкування із зарубіжними вчителями та проведення відеоконференцій у режимі Skype тощо. Саме такі вчителі зможуть стати вмотивованими й успішними, створювати партнерські стосунки з обдарованими і талановитими учнями і вносити суттєвий вклад у реформування української школи.

Таким чином, формування вмотивованого і успішного учителя сприяє організації ефективної співпраці з обдарованими учнями, формуванню компетентного і конкурентоспроможного випускника, здатного нестандартно мислити, швидко адаптуватися до мінливих обставин, самостійно приймати відповідальні рішення та успішно жити й працювати у багатомовній європейській спільноті. Це, безсумнівно, є значним кроком уперед на шляху до інтегрування України у європейський освітній простір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – Київ, Ленвіт, 2003. – С.3.
2. Леонова Л. Створення освітніх траєкторій для обдарованої молоді в загальноосвітній школі//Завуч - №15. – 2014 . - С.24-29.
3. Сафарян С. Діагностування рівня розвитку творчого потенціалу дитини//Заступник директора школи. - №9. – 2016. – С.26-34.
4. Ковальчук В., Переймибіда Л., Харламова Ю. Становлення творчого потенціалу особистості гімназиста //Завуч. - №11. – 2017. – С.13-34.
5. Федорчук О.А.Особливості сучасного мислення особистості в умовах ціннісних трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 24 жовтня 2017 року, м. Київ. – К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. – С. 124-129.

Андросович К. А.,
кандидат психологічних наук,
завідувач відділу інтелектуального розвитку
обдарованої особистості ІОД НАПН України,
м. Київ, e-mail: ksn@ukr.net

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНА ПІДТРИМКА ПЕДАГОГІВ З ПИТАНЬ БЕЗПЕЧНОГО ВПЛИВУ ІНТЕРНЕТУ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ

Annotation. The article reveals the influence of the Internet on the socialization of gifted students; stages of prevention of negative consequences of Internet socialization are singled out; offered scientific and methodological developments to support teachers on the issues of safe Internet impact on the socialization of gifted students.

Keywords: safety, internet, socialization, gifted students, support.

Аннотация. В статье раскрыто влияние Интернета на социализацию одаренных учеников; выделены этапы предупреждения негативных последствий Интернет-социализации; предложены научно-методические

разработки для поддержки педагогов по вопросам безопасного воздействия Интернета на социализацию одаренных учеников.

Ключевые слова: безопасность, Интернет, социализация, одаренные ученики, сопровождение.

Помітне прискорення в політичному та інтелектуальному осмисленні соціальних, технічних, економічних та культурних феноменів, характерних для глобалізації, викликало необхідність створення системи психолого-педагогічної підтримки та захисту інтересів обдарованих дітей, змінило погляд на підходи до навчання і виховання підростаючого покоління. Посилення уваги до проблеми соціалізації особистості пояснюється, на наш погляд, все більш широким розумінням її впливу на розвиток і творчу реалізацію особистості в суспільстві, яке перебуває в умовах трансформації.

Наукові доробки попередніх років щодо науково-методичних основ розвитку інтелектуально обдарованої особистості в інформаційному просторі, представлені та доступні у публікаціях авторів та містять дані з проблематики психологічних закономірностей соціалізації особистості у віртуальному просторі, розвитку інтелектуальної обдарованості засобами Інтернету, психологічних механізмів соціалізації обдарованих дітей [2; 4; 5].

Аналіз світового та вітчизняного досвіду вирішення проблеми профілактики деструктивної соціалізації обдарованих старшокласників, зокрема в Інтернет-середовищі дозволив виявити загальні закономірності такої діяльності. Це обумовило виокремити у методики запобігання деструктивної соціалізації обдарованих старшокласників певних етапів, які спрямовані на: попередження виникнення негативних наслідків Інтернет-соціалізації в обдарованих старшокласників; усунення факторів ризику, що підвищують вірогідність деструктивної соціалізації обдарованих старшокласників в Інтернет-середовищі; соціально-педагогічну і психологічну реабілітацію обдарованих старшокласників, що зазнали негативного впливу Інтернет-середовища.

На основі співвіднесення функцій і дисфункцій Інтернету розкрито його негативний вплив на соціалізацію старшокласників. Серед негативних проявів Інтернет соціалізації виокремлено: порушення психофункціонального стану користувачів, незахищеність особистої інформації; неадекватне сприйняття ситуації через недостовірність та неструктуроване нагромадження інформації; он-лайн насилля, порнографія, наркоманія, тютюнопаління та інші негативні прояви, що обумовлені відкритим доступом до негативної інформації; відхід від реального життя; неможливість налагодити контакти з реальними людьми, обмеження традиційних видів діяльності (спілкування, гри, навчання); фінансові витрати; поширення ідей тероризму та інших антисуспільних рухів;

проблеми в навчанні й вихованні через розбіжність мережових і реальних суспільних норм і цінностей тощо. З'ясовано, що проблема Інтернет соціалізації найбільш гостро постає в підлітковому віці, коли відбувається активне формування пізнавальних процесів, становлення особистості та її ціннісних орієнтацій. Встановлено, що особливої уваги потребують обдаровані підлітки, котрі належать до групи ризику негативного впливу Інтернету на процес їхньої соціалізації, що обумовлено їхніми пізнавальними, емоційно-вольовими й особистісними характеристиками, сферою потреб, особливостями спілкування та діяльності.

Все це дає підстави говорити про необхідність створення певним чином керованого освітнього Інтернет-ресурсу для учасників навчально-виховного процесу. Так, ми пропонуємо науково-методичні напрацювання, а саме проект інтерактивної психолого-педагогічної підтримки процесу соціалізації обдарованих старшокласників [3].

Для інформаційно-методичної підтримки педагогів з питань організації супроводу соціалізації обдарованих старшокласників в Інтернет-середовищі на Facebook створено групу «Тьютор в соціальній мережі» (режим доступу: <https://www.facebook.com/groups>). У цій площині постійно публікується матеріали науково-практичних заходів а також на каналі Youtube (режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ZywwqYoCOLI>).

Розроблено методичний посібник: «Психолого-педагогічний супровід соціалізації обдарованих старшокласників в Інтернет-середовищі: Методичний посібник. – К.: Ін-т обдарованої дитини, 2017. – 152 с.» (авт. колектив Камишин В. В., Ткаченко Л. І., Андросович К. А., Бургун І. В.). Постійно поновлюється база та здійснюється добір технологій, методів, форм, засобів, спрямованих на профілактику, просвіту та подолання проблемних факторів розвитку обдарованих старшокласників (сценарії виховних заходів, розвивальні та корекційно-розвивальні програми, тренінги і т.д.) та для подальшого використання.

Для організації психолого-педагогічної діагностики учнів щодо вивчення рівня та механізмів впливу на їх соціалізацію розроблено та впроваджено електронний ресурс <http://testoteka.iod.gov.ua> та апробовано на базі експериментальних навчальних закладів: спеціалізованої школи № 196 І-ІІІ ст. з поглибленим вивченням англ. мови; Чернігівського ліцею № 32 Чернігівської міської ради Чернігівської області; Київського коледжу комп'ютерних технологій та економіки НАУ; Спеціалізованої ЗОШ № 1 ім. О. В. Суворова І-ІІІ ст. з поглибленим вивченням англ. мови м. Ізмаїла Одеської обл.

Таким чином, розроблений постійно діючий Інтернет-ресурс здійснює інформаційно-методичну допомогу соціальному педагогу, педагогам і

психологам шкільних та позашкільних закладів у роботі з обдарованими старшокласниками; психолого-педагогічну підтримку соціалізації обдарованих старшокласників в Інтернет-середовищі при здійсненні комунікації та проектуванні і реалізації соціально значущої діяльності. Вважаємо, що розробки [1, с.61-65; 2] є значущими для створення системи психолого-педагогічної підтримки процесу соціалізації обдарованих дітей та молоді, для розроблення спецкурсу у підготовці педагогів і психологів щодо роботи з обдарованими старшокласниками в Інтернеті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андросович К. А. Методичне забезпечення супроводу процесу соціалізації обдарованих старшокласників в умовах Інтернет-середовища/ К.А.Андросович // Вісник НАПН України «Психологія та педагогіка». Видавництво: «Педагогічна преса». – №4 (93), 2016 – 80 с.
2. Міленіна М. М. Розвиток інтелектуальної обдарованості засобами Інтернету : Посібник. / М. М. Міленіна та ін. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2015. – 4,0 д. а. (рукопис).
3. Андросович К.А. Проект інтерактивної психолого-педагогічної підтримки процесу соціалізації обдарованих старшокласників/ К.А. Андросович// Освіта та розвиток обдарованої особистості : Щомісячний науково-методичний журнал. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2017 – № 1 (56) /01/2017, 78с., – С. 28-33.0,7 д.а.
4. Лучинкіна А. І. Психологія Інтернет-соціалізації особистості : Монографія / А. І. Лучинкіна. – Сімферополь : АРІАЛ, 2013. – 355 с.
5. Лучинкіна А. І. Напрями попередження викривлень віртуальної соціалізації // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка. – 2013. – Вип. 47. – 190 с.

Бережна Л. В.,

Криворізька загальноосвітня школа

I-III ступенів №69

м. Кривий Ріг

school_69@ukr.net

РОЛЬ ШКОЛИ В СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ВИХОВАННІ ДІТЕЙ, ЯК ІНСТИТУТУ ОСВІТИ

Анотація. В роботі обґрунтовано те, що динамічний розвиток суспільства вимагає формування не стільки соціально типової, скільки індивідуальної особистості. Зокрема визначено, що система освіти, поряд з сім'єю є найбільш значимими суб'єктами соціалізації особистості й формування молодого покоління. Окреслено, що об'єднання зусиль школи і сім'ї допоможе створити широкий розвивальний простір сприятливий для розвитку дитини та її соціалізації.

Annotation. It has been substantiated that the dynamic development of society requires the formation of not so much socially typical as an individual personality. In particular, it is determined that alongside families the education system is the most significant subjects of the socialization of the individual and the formation of the younger generation. It is outlined that joining efforts of the school and the family will help to create a wide developmental favourable space for the development of the child and his/her socialization.

Ключові слова: розвиток дитини, навколишнє середовище, індивідуальні здібності, особливості, соціалізація, спілкування, виховання, суб'єкти соціалізації, формування, молоде покоління, ланки освітнього процесу, розвиваючий простір, адаптація, стратегія.

Keywords: development of a child, environment, individual abilities, features, socialization, communication, upbringing, entities of socialization, forming, younger generation, parts of the educational process, stimulating environment, adaptation, strategy.

На сучасному етапі розвитку суспільства, соціальні вимоги до школи змінилися. Зараз ми виховуємо дітей ХХІ століття, дітей більш здібних, ніж 20-30 років тому. Виховання дітей – це давнє мистецтво. Сьогоднішній день – інший час, в якому живуть діти. Для них майбутнє ще далеко. Діти живуть сьогоденням. Життя їх динамічне, як і життя суспільства. Школа покликана виховувати людину – перспективну, ділову, вміючу, здатну поєднати практику та ініціативність. Стратегічне завдання учня – оволодіти соціальним досвідом, щоб він був підвладний йому. Ознаками соціальної відкритості школи є: відповідність діяльності закладу до соціального запиту на освітні послуги, колегіальні взаємини, чіткі цілі.

Динамічний розвиток суспільства вимагає формування не стільки соціально типової, скільки яскраво індивідуальної особистості, що дозволяє залишатися в соціумі, який швидко змінюється. Саме освіта є основним чинником випереджальних змін. Виховання – це соціалізація людини, тобто осмислення нею норм і правил поведінки. Система освіти, поряд із сім'єю є найбільш значимим суб'єктом соціалізації особистості й формування молодого покоління. Педагогічний союз учнів, учителів, батьків – це могутня сила виховання. Тільки тоді, коли всі ланки освітнього процесу працюють на очікуваний результат, можна досягти успіху. Вони є рівноправними союзниками і партнерами. Об'єднання зусиль допомагає створити широкий розвивальний простір, сприятливий для розвитку дитини та її соціалізації [1, с.9].

Діти ще до школи одержують велику кількість інформації. Вони ходять в дитячий садок, музичні школи, знайомляться з новими людьми. На науковій мові це називається соціалізацією – розвитком особистості та її адаптацією до навколишнього середовища. Кожна дитина приходить до школи зі своїми поглядами, проблемами, інтересами, бажаннями, індивідуальними здібностями.

І тільки від учителя в школі, а від батьків вдома, залежить, якою бути цій дитині надалі.

У кожного учня є позитивні і негативні якості. Враховуючи позитивні якості, вчителю необхідно передбачити розвиток особистості учня. Перед учителем постає безліч проблем. Соціалізації без спілкування не буває. Потреба в комунікації у людини в генах. А дітям потрібно вливатися в колектив. По-перше, це допоможе їм стати активними і впевненими в собі, по-друге, навчить творчо мислити. Найголовніше – привчити дитину до шкільного розпорядку дня, сформувати вміння уважно слухати вчителя, виконувати його вимоги, спілкуватися з однолітками і т.д. Зараз з'явилося багато дітей, які потребують психологічної, соціальної, логопедичної допомоги. Педагоги намагаються соціалізувати їх, привчають їх до суспільства.

Сучасна освіта орієнтує особистість на глибинне осмислення своєї життєдіяльності і творчий підхід до самореалізації. Школа сьогодення, це школа яка не навчає, а керує знаннями. В школі відбуваються процеси розвитку уявлення про життя як безкінечний творчий процес, який залежить від самої людини. Тому, перед учителем стоїть не менш важливе завдання: як навчити і виховати людину з відповідним ставленням, поведінкою, здатністю жити в кращому світі. Надання допомоги в соціалізації дитини – завдання всього суспільства.

Вирішальним чинником розвитку дитини є якісне освітнє середовище. Школа має адекватно реагувати на соціальні зрушення й адаптуватися до змін у суспільних пріоритетах. Щоб навчити дітей мислити творчо, необхідно навчити їх основним операціям мислення. Щоб виростити творчу особистість, треба щоб це була розвинена і вихована особистість. Тільки правильно організована власна навчальна діяльність учня, може забезпечити усвідомлене і міцне засвоєння знань і дій. Проектування навчальним процесом в школі сприяє цілісному розвитку індивідуальності учня і конструктивно впливає на формування його готовності до активного життя та безперервної освіти [2, с. 122].

Школа – єдине місце, де дитина може вчитися. Середовище в якому перебуває дитина, виховує її найефективніше. Школа формує самостійну, успішну особистість. В епіцентрі всіх починань школи – вчитель. Загальновідомо: лише особистість може виховати особистість. Понад 11 років діти проводять у школі. В період навчання в загальноосвітній школі формуються, закладаються, набуваються цінності підростаючого покоління. Головне, що має дати освіта – це не багаж знань, а уміння самостійно створювати цей багаж. Школа стає важливим чинником для соціалізації особистості.

Головною метою роботи навчальних закладів, як державних установ соціалізації школяра, має бути створення освітнього середовища для формування високого рівня адекватної соціалізації, готовності дітей до життя в соціумі. Школа має допомогти людині пізнати себе, дати можливість

навчитися, орієнтуватися і адаптуватися в цьому світі. Це має бути школа, яка розвиває те, що в дитині потенційно закладено. Школа, яка дає можливість жити своїм життям й вільно проявляти себе, а не школа, яка подавляє індивідуальність дитини [3, с.5].

На особистісний розвиток дитини безпосередній вплив має вчитель. Учитель є організатором освітнього процесу, який знаходиться в постійному пошуку шляхів удосконалення освіти, заохочує учнів до творчої діяльності. Саме за допомогою особистісних рис педагога інформація певним чином передається учневі. Роль вчителя в класі складається не тільки в організації власної активності учнів, а й в керуванні цією активністю. Вчитель сам має бути безмежно і безумно активним. Найважливіше в учительській праці – це знання сутності дитини. З дитинства дитина прагне бути схожою на когось. Вона наслідує не «будь-кого», а того, кого вона поважає, любить. При всьому розвитку прогресу ми платимо високу ціну за новомодні засоби зв'язків і розваг дітей, але діти не соціалізовані. Вони не вміють розмовляти один з одним, знайомитися, спілкуватися, грати в командні ігри. Діти дуже легко закохуються в людину, але утримати таку любов надто тяжко: їм потрібна взаємність [4, с.17].

Для активної соціалізації багатьох дітей, важливим є досягнення успіху та самореалізація в різних видах діяльності. Це сприяє виробленню життєвих навичок вихованців завдяки спільним діям і спостереженню за поведінкою інших. Головне завдання школи – надати учням міцні знання, які допоможуть їм реалізуватися в житті. Кожен вчитель має використовувати нестандартні підходи до розкриття власних можливостей учнів, розвивати в них впевненість, готувати їх до змін в суспільстві. Отже, сучасна школа передусім виконує соціальне замовлення: навчити людину планувати стратегію власного життя, визначити свій стиль життя. І саме вчитель мусить формувати адаптовану до сучасних вимог особистість, соціально зрілу, різнобічно розвинену [5, с. 19].

ЛІТЕРАТУРА

1. Зарицька В. Г. Школа і погляд у майбутнє [Текст]: Збірник творчих проектів/ В.Зарицька. – Донецьк: Витоки, 2009 – 9с.
2. Лукіна Т. О. Сутність категорії якості освіти в умовах реформування освітньої галузі/ Т. О. Лукіна, О. І. Ляшенко// Зб. наук. праць. НАДУ. – 2003. – №2. – с. 122.
3. Савченко О. Я. Виховання розумної особистості, яка вміє самостійно вчитися [текст]/ О. Я. Савченко // Початкова школа. – 2007. – №8 – 5с.
4. Сметанський М. Соціально педагогічні умови професійного становлення вчителя [Текст] / М. Сметанський // Рідна школа. – 1995. – №5 – 17с.
5. Шарко В. Д. Нові технології навчання / В. Д. Шарко. – Херсон, 2000. – 19с.

КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ НА ТЛІ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ

Анотація: у статті визначені ключові компетентності учнів, усі їх реалізує вчитель, який повинен бути майстром своєї справи. Аналізується система відкритої освіти, яка займає одне з чільних місць в умовах інформаційного суспільства, яка допомагає вчителю через дистанційну освіту та нові інформаційні технології формувати компетентну особистість, високу конкурентну спроможність кожного випускника.

Ключові слова: ключові компетентності, відкрита освіта, інформаційні технології, наскрізні лінії.

Anotatsiya: u stat'ti vyznacheni klyuchovi kompetentnosti uchniv, usi yikh realizuye vchytel', yakyu povynen buty maystrom svoeyi spravy. Analizuyet'sya systema vidkrytoyi osvity, yaka zaymaye odne z chil'nykh mist' v umovakh informatsiynoho suspil'stva, yaka dopomahaye vchytelevi cherez dystantsiynu osvitu ta novi informatsiyni tekhnolohiyi formuvaty kompetentnu osobystist', vysoku konkurentnu spromozhnist' kozhnoho vypusknika.

Klyuchovi slova: klyuchovi kompetentnosti, vidkryta osvita, informatsiyni tekhnolohiyi, naskrizni liniyi.

Аннотация: в статье определены ключевые компетентности учащихся, все их реализует учитель, который должен быть мастером своего дела. Анализируется система открытого образования, которая занимает одно из ведущих мест в условиях информационного общества, которая помогает учителю через дистанционное образование и новые информационные технологии формировать компетентную личность, высокую конкурентную способность каждого выпускника.

Ключевые слова: ключевые компетентности, открытое образование, информационные технологии, сквозные линии.

Розвиток професійної компетентності вчителя у системі неперервної освіти відіграє важливу роль і у становленні дитини як особистості.

Держава встановлює для школи сьогодення обов'язковий стандарт академічних предметів і відповідний їм зміст, виділяючи для їх реалізації чітко окреслені час і місце. Роль учителя полягає в тому, щоб використовуючи стандартні, спеціально дозволені Міністерством освіти і науки підручники та інші дидактичні матеріали, передавати цей обов'язковий академічний стандарт знань, умінь та навичок усім своїм учням, тобто зміст навчання зосереджується тільки на теоретично-практичних аспектах певного академічного предмету.

Але 21-е століття – це глибинні й об'єктивні процеси формування єдиного відкритого освітнього простору. Новим принципом освіти стає управління

знаннями, які учні отримують самотужки, бо вчитель – це наставник, радник, помічник.

Міністерство освіти і науки України розпочало масштабні реформи загальної середньої освіти, оновлення програм, зокрема української мови та літератури, відбувається на основі чинного Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, ці зміни мають на меті поступовий перехід на принципи демократичного навчання, передбачені концепцією «Нової української школи».

Визначено ключові компетентності, на яких хочу зупинитися: спілкування державною мовою (користуємося українською мовою як державною для духовного, культурного й національного самовияву, висловлюємо думки, почуття, погляди, оцінюємо й осмислюємо ситуацію спілкування, здійснюємо адекватний добір мовно - виражальних засобів); спілкування іноземними мовами (знаходимо в текстах запозичені слова, обговорюємо прочитані або прослухані мовою оригіналу та в перекладі українською фольклорні та літературні твори); математична компетентність (оперуємо абстрактними поняттями, виокремлюємо головне та другорядне, установлюємо причинно - наслідковий зв'язок, формулюємо тезу, добираємо аргументи, перетворюємо інформацію з однієї форми в іншу); компетентності в природничих науках і технологіях (відшуковуємо інформацію про довкілля, критично оцінюємо відображені в наукових, художніх і публіцистичних текстах результати людської діяльності в природньому середовищі, спостерігаємо, аналізуємо, проводимо мовні експерименти, словесно оформлюємо результати досліджень, при цьому використовуємо сучасні технології); інформаційно-цифрова компетентність (з учнями діємо за алгоритмами, зокрема здійснюємо пошукову діяльність та аналіз мовних явищ, створюємо інструкції, складаємо план тексту, застосовуємо інформаційно-комунікаційні технології для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією з навчальною метою та в приватному спілкуванні, постійно працюємо над медійною грамотністю, намагаємося переводити навчальну інформацію в інший формат); уміння вчитися впродовж життя(плануємо й організовуємо власну навчальну діяльність, читаємо, використовуємо різні види читання, працюємо над поповненням словникового запасу, використовуємо різні джерела довідкової інформації, здійснюємо само-оцінювання результатів власної діяльності); соціальні та громадські компетентності(аргументовано і грамотно висловлюємо власну громадську позицію в суспільно-політичних питаннях, співпрацюємо з іншими на результат, намагаємося не допускати конфліктів. Розв'язуємо їх, досягаючи розумних компромісів, роблячи висновки, що людська гідність є найвищою цінністю); підприємливість (презентуємо власні ідеї та ініціативи, використовуємо доцільні виражальні мовні засоби, привчаємося до самоорганізації, виховуємо в учнів готовність брати на себе відповідальність,

учень повинен зрозуміти, що роль комунікативних умінь велика для успішної професійної кар'єри); загальнокультурна грамотність(використовуємо українську мову для духовного й культурного самовиявлення, використовуємо досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях, створюємо тексти, у яких виражаємо власні ідеї, досвід і почуття. Учні сприймають літературний твір як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого досвіду, виховуємо інтерес до набутків світового рівня, повагу до розмаїття культурного вираження різних народів); екологічна грамотність і здорове життя(враховуємо вплив слова на психічне здоров'я людини, відповідально використовуємо мовні виражальні засоби. Виховуємо толерантне ставлення до різних поглядів, намагаємося виховати в учня конструктивне спілкування в різних соціальних середовищах, прагнемо досягти соціальної захищеності, сімейного щастя, сприймаємо здоров'я як загальнолюдську цінність, усвідомлюємо значення навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, намагаємося спонукати до розуміння того, що треба зберігати природні ресурси, привчаємо дітей до економного ставлення до природних ресурсів).

З метою увиразнення ключових компетентностей під час навчально-виховного процесу уведено поняття наскрізних змістових ліній: НЛ – 1 - «Екологічна безпека і сталий розвиток», НЛ – 2 - «Громадянська відповідальність», НЛ – 3 – «Здоров'я і безпека», НЛ – 4 – «Підприємливість і фінансова грамотність».

Наскрізнi лінії є засобом інтегрування навчального змісту. Вони разом з ключовими компетентностями сприяють формуванню ціннісних і світоглядних орієнтацій учня, що визначають його поведінку в життєвих ситуаціях.

Виникає питання, чи зможе вчитель формувати всі ці ключові компетентності, якщо сам не володіє ними? Напевно, ні.

Світ, що змінюється, пред'являє кардинально нові вимоги до змісту освіти: вона має бути максимально насиченою основоположними цінностями, знаннями.

Тоді до чого тут відкрита освіта?

Розвиток системи освіти в нинішніх умовах визначається необхідністю безперервної, гнучкої, модульної, самостійної, випереджаючої, розподіленої освіти, що забезпечується реалізацією принципів відкритої освіти.

Принципи відкритої освіти:

- відкрите планування навчання, тобто вільне складання індивідуальної програми навчання шляхом вибору з системи курсів;
- свобода у виборі часу і темпів навчання;
- свобода у виборі місця навчання;
- перехід від принципу «освіта на все життя» до принципу «освіта крізь усе життя»;
- вільний розвиток індивідуальності, що є основоположним чинником.

Ідея особистісного підходу, як основоположний чинник відкритої освіти, значною мірою відповідає концепції освіти упродовж усього життя людини. У сукупності вони формують контури перспективної системи освіти, яка дозволить людині зрозуміти себе і навколишнє середовище та сприятиме виконанню її соціальної ролі в житті суспільства. Відкрита освіта є гнучкою системою здобуття освіти, доступною кожному без аналізу його освітнього цензу і регламентації періодичності та тривалості вивчення окремого курсу, що розвивається на основі формалізації знань, їх передачі та контролю з використанням інформаційних і педагогічних технологій дистанційного навчання.

Отже, вчитель, як особа компетентна, повинен позитивно впливати на учня, на його самооцінку, намагатися показати цілісну картину світу, максимально наближену до життя, дати змогу побачити його зв'язки та розмаїття, відмовитися від фрагментарності засвоєних знань, і в цьому помічником є відкрита освіта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Життєва компетентність особистості // Науково-методичний посібник / За ред. Л.В.Сохань, І.Г.Єрмакова та ін. – К.: Богдана, 2003. – 520 с.
2. Концепція 12-річної школи (керівник: Савченко О.). – 2002.
3. Концепція «Нова українська школа».
4. Тенденції розвитку змісту базової освіти у країнах Заходу / Г.С.Єгоров та ін. - К., 2003. –186 с.
5. Українська мова. 5-11 класи: навчальні програми, методичні рекомендації / укладач О.Ю. Котусенко. – Харків: Видавництво «Ранок», 2017. – 112 с.

Боровицька О. М.,

Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Київ

bolenar@mail.ru

У ПОШУКАХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті йтиметься про необхідність впровадження інноваційних моделей і технологій навчання дітей у середній школі.

Ключові слова: *навчальний процес, творчий процес, методологія STEM-навчання, системно-стратегіальна технологія навчання КАРУС.*

В статье речь идёт о необходимости внедрения инновационных моделей и технологий обучения детей в средней школе.

Ключевые слова: *обучающий процесс, творческий процесс, методология STEM-обучения, системно-стратегическая технология обучения КАРУС.*

The article will discuss the necessity to introduce innovative models and technologies for teaching children in secondary school.

Key words: *educational process, creative process, methodology of STEM-studying, system-strategic studying technology CARUS.*

Сьогодні проблема інтелектуального розвитку особистості дитини, а також, творчого її розвитку, вимагатиме пошукової дослідницької активності щодо виявлення ефективних підходів та технологічних рішень у застосуванні інноваційних моделей і технологій навчання у середній школі.

Зокрема, необхідним бачиться впровадження *методології STEM-навчання*, особливою формою котрої, як відомо, є інтегровані заняття, спрямовані на встановлення міждисциплінарних зв'язків, що сприятимуть формуванню системного, цілісного світогляду в учнів, актуалізації їхнього особистісного ставлення до проблемних питань, які розглядатимуться на уроці.

Також, особливо оригінальним, може стати впровадження *системної методики КАРУС* (за В. О. Моляко) як інноваційної стратегіальної технології навчання і творчого розвитку дітей усіх вікових рівнів [2].

Зазначимо, сьогодні пошукова цікавість науковців до різних аспектів *STEM-освіти* лише зростає. У цю царину досліджень чималий внесок зробили як і вітчизняні вчені (Т. І. Андрущенко, С. М. Буліга, С. М. Бревус, В. Ю. Величко, С. А. Гальченко, К. Д. Гуляєв, В. В. Камишин, С. В. Кириленко, Е. Я. Клімова, О. Б. Комова, М. А. Попова, В. В. Приходнюк, О. Є. Стрижак, І. С. Чернецький та інші), так і зарубіжні дослідники (М. Sanders, М. Harrison, D. Langdon, B. Means, E. Peters-Burton, N. Morelma та інші).

З огляду на те, що *STEM-навчання* вже сьогодні постає одним із актуальних напрямів реформування освіти України, пропонується ідея інтегрованої системи навчального процесу у середній школі, котра ґрунтуватиметься на впровадженні *комплексної технології навчання школярів усіх вікових рівнів*, а саме – *методології STEM-навчання та системного тренінгу КАРУС* як стратегіальної технології навчальної діяльності і творчого розвитку дітей (***STEM-навчання + КАРУС***). У нашому контексті, актуальним рефреном звучатиме думка щодо необхідності впровадження такої *комплексної інтегрованої системи як інноваційної технології навчального процесу*.

На особливу увагу заслуговуватиме питання щодо формування перцептивно-мисленнєвих стратегій творчого конструювання інформаційних систем у навчальній діяльності, позаяк *STEM-освіта сприяє розвитку творчих навичок, критичного мислення, які учні можуть використовувати в усіх сферах свого життя* [1].

Варто зазначити, не випадково, одним із затребуваних визначень *поняття стратегії* слугує визначення *стратегії*, за В. О. Моляко [2]. Зокрема, *стратегію* він розуміє як психологічний регулятор, котра не містить детального плану, не є методом або способом вирішення завдання, а бачиться *індивідуалізованою мисленнєвою тенденцією особистості, проявом її психологічної готовності до дії, діяльності, взаємодії тощо* [2].

Нагадаймо, сутність стратегіального підходу, розробленого В. О. Моляко, полягає у п'яти сходинковій моделі організації творчого процесу (*системний тренінг КАРУС*, за В. О. Моляко) [2].

Отже, система КАРУС, як класична методика, ґрунтована на конкретному вивченні процесу конструкторської творчості, її циклів, а також стратегій та тактик, використовуваних у діяльності конструкторів [2]. Тому, саме, за такими, віднайденими в процесі дослідження конструкторської діяльності, головними її стратегіями, й отримала система назву – КАРУС (*аббревіатура найменувань стратегій*) [2].

1. Комбінування (*стратегія, спрямована на здійснення комбінаторних дій*) здійснюється на основі аналогізування, й неминує через зміну теоретичних настанов.

2. Аналогізування (*стратегія, спрямована на пошук аналогів*). Її роль полягає у віднайденні подібності між структурами, функціями якихось двох відмінних об'єктів (образів). На основі встановлення такої подібності переносимо чинну структуру, функцію у нове рішення. Виокремлюються повні аналогії (абсолютне співпадання структури або функції), значні аналогії (переважаюче співпадання, й використання структури або функції у новому рішенні) та фрагментарні аналогії (подібність або часткова подібність елементів (функцій) обох об'єктів (образів), та їхнє використання у новому рішенні). Згодом, виокремлюються близькі аналоги (порівняння однотипних предметів (образів), віддалені аналоги (порівняння різнотипних предметів (образів), залежно від того, до якого класу вони належать), дуже віддалені аналоги (порівняння абсолютно різних предметів (образів), причому, як структурно, так і функціонально). Зауважимо, що стратегія пошуку аналогів може переплітатися з іншими стратегіями (комбінування, реконструювання і т.д.).

3. Реконструювання (*стратегія реконструктивних дій*) здійснюється також на основі аналогізування, й неминує через зміну теоретичних настанов.

4. Універсальний підхід (*рівномірне гармонійне поєднання вищезазначених дій*). Застосування універсальної стратегії ґрунтується на

одноставному або ж почерговому використанні трьох попередніх стратегій – аналогізування, комбінування, реконструювання.

5. Стратегія спонтанних, «випадкових» підстановок (або стратегія «спроб» і «помилки»). Пошук виходу з «глухого кута» шляхом «мозкового штурму». Фіксуються та використовуються усі можливі уявні варіанти випадкових образів у рішенні завдання. (Для детального ознайомлення з тренінговою методикою КАРУС – див. «Творческая конструктология (пролегомены)» – автор В. А. Моляко) [2].

Наприклад, стратегія пошуку аналогів, в основі котрої механізм еталонування, ґрунтується на пошуку еталонів з попереднього досвіду. Ці еталони можуть збігатися з об'єктом розуміння. У цьому випадку йтиметься про впізнавання і пригадування. В інших випадках, еталони суб'єкта можуть мати ознаки, якості, властивості, подібні до об'єкта розуміння. У такому випадку йтиметься про більш або менш віддалені аналогії.

Складнішою є стратегія комбінування. Вона полягає в тому, що суб'єкт або зіставляє складові частини завдання, або конструює складові різних елементів знань та попереднього досвіду. Особливо виразно ця стратегія проявляється у вирішенні неординарних проблем, розв'язання яких вимагає, головним чином, *перекомбінування, отже, реконструювання* складових елементів вихідної умови проблеми, завдяки домінуючій *стратегіальній дії як мисленнєвої тенденції*, детермінованої минулим досвідом.

Разом з тим, зазначається, що *стратегії пошуку аналогів та комбінування* не завжди здатні забезпечити успішність процесу перцептивного конструювання образу. У ситуації, коли є здатність використати інший спосіб як чинний засіб процесу сприймання, подивитися на неї з іншого боку, відмовитися від попереднього інколи як гальмуючого, тоді йтиметься про використання суб'єктом стратегії реконструювання.

Універсальна стратегія дає змогу відмовлятися від стереотипів у процесі розуміння, отже, перцептивного конструювання образу, і припускає використання наведених вище стратегій у згорнутому вигляді.

Неабиякого значення надаємо ще одній *стратегіальній мисленнєвій тенденції спонтанних, «випадкових» підстановок* як особливій дії, здатної активувати і роботу неусвідомлюваного в процесі спонтанного конструювання образу.

Згідно з концепцією В. О. Моляко, кожна із запропонованих стратегій спрямована на структурно-функціональні перетворення – побудови структур з певними функціями, що є сутністю конструювання. Усі стратегії мають свої підвиди, включають різні тактики як більш дрібні складові. Так, стратегії можуть бути спрямовані на пошук потрібної структури (наприклад, стратегія

пошуку структури-аналога), якщо відома функція конструкції, чи навпаки, на пошук функції (стратегія пошуку аналогічної функції, якщо задана структура). Кожна стратегія може реалізовуватись у формі синтезу чи аналізу: знаходження загального принципу, а потім деталізація чи навпаки детальна розробка, а потім інтеграція блоків і вузлів. Реалізуються стратегії за допомогою конкретних дій, поєднання яких складає певну мисленнєву тактику [2].

На нашу думку, такі перцептивно-мисленнєві стратегії як мисленнєві тенденції спрямовані на актуалізацію творчого сприймання учнями нової інформації, конструювання ними нового, у момент пошуку свого. А це, безумовно, – інтегровані заняття (виокремлення різноманітних об'єднаних дисциплінарних циклів: гуманітарного, природничо-математичного тощо), що сприятимуть актуалізації їхнього особистісного ставлення до проблемних питань, які і розглядатимуться саме на таких *STEM-уроках*.

Формування та актуалізація перцептивно-мисленнєвих стратегій творчого конструювання інформаційних систем бачиться вихідною передумовою готовності до навчальної та трудової діяльності [2].

Переконані, впровадження такого кшталту інноваційних технологій у навчальний процес, а також, у практичну діяльність роботи середньої загальноосвітньої школи, завжди сприятиме формуванню цілісного світогляду в учнів.

Таким чином, на нашу думку, кожному педагогічному колективові може стати у пригоді системна технологія КАРУС як у плануванні, так і проведенні роботи щодо оптимізації навчального процесу як творчого в контексті організації *STEM-занять*.

Позаяк система професійної освіти формується на основі необхідної уніфікації отриманих знань як підґрунтя для затребуваності та актуалізації професійних навичок особистості, то впровадження таких технологій лише сприятиме успішному формуванню цієї системи.

Таким чином, запропонований ракурс можливого рішення проблеми завжди набуватиме особливої концептуальної значущості, коли така проблема розглядатиметься, насамперед, в контексті загальноосвітньої реформи в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кириленко С., Кіян О. Поліфункціональний урок у системі STEM-освіти [Електронний ресурс]: теоретико-методологічні та методичні сегменти / С. Кириленко, О. Кіян. – Електронні текстові дані // Рідна школа: щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2016/1. – № 4. – С. 50–54.

2. Моляко В.А. Творческая конструкторология (пролегомены) / В.А. Моляко. – К., 2007. – 388 с.

Букун О. О.,
Криворізький природничо-науковий ліцей,
м. Кривий Ріг,
olchenok84@gmail.com

ІННОВАЦІЙНА ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК УМОВА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

Анотація. В статті розкриваються умови екологічного виховання учнів, а також особливості інноваційної діяльності вчителя на уроках та в позаурочний час, спрямованої на розвиток екологічно свідомої особистості.

Ключові слова: екологічне виховання, інноваційна діяльність

Аннотация. В статье раскрываются условия экологического воспитания, а также особенности инновационной деятельности учителя на уроках и во внеурочное время, направленной на развитие экологически сознательной личности.

Ключевые слова: экологическое воспитание, инновационная деятельность.

Annotation. The article reveals the terms of ecological education, and the features the innovative activity of the teacher during studies and extracurricular, aimed at the development of ecologically aware personality.

Key words: ecological education, innovative activity of the teacher.

Екологічна освіта – це набуття людиною екологічних знань. Набагато важливіше екологічне виховання – засвоєння людиною екологічної моралі, етики відношень природи та людини. Екологічна культура є показником свідомості особистості учня, дорослої людини. Формування цієї культури – обов’язковий напрямок системи освіти. Основним принципом у здійсненні екологічної освіти та виховання є краєзнавчий принцип вивчення та охорони природи на фоні загальних проблем.

У здійсненні екологічного виховання необхідно використовувати такі інтегровані методи, які б наближали учнів до реалій життя, створювали б такі навчальні ситуації, де треба використовувати здобуті знання та вміння, виявляти моральні якості в оцінці та розв’язанні екологічних проблем.

Екологічне виховання являє собою цілеспрямовану педагогічну діяльність, розраховану на зміну якісних параметрів ставлення людини й суспільства до всього навколишнього середовища.

Мета екологічного виховання – формування в учнів системи наукових знань, поглядів, переконань, що забезпечують становлення відповідального відношення до навколишнього середовища у всіх видах їх діяльності, тобто виховання екологічної культури особистості. Екологічна культура – це єдність екологічних знань, позитивного відношення до цих знань (екологічних

установок, цінностей) та реальна діяльність по охороні навколишнього середовища.

Основними задачами екологічного виховання І. Д. Зверєв вважає:

- Засвоєння провідних ідей, понять та наукових фактів, на базі яких визначається оптимальний вплив людини на природу відповідно до її законів.
- Розуміння цінності природи як джерела матеріальних та духовних сил суспільства.
- Оволодіння практичними знаннями, вміннями та навичками раціонального природокористування, розвитку здатності оцінювати стан навколишнього середовища, приймати правильні рішення з приводу її покращення, передбачити можливі наслідки своїх дій й не допускати негативних впливів на природу у всіх видах суспільно – трудової діяльності.
- Усвідомлене дотримання норм поведінки в природі, що виключає нанесення їй шкоди, забруднення чи порушення природного середовища.
- Розвиток потреби в спілкуванні з природою, в її облаштуванні, прагнення до пізнання навколишнього середовища в єдності з морально – естетичними переживаннями.
- Активізація діяльності по покращенню природного середовища, нестерпне відношення до дій людей, що завдають їй шкоду, пропаганда природоохоронних ідей. [4, с. 79]

Екологічну свідомість як моральну категорію потрібно виховувати у дітей з раннього дитинства. Провідну роль в цьому відіграє сім'я.

Система екологічного виховання передбачає врахування основних її аспектів:

- Національного та регіонального підходів до вибору навчального матеріалу екологічного спрямування.
- Гуманістичну спрямованість і зростаючу роль екологічних чинників у вирішенні глобальних проблем людства (раціонального використання природних ресурсів, забезпечення населення екологічно чистими продуктами харчування, захисту середовища від забруднення промисловими та побутовими відходами).
- Збереження фізичного та духовного здоров'я людини.
- Об'єктивності у розкритті основних екологічних законів та понять, що дають підстави вважати екологію наукою, яка розвивається, намагаючись вирішувати проблеми довкілля.
- Зв'язку між набутими екологічними знаннями і життям, розкриття їх цінності не лише у виробництві, а й у повсякденному житті людини. [2, с. 114]

Розуміння того, що доля людини нерозривно пов'язана із середовищем, цілком і повністю залежить від стану природи, зумовлює необхідність

докорінно перебудовувати взаємовідносини з нею: діяльність, спрямована на розв'язання екологічних проблем, має стати нормою людської етики. У зв'язку з цим виникає необхідність у засвоєнні знань, умінь, досвіду, які стосуються сучасної екології. Але різнобічна підготовка не гарантує успіху в справі. Для цього необхідні наполегливість, цілеспрямованість, а також рішучість як спонукальний мотив у реалізації накопичених потенційних можливостей. Таким чином, екологічне виховання передбачає розвиток інтелектуальної, емоційної та вольової сфер психіки людини разом з удосконаленням її моральних і етичних якостей та стимулювання індивідуальної екологічної компетентності. Таким чином інноваційна діяльність вчителя, спрямована на розв'язання завдань екологічного виховання, є необхідною умовою для формування екологічного світогляду учнів.

Інноваційна педагогічна діяльність має на меті не стільки подання певної суми знань, скільки перш за все, забезпечення розвитку особистості учня знання як такі в інноваційному навчанні займають другий план. Вони повинні співвідноситися з потребами та інтересами учня. Тому при здійсненні екологічного виховання першочерговим завданням для вчителя є викликати інтерес в учня до вивчення навколишнього середовища та потребу зберегти, захистити та покращити його стан конкретними власними діями.

Велике значення в розвитку екологічного виховання має особистість вчителя, його власний приклад, домінування в ньому установки на співробітництво, спільну діяльність та індивідуальну допомогу учням.

В інноваційному навчанні організаційні форми та методи суворо не регламентуються, важливою є здатність вчителя до творчості, відкриття, розробки та застосування нових підходів до навчання. Пріоритетними є групова та індивідуальна форми навчання, фронтальна форма використовується рідко (лекція). Характерний диференційований підхід до навчання передбачає опору на самостійність учнів. Відсутнє порівняння учнів одного з одним. Навчальні досягнення учнів оцінюються за багатьма особистісними параметрами (інтелектуальний розвиток, культура мови, самостійність, ініціатива, відповідальність). Перевага надається не оцінці результатів навчання вчителем, а самооцінці та взаємооцінці учнів у групах. [5, с. 16]

Групова робота сприяє формуванню у школярів позитивного ставлення до навчання, дає можливість усім учням активно працювати на уроці, дозволяє реалізувати природне прагнення кожної людини до спілкування.

У сучасній методичній літературі можна знайти багато порад щодо організації роботи в групах. Зі свого боку хочеться сказати, що ця форма роботи складна, специфічна, принципово відрізняється від усіх інших, але за правильної організації дає гарні результати.

Для того, щоб співпраця в групах була ефективною, необхідно правильно об'єднати дітей в групи. На початкових етапах навчання учнів працювати в малих групах найефективнішою є робота в парах. Коли школярі оволодіють прийомами співпраці, можна створити групи із п'яти – шести осіб.

Інновації можуть бути різними за масштабом, за потенціалом, можуть належати до різних складових навчально – виховного процесу, але вони завжди мають бути мотивовані та зорієнтовані на конкретних учнів, що навчаються в конкретному навчальному закладі. Жодні інновації не можуть бути сліпо скопійовані, життя вносить свої корективи, і в кожного вчителя, який творчо підходить до роботи, складається своя технологія навчання й виховання, в основі якої можуть бути елементи різних педагогічних та освітніх технологій. Екологічне виховання, на мій погляд, - це задача не лише вчителя біології, хімії, природознавства та основ здоров'я. Я вважаю, що кожен предмет має потенціал для здійснення екологічного виховання. Тому педагоги всіх предметів повинні перш за все особистість, яка прийме ідеологію здорового способу життя та збереження свого фізичного здоров'я. а для цього нам необхідно змінити свій світогляд, усвідомити свою відповідальність за підготовку екологічно освіченого підростаючого покоління.

Основою інноваційної педагогічної діяльності, спрямованої на екологічного виховання, мають бути методичні підходи, що активізують самостійну пізнавальну діяльність учнів. Провідну роль слід відводити активним методам навчання: дискусії, диспути, рольові ігри, квести, дебати, турніри, суди, усні журнали, конференції, екологічні тренінги, складання екологічних казок, розробка екологічних проектів, комп'ютерних презентацій, синквейнів, виконання дослідницької роботи, пов'язаної з розв'язанням конкретних практичних задач тощо. Дискусії, ділові ігри та інші методи колективно – активного навчання збагачують також досвідом соціального спілкування. Різноманітність точок зору на одну й ту саму проблему навчає сперечатися, відстоювати свою точку зору, поважати опонента, свідомо йти на компроміси. Коректно поставлена екологічна задача має багатоваріантну систему розв'язків, тому певне рішення, прийняте групою, беруть за основу. Такий підхід допомагає учням не тільки отримувати знання шляхом «відкриттів», робити узагальнення, але й приймати рішення. Добре побудовані ділові ігри, наближені до реального життя, відображають соціально – економічні проблеми охорони навколишнього середовища, виявляють протиріччя між розвитком народного господарства та природою.

Організація інтерактивного навчання на уроках біології є необхідною умовою екологічного виховання учнів, оскільки воно передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. За умов інтерактивного навчання

навчальний процес відбувається при постійній, активній взаємодії всіх учнів: співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Екологізація навчально – виховного процесу не можлива без позаурочної виховної роботи з учнями. Провідними формами роботи у здійсненні екологічного виховання учнів в позаурочний час є : краєзнавчі екскурсії, створення екологічних куточків, стінгазет, екологічні десанти, інтелектуальні конкурси, класні години спілкування, створення екологічних фотовиставок, організація екологічних агітбригад, натуралістичні свята, природоохоронні конкурси, акції, виконання науково – дослідницьких робіт з екології під керівництвом вчителів та науковців. Але необхідно пам'ятати, що неможливо виховати в людини екологічну свідомість на основі тільки наукової інформації, для цього необхідно використовувати й різні твори мистецтва. Це можуть бути твори образотворчого мистецтва, музичні й літературні твори. Потрібно виховувати співпереживання до природного об'єкта, формувати суб'єктивно – етичне ставлення до природних об'єктів у процесі діяльності, спрямованої на світ природи, оволодіння її доцільними стратегіями й технологіями.

Впровадження інновацій неможливе без педагога – дослідника, який володіє системним мисленням, розвинутою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій. Педагог повинен бути зданий не лише включатися в інноваційні процеси, але й бути їх ініціатором.

Важливим в педагогічній діяльності, спрямованій на розвиток екологічної культури, екологічної свідомості та екологічного світогляду учня, є поєднання інноваційних методів, що пробуджують в учнів пізнавальні інтереси, розвивають мислення та сприяють оволодінню практичними природоохоронними операціями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Активні форми та методи навчання біології/ Уклад. К.М.Задорожний. – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 123 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: посібник для студентів ВНЗ. – К.: вид. центр «Академія», 2002. – 576с.
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. – Х.: Вид.група «Основа», 2009. – 176 с.
4. Педагогіка в питаннях та відповідях: Навчальний посібник/ Л.В.Кондрашова, О.А.Пермяков, Н.І.Зеленкова, Г.Ю.Лаврешина. – Кривий Ріг: КДПУ, 2003.- 234с.
5. Технології навчання біології / Упоряд. КМ.Задорожний. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – 160 с.
6. Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку: матеріали всеукраїнської науково – практичної конференції. 26 листопада 2015 р., м. Дніпропетровськ, ДОППО/ Наук. ред. О.Є. Висоцька. – Дніпропетровськ: РоялПринт, 2016. – 314 с.

ПРОЦЕС РОЗУМІННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

В статье анализируются особенности понимания детьми новой информации и показаны основные пути оптимизации этого процесса как важной составляющей развития интеллекта. Описаны характеристики процесса понимания детьми новой информации через выделение ними субъективных ориентиров и конструирования новых образов-понятий, которые составляют основу понимания.

Ключевые слова: понимание, интеллект, оптимизация, новая информация, субъективные ориентиры.

In the article popularities of new information understanding by children are analyzed, the way of these processes optimization are shown. The characteristics of a process of understanding of the new information by children through determination of subjective marks and constructing of new image-notions, which make up the base of understanding were discovered.

Keywords: understanding, intellect, optimization, new information, subjective marks.

Сучасна психологія досліджує процес розуміння, його структуру, особливості перебігу, умови досягнення ефекту розуміння, особливості розуміння творчих завдань (А. Ю. Агафонов, Ю. К. Корнілов, В. О. Моляко та ін.). Окремий напрям складають дослідження розуміння в генетичному плані, дослідження вікових особливостей інтелектуального розвитку дітей та дорослих (В. В. Знаков, А. Б. Коваленко, Н. В. Чепелєва, Г. Д. Чистякова).

На сьогодні науковці пропонують розглядати розуміння в досить широкому діапазоні, а саме: розуміння як інтерпретація, як результат пояснення, як оцінка, як декодування, розуміння як переклад на «внутрішню» мову, як осягнення унікального, як побудова розумових моделей (А. Ю. Агафонов, Ю. К. Корнілов, В. К. Нішанов та ін.). Сюди ж додаються варіанти трактування розуміння як впізнавання, пригадування, інтуїтивного осягнення, здогадки та деякі інші (В. В. Знаков, В. О. Моляко).

Розуміння відноситься перш за все до сфери інтелекту, тому розвиток розуміння тісно пов'язаний із розвитком саме інтелектуальної сфери дитини. Інтелект як сукупність усіх психічних процесів від відчуттів, сприймання до мислення – єдина система, що забезпечує і увагу, і розуміння нового матеріалу, і його запам'ятовування. Так, Л. Л. Гурова, розглядаючи розуміння як інтелектуальну здібність, вказує на залежність розуміння від інтелектуального розвитку і пояснює механізм розуміння через осмислення: «Щоб смисл повідомлення, тексту тощо міг бути зрозумілий дитиною, необхідна наявність у неї певного рівня розвитку інтелекту» [4, с. 129]. А П. П. Блонський,

досліджуючи процеси розуміння у контексті інтелектуального розвитку, виявив можливі рівні розуміння в залежності від розумового розвитку дитини і виділив чотири стадії розуміння, а саме: 1) стадія впізнавання, найменування, віднесення до поняття; 2) стадія специфікації поняття, виявлення смислу; 3) стадія пояснення через відоме; 4) стадія пояснення, відповідаючого реальній дійсності, пошук причини виникнення [2].

Розглядаючи взаємозв'язок розуміння і розвитку інтелекту, деякі психологи пов'язують функцію розуміння з формуванням понять і узагальнень у дітей. Так, у дослідженнях Р. Г. Натадзе показано, що рівень розуміння залежить від рівня володіння дитиною поняттями. Автор робить висновок, що розуміння є не тільки результатом розвитку понять, але й необхідною умовою і стимулом розвитку мислення в поняттях [8].

Отже, розуміння є осмисленням відображеного в знанні об'єкта пізнання, формуванням смислу у процесі дії з ним. Знання як психологічна основа і засіб розуміння самі по собі не можуть бути використаними в процесі розуміння без їх осмислення, без наділення їх певним смислом [6]. В. П. Зінченко розглядає складну роботу розуміння як взаємодію двох протилежно направлених процесів: осмислення та усвідомлення значень, яке передбачає переклад вербальних значень (знань) на мову смислу і зворотну процедуру – означення смислу, тобто переклад смислу на вербальні (знаково-символічні) значення. Розуміння, за В. П. Зінченко, трактується як здібність осмислення, когнітивний процес осягнення сенсу, смислу чого-небудь (тексту, поведінки і т.п.) і поділяється на три види:

Природне розуміння, яке передбачає здобування смислу із ситуації, і характеризується неочевидністю знання, його неусвідомленням.

Культурне розуміння, що передбачає поряд із здобуванням смислу із ситуації його знакове оформлення, означення і можливість трансляції. Повнота і адекватність такого розуміння забезпечується повідомленням, яке повинно відповідати оригіналу – предмету розуміння.

Творче розуміння, яке передбачає поряд із здобуванням, осмисленням і трансляцією смислу, породження і оформлення нового смислу, знаходження нової текстової, знакової, символічної форми [5].

Більшість психологів розглядають розуміння як системний феномен, який не зводиться тільки до мислення, а й включає в себе інші психічні процеси (пам'ять, сприймання, уяву) [1, 3, 7]. Розуміння в контексті такого розгляду проблеми набагато ширше, ніж це прийнято вважати у психології мислення. Воно реалізується не тільки у сфері мислення, але й за допомогою інших пізнавальних форм активності (перцепції, уявлення, рефлексії).

Зробивши загальний психологічний аналіз процесу розуміння, окремо треба зупинитись на специфічних особливостях розуміння як процесу розв'язання нових задач. Саме акцент на новизні умов, об'єктів, завдань виокремлює розуміння як мисленнєвий творчий процес, спрямований на вивчення і аналіз нової інформації, яка міститься у відповідних конкретних умовах, об'єктах,

явищах, представлених у різних формах наочності та реальності. Цьому принципово важливому аспекту присвячено спеціальне дослідження В. О. Моляко, який розглядає процес розуміння нової задачі як розуміння умови і розуміння результату, між якими існує процесуальна «перемичка» – перехід від розуміння того, що дано, до розуміння того, що потрібно знайти [7]. Процес розуміння задачі протікає як співставлення нової інформації, що міститься в задачі, з наявними суб'єктивними еталонами. Момент встановлення такої суттєвої подібності і є моментом настання розуміння.

Задачі на розуміння мають загальні спільні характеристики, незалежно від того, що вони досить різноманітні, ці характеристики пов'язані з такими особливостями: на початку перед розв'язуючим задачу суб'єктом постає необхідність об'єднати ті елементи, які представлені як розрізнені. Суб'єкт, який володіє певним арсеналом вмінь та навичок мисленнєвої діяльності, повинен віднайти такі прийоми, які дозволяють йому вибудувати нову структуру (незалежно від того, що це за структура – слова, графічні елементи тощо), або ж віднайти новий спосіб об'єднання. Суб'єкту ніколи не буває наперед відомо, яким саме буде це сполучення елементів, інакше мова просто йшла б про вже добре відому задачу. Ось чому, як відзначають дослідники, пошуки відповіді – досягнення результату розуміння – це процес трансформації гіпотез, задумів і цей процес пов'язаний зі своєрідними спробами, помилками, часом здогадками, інтуїтивними мікропроцесами.

Отже, шлях розвитку процесу розуміння відбувається від більш знайомого до найменш знайомого й потребує активізації наявних уявлень і понять, співвіднесення нового з попереднім досвідом, що спирається на асоціації – зв'язки між «старими» та «новими» уявленнями та аналогії – використання попереднього досвіду шляхом переносу знань про подібні предмети на новий предмет. Для цього необхідно розвивати у дітей навички мислення за аналогією: навчати їх визначати властивості і ознаки предметів; порівнювати та класифікувати. Вчити дітей розуміти – це вчити їх порівнювати факти, піддавати їх аналізу, синтезу, виділяти в них головне, суттєве, вчити узагальнювати та робити самостійні висновки і використовувати їх на практиці. Для оптимізації розуміння необхідно також вчити дітей розв'язувати будь-які пізнавальні задачі за різними видами асоціацій (за суміжністю, подібністю, контрастом) та у процесі навчання слід провести серію занять із формування вмінь та навичок аналізу нової інформації, на яких вчити дітей спеціально визначати предмети, виокремлювати їх знайомі чи незнайомі ознаки.

Розвиток розуміння як важливої складової інтелекту дитини передбачає в першу чергу формування активного розуміння, що пов'язане з активізацією перцептивної діяльності і стимуляцією пізнавального інтересу. Враховуючи образність і конкретність мислення дітей, для оптимізації процесів розуміння необхідно обов'язково супроводити нову інформацію наочністю, яка в залежності від змісту самої інформації може виконувати роль як об'єкту сприймання, так і допомагати усвідомити запитання, бути опорою

«внутрішніх» дій у процесі розуміння і виділення суттєвих якостей об'єктів від несуттєвих. Процес розгляду слід супроводжувати короткими образними визначеннями та поясненнями, що допомагають дитині краще розуміти, запам'ятовувати і самостійно розповідати про зображене.

Загальну структуру системи розуміння нової інформації можна зобразити у вигляді трьох основних блоків – когнітивного, операціонального та індивідуально-ситуативного. Відповідно перший з них включає упорядковані знання, попередній досвід, випадкові знання, одержані раніше. До другого блоку входять мисленнєві прийоми (стратегії, тактики) аналогізування, комбінування, довільних підстановок та здогадки, які виникають мимовільно під час розв'язання. І третій блок включає інтереси (мотиваційний компонент), загальні індивідуальні особливості (пам'ять, сприймання, темперамент та ін.), характеристики мислення – швидкість, гнучкість, логічність, аналітизм та синтетизм та ін.; індивідуальні установки (орієнтація на певні структури, предмети, об'єкти, а також нахили до творчості – пошуки оригінальних розв'язань, інтуїтивні рішення та ін.). Своєрідний кожного разу конкретний варіант поєднання між собою компонентів цієї системи й зумовлює кожне конкретне розв'язання, конкретні можливості кожної дитини зрозуміти щось, або й розв'язати завдання в цілому.

В цілому, процес розуміння дітьми нової інформації здійснюється за трьома основними схемами: 1) виокремлення основної частини й приєднання до неї інших частин; 2) виокремлення окремих деталей, а потім їх поєднання в єдину картину; 3) виокремлення окремих деталей і їх відносно автономне «існування» в інтерпретації. При цьому можна виділити такі основні прояви мислення дітей:

- інтуїтивне – розуміння досягається у вигляді швидкої здогадки;
- аналітичне – розуміння досягається шляхом об'єднання окремих деталей, які виокремлюються першими;
- синтетичне – розуміння досягається шляхом вичленування загальної суті, основної думки;
- імпровізаторське – розуміння відбувається шляхом надавання свого сенсу, суб'єктивного коментування, яке більшою чи меншою мірою, відрізняється від об'єктивного змісту та його складових;
- деструктивне – своєрідне перекручення смислу, яке немає нічого спільного з реальним змістом завдання, оскільки в словесний аналіз включаються зовсім недоречні або фантастичні об'єкти, предмети, події, живі істоти тощо.

Можна сказати, що в основі процесу розуміння у дітей функціонують дії на встановлення схожого (встановлення аналогій), що пояснюється характерною природною властивістю дітей до наслідування, розміркування за аналогією з чимось знайомим, відомим. Вирішальну роль при цьому відіграють суб'єктивні орієнтири, які виникають у дітей чи безпосередньо з самої нової

інформації, чи з попереднього досвіду та наявних знань, що детермінують розуміння та спрямовують його на трансформацію образів і понять.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агафонов А.Ю. Феномен понимания // Человек как смысловая модель мира. – Самара: «Бахрах – М», 2000. – С. 250-294.
2. Блонский П. П. Избранные педагогические и психологические сочинения: В 2-х т. – М.: Просвещение, 1979. – Т.2. – С. 5-117.
3. Ваганова Н. А. Розуміння старшими дошкільниками нової інформації у вербальній та візуальній формах: Дис... канд. психол. наук: 19.00.07. – К., 2006. – 201 с.
4. Гурова Л. Л. Процессы понимания в развитии мышления // Вопросы психологии. – 1986. – № 2. – С. 126-137.
5. Зинченко В.П. Работа понимания // Психологическая наука и образование. – 1997. – №3. – С. 42-52.
6. Знаков В. В. Понимание в познании и общении / В. В. Знаков. – Самара, 1998. – 188 с.
7. Моляко В. А. Психология конструкторской деятельности. – М., 1983. – 134 с.
8. Натадзе Р.Г. К онтогенезу формирования понятия. – Тбилиси, 1976. – 267 с.

Гончарова-Тисяцька А. Ю.,
КПНЗ «Центр дитячої та юнацької
творчості Металургійного району» КМР, м.Кривий Ріг
anna.cdut@ukr.net

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИХОВАНЦІВ В ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В статье рассмотрено понятие компетентность, формирование ключевых компетентностей воспитанников заведений внешкольного образования, компетентностный подход в системе внешкольного образования, ключевые образовательные компетентности.

Ключевые слова: Компетентность, развитие ключевых компетентностей, воспитанники, компетентностный подход во внешкольном образовании.

The article deals with the concept of competence, the formation of key competencies of pupils of out-of-school institutions, a competence approach in the system of extracurricular education, and key educational competencies.

Keywords: Competence, development of key competencies, pupils, competence approach in extracurricular education.

Вимоги сучасного суспільства спрямовані не тільки на здобуття міцних знань та навичок які повинна засвоїти особистість протягом навчання у освітньому закладі, а на виховання та розвиток індивідуальності, особистості яка може адаптуватися до сучасних вимог соціума; тому реформування

сучасної освіти України активно спрямовано на формування і розвиток ключових компетентностей особистості.

Поняття «компетентність» досить широке. До нього відносять навчальні здібності, знання та навички, моральні цінності, ставлення. Компетентний (від лат. *competent* – належний, відповідний – досвідчений у певній галузі, якому притаманні компетентність, поінформованість, обізнаність, авторитетність.

На думку О. Кононко, компетентність не означає лише доступну вікову поінформованість дитини в широкому колі життєвих проблем. Вона передбачає цілий комплекс характеристик: розвинений чуттєвий досвід; навички практичного життя; розвинені потреби, здібності, звички; набір ключових особистих властивостей, які гарантують дитині пристосованість до життя; уміння орієнтуватись у змінних умовах, знаходити оптимальні засоби реалізації свого особистісного потенціалу [6].

В сучасній світовій освіті в педагогічну практику впроваджено компетентісно орієнтовану освіту, яка сприяє набуттю учнями та вихованцями компетентностей, необхідних у житті. Теорія компетентісного підходу в освіті розроблялася і була представлена в працях зарубіжних учених Р. Бадера, Д. Мертенса, Б. Оскарсона, А. Шелтена. Українські перспективи компетентісного підходу в сучасній освіті досліджували вчені І. Бех, Н. Бібік, О. Биковська, Л. Ващенко, І. Єрмаков, В. Вербицький, О. Локшина, О. Кононко, О. Пометун, О. Савченко та інші. [1-5].

Компетентісний підхід в навчанні сприяє успішній адаптації вихованців в соціумі, рішенню ключових проблем сучасного життя, їх професійному самовизначенню.

Компетентісний підхід у позашкільній освіті – це підхід, що ґрунтується на застосуванні в меті, завданнях, змісті, формах та методах позашкільної освіти ключових компетентностей особистості. Компетентісний підхід підкреслює поєднання і практичну реалізацію знань, умінь, навичок, досвіду, культури. У процесі реалізації компетентісного підходу відбувається переосмислення, що вихованець є не лише «носієм» певної сукупності «знань, умінь, навичок», а й соціальною особистістю, яка має реалізуватися в майбутньому, виконувати соціальні ролі і вирішувати коло професійних і життєвих завдань. Метою компетентісного підходу є забезпечення підвищення якості позашкільної освіти і виховання [7].

Методична реалізація компетентісного підходу пов'язана з використанням таких педагогічних засобів, які б своєчасно забезпечували в освітньому просторі створення відповідних ситуацій, в яких синтезуються набуті навчальні знання й уміння та способи практичної діяльності.

Розглянемо поняття ключові компетентності. Компетентність у перекладі з латинської *competentia* означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Компетентна в певній сфері людина має відповідні знання та здібності, що дозволяють їй обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній.

В останні роки поняття «компетентність» [8] вийшло на загальнодидактичний і методологічний рівень. Це пов'язано з його системно-практичними функціями й інтеграційною метапредметною роллю в освіті. Посилення уваги до цього поняття обумовлене також рекомендаціями Ради Європи, що стосуються відновлення освіти, її наближення до замовлення соціуму. Необхідність формування навчальним закладом ключових компетентностей відзначена в концептуальній модернізації вітчизняної освіти.

Не існує єдиного узгодженого визначення та переліку ключових компетентностей. Оскільки компетентності – це насамперед замовлення суспільства на підготовку його громадян.

У ході реалізації міжнародного проекту «Визначення та добір ключових компетентностей», який здійснюється Організацією економічного співробітництва й розвитку та національних інститутів освітньої статистики Швейцарії та США, строгого визначення ключових компетентностей вироблено не було.

Під час симпозіуму Ради Європи на тему «Ключові компетентності для Європи» було визначено такий орієнтовний перелік ключових компетентностей: - вивчати, шукати, думати, співпрацювати, прийматися за справу, адаптуватись.

Аналіз даного переліку компетентностей показує їх достатню креативну спрямованість, хоча й не завжди в явному вигляді, а як підготовчий етап до творчості. До креативних компетентностей із даного списку можна віднести: «уміти витягати користь із досвіду», «уміти вирішувати проблеми», «організовувати взаємозв'язок минулих і дійсних подій», «уміти знаходити нові рішення».

З погляду евристичного навчання необхідно визначити компетентності, пов'язані зі здатністю вихованців до креативної діяльності.

На даний час існує ряд спроб визначити поняття «компетентність» з освітньої точки зору. Наприклад, на нараді концептуальної групи проекту «Стандарт загальної освіти» сформульоване таке робоче визначення поняття «компетентність»: «Готовність учня використовувати засвоєні знання, навчальні вміння та навички, а також способи діяльності в житті для рішення практичних і теоретичних задач».

Компетентність - особистісна якість (сукупність якостей) вихованця, що вже відбулась, і мінімальний досвід діяльності в заданій сфері. Компетентність завжди особистісно забарвлена якостями конкретної дитини. Даних якостей може бути багато: від значеннєвих і світоглядних (навіщо мені необхідна дана компетентність) до рефлексивно-оцінних (наскільки успішно я застосовую дану компетентність у житті). Компетентність не зводиться тільки до знань чи тільки вмінь. «Компетентність є... сферою відносин, що існують між знанням і дією в людській практиці.»

Варто відрізнити просто «компетентності» від «освітніх компетентностей». Компетентності для вихованців – це образ його майбутнього, орієнтир для освоєння. Але в період навчання у дитини формуються ті чи інші складові цих «дорослих» компетентностей, і щоб йому не лише готуватись до майбутнього, а

й жити в сьогоденні, він освоює ці компетентності з освітньої точки зору. Освітні компетентності відносяться не до всіх видів діяльності, в яких бере участь людина (наприклад, дорослий фахівець), а тільки до тих, що включені до складу загальноосвітніх галузей і навчальних предметів.

Розглянемо трирівневу ієрархію компетентностей:

- ключові компетентності - відносяться до загального (метапредметного) змісту освіти;
- загальнопредметні компетентності - відносяться до певного кола навчальних предметів та освітніх галузей;
- предметні компетентності – частки стосовно двох попередніх рівнів компетентності,
- що мають конкретний опис і можливість формування в рамках навчальних предметів.

Перелік ключових освітніх компетентностей визначається на основі головних цілей освіти, структурного представлення соціального досвіду й досвіду особистості, а також основних видів діяльності вихованців, що дозволяють йому опановувати соціальний досвід, одержувати навички життя та практичної діяльності в сучасному суспільстві.

З урахуванням даних позицій ключовими освітніми компетентностями є такі.

1. Ціннісно-смилова компетентність. Це компетентність у сфері світогляду, пов'язана з ціннісними орієнтирами вихованця, його здатністю бачити та розуміти навколишній світ, орієнтуватись у ньому, усвідомлювати свою роль і призначення, творчу спрямованість, уміти вибирати цільові та значеннєві установки для своїх дій і вчинків, приймати рішення.

2. Загальнокультурна компетентність. Коло питань, в яких вихованець повинен бути добре обізнаний, мати пізнання та дуже широкий досвід діяльності.

3. Навчально-пізнавальна компетентність. Це сукупність компетентностей вихованців у сфері самостійної пізнавальної діяльності, що включає елементи логічної, методологічної, евристичної, загальнонавчальної діяльності, співвіднесеної з реальними об'єктами, які пізнаються дитиною.

4. Інформаційна компетентність. За допомогою реальних об'єктів й інформаційних технологій формуються вміння самостійно шукати, аналізувати та відбирати необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати та передавати її.

5. Комунікативна компетентність. Включає знання необхідних мов, способів взаємодії з оточуючими й окремими людьми та подіями, навички роботи у групі, відігравання різних соціальних ролей у колективі.

6. Соціально-трудова компетентність означає володіння знаннями та досвідом у сфері громадянсько-суспільної діяльності, у соціально-трудовій сфері, у сфері сімейних стосунків та обов'язків, у питаннях економіки та права, у галузі професійного самовизначення.

7. Компетентність особистісного самовдосконалення спрямована на засвоєння способів фізичного, духовного й інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції та самопідтримки.

Формування компетентностей відбувається засобами змісту освіти. В результаті у вихованців розвиваються здібності та з'являються можливості вирішувати в повсякденному житті реальні проблеми - від побутових до виробничих і соціальних.

Сутність процесу формування ключових компетентностей виховання закладу позашкільної освіти полягає в засвоєнні соціального досвіду, перетворенні його на власні цінності, установки, орієнтації, а надалі відтворенні набутого соціального досвіду через діяльність у системі соціальних зв'язків і відносин. Враховуючи останнє, можна зробити висновок, що формування ключових компетентностей вихованців позашкільних навчальних закладів здійснюється саме у багатоаспектному процесі їхньої соціалізації. Кінцевим результатом такого процесу, як соціалізація є створення вихованцем у власній свідомості образу соціального світу, частиною якого є уявлення про самого себе як його частини; цей процес набуває всіх ознак соціальної ідентифікації. Саме цей образ і стає для зростаючої особистості власноруч створеною соціальною реальністю, у якій відбувається її життєдіяльність у всьому розмаїтті її проявів. Для формування та розвитку ключових компетентностей вихованців закладів позашкільної освіти необхідне створення нових гуманістичних виховних систем; посилення гуманітарної спрямованості всіх навчальних програм; орієнтацію дітей і молоді на загальнолюдські цінності; формування у вихованців почуття національної гідності, культури, що забезпечує у змісті освітнього простору органічний зв'язок і духовну єдність української національної культури з культурами інших народів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Інваріанти особистісно орієнтованого підходу до виховання дитини / І. Д. Бех // Початкова школа. – 2001. – № 2. – С. 5–8.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн.1 / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 206 с.
3. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
4. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентісного підходу у педагогіці / І. Д. Бех // Виховання і культура. – 2009. – №12 (17,18). – С. 5–7.
5. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні : монографія / О. В. Биковська. – К. : ІВЦ АЛКОН, 2006. – 356 с.
6. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора психол. наук : спец. 19.00.07 / О. Л. Кононко. – К, 2001. – 37 с.
7. Овчарук О.О. Компетентісний підхід в освіті: загальноєвропейські підходи / О.О. Овчарук // Інформаційні технології і засоби навчання.– 2009.– №5(13).– Режим доступу до журналу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>.
8. Пометун О. І. Компетентісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів.– К.: Презентація на нараді Центру тестових технологій 19.10.2004 р.– С. 16–18.

Таїсія Грицишина,
*старший науковий співробітник
відділу інноваційних технологій в освіті обдарованих
Інституту обдарованої дитини НАПН України,
gritaisia@gmail.com*

Ольга Косміна,
*молодший науковий співробітник
відділу інтелектуального розвитку обдарованої особистості
Інституту обдарованої дитини НАПН України
unikum.olga@gmail.com*

Юліана Савченко,
*Науковий співробітник відділу діагностики обдарованості
Інституту обдарованої дитини НАПН України
unikum.olga@gmail.com*

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ STREAM-ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ

В статті проаналізована можливість реалізації STREAM – освіти для дітей дошкільного віку. Обґрунтована необхідність включення в зміст освіти природничих наук, технологій, читання та письма, інженерингу, мистецтв та математики, зважаючи психофізіологічні та вікові особливості дошкільників. Авторами статті запропоновано варіант освітньої програми для дітей «Тропинки до Всесвіту», зміст якої базується на інтегрованому підході, розвитку навичок продуктивного та критичного мислення, підвищенні впевненості дитини в своїх можливостях, розвитку інтересу до технічних дисциплін.

Ключевые слова: *програма, STREAM–освіта дітей дошкільного віку, критичне мислення, продуктивне мислення.*

The feasibility analysis of STREAM-education for pre-school children is presented in the article. The science, technology, reading and writing, engineering, arts and mathematics content is included due to psycho-physiological state and age of preschool children. The authors proposed a version of the educational program for children «The paths to the universe». Its content is based on an integrated approach, on developing critical thinking, increasing child's self-confidence, developing interest in technical subjects.

Keywords: *program, STREAM-education of children of preschool age, critical thinking, productive thinking.*

Постановка проблеми. Стратегічним завданням освіти сучасних дітей, починаючи з дошкільного віку має бути забезпечення розвитку базових (стартових) потенційних компетенцій і особистісних якостей, що сприяють формуванню творчих і технічних здібностей, продуктивного та критичного мислення; розвиток сенсорних, інтелектуальних і творчих здібностей, інтересів дітей, допитливості та

пізнавальної мотивації; формування пізнавальних дій, дослідницьких вмінь, сенсорної культури та культури пізнання, цінностей пізнання.

На жаль, сьогоdnішній зміст дошкільної освіти, закладений у чинних програмах розвитку, навчання і виховання дітей, у цілому не відповідає запитам сьогоdnення, модернізація змісту, підходів і методів, здійснювана в системі освіти, не в повному обсязі дозволяє реалізовувати поряд з іншими, завдання в галузі супроводу і розвитку творчого потенціалу дітей, а саме – формування продуктивного мислення, використання початків науково-технічних знань у реальному житті дошкільника; розвиток інтересу до технічних дисциплін; розвиток допитливості, креативних здібностей дітей дошкільного віку.

Дослідження психологів свідчать, що традиційні діагностичні методи та методики не дають об'єктивної картини здібностей та можливостей сучасних дітей. Сучасні діти діагностичні завдання кінця ХХ століття для п'ятирічних дітей (як показники норми розвитку) успішно виконують у віці 3-х років, а то й молодше, система ставлень та відношень домінує у них над потребою традиційного набуття знань. Раніше це було характерно для підлітків 12-15 років, сьогодні це стосується дітей дошкільного віку. Відповідь на це питання в тому, що змінюються діти, вже у три роки вони здатні орієнтуватися на результат і продукт своєї діяльності. Тому слід по-новому вибудовувати систему виховання й розвитку дитини вже в ранньому віці.

Формування мети, постановка завдань. На нашу думку, слід повернутись до неправомірно витиснутого з педагогічного дискурсу терміну «когнітивний розвиток» (від англ. cognitive development), який тлумачиться як розвиток усіх видів розумових процесів: сприйняття, пам'ять, мислення, формування понять, рішення задач, уява і логіка.

Саме цей термін – «когнітивний розвиток» – більш широко відбиває ті *завдання*, які слід вирішити науковцям і практикам найближчим часом, а саме: новий підхід до інтегрованої (міждисциплінарної) освіти дошкільників за «темами», а не за предметним або лексико-граматичним спрямуванням; розвиток навичок продуктивного та критичного мислення і вирішення проблем; підвищення впевненості дитини у своїх можливостях; активна комунікація і командна робота дошкільників; креативні та інноваційні підходи до проектної та дизайн-діяльності; підготовка дітей до технологічних інновацій життя.

Результати досліджень сучасних науковців (Н. Гавриш, І. Кіндрат та ін.) доводять, що в умовах інтегрованого підходу взаємопроникнення й систематизація знань дітей, становлення в них цілісної та багатомірної картини світу, розвиток пізнавальних здібностей, гнучкого мислення (симультанного, критичного, діалектичного), умінь і навичок відбуваються більш ефективно

[1, 2]. Для дошкільників є характерним домінування процесів інтеграції (синтезу) над процесами диференціації (аналізу) (М. Поддьяков, О. Поддьяков), отже, для цієї вікової категорії органічним є інтегрований підхід до змісту освіти. У контексті нашої експериментальної роботи розглядаємо інтеграцію як природний динамічний процес, що охоплює взаємопроникнення та взаємозв'язок елементів, розділів та освітніх ліній на ґрунті системного і всебічного розкриття процесів і явищ, спрямованих на забезпечення цілісності знань та умінь у дітей дошкільного віку.

Наразі, спроби практиків перевести освіту дітей із підвищеними когнітивними здібностями в площину підсилення (поглиблення) змісту дошкільної освіти, дає протилежний ефект – перевантаження психофізіологічних можливостей і поступову втрату пізнавальної активності дітей. Не вирішується це завдання і за допомогою ігор, що з'явилися наприкінці ХХ – початку ХХІ століття: конструктори Лего, кубик Рубіка, ігри Б. П. Нікітіна, кола Ейлера, ігри В. Воскобовича тощо. Цікавим є факт, що Борис Нікітін, як і Вадим Воскобович, за фахом є інженери, які присвятили свої розробки – розвивальні ігри – передусім дітям дошкільного віку, вбачаючи саме в цьому віці величезний потенціал. Прикро визнавати, але слід погодитись, що ігор, які розвивають у дошкільників продуктивне та креативне мислення, можуть стимулювати до продукування принципово нових ідей та рішень, тим більше, геніальних, до останнього часу майже немає.

Отже, актуальність і необхідність фахової допомоги дітям із підвищеними когнітивними здібностями беззаперечна. А чи готові до цього наші педагоги? За сучасного соціально-культурного розвитку таку практику можна докорінно видозмінити в бажаному напрямку саме в системі роботи за альтернативною програмою формування культури інженерного мислення в дошкільників «STREAM-освіта або Стежинки у Всесвіт» (науковий керівник – професор Катерина Крутій).

Виклад основного матеріалу. Чому саме STREAM-освіта? Ще на початку ХХІ століття і в США, і в Західній Європі почалось відбуватись об'єднання професіоналів і провідних діячів в галузі освіти, що сприяло розвитку і підвищенню досягнень у галузі природничих наук, технології, інженерії та математики (STEM – акронім Science, Technology, Engineering, Mathematics). Проблема дефіциту інженерних кадрів і залучення талановитої молоді в галузь вивчення природничих дисциплін – це є актуальною проблемою для всіх країн. У найближчому майбутньому в світі й, природно, в Україні, буде різко не вистачати: ІТ-фахівців, програмістів, інженерів, індустриальних дизайнерів, фахівців високо технологічних виробництв та ін. Так, у віддаленому майбутньому з'являться професії, про які зараз навіть уявити важко, усі вони

будуть пов'язані з технологією і високо технологічним виробництвом на стику з природничими науками (фахівці біо- та нано-технологій). Тому фахівцям майбутнього необхідна ґрунтовна і всебічна підготовка, знання з різних освітніх галузей природничих наук, технології, інженерії, математики.

Отже, професія «інженер» стає однією з найбільш запитуваних: інженери не тільки розробляють та удосконалюють технічні пристрої, а й використовують їх у своїй діяльності, інженери вже зараз потрібні майже в усіх сферах діяльності людини. А от як виховати інженерів? На що потрібно звертати увагу, щоб помітити таку обдарованість? І коли у дитини з'являється інтерес до техніки? Коли можна говорити, що росте майбутній інженер? Тут більше запитань, ніж відповідей.

STEM-освіта сьогодні оцінюється як важлива і своєчасна ініціатива, хоча вона мало уваги приділяє Arts-дисциплінам. З метою підтримки талановитих учнів, беззаперечно, необхідно створювати наукові лабораторії, центри тощо, тоді як для дошкільників у край необхідні STREAM-центри, а також програми та методичне забезпечення.

Пояснимо нашу думку. Так, погоджуючись із розробками попередніх дослідників щодо необхідності запровадження STEM-освіти, вважаємо за доцільне вибудовувати освіту в такий спосіб: для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку – STREAM-освіта; для учнів 5-9 класів необхідна STEAM-освіта, а для старшокласників актуальною є STEM-освіта. Нав'язувати в дошкільній освіті лише STEM-освіту недоцільно й згубно. Успіх освітньої реформи можливий тільки за умов перетворення STEM у STEAM, а потім – у STREAM-освіту (акронім Science, Technology, Reading + WRiting Engineering, Arts, and Mathematics – природничі науки, технологія, читання + письмо, інжиніринг, мистецтво, математика).

STREAM-центри будуть відігравати роль домашньої академії, стартового майданчика, що надає обдарованим і здібним дітям необхідну науково-технічну платформу для їх подальшого розвитку і становлення. Тьюторські функції в таких центрах повинні виконувати фахівці: наукові співробітники, студенти, аспіранти, методисти.

На нашу думку, створення альтернативної програми зі STREAM-освіти дошкільників є нагальною потребою часу. Така програма передбачає:

- забезпечення розвитку базових (стартових) потенційних компетенцій і особистісних якостей дошкільників, що сприяють формуванню творчих і технічних здібностей, продуктивного та критичного мислення дітей дошкільного віку;

- розвиток сенсорних, інтелектуальних здібностей, інтересів дітей, допитливості та пізнавальної мотивації;

- формування сенсорної культури та культури пізнання, цінностей пізнання;

- формування пізнавальних дій, становлення свідомості; розвиток уяви і творчої активності;

- формування первинних уявлень про себе, інших людей, про властивості й відносини об'єктів довкілля (форми, кольори, розміри, матеріали, звучання, ритми, темпи, кількості, числа, частини і ціле, простір і час, рух і спокій, причини і наслідки тощо), про час й простір, планету Земля, Всесвіт, про особливості природи, різноманіття країн і народів світу тощо.

У пропонованій нами програмі означена соціально-наукова проблема вирішується завдяки цілісному соціально-психологічному проектуванню генетично зв'язаного ланцюга моделей-різновидів взаємодій педагога і вихованців, функціонування яких забезпечує прогресивний духовно-креативний ріст потенцій як дорослого, так і дитини. Ґрунтом формування культури інженерного мислення кожної дитини в програмі виступає сукупність сенсорних, інтелектуальних і творчих здібностей.

Сенсорні здібності – це функціональні можливості організму, які забезпечують відчуття і сприйняття дитиною довкілля і самої себе. У розвитку сенсорних здібностей важливе місце належить засвоєнню сенсорних еталонів за допомогою відчуття, сприйняття, уявлення.

Інтелектуальні (розумові) здібності – здатність ефективно виконувати інтелектуальну роботу, яка потребує тривалої пізнавальної напруги. Це потребує інтенсивної уваги до об'єктів спостереження, запам'ятовування, аналізу і синтезу, узагальнення тощо. Розвиток здібностей у контексті організації розумової діяльності означає виконання різних видів праці з дотриманням умов, що можуть забезпечити максимальну її продуктивність при найменшій затраті енергії.

Творчі здібності – це здатність дивуватися і пізнавати, вміння знаходити рішення в нестандартних ситуаціях, націленість на відкриття нового і здатність до глибокого усвідомлення свого досвіду. Головними показниками творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку визнані: швидкість і гнучкість думки, оригінальність, допитливість, точність і сміливість.

Альтернативна програма зі STREAM-освіти охоплює такі **напрями**:

Природничі науки: астрономія (наука про Всесвіт), фізика (наука про склад і структуру матерії, а також про основні явища в неживій природі), хімія (наука про будову й перетворення речовин), біологія (жива природа), науки про Землю (географія, геофізика, геологія), медицина (людське тіло та хвороби, безпека життєдіяльності).

Технології: формування уявлення про предметно-перетворювальну діяльність людини, світ професій, шляхи отримання, зберігання інформації та

способи її обробки; здатності до формулювання творчих задумів, усвідомленого дотримання безпечних прийомів роботи та користування інструментами і матеріалами; розвиток художньої і практичної обдарованості, технічного мислення у процесі творчої діяльності, навичок ручних технік обробки матеріалів (папір, дерево, глина тощо); розвиток інформаційної культури (ознайомлення з інформаційно-комунікаційними технологіями, планшетами, гаджетами); експериментування й досліди.

Читання і письмо: пропедевтичний (вступний) курс навчання грамоти, розвиток моторики, підготовка руки до письма, розуміння змісту тексту, виразне читання.

Інжиніринг: проектування, наочне моделювання, конструювання.

Мистецтво: просторові мистецтва (архітектура, скульптура, живопис, графіка, художня фотографія, декоративно-прикладне мистецтво та дизайн); часові мистецтва (музика, література); просторово-часові (кіномистецтво, театр, танець).

Математика, логіка: математика, геометричні уявлення (кількісні відношення та просторові форми), орієнтування в просторі й часі, логіка (формування уявлення про логічні операції, пошук закономірностей).

Розглянемо всі напрями STREAM, їх значення для пізнання світу:

- **Science, Technology, Engineering, Mathematics** – формування цілісної наукової картини світу;

- **Reading + Writing** – опрацювання змісту тексту (його глибшого розуміння), підготовка руки до письма;

- **Arts** – дає змогу від милування об'єктом перейти до його пізнання, допомагає вразити, здивувати, задіяти емоції, створити зрозумілі дітям образи, активізувати наочно-образне мислення.

Усі компоненти STREAM спрямовано на всебічне глибоке дослідження світу, розвиток мислення і мовлення, сенсорної сфери, навчання дитини використовувати знання у повсякденні. Природничі науки допомагають створити цілісну картину Всесвіту, пізнавати його закономірності. Досліди дивують, допомагають зібрати інформацію, встановити зв'язки й залежності, зрозуміти як взаємодіють тварини і рослини, жива і нежива природа. Напрями взаємодіють, допомагають пізнавати довкілля в усій повноті, розглядати явища з різних сторін.

На наш погляд, саме за такою схемою найбільш реально вибудувати та зреалізувати інтегрований (міждисциплінарний) підхід, а не за предметним спрямуванням, як це відбувається зараз у практиці дошкільної освіти.

Прикладом такого закладу є Дошкільна академія Інституту обдарованої дитини НАПН України. Кожна освітня лінія, за якою працюють педагоги Дошкільної академії, реалізується завдяки пізнавальній (наявні знання й уявлення дитини) та практичній діяльності (уміння дитини користуватися

набутим досвідом у повсякденному житті), передбачає поступове ускладнення пропонованого матеріалу, розширення напрямів діяльності. Індивідуальні заняття розробляються педагогом та закладаються до плану роботи. Під час занять із дітьми використовуються різноманітні джерела, засоби і способи отримання інформації (3D-наочність, інтерактивні пізнавальні презентації, твори мистецтва, літературні твори, дидактичні казки), а також інноваційні технології та авторські методики.

Ураховуючи схильність дітей до дослідницького типу поведінки, педагоги Дошкільної академії проводять нескладні досліди, ознайомлюють дітей із довкіллям, формують навички дослідницької діяльності тощо. Беручи до уваги підвищене прагнення дітей старшого дошкільного віку до узагальнення та інтерес до майбутнього – пропонується широке коло тем, що належать до різних галузей природничих знань. Отже, на основі інтеграції тем і проблем у дітей формується цілісна картину Всесвіту.

Так, на заняттях з конструювання педагоги розповідають дітям про біоніку, знаходять у довкіллі об'єкти, що нагадують певні конструкторські рішення, спостерігають за об'єктами довкілля, помічаючи, як сконструйовані навколишні об'єкти (наприклад, чому у будинках дах краще робити у формі трикутника і який саме трикутник краще вибрати як прототип даху, експериментують з різними формами дахів, роблять висновки), розмірковують чому саме вони так побудовані. Малюкам пропонують побути винахідниками, вивчають правила безпеки.

Діти вчаться бачити об'єкти в системі, виділяти головні та другорядні функції об'єктів, вивчають основні з'єднання, що допомагають їм забезпечити певну функцію конструкції, знаходять основні з'єднання навколо, навчаються моделювати, використовувати основні з'єднання у своїх конструкціях, знаходити аналогії об'єктів довкілля з конструкціями, які споруджують на заняттях, придумувати й будувати зручні, міцні, функціональні та красиві конструкції.

Дошкільнята створюють конструкції, якими можна грати (це фактично модель реальних об'єктів), і саме сюжетно-рольова гра допомагає закріпити знання дітей про оточуюче середовище, навчити досліджувати предмети довкілля, діяти з ними. Діти програють ситуації, які можуть трапитися з ними у реальному житті, навчаються правильно діяти в них, прогнозувати наслідки своїх дій. Так, сконструювавши дитячий майданчик, можна розповісти дітям правила безпечної поведінки на ньому, показати наслідки небезпечної поведінки.

Такий підхід до розвивальних занять формує у дітей критичне, продуктивне мислення, допомагає поєднати знання з різних напрямів (фізика, хімія, математика, художня література, мистецтво, історія, біоніка, біологія,

техніка тощо), продемонструвати використання теорії на практиці, показати красу інженерних рішень.

Природничі науки тому і природничі, що їх неможливо повноцінно вивчати тільки сидячи в кімнаті: потрібно виходити у природу – дивитися і бачити, слухати і чути, спостерігати, відчувати, шукати, виявляти цікаве і незнайоме, досліджувати. Діти спостерігають світ таким, яким він є насправді, – величезним, неосяжним, сильним, могутнім, але в той же час тендітним і вразливим – навчаються поважати закони природи, не втручатися у природу без необхідності, бути небайдужими до всіх негараздів у природі, оберігати її. Малята розуміють, що людина – частина природи, а не її господар, навчаються вести себе відповідно, оволодівають навичками природоохоронної діяльності.

Якими ж сходами до пізнання ми ведемо дітей? Пояснимо.

- **створюємо емоційний образ об'єкту** за допомогою живопису, музики, танцю, літератури;
- **взаємодоповнюємо та порівнюємо** враження від творів мистецтва, **активізуємо** власний досвід дитини;
- **переходимо** від емоційного образу об'єкту до *наукового*.

Наводимо приклад виходу в природу. У сонячний весняний день малята разом з батьками та педагогами здійснили лісову прогулянку – в гості до Лісовичка. Для дітей це були справжні відкриття: ми роздивлялися перші весняні квіти, знайомилися з поверхами лісу та хто де мешкає, слухали звуки весняного лісу, водили хороводи, співали веснянки. Малята зустрічали на своєму шляху Зайчика, Лісову Мавку та Лісовичка, відгадували їхні загадки, робили фізичні вправи та грали з ними в ігри. В кінці прогулянки, поки діти пригощалися гостинцями від Лісовичка і відпочивали, батьки з Зайчиком теж трохи повправлялися. От така чудова прогулянка у нас вийшла!

Мета виходу у природу: показати дітям, що ліс живий, він живе за своїми законами і їх ніхто не може порушувати. Що в лісі живуть лісові мешканці, що все в житті лісу взаємопов'язано і нічого зайвого і шкідливого в лісі немає.

Очікуваний результат: діти мають відчувати як прокидається ліс навесні, чому це відбувається і що на це впливає. Познайтися з ранньовесняними квітами, запам'ятати їх характерні особливості та чому саме вони так називаються; зрозуміти взаємозв'язки та залежності й усвідомити їхнє важливе значення для навколишньої природи.

Створюємо емоційний образ.

Звертаємо увагу на яскраві властивості об'єкта, зацікавлюємо дітей, потім переходимо до малопомітних; роздивляємось окремо кожному квітку, а не квіти в

цілому; порівнюємо, висловлюємо асоціації (на що схоже); залучаємо (задіюємо) різні органи чуттів, збагачуємо чуттєвий досвід; «олюднюємо» (наділяємо людськими якостями); виражаємо своє ставлення (погладити, обняти, пригорнутися); звертаємо увагу на поведінку, як пристосовується до умов життя; підводимо дітей до сприйняття не як об'єкта, а як суб'єкта.

Взаємодоповнюємо та порівнюємо враження від творів мистецтва та активізуємо досвід дитини.

Розповідаємо легенду про квітку; використовуємо поетичне слово, музику, картини (як про це сказав поет, художник або композитор); пропонуємо підібрати лагідні слова, висловити їй подяку або компліменти; складаємо (придумуємо) розповіді за заданою темою або пропонуємо закінчити розповідь; застосовуємо проблемні запитання «Як би ти вчинив», порівнюємо, аналізуємо відповіді; заохочуємо до висловлювань своєї думки, до розповідей з власного досвіду. Співаємо пісні, водимо хороводи, граємо.

Переходимо від емоційного образу до наукового.

Розповідаємо про зміни пір року, життя рослин і тварин, квітів-ефемероїдів, діти поступово оволодівають початками наукових знань.

Таким чином, у створених умовах дошкільнята в діалозі з дорослим у різних видах продуктивної діяльності та культурних практик регулярно проходять шлях дослідника, знаходячи спосіб вирішення конкретних проблем (що, з чого, на чому, чим, як, що спочатку, потім), накопичують досвід творчої діяльності, покликаний забезпечити готовність до пошуку вирішення нових проблем, до творчого перетворення дійсності. Саме за таких умов навчання діти у майбутньому будуть конкурентоздатними на ринку праці та будівничими нашої держави.

Висновки.

Ми живемо у високотехнологічному суспільстві: у ньому велике значення має техніка та технології. Нині культура користування технікою поступово стає важливою складовою загальної культури людини: людина має знати як ефективно, оптимально та доцільно використовувати техніку, не шкодячи ані собі, ані іншим людям. Тож змалку навчаємо дітей безпечно користуватися технікою.

І вже не йдеться про фахівців певної галузі: сьогодні такими знаннями має володіти кожний з нас, адже техніка є у кожній домівці і часто від того, наскільки грамотно вона використовується залежить безпека (а іноді і життя) не однієї людини.

Пропонований нами інтегрований підхід до реалізації STREAM-освіти дошкільників суттєво вирізняється від традиційного комплексно-тематичного підходу в розподілі змісту освіти. Так, досліджуваний об'єкт або явище розглядається не відокремлено, а в комплексі з іншими предметами, явищами,

подіями, що сприяє встановленню причинно-наслідкових взаємозв'язків між ними, реалізації інтеграції освітніх ліній, об'єднаних єдиною темою.

Міждисциплінарний підхід необхідний нам для реалізації мети і завдань програми «STREAM-освіта або Стежинки у Всесвіт» як дидактичний інструмент керованого зближення привласнених дошкільниками знань у процесі формування міждисциплінарних понять, суджень, складних умінь. Міждисциплінарні зв'язки можуть виступати засобом інтеграції надбаних знань, умінь і навичок. Важливість набувають проблеми інтеграції видів дитячої діяльності, освітніх середовищ в освітній простір, змісту освіти та освітніх технологій.

Центральною ланкою програми «STREAM-освіта або Стежинки у Всесвіт» є уявлення про дитину як про обдаровану особистість, тобто таку, яка самостійно в силу власних вікових і психофізіологічних особливостей обирає свої дії й рішення, досягає суттєвого рівня пізнавального розвитку порівняно зі своїми ровесниками, здатна до обґрунтованих і виважених дій у нестандартних ситуаціях, усвідомлює свою відповідальність перед собою, родом, колективом і суспільством за результати своєї діяльності.

Визначальною характеристикою інтегрованого підходу, закладеного в методологію запропонованої програми «STREAM-освіта або Стежинки у Всесвіт», є її персоналістська, особистісна спрямованість, коли найвищою метою інтеграції в освіті є особистість, становлення її цілісної сутності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриш Н. В. Інтеграційні процеси в системі дошкільної освіти / Н. В. Гавриш // Вісник Дніпропетровського ун-ту економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». – 2011. – № 1 (1). – С. 16 – 20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/...1/3.pdf.

2. Кіндрат І. Р. Інтеграційні засади побудови освітнього процесу в сучасному дошкільному закладі // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 22(257). – Ч. II. – С. 114-120.

3. Крутій К.Л., Грицишина Т.І. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення / К.Л.Крутій, Т.І.Грицишина / Дошкільне виховання, 2016, №1. С. 3 –7.

4. Крутій К.Л., Грицишина Т.І. STREAM-освіта для дошкільників або «Стежинки у Всесвіт» / К.Л.Крутій, Т.І.Грицишина. // Сучасна післядипломна освіта: традиції та інновації: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 25 листопада 2015 року, м.Київ. – К.: Інститут перепідготовки та підвищення кваліфікації НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2015. С. 54 – 60.

ДИТЯЧЕ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ЯК ПОКАЗНИК ОБДАРОВАНOSTI

В статье рассматриваются специфические особенности детского экспериментирования. Показано, что склонность ребенка к такой деятельности как экспериментирование будет свидетельствовать о проявлениях его одаренности. В экспериментировании проявляется и приобретает характерные признаки общая стратегия умственного развития ребенка.

Ключевые слова: *экспериментирование, наследование, стратегия умственного развития, одаренность.*

The article observes specific features of child's experimenting. It is shown, that child's inclination to such activity as experimenting will indicate the displays of giftedness. In the experimenting the general strategy of child's mental development displays and gains characteristic features.

Keywords: *experimenting, inheritance, strategy of mental development, giftedness.*

Вступ. Термін «дитяче експериментування» обґрунтував і ввів у психологічну науку М. М. Подьяков. Згідно із ним, експериментування, так само як і гра, являється провідною діяльністю у дошкільному віці, а у шкільному віці експериментування являється необхідною умовою не лише успішного навчання, але і умовою загального розумового розвитку дитини.

Сам термін «дитяче експериментування» виключає тлумачення дій дітей з предметами як хаотичних, нерегульованих психікою і підкреслює своєрідність дитячого розвитку, роблячи акцент на його творчої природі. Уже перші орієнтовні неспецифічні зорові, оральні, мануальні і тому подібні дії немовлят з предметами по суті своїй - пізнавальні, отже пробні – експериментальні, вони продуктивні тобто ведуть до встановлення смислових зв'язків [5], іншими словами ведуть до розвитку розуміння. Тому пізнавальні предметно – практичні дії можна назвати розуміючими діями. Діями, які спрямовані на отримання нових знань.

Виклад основного матеріалу. Надання дитиною переваг такому виду діяльності як експериментування являється надійним маркером прояву у дитини високої пізнавальної активності. М. М. Подьяков виділив такі ознаки дитячого експериментування:

- експериментальні дії завжди пробні, пошукові, часом саме в них формується мета цих дій; в експериментування яскраво виражена установка на отримання нових знань;

- дитина самотійно шукає і створює проблемні ситуації;
- дитина керує явищами, які проявляються в процесі експериментування, по власному задуму відтворює їх або припиняє;
- діяльність експериментування не задається ззовні, а будується самою дитиною по ходу отримання нових даних, передбачити її не можливо і вона швидко перебудовується в залежності від отриманих результатів;
- всі дії дитини носять перетворювальний характер;
- експериментуючи дитина діє шляхом «проб і помилок» не боячись їх [4].

Експериментування як особливий вид пізнавальної діяльності існує як у «чистому» вигляді» так і проявляється як компонент будь якої іншої діяльності дитини. Спостереження за різними видами діяльності дітей (художньою, музичною, спортивною, навчальною, ігровою діяльністю та ін.) дають підстави говорити про те, що експериментування пронизує будь-яку діяльність і саме завдяки внесенню компонента експериментування відбувається ускладнення і розвиток діяльності. Ми можемо розглядати дитяче експериментування як специфічний вид діяльності без якого не відбудеться розуміння - як створення дитиною нового знання. Пояснімо це на прикладі. Діти із високим рівнем пізнавального розвитку в процесі розв'язку якоїсь конкретної пізнавальної задачі часто переходить від одного виду предметно практичної діяльності до іншого, наприклад від експериментування до конструювання, або гри. Часом перехід до іншого виду діяльності обумовлений потребою вирішити локальну задачу (придумати як зробити так, щоб частина конструкції трималась – і дитина, яка до того конструювала, за допомогою пробних експериментувальних дій починає експериментальним шляхом шукати спосіб кріплення частини конструкції. Часом перехід до іншого виду діяльності обумовлений трансформацією загального задуму. Однак в обох випадках, в рамках розв'язку якоїсь однієї пізнавальної задачі, знання отримані у попередньому виді діяльності входять у наступну діяльність, і, знаходять свій розвиток і збагачуються у ній. Частіше такі переходи від конструювання до експериментування або гри в рамках розв'язку якоїсь однієї задачі можна спостерігати у дошкільників. Скажімо, дитина експериментує із барвником розводячи його у чашках з водою, колір води різниться за ступенем насиченості, і дитина генерує нову ідею – зробити «чарівні озера» і приступає до конструювання композиції озер, а новий конструкторський задум ускладнюючись потребує нових пробних дій тощо. У дітей шкільного віку експериментування входить і в початкову і в ігрову діяльність сприяючи протіканню цих діяльностей на більш високому рівні. Спостереження за дітьми шкільного віку із високим рівнем здібностей до спортивної парної акробатики дали змогу побачити як за допомогою експериментальних дій діти знаходили

необхідні збалансовані положення своїх тіл у зв'язці з одним або кількома партнерами. Коли діти навчались складним статичним акробатичним елементам в парах або трійках, їм було необхідно шукати такі положення власних тіл при яких вони змогли би тримати баланс в стойках на одній руці стоячі на плечах, на колінах партнера тощо. Діти у складних акробатичних стойках на руках спонтанно виконували пробні рухи пальцями рук, робили ледь помітні пошукові рухи головою, ногами експериментальним шляхом шукаючи баланс власних тіл. А знання отримані під час такого специфічного експериментального пошуку спричинили побудову і реалізацію більш складного задуму акробатичної композиції.

Будь який приклад дитячого експериментування дасть змогу побачити, що в експериментальній діяльності виступають дві нерозривно пов'язані сторони пізнавальної активності: створення дитиною суб'єктивно нових знань і створення нових дій (як у предметному так і в розумовому планах). Саме в процесах спонтанного і цілеспрямованого (під керівництвом педагогів та психологів) експериментування у дітей проступають риси індивідуальної стратегії розумового розвитку. А у дітей з високим рівнем пізнавальної активності саме в експериментуванні набувають яскраво виражених ознак стратегії їх загального розумового розвитку.

З'ясовано, що особливості розумової діяльності в процесі експериментування характеризують такі взаємопов'язані показники: вибір, характер ускладнення діяльності і загальна розумова спрямованість.

Вибір оцінюється за кількістю залучених в діяльність предметів з різних смислових категорій. Характер ускладнення визначається по тому якими новими оригінальними смисловими зв'язками дитина об'єднує предмети з якими діє; чи протікає діяльність дитини за задумом; чи трансформується задум діяльності і чи відбувається перехід від одного виду діяльності до іншого в рамках тієї задачі яку дитина поставила перед собою; чи винаходить дитина нову інформацію завдяки перетіканню одного виду діяльності в інший в рамках розв'язку однієї задачі; як на стику перетікання одного виду діяльності в інший породжується розуміння; чи відбувається повернення до того виду діяльності яким дитина починала свою діяльність і чи включаються в нього результати попереднього розуміння. Загальна розумова спрямованість визначається по переважаючим розумовим діям на пошук аналогів, комбінацій або проявляється універсальна загальна спрямованість розуму дитини.

Спостереження дозволяють розділити експериментування на стихійне і таке, що відбувається завдяки наслідуванню. Стихійне експериментування має наступні характеристики. 1. Дитина сам вибирає і створює орієнтири необхідні для розуміння властивостей предметів з якими вона експериментує. 2. Образ того, що

вона розуміє породжується в експериментальних діях дії, а не передує їм (адже ніхто не показує дитині як можна діяти з предметом). 3. Це призводить до того, що результат розуміння часто далекий від того, як цей предмет розуміється (як використовується) в тому культурному середовищі, де росте дитина.

Інший вид експериментування заснований на наслідуванні як повторенні за діями інших. Наслідування – особливий шлях пізнання (побудови) за аналогією, по відношенню до нього справедливим буде твердження П. Я. Гальперіна, що предметній дії передує сприйняття наочного образу дії [3]. І дитина буде власні дії аналогічно тим, які бачить. Згадаймо відомі приклади дій малюка з ложкою описані Д. Б. Ельконіним, з яких явно випливає, що дитина раніше розуміє для чого потрібна ложка, ніж починає користуватися їй [6]. У цьому прикладі образ того, що розуміється заданий наперед, заданий дією іншого. Коли експериментальна діяльність протікає як наслідувальна, то аналог дії не народжується в процесі предметної дії (як у випадку стихійного експериментування), він навпаки, передує дії, спонукає дію і продовжується в дії, що виконується. При цьому відбувається трансформація взірця наслідування, завдяки якій наслідування ніколи не буває точною копією зразка. Дві ознаки дозволяють нам розглядати наслідування як творчий процес аналогізування. Перша ознака - це те, що дитина переносить в свою діяльність тільки ті зразки дій, які їй подобаються, цікаві, приносять задоволення, тобто дитина, знов, здійснює власний вибір. Друге, це те, що в процесі наслідування завжди мають місце невідповідності заданим зразкам, обидві нерозривні сторони дії – смислова і операціональна (за Д. Б. Ельконіним) неминуче піддаються трансформаціям.

У процесі наслідування виділяються три етапи: 1) вибір об'єкта для наслідування, 2) перенесення зразка діяльності в свою власну діяльність з перетвореннями в процесі перенесення, 3) оформлення кінцевого результату. Ці етапи є показниками того, що в процесі експериментування як наслідування виражена певна структурна тенденція тенденція до стратегіальної структури. Стратегія, згідно зі стратегіальною парадигмою творчої діяльності В. О. Моляко, – це нове психічне утворення професійних інженерів, художників, письменників тощо, тобто це той регулятор діяльності, що сформувався в процесі тривалої професійної праці, він дозволяє зберігаючи свій неповторний стиль діяльності в рамках певної наукової школи чи напряму в мистецтві, створювати абсолютно нові продукти творчості, а часом і змінювати ці самі наукові (або художні) напрямки, традиції, школи, створювати інші [2]. Звичайно, поняття стратегії в такій трактовці не можна застосовувати до діяльності дітей. Однак: процес наслідування має свій внутрішній психічний регулятор, показниками якого виступають три вузлових етапи процесу

наслідування, що описані вище; у діяльності наслідування створюються суб'єктивно нові і суб'єктивно значущі продукти у вигляді знань і умінь; наслідувальна діяльність має ціннісне значення для дитини, вона дозволяє йому відчувати свої бажання і можливості, відчувати себе автором своїх дій наслідування; наслідування важлива складова соціалізації дитини. Перераховане дозволяє говорити про дію наслідування як про одиницю творчого розвитку дитини, одиницю несталу, таку що постійно змінюється (що істотно ускладнює її опис і вивчення), але в якій намічаються й розвиваються всі основні складові творчої стратегії аналогізування. По суті, перенесення дитиною вподобаного зразка діяльності в свою власну діяльність є пред-стратегією аналогізування.

Висновки: Надання дитиною переваг такому виду діяльності як експериментування являється показником прояву обдарованості. експериментування пронизує будь-яку діяльність і саме завдяки внесенню компонента експериментування відбувається ускладнення і розвиток діяльності. Особливості розумової діяльності обдарованих дітей в процесі експериментування характеризують такі взаємопов'язані показники: вибір, характер ускладнення діяльності і загальна розумова спрямованість. Експериментування може протікати як наслідування відомим зразкам (аналогії будуть різного ступеня віддаленості), а бо шляхом поєднання – комбінування відомих аналогів або їх частин. В такій діяльності обдарованих дітей проступає стратегіальна структура.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кудрявцев В.Т. Креативная тенденция в психическом развитии ребенка [Электронный ресурс] http://www.experiment.lv/rus/biblio/pervie_4tenija/p4_kudrjavcev_2.htm
2. Моляко В.А. Творческая конструкторология (пролегомены) / В.А. Моляко. – К.: Освіта України, 2007. – 388с.
3. Обухова Л.Ф. Неоконченные споры. П.Я. Гальперин и Ж. Пиаже / Л.Ф. Обухова // Детская психология теории, факты, проблемы М.: Тривола, 1998. - С. 295 - 311
4. Поддьяков Н.Н. Психическое развитие и саморазвитие ребенка от рождения до шести лет: новый взгляд на дошкольное детство / Н.Н. Поддьяков. - Санкт-Петербург: Речь, 2010 - 143 с.
5. Сергиенко Е.А. Раннее когнитивное развитие / Е.А. Сергиенко. - М.: Изд-во Института психологии РАН, 2006. – 464 с.
6. Эльконин Д.Б. Психология игры / Д.Б. Эльконин. – М. : Педагогика, 1978 – 304 с.

Гуралюк А. Г.,
*Старший науковий співробітник відділу створення та використання
інтелектуальних мережних інструментів
Кпн, снс*

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ОНТОЛОГІЧНОГО ІНТЕРФЕЙСУ

Однім з різновидів системного підходу до представлення інформації є онтологічний підхід. Різноманітними питаннями, пов'язаними із створенням онтологій займаються такі вчені, як Грубер Т. [1], Єрмаков А. Є., Стрижак О. Є., Палагін О. В. [2] та багато інших. Комп'ютерну онтологію деякої предметної дисципліни можна розглядати як загальнозначущу, відкриту базу знань, що представлена загальноприйнятою (формальною) мовою специфікації знань [3].

Прикладом онтологічного представлення знань є онтологічний граф (рис. 1). Такий граф описує певну предметну область (у даному випадку біографію Т. Г. Шевченко) за допомогою набору термінів-вершин графа, поєднаних між собою визначеними зв'язками.

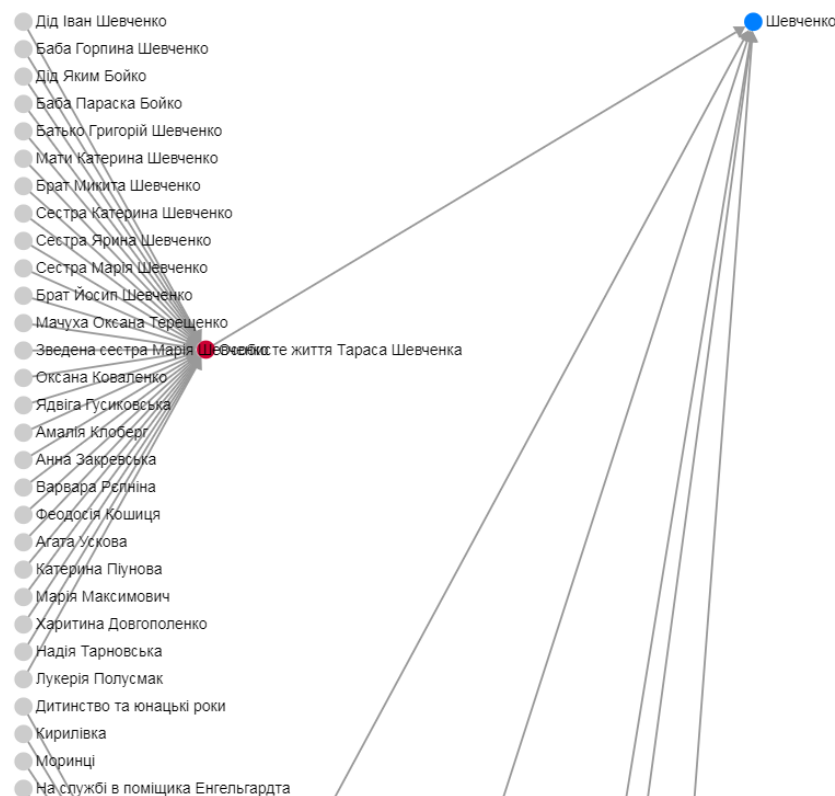

Рис. 1. Онтологічний граф «Біографія Шевченко»

Такий граф є зручним інструментом для наочного відображення структур даних, проте слабко справляється із візуалізацією ключових термінів-вершин графа (онтологічних об'єктів).

Для візуалізації представлення ряду онтологій ми пропонуємо розглянути онтологічну структуру за ієрархічними рівнями, кожен з яких може бути розглянуто як набір однотипних об'єктів візуалізації, об'єднаних просторовими взаємовідносинами. Результатом такого об'єднання може бути просторова фігура, наприклад, многогранник із гранями, кожна з яких є сюр'єктивним відображенням вершин ондографа, що мають спільну батьківську вершину – прототип многогранника. Кожна із таких граней може «містити» нескінченно велику множину об'єктів, кожен з яких є відображенням вершини, дочірньої для грані (рис 2.).

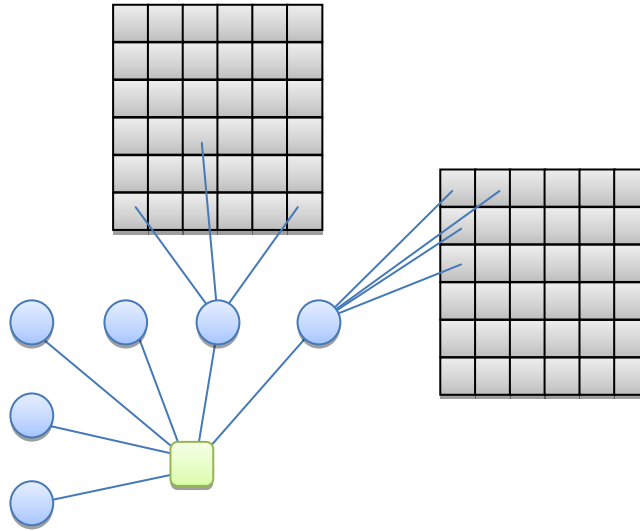

Рис 2. Просторовий многогранник, як засіб візуалізації онтографа

Фактична кожна з граней такого многогранника є площиною для візуалізації окремих об'єктів і може бути представлена у вигляді фрейма, на якому одночасно може бути відображена скінчена кількість об'єктів. Тому доцільно розглянути грань як «вікно» - обмежену область деякої площини, що складається з поля об'єктів, для яких батьківською вершиною є «грань» многогранника (рис. 3) із можливістю задання руху «вікна» по об'єктному полю.

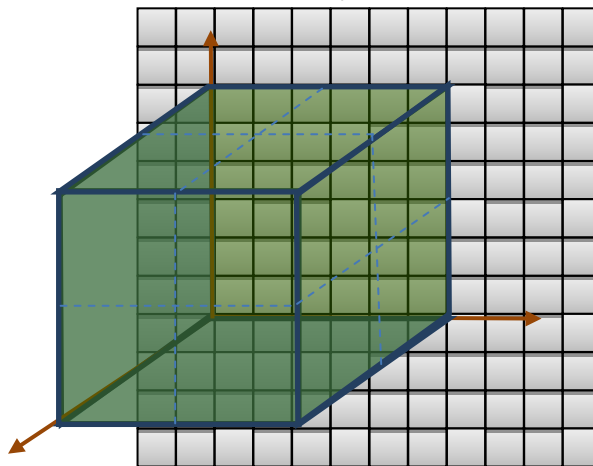

Рис.3. Відображення об'єктів у фреймі окремої грані

Якщо крім «горизонтального» руху в об'єктній площині задати можливість руху «вертикального», тобто зміни вершини яка є базовою на будь-яку із цієї ж онтології, то побудовані таким чином многогранники можуть забезпечити повне математичне покриття графу як множини взаємопов'язаних об'єктів із збереженням ієрархії.

Кожен із об'єктів, дочірніх по відношенню до певної грані може бути візуалізовано, наприклад, за допомогою формалізованого графічного представлення (Рис 4.)

Рис 4. Візуалізація многогранника

Для збільшення функціональності, кожному із об'єктів може бути поставлене у відповідність певне контекстне наповнення - рис.5.

Представлена таким чином візуалізація об'єктної онтології може бути взята за основу інтерфейсу різноманітних об'єктів (електронних підручників, каталогів, web-ресурсів, довідників тощо).

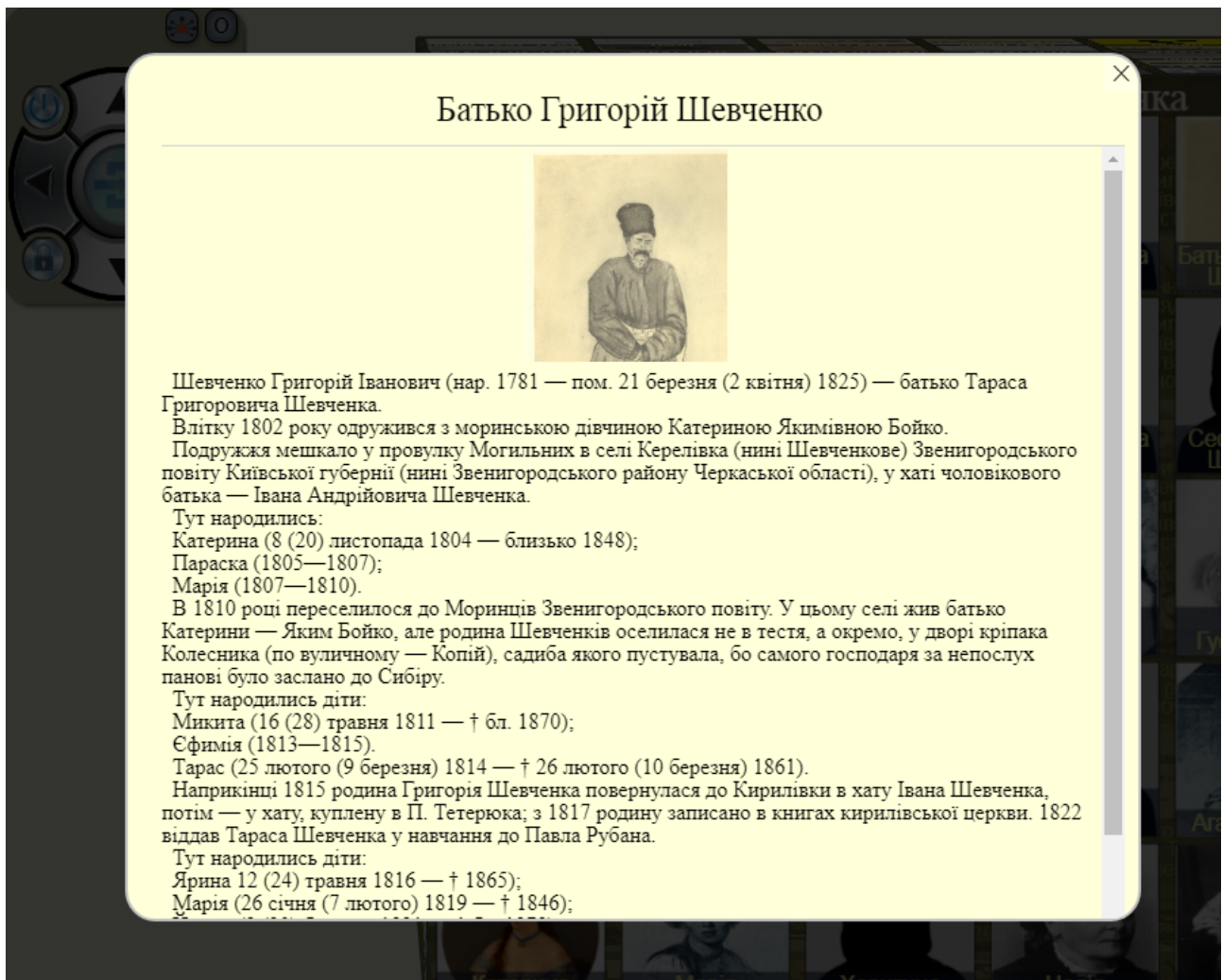

Рис 5. Контекстне наповнення об'єкта «Батько Григорій Шевченко»

ЛІТЕРАТУРА

1. Gruber T. R. A translation approach to portable ontologies // Knowledge Acquisition, 1993, V. 5(2), P.199-220
2. Палагін О. В. Архітектурно-онтологічні принципи розбудови інтелектуальних інформаційних систем / Палагін О. В., Петренко М. Г. // Математичні машини і системи. – 2006. – № 4. – С. 15–20.
3. Стрижак О.Є., Дем'яненко В.Б., 2011 ISSN 2076-8184. Інформаційні технології і засоби навчання. 2011. №2 (22). Режим доступу до журналу: <http://www.journal.iitta.gov.ua>

Дворянчук Леся Миколаївна,
*Дошкільний навчальний заклад ясла-садок комбінованого типу №15,
м. Умань, Черкаська обл.,
dnz15uman@ukr.net*

РАННЄ ВИЯВЛЕННЯ ОБАРОВАНOSTІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

В статтє рассматриваются вопросы детской одаренности и ее характерные особенности.

Ключевые слова: детская одаренность, развитие.

In the article questions of children's giftedness and its characteristic features are considered.

Key words: child talent, development

Тема раннього виявлення обдарованості у дітей дуже актуальна в даний час у зв'язку з тим, що з'явилися великі можливості розвивати і навчати дітей, як в дошкільному закладі комунальної власності, так і комерційних, гуртках, студіях, групах раннього розвитку.

Що ж таке дитяча обдарованість? *Дитяча обдарованість* - це наявність у дитини потенційно високих інтелектуальних здібностей і досягнень, які значно перевищують норми, характерні для його вікового етапу. Однак, слід зауважити, що у дитячої обдарованості є дві сторони: позитивна і негативна. Вона - це, безумовно, природний дар, який іноді виявляється занадто важкою ношею для його власника і створює безліч проблем.

Обдарованість як дорогоцінний камінь, який засяє своїми гранями тільки після того, як побуває в руках майстра. Як би не був обдарований дитина, він потребує дбайливих і уважних педагогів, які додадуть його природному дару потрібний блиск.

При створенні в дошкільному закладі сприятливих умов за період дошкільного дитинства дитина може пройти шлях від перших проявів схильностей до яскравого розквіту здібностей, обдарувань. [2].

Спираючись на особистий досвід педагогічної роботи з дітьми раннього віку, позитивними проявами дитячої обдарованості є: лідерство, незалежність, наполегливість, різноманітність інтересів, кмітливість, відмінна пам'ять, нестандартне мислення, невгамовна цікавість, нескінченні питання, вміння стежити за декількома подіями одночасно, великий словниковий запас, винахідливість і та багата фантазія; а негативними проявами дитячої обдарованості - зачатки диктаторства, нетерпимості і підвищеної вимогливості до себе, нестабільність настрою, діти більш примхливі і імпульсивні.

Дитяча обдарованість, як правило, проявляється в дуже ранньому віці, багато психологів і педагогів, які займаються цією темою дослідження професійно, вважають, що виявити обдарованість можна у дитини, починаючи

з дев'ятимісячного віку. Чим раніше буде виявлено обдарованість, тим більше часу буде на реалізацію, розкриття і розвиток таланту

Виявлення обдарованості - це дуже складний і багатогранний процес.

Знову ж таки, спираючись на свій педагогічний досвід, виділю шість основних етапів виявлення дитячої обдарованості в ранньому віці:

1 етап. Класифікаційний, який передбачає визначення видів обдарованості у дітей раннього віку за наступними напрямками діяльності для проведення подальшої діагностики дітей раннього віку: практична діяльність; пізнавальна діяльність; художньо-естетична діяльність ; комунікативна діяльність ; духовно-ціннісна діяльність.

2 етап. Дослідницько-діагностичний, який передбачає: анкетування батьків, вихователів і психологів з метою отримання первинної інформації про характер і спрямованість інтересів, нахилів та здібностей дітей; проведення діагностики, яка дозволяє за допомогою простих завдань встановити ступінь розвитку пізнавальної сфери, оцінити розвиток пам'яті та уваги, рівень розвитку мовної сфери, великої і дрібної моторики. Для діагностики використовуються кубики, предмети побуту, іграшки (пірамідки і конструктори), картки із зображеннями.

3 етап. Розвиваючий , який визначає: терміни реалізації програми; терміни реалізації кожного етапу діагностики; прогнозовані результати; критерії оцінювання результатів по етапах роботи.

4 етап. Експериментально-практичний, який здійснюється в трьох напрямках: робота з педагогами, робота з дітьми та робота з батьками.

5 етап. Аналітично-рефлексивний, який включає: безпосередньо аналіз результатів діагностики; опис динаміки розвитку дітей з передумовами обдарованості; Аналіз і узагальнення отриманих результатів, їх відповідність чи невідповідність поставленим цілям і завданням.

6 етап. Реалізаційною, який включається в себе не тільки розробку пропозицій, рекомендацій щодо подальшого вдосконалення даної роботи і механізмів вдосконалення управлінської діяльності та регулювання процесу реалізації програми в цілому, а й визначення напрямків подальшої роботи з обдарованими дітьми.

При діагностиці обдарованості дітей раннього віку психологи і педагоги повинні використовувати такі методи:

1. Спостереження
2. Тести, опитувальники, анкети.
3. Біографічний метод.
4. Психологічні тренінги.

Обдарованість – це високий рівень розвитку здібностей дитини, що супроводжується також значною пізнавальною активністю. Вона традиційно розкривається через поняття здібностей. Оцінка здібностей дитини дає можливість в основному виявити наявність обдарованості і визначити ступінь її

вираженості. Прийнято виділяти наступні ознаки здібностей. Здібності - це такі психологічні якості, які притаманні людям в рівній мірі і відрізняють одну людину від іншої. [1] Вони існують - розвиваються і проявляються - в людській діяльності. Від них залежить успішність оволодіння різними видами діяльності і можливість досягнення того чи іншого рівня успішності в їх здійсненні. Здібності треба відрізняти, з одного боку, від ступеня навченості дитини – і, з іншого боку, від його бажання або небажання що-небудь робити, від ступеня його зацікавленості в досягненні хороших результатів. Різні види здібностей виділяють в зв'язку з тими видами діяльності, в яких вони розвиваються і проявляються. Виявлення обдарованості у дітей відбувається поступово. Результати будь-яких тестувань на обдарованість дитини не є остаточними і можуть бути інтерпретовані по-різному. Кожна дитина індивідуальна і тому жоден з методів окремо, так і в сукупності не зможуть зі стовідсотковим результатом оцінити ступінь обдарованості дитини.

Одним з кращих методів діагностики, на мій погляд, є психолого-педагогічний моніторинг, який включає в себе наступні вимоги:

- оцінка діяльності та поведінки малюка повинна проводитися з усіх боків;
- процес виявлення обдарованості передбачає спостереження за дитиною протягом тривалого часу;
- для того щоб проаналізувати здібності дитини, потрібно її залучати до різних занять та видів діяльності;
- при обстеженні педагог повинен використовувати безліч діагностичних процедур. Їх потрібно підбирати відповідно до передбачуваного виду обдарованості;
- будь-яку діагностику обдарованості потрібно максимально наближати до реального життя;
- педагог повинен проаналізувати реальні досягнення дитини.

Навіть комплексна багатоетапна оцінка ступеня або рівня обдарованості дітей раннього віку не виключає суб'єктивних оцінок педагога. Тому категорично не можна називати дитину виключно обдарованим або ж навпаки, звичайним малюком. Такі оцінки можуть згодом дуже негативно вплинути на розвиток дитини. Виникає питання навіщо ж тоді діагностувати обдарованість у дітей? Виявляти обдарованість потрібно, щоб потім правильно і раціонально розвивати дитину в тій чи іншій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Здібності. Обдарованість. Таланти: система роботи з обдарованими дітьми / упоряд. М. Голубенко. – К.: Шк. світ, – 2009. – 129 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
2. Карабаєва І. І., Яценко Т. В., Пасічник А. В. Інтелектуально обдаровані дошкільники: підтримка та супровід : Шк. світ, 2011, - 128 с.: іл.. – (Бібліотека «Шкільного світу»)

Дем'яненко Валентина Борисівна,
кандидат педагогічних наук,
Національний центр «МАН України»,
Київська МАН учнівської молоді,
м. Київ,
demyanenko@i.ua.

ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖЕЦЕНТРИЧНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ОНТОЛОГІЙ

The actual issues of using computer ontology's for the creation of adaptive educational services of open education, filling them with information resources is discussed in the article. The technology of constructing an ontological graph (hierarchy of concepts) of the subject field, connections between them is described. A knowledge-orientation approach based on the concepts of ontology and transdisciplinarity is considered.

Key words: open education, adaptive learning, adaptive education services, computer ontology's, ontologic multiagent.

В статье рассмотрены актуальные вопросы по использованию компьютерных онтологий для создания адаптивных образовательных сервисов открытого образования, наполнение их информационными ресурсами. Описывается технология построения онтологического графа (иерархии понятий) предметной области, связей между ними. Рассматривается знание-ориентированный подход, основанный на понятиях онтология и трансдисциплинарность.

Ключевые слова: открытое образование, адаптивное обучение, адаптивные образовательные сервисы, компьютерные онтологии, онтологический мультиагент.

Інформаційні потоки зростають з наростаючими темпами і категорія «інформаційні ресурси» набуває статусу найважливішої комунікаційної цінності в умовах суспільного і науково-технічного прогресу. Парадигмою сучасного інформаційного суспільства є мережецентричні зв'язки між усіма його інституціями та системними складовими. Завдяки динамічному розвитку мережі Інтернет провідні функціонально-технологічні характеристики інформаційно-комунікаційних мереж еволюційно змінювалися, поступово поліпшувалися користувальні інформаційно-комунікаційні та операційно-процесуальні властивості: від закритих локальних – на першому, початковому етапі, до відкритих: інформаційно-транспортних – на другому етапі, інформаційно-контентних (змістових) – на третьому, інформаційно-сервісних – на четвертому, і, нарешті, інформаційно-адаптивних – на сучасному п'ятому [8]. Всесвітня

мережа стала і тим середовищем, де розгортається когнітивно-комунікативний сценарій розвитку освіти. Центральною її ланкою є технології інженерії знань, які ґрунтуються на використанні IT-BigData, Semantic-WEB та DataMining, що надає можливість забезпечити здійснення всіх процесів здобування знань в освітньому середовищі. Функціонування мережецентричного середовища для ефективної взаємодії усіх учасників навчально-виховного процесу (від учнів, вчителів, батьків, експертів-методистів до управлінців) можливе за умови використання електронних підручників, репозиторіїв цифрових освітніх ресурсів, віртуальних лабораторій, мультимедійних засобів навчання, рейтингових систем оцінювання навчальних досягнень учнів тощо. Крім того, вказані засоби сприяють розвитку критичного мислення та рефлексії учнівської молоді, оскільки учень залучається до моделювання об'єкта вивчення та може спостерігати й оцінювати результати своїх дій. Тобто за допомогою сучасних знаннево-орієнтованих ІТ відбувається формування мережецентричного інформаційно-освітнього середовища, що реалізується на сучасних принципах, цілях, технологіях та інструментах розвитку системи освіти, сукупність яких складає концептуальні підходи в створенні адаптивних освітніх сервісів відкритої освіти [4, 7]. Адаптивне навчання – процес з широким спектром впливу особистості учня на оточуюче його освітнє, соціальне, морально-етичне середовище, або навпаки – впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на особистість учня [1, 7, 8]. Створення відкритих комп'ютерно інтегрованих освітніх середовищ повинно містити дві важливі складові, це – створення та підтримка сучасного потужного, адаптивного апаратно-програмного середовища та наповнення його педагогічно та методично виваженим предметним змістом. Ці складові поєднати одним колективом досить складно, тому останнім часом створюються так звані провайдери освітніх персоналізованих сервісів, які надають адаптивну апаратно-програмну платформу та доступ до потужних інформаційних ресурсів, в подальшому для побудови курсів адаптивного навчання педагогами-методистами.

На платформі мережецентричного інформаційно-освітнього середовища для кожного учня та вчителя створюються відповідні персоналізовані електронні площадки. Персоналізована електронна площадка (Network Platform) – віртуальний ІКТ-об'єкт адаптивних інформаційно-комунікаційних мереж, ситуаційна складова логічної мережної інфраструктури із тимчасовою гнучкою архітектурою, що за своєю будовою і часом існування відповідає персоналізованим потребам користувача, а його формування і використання базується на адаптивних технологіях [3, 6, 7, 8].

В сучасній освіті відкрите мережецентричне інформаційно-освітнє середовище має виступити як особливе культурне середовище, занурення в яке

забезпечить систематизацію і ефективність засвоєння знань, розподіл інформаційних потоків в тематичні русла, де висвітлюються життєві орієнтири та духовно-моральні цінності. Тому формування мережецентричного інформаційно-освітнього середовища має ґрунтуватися на використанні відповідних інноваційних моделей, що задовільняють найбільш повній реалізації освітніх потреб людини на основі гармонійного поєднання різноманітних мережних інструментів та адаптивних освітніх сервісів. Таке поєднання утворює гнучке й адаптивне інтегроване організаційно-технологічне та інформаційно-обчислювальне середовище, що визначально впливає на формування найбільш сприятливих (інформаційно-комфортних) умов для ефективного здійснення функцій адаптивного навчання.

Однією із задач діяльності в таких середовищах є надання умов ефективного використання інформаційних ресурсів усіма учасниками навчально-виховного процесу – учнями, викладачами, експертами, методистами та іншими фахівцями, залучення учнів до наукових досліджень, підготовки до участі в конкурсах, олімпіадах та вступу до вищих навчальних закладів. Для цього створюються адаптивні засоби формалізації навчальних інформаційних джерел формування знань, що враховують індивідуальні особливості кожного суб'єкта (учасника) освітнього процесу. За допомогою програмно-інформаційних компонентів мережецентричного інформаційно-освітнього середовища забезпечується створення та використання баз навчальних та наукових джерел, на основі яких реалізується освітній процес для конкретної особистості учня. При цьому враховується той факт, що обсяг і розмаїтість даних та повідомлень, за різним профілем знань, нині, настільки об'ємний, що виникає необхідність їх класифікації з погляду належності до предметних галузей або сфер інтересів всіх учасників навчально-дослідницької діяльності. І мова йде не тільки про дані, що зберігаються в спеціалізованих базах або інформаційних сховищах, але й про динамічні повідомлення, які генеруються певними джерелами в міру потреби учня. При формуванні освітніх персоналізованих сервісів необхідно накопичувати не розрізнені дані, а структуровані, формалізовані інформаційні джерела – закономірності й принципи, що дозволяють ефективно виконувати поставлені завдання перед учнями. Одним з підходів для структуризації та формалізації інформаційних джерел, що може використовуватися є онтологічний підхід, на основі якого користувачеві надається цілісний, системний огляд певної предметної галузі – концептуалізація певної галузі знань, що подається за допомогою визначення базових об'єктів і зв'язків між ними. При цьому визначаються загальноприйняті, семантично значущі «понятійні одиниці» інформаційних ресурсів, якими оперують учні; візуалізуються результати процесів інтеграції та

агрегації розподілених інформаційних джерел і ресурсів у процесі реалізації навчальних завдань у легкодоступній наочній формі. Комп'ютерну онтологію деякої предметної дисципліни можна розглядати як відкриту базу знань, що подана загальноприйнятою (формальною) мовою специфікації. В онтолого-класифікаційній схемі засобів і методів штучного інтелекту онтологічний підхід трактується як різновид системного підходу, заснованого на знаннях. Онтологічний підхід забезпечує ефективне проектування компонентів будь-якої знаннєво-орієнтованої інформаційної системи [5, 9, 10, 11]. Комп'ютерна онтологія в цьому процесі виступає як діючий механізм створення системи знань, що відображає певну теорію, подану як множину термінів, зв'язків між ними, пов'язаних описів та формальних аксіом, що сприяє інтерпретації та спільного використання цих термінів. Комп'ютерну онтологію можна розглядати як певну експліцитну концептуалізацію логічної теорії деякого числення з певними правилами, що дозволяє систематизувати категорії дійсності як такі, що подаються мовою значень, та які є у змісті предметної дисципліни. До того ж онтологічні методи та системи забезпечують концептуальне відображення взаємозв'язків мережних інформаційних процесів і систем в різних предметних галузях за рахунок системних компонентів:

- а) множини концептів, як структури семантичних одиниць – понять;
- б) формальної моделі предметного контенту, поданої за допомогою деякої мови на основі опису концептуальної системи;
- в) функціональної моделі, яка забезпечує уніфікацію термінології, логіку опрацювання таксономічних категорій і зв'язків між ними, а також аксіоматизацію описів процесів, причинних зв'язків і процедур онтології [8, 10, 11].

Для розробки пропонуються онтології, в термінах яких розробники інтерфейсу формують відповідні компоненти його моделі; генерація інтерфейсу здійснюється кількома мовами програмування на різних платформах; підтримуються як локальна, так і мережева взаємодія; модель інтерфейсу розділена на компоненти відповідно до груп фахівців, що здійснюють його розробку (експертів предметної галузі, програмістів, дизайнерів) і містить всі дані, необхідні для його розробки і автоматичної генерації згідно моделі. Таким чином, модель інтерфейсу складається з наступних компонентів:

- моделі системи понять діалогу (описується система термінів предметної галузі, в яких подаються вхідні/вихідні дані, методика використання інтерфейсу користувачем, а також інтелектуальної підтримки дій користувача);
- моделі задач користувача (описуються завдання, які він може виконати, використовуючи програмну систему);
- моделі подання (описується структура і властивості візуального подання елементів інтерфейсу);

- моделі сценарію діалогу (визначається безліч можливих станів діалогу і дій, які виконуються);
- моделі зв'язку інтерфейсів мережецентричного освітнього середовища з програмними.

Використання онтологічних моделей щодо формування систем знань з предметних галузей, які включаються у мережецентричне науково-освітнє середовище, дозволяє розширити його функціональні характеристики та забезпечити реалізацію механізмів семантичного пошуку інформаційних джерел, як в самому середовищі так і в мережі Інтернет (Рис. 1).

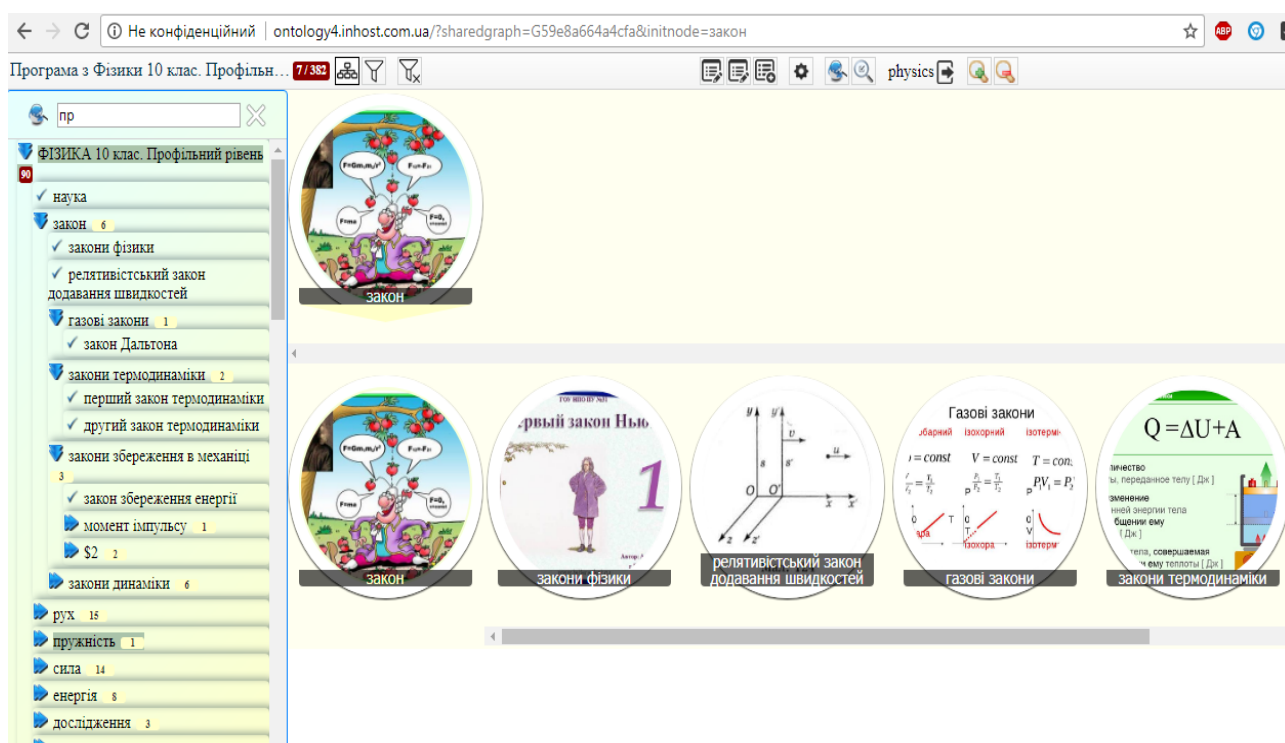

Рис. 1. Онтологічний інтерфейс мережецентричного інформаційно-освітнього середовища. Фрагмент навчальної програми з фізики.

Визначено чотири основні компоненти моделі онтологічного інтерфейсу предметної галузі і, відповідно, чотири класи систем понять:

1) система понять користувача, в термінах якої він використовує прикладну програму. У цій системі понять зазначаються вхідні і вихідні дані прикладної програми, а також дані про інтелектуальну підтримку дій користувача;

2) система понять подання інформаційних джерел, в термінах якої визначаються різні типи діалогу. Даний клас містить три типи систем понять: систему понять графічного інтерфейсу користувача; систему понять графічних статичних сцен; систему понять формування текстів. Таким чином, кожна з систем понять підтримує проектування одного з типів діалогу;

3) система понять для визначення сценаріїв діалогу. Визначаються абстрактні терміни для опису реакцій на події (набори дій, які виконуються при виникненні подій, джерела подій, види режимів переходів між вікнами, способи вибору примірників вікон та ін.);

4) система понять зв'язків, в термінах якої здійснюється зв'язок між прикладною програмою і інтерфейсом мережецентричного освітнього середовища. Вона визначає змінні, типи їх значень, які є загальними для інтерфейсу середовища та прикладної програми, а також протоколи за допомогою яких відбувається комунікація, адреси серверів, за якими проводяться з'єднання, а також методи передавання повідомлень.

Інформаційні ресурси в адаптивних освітніх сервісах подані описами у вигляді природно-мовних конструкцій, що відображають судження та твердження про певні факти предметно-тематичного профілю. Факти зв'язуються між собою множинами зв'язків, а також можуть характеризуватися певними властивостями.

Таким чином, онтологічний підхід у наповненні адаптивних освітніх сервісів інформаційними ресурсами відображає понятійну систему певної дисциплінарної теорії, а методичне забезпечення навчально-пізнавального процесу полягає у засвоєнні понятійної системи, аксіоматики, правил, синтаксичних та морфологічних основ цієї теорії. Це забезпечує формування операціонального простору діяльності учнів, у якому вони спроможні взаємодіяти з іншими учасниками навчально-виховного процесу на основі діяльнісного та компетентнісного підходів, знаходячись у різних станах розвитку цього простору. Більше того, від рівня засвоєння понятійних систем, дисциплін, що вивчаються залежить і спроможність учня компетентно використовувати адаптивні освітні сервіси, тобто наукові понятійні теорії предметних дисциплін є знання-функціональним ядром навчально-пізнавального діяльнісного простору учня. У цьому просторі забезпечується інтеграція з компонентами навколишнього середовища, як на соціальному так і на тематично-дисциплінарному рівнях. Одним із можливих шляхів формування ефективної роботи учнів з розподіленими трансдисциплінарними інформаційними ресурсами та системами в такому просторі, забезпечуючи їх інтеперабельність та інтегративність, на основі таких функціональних дій як аналіз, синтез та добір є використання онтологічних мультиагентів. Онтологічний мультиагент є складною моделлю, що відображає стани взаємозв'язків концептів теорії, положення якої закладено у предметній дисципліні у вигляді певної множинної впорядкованості контекстів понятійної системи [11]. Онтологічні мультиагенти функціонально запрограмовані (за вказаними умовами) аналізувати різні інформаційні джерела, утворюючи

відповідні таксономічні зв'язки на основі, опрацювання, зберігання і передавання даних. Властивості онтологічних мультиагентів визначають функціональні характеристики адаптивних сервісів для кожного учня при аналізі, структуризації, синтезу та добору ними інформаційних джерел відповідно до навчальних завдань. Мультиагенти – певні комп'ютерні онтології, що фактично формуються у віртуальному середовищі у вигляді множин об'єктів для яких визначають гіпервластивості та інтерпретуючі функції, що процедурно забезпечують (за певними умовами) використання вказаних властивостей об'єктів. Структура онтологічного мультиагента відображає основні та допоміжні терміни (концепти) та/або поняття та їх властивості й взаємозв'язки, тобто, зміст предметної дисципліни подається множиною взаємопов'язаних визначень термінів, які визначають імена концептів з відповідними контекстами, що складають предметну дисципліну – термінополе. Концепти термінополя предметної дисципліни можуть бути сформовані у вигляді глосарію. Множини понять, зв'язків між ними, відповідні інтерпретуючі функції, теорії є певними інструментами формування термінополя й утворюють концептуальну схему предметної дисципліни та конструктивно визначають структуру онтологічного мультиагента. Множина термінополів визначає концептуально-понятійний базис наукових теорій за рахунок визначення певної впорядкованості концептів предметної дисципліни. Таким чином, онтологічний мультиагент за змістом відображає понятійну систему певної дисциплінарної теорії, аксіоматики, правил, синтаксичних та морфологічних основ цієї теорії. При цьому враховуються індивідуальні особливості кожного суб'єкта освітнього процесу.

Вище сказане реалізовано в програмному комплексі ТОДОС, який використовується Національним Центром «Мала академія наук України» для створення єдиного мережецентричного інформаційно-освітнього простору. ТОДОС (Трансдисциплінарні Онтологічні Діалоги Об'єктно-орієнтованих Систем) – технологія для побудови освітніх навчально-дослідницьких, локальних та мережних (розподілених) систем на основі онтологій та контекстно-семантичного аналізу (від локальної онтолого-керованої системи забезпечення навчального процесу до системи інтегрованого багатофакторного аналізу освітніх інформаційних ресурсів за допомогою онтологічної системи прийняття рішень та управління процесом формування знань) для забезпечення взаємодії усіх користувачів мережних інформаційно-освітніх середовищ (Рис. 2.). Реалізація технології онтологічної інтеграції розподілених інформаційних ресурсів відбувається шляхом побудови онтологічного графа (Рис. 3), вершинами якого є поняття і процеси предметних галузей (концепти). Програмний комплекс ТОДОС є мережним та кросплатформним [2, 9]. Для

роботи з ТОДОС користувачу потрібні базові знання при роботі з операційною системою Windows: вміння запускати програми, працювати з вікнами та стандартними елементами вікон (меню, закладками, кнопками, випадаючими списками, полями внесення даних тощо); основами роботи із мережею Internet: вміння переходити до web-сторінок, користуватись стандартними функціями (завантажити файл, зчитати, видалити тощо), мати найпростіші навички роботи з пошуковими web-системами а також вміння працювати з текстовим редактором MS Word та табличним процесором MS Excel.

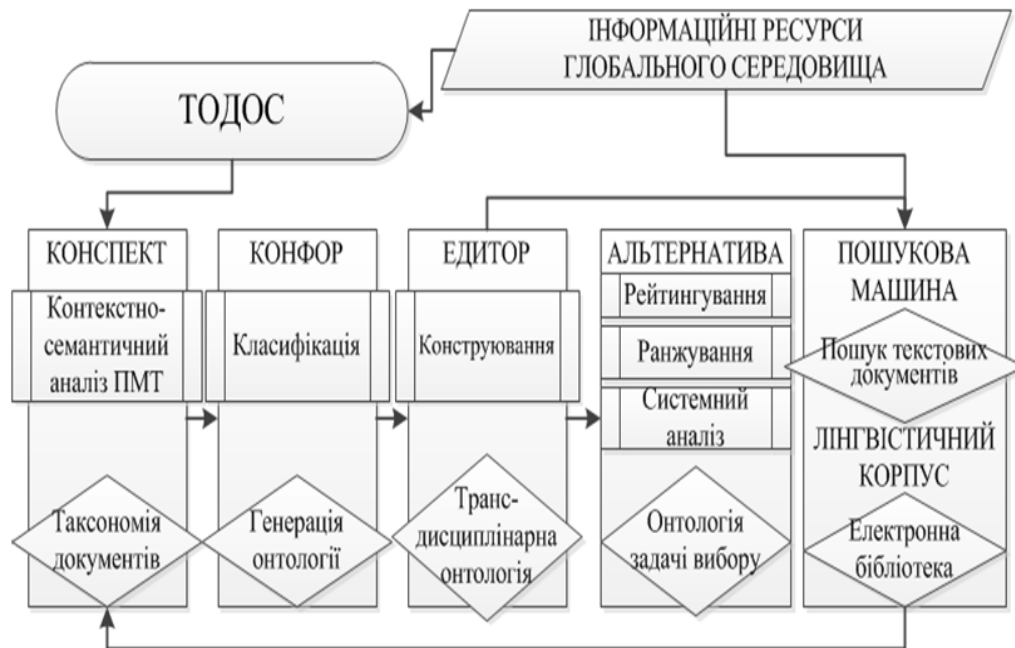

Рис. 2. Трансдисциплінарна інформаційна технологія ТОДОС.

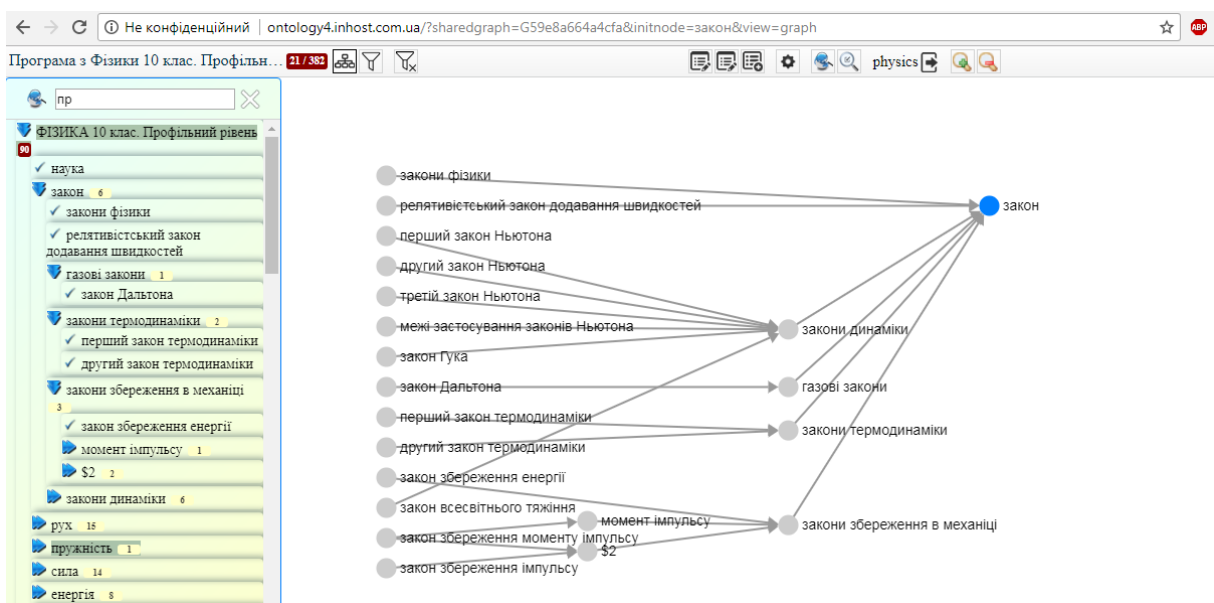

Рис. 3. Онтологічний граф. Фрагмент навчальної програми з фізики.

Застосування онтологічних описів у технологічному ланцюгу створення інтерфейсу мережецентричного науково-освітнього середовища забезпечує динамічне формування відповідних множин властивостей та критеріїв щодо інформаційних ресурсів середовища, які вивчаються та досліджуються на основі використання властивостей концептів предметних галузей. Достовірність та адекватність процесу діяльності користувача в інформаційному середовищі повністю залежить від достовірності й адекватності кожної онтологічної моделі, яка складає функціональність інтерфейсу мережецентричного науково-освітнього середовища. Відповідно до інформаційно-аналітичного супроводу різних інформаційних процесів у цьому середовищі можливе підключення різних груп експертів, що забезпечує семантичну повноту і коректність його наповнення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар В. І., Шапошнікова І. М. Адаптивне навчання студентів як передумова реалізації компетентнісного підходу до професійної підготовки вчителя. Рідна школа. 2013. № 11. С. 36-41. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2013_11_7. (дата звернення: 15.10.2017).
2. Величко В. Ю., Попова М. А., Приходнюк В. В., Стрижак О. Є. ТОДОС – ІТ-платформа формування трансдисциплінарних інформаційних середовищ. Системи озброєння і військова техніка. 2017. № 1 (49). С. 10-19.
3. Дем'яненко В. Б., Кальной С. П., Стрижак О. Є. Онтологічні аспекти побудови е-сценарію супроводу процесу наукових досліджень учнів Малої академії наук України. Інформаційні технології в освіті : Збірник наукових праць. Випуск 15. Херсон : ХДУ. 2013. С. 242-249.
4. Дем'яненко В. Б., Дем'яненко В. М., Стрижак О. Є. Відкрита освіта у викликах сьогодення. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика: Збірник наукових праць. Випуск 2 (17) К. : Інститут обдарованої дитини. 2016. С. 49-55.
5. Дем'яненко В. Б., Стрижак О. Є. Комп'ютерні онтології – технологічна основа формування освітянських інформаційних ресурсів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2011. Том 22. № 2. – URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/419/398>. (дата звернення: 17.10.2017).
6. Дем'яненко В. Б. Мережні електронні площадки як засіб формування інформаційної системи навчального призначення для учнів Малої академії наук України. Інформаційні технології в освіті : Збірник наукових праць. Випуск 12. Херсон : ХДУ. 2012. С. 146-152.
7. Дем'яненко В. Б., Дем'яненко В. М. Мережні інструменти для забезпечення адаптивності навчання. Інноваційні технології навчання обдарованої молоді: матеріали VII-ї Міжнародної науково-практичної конференції, 7-8 грудня 2016 року, м. Київ. К. : Інститут обдарованої дитини. 2016. С. 17-22.
8. Дем'яненко В. Б., Дем'яненко В. М. Онтологічні аспекти освітніх сервісів адаптивного навчання. Наукові записки : [збірник наукових статей] /

М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; упор. Л. Л. Макаренко. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2017. Випуск СХХХІІІ (133). С. 68-78.

9. Комп'ютерні онтології та їх використання у навчальному процесі. Теорія і практика : Монографія / С. О. Довгий, В. Ю. Величко, Л. С. Глоба, О. Є. Стрижак., Т. І. Андрущенко, С. А. Гальченко, А. В. Гончар, К. Д. Гуляєв, В. М. Кудляк, К. В. Ляшук, О. В. Палагін, М. Г. Петренко, М. А. Попова, В. І. Сидоренко, О. О. Слюсаренко, Д. В. Стус, М. Ю. Терновой. К. : Інститут обдарованої дитини. 2013. 310 с.

10. Стрижак О. Є. Трансдисциплінарна інтеграція інформаційних ресурсів: автореф. дис. ... д-ра техн. наук : 05.13.06. Нац. акад. наук України, Ін-т телекомунікацій і глобал. інформ. простору. – Київ. 2015. 47 с.

11. Стрижак О. Є. Онтологічні когнітивні мультиагенти – інтелектуальні засоби формування віртуальних освітніх середовищ. Матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Віртуальний освітній простір: психологічні проблеми», з 10 до 31 травня 2017 року : URL: http://www.newlearning.org.ua/system/files/sites/default/files/zagruzheni/stryzhak_ol_eksandr_2017.pdf. (дата звернення: 17.10.2017).

Дехтяр А. С.,

Криворізька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №121

м. Кривий Ріг, Україна

Anastasiyadehtyar@gmail.com

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

Анотація: Здійснено розгляд та структурний аналіз проблеми оновлення та модернізації змісту навчально-виховного процесу в межах інформаційно-освітнього простору загальноосвітнього закладу на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії та діяльнісної парадигми, шляхом реалізації принципів інтегрованого підходу та активного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій з метою розвитку креативно-інтелектуальних здібностей учнів та психолого-педагогічної підтримки саморозвитку особистості.

Ключові слова: креативно-інтелектуальні здібності, креативна особистість, творчий потенціал, інноваційний процес, інформаційно-комунікаційні технології, інфо-простір, медіа-освіта, саморозвиток, нетворкінг.

Ключевые слова: креативно-интеллектуальные способности, креативная личность, творческий потенциал, инновационный процесс, информационно-коммуникационные технологии, инфо-пространство, медиаобразование, саморазвитие, нетворкинг.

Key words: creative and intellectual abilities, creative personality, creative potential, innovative process, IK-technologies, info-space, media-education, self-development, networking.

Розвиток освіти на сучасному етапі знаходиться у прямій залежності від швидкоплинності технологічного розвитку суспільства в цілому, й необхідності постійного самовдосконалення та збагачення особистісних знань, умінь і навичок.

Основною ознакою сучасного суспільства стало застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій та посилення впливу медіа в межах освітнього простору загальноосвітнього закладу. Особливого значення, у зв'язку із цим, набуває використання різноманітних медіа ресурсів у вирішенні завдань розвитку креативно-інтелектуальних здібностей учнів, творчого потенціалу, а також у проектуванні, створенні та модернізації освітнього соціокультурного простору для розвитку загальної креативності учасників навчально-виховного процесу [1, с.9].

Широкий спектр напрямків розгляду зазначеної вище проблеми представлений в працях провідних вчених, науковців, зокрема, Н. Дементієвської, І. Дичківської, З. Зінченко, І. Коваль, М. Корюненко, В. Лунячек, С. Ляшенко, Л. Ястребової та інш.

Філософський аспект творчості та обдарованості розглядали у своїх працях зарубіжні та вітчизняні вчені: Ф. Баррон, В. Біблер, Ю. Бородай, Дж. Гілфорд, М. Данилов, Е. Лорренс, С. Меднік, В. Моляко, К. Роджерс, Е. Торренс та ін.

У сучасній психологічній науці досліджені питання соціальної детермінації інтелекту і креативності: С. Девіс, В. Дунчев, І. Киштинова, Н. Лейтес, Дж. Рензулі та ін.

В аспекті пріоритетності креативної освіти та розвитку креативно-інтелектуальних здібностей учнів постає необхідність застосування сучасних дієвих інфо-технологій у зміст освітнього процесу.

Пошуком і аналізом оптимальних шляхів і засобів впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в педагогічну науку і сферу освіти займаються як науковці (психологи, педагоги, методисти, фахівці в галузі інформатики і обчислювальної техніки, так і практико-орієнтовані працівники системи освіти (Б. Гершунський, В. Житомирський, Ю. Кузнецов, М. Лапчик, Ю. Первин, Г. Рубіна та ін.).

Проте, постійна зміна соціальних умов у напрямку інформатизації освіти, суспільних вимог до організації ефективного освітнього простору в загальноосвітній школі потребують сучасних підходів до вирішення завдань розвитку творчого потенціалу особистості учнів та формування креативно-інтелектуальних умінь і навичок, підтримки обдарованості.

Основною ознакою сучасного суспільства стало застосування нових ІКТ. Тому, розвиток творчої інноваційної особистості в усіх аспектах та всіх етапах зростання потребує використання медіаосвіти. Це передбачає впровадження в

освітній процес інформаційних засобів, технологій, та використання сучасних способів і систем інформаційного обліку, що забезпечують операції збирання, накопичення, збереження, обробки і передачі різноманітної інформації [2, с. 5].

Особливого значення набуває використання ІКТ в розвитку креативно-інтелектуальних здібностей учнів. Це пов'язується з тим, що основу сучасного інформаційного суспільства складають не традиційні матеріальні, а інформаційні ресурси, знання, організаційні чинники, здібності, ініціатива, креативність особистість.

Є потреба у діяльних, обдарованих, інтелектуально і духовно збагачених особистостях, тому основне завдання закладу освіти – модернізація змісту навчально-виховного процесу в напрямку розвитку креативно-інтелектуальних здібностей учнів [1, с.10].

Новий підхід у викладанні інформатики вимагає організації навчально-виховного процесу у творчому режимі із використанням сучасних методів та прийомів, спрямовування педагогічної діяльності на розвиток творчих можливостей учнів, їх талантів з метою отримання якісного освітнього результату.

З метою реалізації даного підходу, модернізація змісту освітнього процесу базується на:

- впровадженні нами сучасної інформаційної системи навчання на уроках інформатики;
- створенні та розвитку комп'ютерно-зорієнтованого освітнього середовища на основі інформаційних мереж, ресурсів ІКТ;
- виявленні творчого потенціалу учнів;
- розвитку креативно-інтелектуальних здібностей учнів як показника життєвої компетентності;
- підвищенні зацікавленості учнів до процесу пізнання;
- урахуванні вікової категорії учнів;
- створенні «ситуації успіху»;
- формуванні позитивної мотивації до здобуття знань та формування творчих здібностей;
- психолого-педагогічній підтримці талантів та обдарувань [3, с. 7].

В умовах впровадження ІКТ при організації і проведенні циклу уроків інформатики використовуємо наступні форми, методи та прийоми навчання, як системи в розділах: «Дистанційне навчання», «Мережева освіта»: мережеві сервіси обміну даними (Web 2.0.), між класові факультативи у формі вебінару, мультимедійні уроки, уроки-віртуальні подорожі, електронна конференція, вікі-енциклопедія (wikipedia), веб-журнал (web-journal), електронні мнемо таблиці (за технологією мнемотехніки), метод ейдетики, нетворкінг (networking), веб-ребуси, медіатексти, електронний чек-ліст, дидактичні завдання у хмарному сервісі OneNote, мультимедійні дидактичні вправи в Інтернет-сервісі LearningApps, навчальні презентації, електронна афіша, інтерактивні дидактичні ігри в програмному забезпеченні PowerPoint тощо.

Запропонована нами система роботи із використанням зазначених вище форм, методів, прийомів та інформаційних технологій є результативною і засвідчує підвищення інформаційної культури всіх учасників освітнього процесу, зростання пізнавальної активності учнів на уроках інформатики, зміцнення партнерських стосунків: вчитель-учень, індивідуалізацію навчання, розвиток креативно-інтелектуальних здібностей, забезпечення умов для формування самооцінки учнів, розвиток креативного мислення.

Отже, впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у зміст освітнього процесу дає змогу підвищити якість навчання, розвинути креативно-інтелектуальні здібності, створити нові засоби впливу на особистість учня, модернізувати зміст освітнього процесу на засадах суб'єкт-діяльнісної парадигми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аджейчак А. Психолого-педагогічні умови формування творчої особистості в освітньо-виховних закладах / А.Аджейчак // Обдарована дитина. – 2015. – №5. – С.8-13.
2. Корюненко М. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті / М.Корюненко // Освіта України. – 2016. – №82. – С.4-5.
3. Лунячек В. Програмні комплекси «Ефективна школа» та «Ефективна школа – XXI» / В.Лунячек // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2014. – №3. – С.7-10.

Дехтяр Є. С.,

Комунальний заклад «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №76»
Криворізької міської ради
м. Кривий Ріг, Україна
DehtuarEvg@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЯ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА ЗАСОБАМИ ІКТ

Анотація: Автором здійснено розгляд питання забезпечення професійного розвитку, самовдосконалення, підвищення фахової майстерності, наукового та загальнокультурного рівня, зокрема інформаційної культури та обізнаності, розвитку творчого потенціалу педагогів засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та базових сервісів в освіті.

Ключові слова: самоосвіта, ІКТ, дистанційне навчання, інформаційні сервіси, вебінар, інформаційна культура, інноваційні освітні технології.

Ключевые слова: самообразование, ИКТ, дистанционное обучение, информационные сервисы, вебинар, информационная культура, инновационные образовательные технологии.

Key words: self-education, educational technologies, controlled from distance educating, informatively-communicative technologies, informative services, vebinar, informative culture, innovative educational technologies.

Вимоги сучасного інформаційного суспільства потребують від педагогів постійного професійного зростання, пошуку нових підходів до організації освітнього процесу. Незамінним освітнім інструментом, що відкриває широкі можливості в самоосвітній роботі педагогів, сьогодні є комп'ютер.

Рівень інформатизації суспільства сьогодні відкриває широкі можливості для інноваційних форм підвищення фахової майстерності.

Наявність ІКТ дозволяє спростити, урізноманітнити навчальний процес, поглибити знання педагогів, удосконалити професійні навички.

Використання ІКТ як засобу самоосвітньої діяльності педагогів у напрямку вирішення різних аспектів освітньої роботи, навчання, виховання, розвитку та становлення особистості дозволяє розкрити інноваційний потенціал педагогів [5, с. 32].

Питання вдосконалення професійних навичок та розвитку творчих здібностей, креативних навичок в процесі здійснення самоосвіти досліджені багатьма провідними науковцями, філософами, психологами, педагогами, зокрема в працях І. Бежа, В. Біблера, З. Дорошенко, Л. Калуської, О. Кононко, К. Крутій, О. Леонтєва, А. Луки, С. Ладивір, О. Матюшкіна, О. Моляко та ін.

Дослідження науковців переконують, що рушійною силою і джерелом вдосконалення особистості педагога є його творчий потенціал, креативні здібності, творче мислення [3, с. 22].

Основні положення організації психолого-педагогічного супроводу самовдосконалення педагогів в системі безперервної освіти на мережевій основі, із використанням інформаційних технологій висвітлені у наукових працях Г. Балла, Б. Гершунського, О. Долинної, З. Дорошенко, О. Ільченко, Л. Карамушка, М. Лапчика, Т. Піроженко, М. Смульсон, В. Стреліної та ін.

У зв'язку з цим постає **мета** у вирішенні ряду питань, пов'язаних із організацією самоосвітньої роботи з даного напрямку, ефективним керівництвом нею, та продуктивним використанням отриманих результатів.

З метою пошуку відповідей на зазначені вище запитання нами проведено дослідження: пілотний проект. Однією із складових частин Програми дослідження було виявлення можливостей ІКТ як засобу самоосвіти педагогів, та з'ясування ступеня фактичного використання ІКТ в організації самоосвітньої діяльності.

Вибірка дослідження складала: 50 осіб, вихователі 5 дошкільних навчальних закладів. Провідним методом, що покладений в основу дослідження, був метод інтерв'ю. За допомогою комп'ютерної обробки даних, ми отримали певні результати.

Дослідження проводилося на базі інтернет-ресурсів для освітян. Дана База інтернет-ресурсів – зручна, змістовна, інтерактивна, містить досвід практиків, сприяє організації самоосвітньої діяльності педагогів.

В межах інтернет-простору створений центр нової освіти, розрахований на працівників сфери освіти, які мають на меті опанувати на практиці інформаційні сервіси для організації навчально-виховного процесу [4, с. 17].

Отримані результати були узагальнені у відсотковому співвідношенні. Отримані наступні показники:

- 32% педагогів надають перевагу інтерактивним вправам для підвищення фахової майстерності засобами ІКТ, рекомендованими зазначеними вище інтернет-ресурсами.

Показник – нижче середнього, адже використання інтерактивних вправ передбачає знання педагогами комп'ютерних програм та їх можливостей.

- 76% педагогів має бажання розмістити власний досвід на вказаному порталі, та 10% відсотків педагогів вже мав практику розміщення власного педагогічного досвіду на порталі.

Отримані дані вказують, що у педагогів сформована пізнавальна мотивація, проте педагоги не володіють в достатній мірі вміннями та навичками роботи з інтернет-ресурсами та потребують методичної підтримки в даному напрямку.

- 17% педагогів вважає вебінар більш результативною формою підвищення фахової майстерності ніж семінар.

- 46% педагогів дає високу оцінку вебінару як засобу самоосвіти.

Даний показник доводить думку про консервативні погляди більшості педагогів ДНЗ, однак вихователі розуміють необхідність переходу на нові форми отримання самоосвіти і дали високу оцінку вебінару як засобу самоосвіти.

- 21% педагогів вже на сьогодні практично використовують рекомендації вебінарів в самоосвітній діяльності.

Отриманий результат вказує на наявність протиріч та суперечностей між пізнавальною активністю педагогів та фактичним здійсненням самоосвітньої роботи.

Веб-Квест – є самоосвітньою формою та діяльності, зокрема на рівні закладу [2, с. 5]. Отримані дані пов'язані з недостатньою інформаційною культурою педагогів.

- 18% відсотків педагогів, в повному обсязі виконують квестові завдання.

- 57% педагогів відмічають позитивну динаміку в самоосвітній роботі засобом дистанційного навчання.

Програма дистанційного навчання, як правило, реалізується в рамках самоосвіти. Програма поділена за розділами. Дана програма є зручною, адже для кожного педагога є доступна форма електронного листування.

Отже, проведене дослідження переконливо доводить, що застосування ІКТ в освітньому процесі відкриває широкі можливості в організації самоосвітньої роботи педагогів, що зумовлено пріоритетними завданнями освіти у напрямку забезпечення подальшого становлення особистості педагога, розвитку та вдосконалення професійних здібностей, розвитку творчого потенціалу.

Отримані статистичні дані вказують на те, що ІКТ в самоосвітній роботі педагогів є продуктивними і сприяють продовженню самоосвітньої роботи педагогів, покращують та поглиблюють знання педагогів.

Однак, самоосвітня діяльність педагогів ДНЗ є керованим процесом [1, с.18]. З огляду на це, постає необхідність в удосконаленні інформаційної культури педагогів з метою забезпечення та збереження якості дошкільної освіти.

Тому, розкриття окремих аспектів окресленої проблеми в процесі представленого зрізу експериментального дослідження не обмежує подальших розвідок у даному напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла К. Самоосвіта педагогів дошкільного навчального закладу / К.Біла // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011.– №2. – С.17-19.
2. Дорошенко З. Організація методичної роботи з педагогами на мережевій основі: використання інтернет-технологій / З.Дорошенко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2014.– №11. – С.4-7.
3. Іванова О. Розвиток творчості та підвищення інформаційної культури педагогів / О.Іванова // Шлях освіти. – 2010. – №2. – С.22-30.
4. Ляшенко С. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес / С.Ляшенко // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013.– №7. – С.16-19.
5. Попель С. Робота з педагогами. Застосовуємо ІКТ. Завдання для педагогів у хмарному сервісі. / С.Попель // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2017.– №1. – С.31-35.

Додик Г. З.,
методист КЗТМР «Центр творчості дітей та юнацтва»,
м. Тернопіль
galinka_dodyk@ukr.net

УВАГА! ОБДАРОВАНІ ДІТИ. РОЗВИТОК ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розглянуто питання розвитку обдарованої особистості, рекомендації щодо виявлення творчих здібностей в учнівської молоді.

Наведені аспекти психолого-педагогічної характеристики обдарованої дитини. Роль батьків у вихованні творчої особистості та створенні відповідних умов для її розвитку.

Ключові слова: обдарованість, талановитість, обдаровані діти, творчі здібності, креативність.

Кожна дитина по-своєму неповторна. Вона приходить у цей світ, щоб творити своє життя, знайти себе: хтось здібний до музики, образотворчого мистецтва, художньої праці, хтось до математики, хтось пише вірші, оповідання. Скільки дітей – стільки й здібностей, які залежать від психолого-фізіологічних особливостей людини, соціального оточення, сім'ї та школи.

Проблема дитячої обдарованості в усі часи викликала великий інтерес у суспільстві. Н. С. Лейтес виділяє три категорії обдарованих дітей:

- учні з ранньою розумовою реалізацією;
- учні з прискореним розумовим розвитком;
- учні з окремими ознаками нестандартних здібностей.

Для оцінки соціального розвитку дитини, творчих здібностей, інтелекту, практичні психологи повинні використовувати різні психодіагностичні методи, що доповнюються відомостями батьків, даними спостережень за дитиною.

Обдарована дитина – дитина, як вирізняється яскравими, явними, іноді видатними досягненнями у тому чи іншому виді діяльності. Тобто, обдарованість визначається вищими показниками розвитку здібностей дитини, вони випереджають темп розвитку здібностей її однолітків.

Аспекти психолого-педагогічної характеристики обдарованої дитини:

1. Психофізіологічний аспект: фізичний розвиток; здоров'я; тип нервової системи; рухомість нервових процесів; загальний розумовий розвиток.

2. Пізнавальний аспект:

- інтелектуальне сприйняття;
- концентрація уваги: самостійність мислення; спритність, швидкість міркувань; вдумливість, ґрунтовність осмислення; критичність та гнучкість мислення; узагальненість мислення; швидкість та міцність засвоєння знань; володіння операціями, прийомами розумової діяльності;
- інтелектуально-творчі якості мислення: креативність; інтуїція; творче уявлення; дивергентність; оригінальність; асоціативність; інтелектуальна активність.

3. Мотиваційний аспект: потреба в самоактуалізації; необхідність у творчості; інтелектуальна необхідність; пізнавальна спрямованість; мотив досягнення; потреба в лідерстві.

4. Аспект стосунків: спеціальні здібності; незалежність особистості; вольові якості; комунікативні якості; організаційні якості; якості вихованості.

5. Взаємодія у сім'ї, матеріально-побутові умови.

Одне із завдань навчального закладу – підтримати учня і розвинути його здібності, підготувати ґрунт для того, щоб ці здібності було реалізовано. Особливо актуальною є проблема виявлення потенційно обдарованих дітей в умовах сім'ї. Саме родина на основі розуміння та прийняття індивідуально психологічних особливостей потенційно обдарованих дітей є джерелом подальшого розвитку їх талантів. Вибір вікової категорії зумовлений тим, що саме в цей період (молодший шкільний вік) дитина здатна яскраво проявити свої потенційні здібності до того чи іншого виду діяльності. Важливо батькам

та вчителям не «прогавити» такий значущий в житті дитини момент та посприяти розвитку здібностей талановитих дітей.

Відтак, батьки мають застосовувати індивідуальний підхід до вирішення проблемних питань з дитиною. Вони мають здійснювати контроль над захопленнями дитини, але спрямувати свою діяльність на організацію допомоги дитині, збільшити ступінь самостійності, здатність до ефективного вирішення різного роду проблем, створити умови для забезпечення позитивного емоційного стану обдарованої дитини, позитивно-стійкого ставлення до життя, творчої діяльності. Стосунки батьків повинні будуватися на довірі. Допомога не може мати форму наказу, батьки повинні формувати в дітей стійкість у психотравмуючих ситуаціях, навчати навичкам саморегуляції, набуття вміння щодо адаптації у соціально значущому середовищі без зниження потреби в реалізації обдарованості.

Головне завдання батьків – прагнути, щоб навчальна праця їх дитини приносила їй радість, а не муки й гіркоту невдач. Дитина, що захоплена справою, яка їй до вподоби, виявляє наполегливість, силу волі, критичне ставлення до загальновідомого. В творчості дитина може реалізувати всі наявні в неї знання, уміння та здібності.

Виявлення обдарованих і талановитих дітей – це тривалий процес. Обдарована дитина сама собі допоможе, якщо вчитель творчий, а навчальний процес цікавий, різнобічний, результативний.

Педагог повинен володіти такими якостями: бути доброзичливим і чуйним; розбиратися в особливостях психології обдарованих дітей, відчувати їхні потреби та інтереси; мати широке коло інтересів; бути готовим до виконання різноманітних обов'язків, пов'язаних із навчанням обдарованих дітей; виявляти гнучкість, бути готовим до перегляду своїх поглядів і до постійного самовдосконалення; мати творчий особистий світогляд; володіти емоційною стабільністю; мати схильність до самоаналізу.

Отже, характерними особливостями обдарованих дітей є висока пізнавальна активність і розвинутий інтелект, що виходить за межі вікових особливостей; багата фантазія, винахідливість, емоційна безпосередність, розвинуте почуття гумору, гостра реакція на несправедливість; їм властивий високий енергетичний рівень, чітка моторна координація, фізична стабільність. Виникає питання: що робити з такою дитиною – пустити на самоплив її здібності, покладаючись на те, що згодом вони розвинуться самі, чи створювати відповідні умови?

На мою думку, треба пробувати і розвивати здібності кожної дитини, створювати відповідні умови розвитку, адже немає дитини без таланту. Кожна дитина є індивідуальна.

Як розвивати творчі здібності обдарованих дітей?

1. Підхоплювати думки учнів та оцінювати їх зразу, підкреслюючи їх оригінальність, важливість тощо.
2. Підкреслювати інтерес дітей до нового.
3. Заохочувати оперування предметами, матеріалами, ідеями. Дитина практично вирішує дослідницькі завдання.
4. Вчити дітей систематичній самооцінці кожної думки. Ніколи не відкидати її.
5. Виробляти у дітей терпиме ставлення до нових понять, думок.
6. Не вимагати запам'ятовування схем, таблиць, формул, одностороннього рішення, де є багатоваріативні способи.
7. Культивувати творчу атмосферу – учні повинні знати, що творчі пропозиції, думки колектив зустрічає з визнанням, приймає їх, використовує.
8. Вчити дітей цінувати власні та чужі думки.
9. Розвивати терпимість і впевненість.
10. Пропонувати цікаві факти, випадки, технічні та наукові ідеї.
11. Розсіювати страх у талановитих дітей.
12. Стимулювати і підтримувати ініціативу учнів, самостійність.
13. Створювати проблемні ситуації, що вимагають альтернативи, прогнозування, уяви.
14. Створювати в навчальному закладі періоди творчої активності, адже багатого геніальних рішень з'являється в такий момент.
15. Допомогати оволодівати технічними засобами для записів.
16. Розвивати критичне сприйняття дійсності.
17. Вчити доводити починання до логічного завершення.
18. Впливати особистим прикладом.
19. Під час занять чітко контролювати досягнуті результати та давати завдання підвищеної складності, створювати ситуації самоаналізу, самооцінки, самопізнання.
20. Залучати до роботи з розробки та впровадження власних творчих задумів та ініціатив, створювати ситуації вільного вибору і відповідальності за обране рішення.
21. Використовувати творчу діяльність вихованців при проведенні різних видів масових заходів, відкритих та семінарських занять, свят.

Розвиток творчих здібностей слід розпочинати з ранніх років, використовуючи наявний нахил дитини до праці, саме цей нахил, на думку Н. Лейтеса, є дитячою обдарованістю.

Потребує роз'яснень ще один термін. Досить часто слова «обдарованість», «талановитість» вживаються як синоніми. Але таке використання малопродуктивне. Більше того, воно створює двозначність, якої бажано уникати. Талановитий – той, хто має дуже високий ступінь здібностей до якоїсь спеціальної діяльності.

Поняття «обдарованість» покриває весь простір поняття талант. Будь-яка талановита людина є разом з тим і обдарованою, але не кожному обдаровану

людину можна талановитою. Деяким обдарованим дітям ще треба досягти рівня талановитості, і не всім, на жаль, це вдається.

Основні напрями виховання обдарованих дітей:

1. Формування особистості, здатної до діяльності в новій економічній ситуації, розвиток її обдарувань, талантів.

2. Розвиток інтелекту. Розвиток пам'яті, мислення, спостережливості, уваги, уважності. Продовження розумової діяльності за межами заданої ситуації.

3. Розвиток творчості. Здатність продукувати нові ідеї, гіпотези, знаходити нетрадиційні способи вирішення проблемних задач, виявляти при цьому оригінальність, винахідливість.

4. Виховання духовності, загальнолюдської моралі. Ідеї добра, правди, краси, справедливості, совісті, людської гідності, патріотизму, любові, інших добродієв.

На сучасному етапі розвитку науки прийнято поняття «творчі здібності» замінювати його словом-синонімом – «креативність». Творче, продуктивне, дивергентне мислення також називають креативністю. У цьому випадку її розглядають як здатність продукувати, висувати нові ідеї, винаходити щось нове або інакше використовувати вже створене. Саме цей вид обдарованості найчастіше мають на увазі при характеристиці нестандартної, талановитої дитини.

Кожна обдарована дитина своєрідна та унікальна, в її розвитку роль батьків є визначальною. Отож, завдання дорослих – створити необхідні соціальні, психологічні, педагогічні умови для всебічного гармонійного розвитку обдарованої дитини, її духовне ставлення, виховання культурної, обізнаної, творчої особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анджейчак А. Психолого-педагогічні умови формування творчої особистості дитини в освітньо-виховних закладах // Обдарована дитина. - 2000. - №5.

2. Барко В., Панок В., Лазаревський С. Психолого-педагогічна діагностика творчого потенціалу особистості учня в навально-виховному процесі: Методичні рекомендації. - Тернопіль, 2000.

3. Голуб Т. Виховуємо обдарованих дітей (Батьківський катехізис, або Закони розумно-організованого сімейного виховання школярів) // Завуч. - 2004. - №22.

4. Серапулова Є. Виховання обдарованої дитини // Початкова школа. - 2000. - №2.

5. Теличко Н.В. Американський досвід роботи з обдарованими дітьми можна використати в Україні // Обдарована дитина. - 2005. - №10.

6. Хохліна О. Методика формування загальних інтелектуальних здібностей дитини // Практична психологія і соціальна робота. - 2000.

7. Чернишова Д. Організація роботи з обдарованими учнями // Обдарована дитина. - 2001. - № 7.

8. Кульчицька О. Методика діагностики інтелектуальної обдарованості/ О. Кульчицька // Обдарована дитина. - 2007. - № 1.

Драгунова В. В.,
аспірант кафедри педагогіки
(Аспірантура 130001 «Загальна педагогіка
та історія педагогіки» Житомирського державного
університету імені Івана Франка, м. Житомир)
dragunova.v@yandex.ru

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито модель педагогічних умов впровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти; відображено бачення складових моделі педагогічних умов на основі застосування сучасних принципів та інновацій для перспективного розвитку системи середньої освіти регіону та забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів висококваліфікованими кадрами.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, інноваційні підходи, модель педагогічних умов, управління системою середньої освіти

В статье раскрыто модель педагогических условий внедрения инновационного менеджмента в систему среднего образования; отражено видение составляющих модели педагогических условий на основе применения современных принципов и инноваций для перспективного развития системы среднего образования региона и обеспечения общеобразовательных учебных заведений высококвалифицированными кадрами.

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, инновационные подходы, модель педагогических условий, управление системой среднего образования

The article presents the model of pedagogical conditions for the introduction of innovative management into the system of secondary education; The vision of the components of the model of pedagogical conditions is reflected on the basis of application of modern principles and innovations for the long-term development of the secondary education system of the region and provision of comprehensive educational institutions with highly skilled personnel.

Key words: innovation, innovative activity, innovative approaches, model of pedagogical conditions, management of the system of secondary education

Впровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти забезпечує реалізацію стратегій державної освітньої політики щодо її інноваційного розвитку шляхом ознайомлення широкого педагогічного загалу з освітніми інноваціями, здійсненням наукового супроводу впровадження освітніх інновацій та залученням освітян до активної участі в інноваційних процесах. Існуюча у державі модель управління освітою не повністю відповідає вимогам демократизації, що передбачають розширення впливу громадської

думки на прийняття адекватних управлінських рішень, динамічне реагування на потреби суспільства, перерозподіл функцій управління між центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Метою статті є виокремлення особливостей моделювання педагогічних умов впровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти.

Розглядаючи проблему моделювання зазначимо, що поняття «модель» в перекладі з латинської мови означає міру, зразок, примірник чого-небудь [9].

Як стверджує В. Пікельна, «моделювання – це бажання людей замінити складність навколишнього світу спрощеною і зрозумілою картиною» [8, с.56]. Нею була розроблена теорія і методика моделювання управлінської діяльності. В. Пікельна доводить, що моделювання може виступати як:

- метод наукового дослідження;
- основа розробки нової теорії;
- механізм визначення перспективи розвитку [8, с.58] .

Моделювання як метод дослідження, доводить В. Пікельна, збільшує культуру мислення керівника будь-якої ланки, покращує ефективність управлінського рішення, дозволяє не тільки цілісно уявити систему управління, але й більш чітко бачити виникаючі в установах освіти проблеми управління [8, с.57].

Модель має декілька застосувань, вона дозволяє: чітко визначити компоненти, які утворюють систему; схематично розглядати зв'язки між компонентами, порівнювати зв'язки в середині моделі; генерувати ідеї, ставити питання щодо об'єкта дослідження.

Моделювати можна об'єкти, процеси та явища: оригінал зазначених об'єктів може не існувати в реальному світі, його дослідження може бути недоступне для науковців. Способи представлення результатів моделювання можуть бути як матеріальними, так і інформаційними. «Філософський енциклопедичний словник» визначає моделювання як метод дослідження об'єктів пізнання на їх моделях; побудова і вивчення моделей реально існуючих предметів і явищ (органічних і неорганічних систем, інженерних пристроїв, різних процесів – фізичних, хімічних, біологічних, соціальних) і конструйованих об'єктів для визначення чи поліпшення їх характеристик, раціоналізації способів їх побудови, управління тощо [3, с.69-75].

Тому в процесі застосування цього методу застосовують модель як засіб дослідження. Модель (англ. model) – це речовина, знакова або мислена система, яка відтворює, імітує, відображає принципи внутрішньої організації або функціонування об'єкта, його властивості, ознаки чи характеристики [2, с.85].

Особлива увага вчених приділяється розвитку методології сучасних управлінських інновацій та напрямів управління інноваційним закладом. У цілому в зоні уваги вчених перебувають питання розвитку інноваційних напрямів управління якістю освіти. При цьому поки що недооцінюється

прогностичний потенціал механізму моделювання як інноваційного механізму вдосконалення управління освітою.

Здійснивши теоретичний аналіз сучасного стану педагогічних умов впровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти нами розроблена модель, що включає в себе такі компоненти: сукупність знань наукових основ управління і менеджменту освітніх інновацій; умінь та навичок здійснювати ефективне управління загальноосвітніми навчальними закладами; мотивацію управлінської діяльності; особистісні та професійні якості керівника ЗНЗ.

Дана модель розроблена на основі концептуальних засад реформування середньої освіти та впроваджуватиметься саме за допомогою педагогічних умов в системі середньої освіти з продукуванням та впровадженням інноваційних змін з урахуванням регіональної специфіки, зовнішніх та внутрішніх факторів, а також врахуванням соціального, економічного, адміністративного та освітньо-культурного потенціалу. Модель передбачає реалізацію загальної прогностичної мети та включає такі структурні компоненти: концептуально-цільовий, структурний, організаційно-діяльнісний, оцінювально-результативний.

Концептуально-цільовий компонент є основним. Він тісно пов'язаний з іншими компонентами моделі, детермінує їх структуру і зміст. Визначає цілі, завдання, мету та умови впровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти.

Структурний компонент включає інноваційні методи управління та функціональні служби (підрозділи). Виконує основні управлінські функції, до яких віднесено: планування, організація управлінської діяльності та розвиток об'єктів управління, контроль за управлінськими процесами, а також навчання колективу та підтримку інноваційної ініціативи.

До складу організаційно – діялісного компоненту входять такі умови реалізації: здійснення особистісно-орієнтованої системи безперервної освіти працівників, що дозволяє вирішувати проблему кадрового забезпечення інновацій в умовах дефіциту кваліфікованих фахівців; управлінську підтримку освітніх ініціатив, що дозволяє вирішувати проблему кадрового забезпечення інновацій в умовах дефіциту кваліфікованих фахівців; управлінську підтримку освітніх ініціатив, яка сприяє активізації інноваційної діяльності; створення гнучкої системи організаційно-процедурних механізмів висунення, експертизи і реалізації інноваційних ідей з урахуванням специфіки закладів освіти; інтеграцію інноваційних можливостей суб'єктів освітнього середовища, спрямовану на максимальне використання в інноваційному процесі ресурсів ЗНЗ; формування суб'єкта управлінського процесу, що забезпечує функціонування структури управління загальноосвітніми навчальними закладами з урахуванням інноваційного менеджменту.

Оцінювально-результативний компонент передбачає виконання функції контролю. Головними завданнями функції контролю є: збір і систематизація

інформації про стан інноваційної діяльності та їх результати; оцінка стану управлінських процесів, педагогічної діяльності і отриманих результатів; аналіз причин і факторів, що впливають на результативність управлінських процесів; підготовка і реалізація управлінських рішень, спрямованих на досягнення мети.

При розробці моделі, ми врахували, що реалізація її буде спрямована на створення гнучкої, динамічної, демократичної системи впровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти, яка використовує:

- варіативні управлінські рішення;
- прогнозує кінцеві результати діяльності;
- включає економічні механізми діяльності;
- забезпечує оптимальне поєднання адміністративного, колективного управління й самоврядування [2, с.85; 3, с.70;6;8].

Висновок. Таким чином, модель педагогічних умов впровадження інноваційного менеджменту в систему середньої освіти включає в себе: сукупність знань керівника і менеджменту в системі середньої освіти, в тому числі менеджменту освітніх інновацій; умінь і навичок здійснювати ефективно управління загальноосвітнім навчальним закладом; мотивацію управлінської діяльності та особистісні професійні якості безпосередньо керівника.

Дана модель дає зрозуміти, що для реалізації стратегії інноваційної політики потрібно більше часу приділяти інноваційному розвитку загальноосвітнього навчального закладу. Це передбачає ряд заходів, які направлені безпосередньо на зміну ситуації. На наш погляд, сучасна освітня політика повинна орієнтуватися не на скорочення освітньої мережі, а на її інноваційний розвиток. Тому, дане питання не вичерпує себе, та вимагає подальшого вивчення та практичного використання в управлінні відділом освіти .

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильченко Л.В. Формування управлінської культури керівника школи в системі післядипломної педагогічної освіти: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – З.: ЗОППО, 2006.
2. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія / Л.І.Даниленко.–К.:
3. Міленіум, 2004.–С.85.
4. Довбиш І. Модель державно- громадського управління ЗНЗ // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – № 1. – С. 69- 75.
5. Єльнікова Г.В. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління // Директор школи. – 2003. - №40- 41.
6. Мельник В. Підвищення кваліфікації керівника загальноосвітнього навчального закладу як інноватора освітнього процесу // Директор школи. – 2002. – №9, березень. – С.5-6.
7. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України: монографія. – К.: Київ. Нац. тор.-екон. ун-т, 2008. –419 с.

8. Освітні технології: Навч-метод. посібник / За заг. ред. О.Пехоти. – К.: А.С.К., 2001. – 256 с.

9. Пикельная В.С. Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект): Дис. ... док. пед. наук: 13.00.01 / Криворожский пед. институт. – К., 1993. – 374 с.

10. Рожнова Т.Є.. Особливості моделювання управління професійно-технічним навчальним закладом в умовах інноваційних процесів [Електронний ресурс] / Тетяна Євгенівна Рожнова // Теорія та методика управління освітою: електронне наукове фахове видання ДВНЗ: «Університет менеджменту освіти». – 2010. – Вип. 3 (2010). – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ttmuo/2010_3/index.htm. – Назва з екрана.

Зверик А. П.,

*Городской детской общественной организации
«Ассоциации воздушных змеев»
г. Херсон, Украина
ar37 @ i.ua*

ОДИН ИЗ МЕХАНИЗМОВ ТВОРЧЕСКОЙ ОДАРЕННОСТИ

Аннотация. В настоящее время ведутся дискуссии по проблеме одаренности на конференциях и в различных научных журналах не только на Украине и России, но и в других странах. На наш взгляд, до сих пор не раскрыт психологический механизм творческой одаренности. Мы считаем психологическим механизмом творческой одаренности нейтрализованную психологическую инерцию действия. Деятельность человека бесконечна, а психологическая инерция – ее сопутствующий элемент, оказывающий как положительное, так и отрицательное воздействие на развивающуюся личность. Раскрытие такого механизма позволит педагогическим работникам эффективно проводить свою работу по выявлению творчески одаренных личностей.

Ключевые слова: Психологический механизм творческой одаренности, психологическая инерция действия, допроблемная, проблемная и сверхпроблемная ситуация.

Анотация. В даний час ведуться дискусії з проблеми обдарованості на конференціях і в різних наукових журналах не тільки на Україні і Росії, але і в інших країнах. На наш погляд, до цих пір не розкритий психологічний механізм творчої обдарованості. Ми вважаємо психологічним механізмом творчої обдарованості нейтралізовану психологічну інерцію дії. Діяльність людини нескінченна, а психологічна інерція – її супутній елемент, який надає як позитивне, так і негативний вплив на особистість, що розвиває. Розкриття такого механізму дозволить педагогічним працівникам ефективно проводити свою роботу з виявлення творчо обдарованих особистостей.

Ключові слова: Психологічний механізм творчої обдарованості, психологічна інерція дії, допроблемная, проблемна і надпроблемній ситуація.

Annotation. Discussions are currently underway on the problem of giftedness at conferences and in various scientific journals not only in Ukraine and Russia, but also in other countries. In our opinion, the psychological mechanism of creative giftedness has not been disclosed to this day. We consider the psychological mechanism of creative endowment to be the neutralized psychological inertia of action. Human activity is infinite, and psychological inertia is its attendant element, which has both a positive and negative impact on the developing personality. Disclosure of such a mechanism will allow pedagogical workers to effectively carry out their work to identify creatively gifted individuals.

Keywords: psychological mechanism of creative endowments, psychological inertia of action, pre-problem, problematic and superproblem situation.

На сегодняшний день большинство психологов признает, что уровень развития творчески одаренной личности – это всегда результат сложного взаимодействия наследственности (природных задатков) и социокультурной среды, опосредованного деятельностью ребенка (игровой, учебной, трудовой). В своих исследованиях я придерживаюсь второго направления. При этом особое значение я придаю психологическим механизмам личности, лежащие в основе формирования и реализации индивидуального дарования будущей творчески одаренной личности.

В изучении процесса одаренности значительный вклад внесли: Богоявленская Д. Б., Шадриков В. Д., Бабаева Ю. Д., Брушлинский А. В., Дружинин В. Н., Ильясов И. И., Калиш И. В., Лейтес Н. С., Матюшкин А. М., Семененя И. И., Хуторской А. В., Малахова И. А., Куровская С. Н., Мелик-Пашаев А. А., Панов В. И., Ушаков В. Д., Холодная М. А., Шумакова Н. Б., Юркевич В. С., Моляко В. А., Рыбалка В. В., Ильин Е. П. Кроме того, различные исследователи обращали особое внимание на последовательность решения творческих задач, при этом выявлялись различные фазы, стадии, акты, алгоритмы, этапы и другие процессы творческой деятельности: Рибо Т., Энгельмайер П. К., Пономарёв Я. А., Рубинштейн С. Л., Якобсон П. М., Василейский С. М., Альтшуллер С. Г., Кудрявцев Т. В., G. Rossman, W. Gordon, B. Ghiselin, E. Talejko, E. Hutchinson и др.

Как и перечисленные выше отечественные и зарубежные исследователи, можно предположить, что и творчески одаренные личности имеют определённые уровни развития, соотносимые с возникновением в ходе выполнения творческих задач различных ситуаций, например, допроблемных, проблемных и сверхпроблемных.

Под допроблемным уровнем нужно понимать такой уровень, при котором перед испытуемым не возникает трудностей при выполнении задачи (дано

полное и подробное описание задачи). Ведущую роль на данном уровне играет репродуктивное мышление и память.

Под проблемным уровнем следует понимать такой уровень, когда перед испытуемым стоит субъективно новая задача, т.е. такая задача, которая имеет не только внешнее сходство с ранее выполненными задачами, но и внутренние противоречия. Ведущую роль на данном уровне играет продуктивное мышление.

Под сверхпроблемным уровнем мы понимаем такой уровень, при котором испытуемым предлагается объективно новая задача, требующая не стандартного, а нового решения для её выполнения. Такие задачи мы называем открытием. Ведущую роль на данном уровне играет творческое мышление.

Психологический механизм творческой одаренности определяется, как способность личности подняться на сверхпроблемный уровень своего развития в процессе конкретной деятельности. Выявление творчески одаренных личностей – продолжительный процесс, связанный с анализом развития конкретной личности. Выявление творчески одаренной личности с помощью какой-либо одноразовой процедуры тестирования невозможно. Поэтому мы направляем усилия на постепенный, поэтапный поиск творчески одаренных личностей в учебно-воспитательном процессе их обучения, например, в учебных учреждениях по разработанной нами специальной программе, которая формирует, выявляет и расшатывает психологическую инерцию действия как психологический механизм творчески одаренной личности.

Мышление – это социально обусловленный, неразрывно связанный с речью психический процесс поисков и открытия существенно нового, процесс опосредствованного и обобщенного отражения действительности в ходе ее анализа и синтеза. Мышление возникает на основе практической деятельности из чувственного познания и далеко выходит за его пределы.

Вспомним определение памяти (запоминание, сохранение и последующее воспроизведение индивидом его опыта называется памятью). Попробуем установить границу, где кончается память и начинается мышление, эта граница и представляет так называемое репродуктивное мышление.

Репродуктивное мышление «Есть один из видов мышления, характеризующийся применением готовых знаний, умений и навыков, которые формируются путем упражнений и создают возможность выполнения действий в привычных условиях, при этом действие, сформированное путем повторения, характеризуется высокой степенью освоения и отсутствием сознательной регуляции и контроля».

Продуктивное мышление «Один из видов мышления характеризующийся созданием субъективно нового продукта и новообразований в самой познавательной деятельности по его созданию».

Творческое мышление «Один из видов мышления характеризующийся созданием объективно нового продукта и новообразований в самой познавательной деятельности по его созданию. Человеческая деятельность разнообразна, а психологическая инерция действия ее сопутствующий элемент. Таким образом, там, где совершается деятельность, возникает психологическая инерция действия оказывающая как положительное, так и отрицательное воздействие на личность в процессе деятельности.

Психологическая инерция действия оказывает положительное воздействие на практическую деятельность, если возможно применение стандартного способа решения ряда однотипных задач.

Психологическая инерция действия оказывает отрицательное влияние на практическую деятельность, если стандартный способ не приводит автоматически к получению требуемого результата.

Психологическая инерция действия – процесс, возникающий независимо от намерений человека и приводящий его к затруднениям в деятельности, иногда непреодолимым.

Рассматривая всю человеческую деятельность в целом нам, может показаться, на первый взгляд, что она не творческая, обыденная, повседневная, традиционная и т.п. Однако так только кажется. Человеческая деятельность – творческая деятельность, а человек – творец,

В 1991 году я выпустил на херсонской полиграф фабрике тест «Испытай сам себя» по выявлению творчески одаренных личностей. Этот рассчитанный на фронтальное исследование класса из 30 учащихся в помощь педагогам и психологам. Этот тест состоит из пяти математических задач на плоские геометрические фигуры, три из которых формируют инерцию действия, четвертая – выявляет, а пятая – должна способствовать нейтрализации психологической инерции действия как механизма творческой одаренности. В 1994 году Министерство образования и науки Украины рекомендовало мой тест, но из финансовых проблем он до сих пор не внедрен в учебный процесс. Правда, в своей программе утвержденной Минобразования и науки разработанной Веремейчиком И. М. и в его пособии для учителей младших классов приводится мой тест, который он ограничился проблемным уровнем, введя мой допроблемный уровень на трех задачах, затем ввел свой частично – проблемный уровень и, наконец – проблемный уровень. Наша херсонский общественный центр по выявлению творчески-одаренных личностей в 1994 году был принят в ЕВРОТАЛАНТ-37 членом, а 12 членом был принят

Институт психологии Украины (лаборатория творчества руководимая Валентином Алексеевичем Моляко – ныне Академиком АПНУ). ЕВРОТАЛАНТ – неправительственная общественная организация ООН занимается теоретическими проблемами творчества: проводит научные конференции, симпозиумы, круглые столы и другие мероприятия.

20 лет тому назад мы были приняты в другую Международную организацию – МИЛСЕТ (Международное движение научно-технического досуга молодежи). МИЛСЕТ объединяет молодое поколение планеты. Один раз в два года (по нечетным годам) проходят мировые выставки научно-технического досуга молодежи ESI .

Я в течении 62 лет апробировал свою теорию на практике. В настоящее время рекомендую использовать мой психологический механизм творческой одаренности не только учителями, но и руководителям творческих объединений учащихся.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ТВОРЧЕСКОЙ ОДАРЕННОСТИ

Уровни №	Наименование ситуации	Для разрешения ситуаций необходимо	Процессуальная схема выполнения задачи			
I уровень	Допроблемные ситуации	Репродуктивное мышление	Полное условие задачи	Положительное воздействие психологической инерции действия	Возникновение психологической инерции действия	Выполнение задачи
II уровень	Проблемные ситуации	Продуктивное мышление	Неполное условие задачи	Положительное и отрицательное воздействие психологической инерции действия	Выявление психологической инерции действия	Выполнение задачи
III уровень	Сверхпроблемные ситуации	Творческое мышление	Отсутствие условий задачи	Отрицательное воздействие психологической инерции действия	Нейтрализация психологической инерции действия	Выполнение задачи

Зимогляд Валентина Анатоліївна,
заступник директора з виховної роботи

Левшина Оксана Михайлівна,
практичний психолог
Лозівський навчально – виховний комплекс
«загальноосвітній навчальний заклад –
дошкільний навчальний заклад № 8»
Лозівської міської ради Харківської області
loznvk8@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Анотація: Одной из актуальных проблем развития украинского общества является построение системы непрерывного образования. Все это возможно при соблюдении принципа преемственности дошкольного и начального образования. Главным условием обеспечения преемственности в воспитании и обучении является направленность педагогического процесса дошкольного учебного заведения и школы на всестороннее развитие личности ребенка. Основным в работе является содействие развитию интеллектуальных и творческих способностей одаренных и талантливых детей.

Ключевые слова: одаренность, преемственность, образование, способности, развитие, достижение.

One of issues of the day of development of Ukrainian society there is a construction of the system of continuous education. All of it is possible for the observance of principle of the following of preschool and initial education. The main condition of providing of the following in education and studies is an orientation of pedagogical process of preschool educational establishment and school on comprehensive development of personality of child. Basic in-process is an assistance development of intellectual and creative capabilities of the gifted and talented children.

Keywords: gift, following, education, capabilities, development, achievement.

*Школа не повинна вносити різкого
перелому в життя дитини. Нехай, ставши
учнем, дитина продовжує робити сьогодні те,
що робила вчора. Нехай нове з'являється в житті
поступово і не збентежує лавиною переживань.*

В. О. Сухомлинський

Однією з актуальних проблем розвитку українського суспільства є побудова системи безперервної освіти. Вона зумовлена необхідністю створення умов для переходу дитини з дошкільного підрозділу до навчального закладу, який є

важливим етапом її життя та пов'язаний не лише зі зміною середовища розвитку, а й із відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням із новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей тощо. Усе це можливе за дотримання принципу наступності дошкільної та початкової освіти.

У Базовому компоненті дошкільної освіти та Державному стандарті загальної середньої освіти визнається пріоритетність компетентнісного підходу до розв'язання основних завдань дошкільної та загальної середньої ланок освіти. Головною умовою забезпечення наступності у вихованні і навчанні є спрямованість педагогічного процесу дошкільного навчального закладу і початкової школи, а згодом і старшої школи на всебічний розвиток особистості дитини.

Лозівський навчально – виховний комплекс «загальноосвітній навчальний заклад – дошкільний навчальний заклад № 8» – заклад із творчим, досвідченим колективом із відмінною фаховою та методичною підготовкою, активними і думаючими дітьми, усталеними традиціями, визнаними досягненнями і здобутками. Педагогічний колектив закладу вже декілька років забезпечує наступність у вихованні та розвитку особистості дитини, визначенні творчого потенціалу, підтримці і супроводі обдарованих дітей.

Отже, система роботи в нашому закладі з питань наступності, що поєднує традиційні та новітні форми, допомагає створенню інноваційного розвиваючого середовища, забезпечує комплексний вплив на розвиток особистості дитини, підвищує ефективність навчально-освітнього процесу. Елементи навчальної діяльності, що формуються в процесі навчання на заняттях у дошкільному підрозділі, забезпечує успішність засвоєння знань в освітньому закладі. А шкільне навчання має забезпечити взаємозв'язок, розширення, поглиблення й удосконалення отриманих знань, умінь і навичок.

Епоха, що настала, епоха змін, інновацій, епоха інтелекту – диктує свої умови життя, висуває нові вимоги до людини. Якісно нові зміни в суспільстві переконують, що найбільшою цінністю є неповторна людська особистість, з її нахилами, вподобаннями, обдаруваннями. Враховуючи принцип наступності у навчально-виховній діяльності, заклад тісно співпрацює із дошкільним підрозділом, який являється базовим для учнівського складу початкової ланки і відзначається якісною підготовкою вихованців до навчання у школі не лише у плані психологічної адаптації, а й добрими знаннями [4].

Ідентифікувати обдарованість складно, тому важко відповісти на запитання: кого вважати обдарованими? Відповідь на це питання особливо ускладнюється коли мова йде про дітей. Потенційні можливості дітей проявляються поступово й нерівномірно. На сьогоднішній день не існує єдиної думки до визначення поняття обдарованості, яку трактують як сукупність

здібностей, внутрішніх задатків і передумов, тобто як дар. Дехто вважає, що обдарованість – це явище, що розвивається упродовж життя, завдяки зовнішнім факторам – навчанню, вихованню та навколишньому середовищу. Через те що обдарованість виявляється в конкретних психічних процесах, то розрізняють моторну, сенсорну, перцептивну, інтелектуальну обдарованість тощо [1].

Структура роботи з обдарованими дітьми нашого закладу передбачає різні напрями. Головним в роботі є сприяння розвитку інтелектуальних і творчих здібностей обдарованих і талановитих дітей. Зміст роботи з обдарованими дітьми передбачає реалізацію низки завдань: сприяння розвитку кожної особистості; раннє виявлення обдарувань кожної дитини і всіма можливими способами сприяння їх розвитку.

На основі даних вчителів по класах створено банк даних про здібних й обдарованих дітей, укладено план роботи з ними. Справжньою запорукою успіху є ефективна співпраця наставника і обдарованого учня. Згідно з програмою «Обдаровані діти» (розділ IX п.9.2 річного плану роботи закладу), учні беруть участь у конкурсах різних рівнів, відвідують заняття факультативів, гуртків, беруть участь у святах, творчих конкурсах.

У навчальному закладі створені усі передумови для розвитку творчої, активної, іншими словами, обдарованої особистості. Робота з обдарованими дітьми ведеться за кількома формами, вибір яких залежить від індивідуальних особливостей дитини:

- гуртки за інтересами

Заняття сприяють творчому розвитку особистості та передбачають розкриттю обдарованості учнівської молоді, їх талантів та здібностей. У закладі функціонують 18 гуртків, в яких задіяні всі учні закладу. Також проводяться змагання з міні футболу, шахів, шашок, баскетболу, футболу, з настільного тенісу. Так учні нашого закладу посіли II місце в командному чемпіонаті м. Лозова з шахів «Біла тура» серед збірних команд загальноосвітніх навчальних закладів. У Чемпіонаті міста з волейболу серед загальноосвітніх навчальних закладів міста Лозова – III місце, де кращим гравцем став Ворона Кирило. У фізкультурно-патріотичному фестивалі «Нащадки козацької слави» команда закладу посіла III місце, «Старти надій» – I місце, настільний теніс – II місце, легкоатлетичне 4-х борство – I місце. В цьому році стали переможцями в конкурсі «Посилка успіху» від Фонду Кичко. Діти із задоволенням приймають участь у концертах, святах, розвагах. Більшість дітей мають високі досягнення на обласних і навіть міжнародних рівнях.

- тематичні конкурси

Результативність участі учнів у творчих конкурсах: Чемпіонат інтелектуальної гри «Що? Де? Коли?» – I, II місця в міському етапі; конкурс

малюнків «Молоде покоління за безпеку дорожнього руху (I місце – учениця 9 класу Сальник Оксана); конкурс малюнків «За мирне небо» (III місце); участь у фестивалі «Весняні дзвіночки» (I місце – учениця 10 класу Лютенко Валерія); участь у конкурсі малюнків до річниці трагедії на ЧАЕС (I місце); участь у конкурсі малюнків «Охорона праці очима дітей» (I місце); участь у конкурсі малюнків «Оберегай життя» (III місце); конкурси «Бобер», «Соняшник», «Кенгуру», «Колосок», «Геліантус» (Переможці різних рівнів)

- участь в олімпіадах

Лютенко Валерія – учасниця 10 олімпіад, в 7 з яких посіла призові місця, та посіла III місце в III етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади з російської мови та літератури (вчитель Дворникова Н. П.); Мельник Анастасія посіла I місце в I етапі та II місце в II етапі конкурсу-захисту робіт учнів членів Малої академії наук у відділенні «Екології та аграрних наук» (вчитель Решетова Л. Г.); Зикова Єлизавета Олексіївна – учасниця 6 олімпіад, в 3 з них посіла призові місця. В III етапі Всеукраїнської учнівської олімпіади з російської мови та літератури посіла III місце (4 рік поспіль); Філімонов Кирило з роботою «Дослідження оптимального раціону харчування кролів в приватних господарствах» (відділення екології та аграрних наук, секція ветеринарія та зоотехнія). Учень став переможцем I етапу та презентував свою роботу і у II етапі.

- дослідницька діяльність

В навчальному закладі діють три музеї: музей бойової слави відкритий в 1988 році, музей історії школи - 1989 та етнографії відкритий в 2013 році є осередком освіти і виховання, який сприяє формуванню у молодого покоління національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, забезпеченню духовної єдності поколінь. В музеях є свої групи екскурсоводів (із числа учнів закладу), своя рада, якими керує рада патріотичного виховання у складі «Шкільної республіки».

Завдання педагогічного колективу нашого закладу – творити таке поле добра і любові, щоб кожна дитина довірливо ставилася до педагога, любила його. Лише за таких умов приходить справжня зацікавленість навчанням, відбувається реалізація природних нахилів і здібностей учнів. Дар відкрити чарівну квітку обдарованості школяра дається не кожному, а лише тому, хто насправді любить дітей і вміє прокласти стежки до їхнього розуму і серця. Виховати творчу дитину може тільки творчий педагог. Саме тому одним із пріоритетних завдань є підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань організації роботи з обдарованими учнями, проводяться круглі столи, конференції, семінари, де вивчаються питання обдарованості дітей, особливості

роботи з ними, створюються алгоритми роботи педагогічного колективу щодо діагностики, розвитку та супроводу обдарованих дітей [3].

До того ж робота з ними вимагає значних професійних і педагогічних знань від вчителя. Шкільний психолог та вчитель вивчають індивідуальні особливості дитини з метою найефективнішого впливу на її всебічний розвиток та виховання у процесі навчання [5]. Щоб задовольнити запити активно мислячої дитини, вчителю потрібно перебувати у постійному пошуку, русі, дослідженні, не можна зупинятися на вивченому або досягнутому. Збільшення кількості інформації, яка надходить щодня, і здатність дітей швидко її засвоювати веде до того, що вчитель просто зобов'язаний вчитися разом зі своїми учнями, аби бути на крок попереду них. Для прикладу, комп'ютерні технології. Вчитель, який не володіє сьогодні комп'ютером, – вчорашній день. Він не зможе задовольнити потреби у знаннях учня, який по кілька годин працює в Інтернеті.

Сьогодні, коли змінилася суть навчання у школі, завданням якої стало не озброїти дитину знаннями, а навчити її ці знання здобувати і в майбутньому вміти застосувати, ми усвідомлюємо, що школа – це не підготовка до життя, школа – це і є життя. І учень, який навчається у сьогоднішньому загальноосвітньому закладі повинен не просто бути «напханий» знаннями, а й володіти навичками думати, розуміти суть речей, осмислювати ідеї та концепції і вже на основі цього вміти шукати потрібну інформацію, трактувати її та застосовувати в конкретних умовах, формулювати й відстоювати особисту думку.

Не можна перетворювати життя людини в інструмент захоплення батьківських амбіцій, слід створити всі умови для розвитку таланту, але не нав'язувати дитині своїх захоплень та бажань, не примушувати досягти неперевершених результатів, не перевантажувати. Все це може відбитись негативно на дитині, стати причиною неврозу, психічного захворювання або ж розвинути в дитини пихатість і претензійність. Кожна розумово повноцінна дитина по-своєму талановита, і педагог повинен проникнути у внутрішній світ кожної дитини [2].

Завдання сучасної школи полягає у формуванні інтелектуальної еліти, від якої у майбутньому залежатиме розвиток нашої країни і нації [6]. На закінчення хочемо лише додати, що увесь навчальний процес – це суцільне поєднання успіхів і невдач. Вчитель, який не усвідомив свого призначення і своєї ролі, який не розвивається і не реалізується, не зможе допомогти учням досягти саморозвитку, самопізнання, самовдосконалення. А для цього не треба боятися змінюватися, експериментувати, апробувати нові технології, залишаючи у своєму творчому доробку ті, які сприяють розвитку інтелектуально-творчих здібностей дітей, їхньому самовияву, а отже, особистісному становленню.

Бо найголовніше і найбільше щастя вчителя – бачити, як в очах учня зароджується іскра думки, коли він пізнає незнане. І тоді маємо думаючих, творчих і вдячних учнів, які зуміють взяти від нас усе, що ми зможемо їм віддати, і не один раз висловлять слова вдячності за нашу працю.

ЛІТЕРАТУРА

1. О.Є.Марінушкіна, Г.В.Шубіна «Організація роботи з обдарованими дітьми в закладах освіти», Харків, видавнича група «Основа», ПП «Тріада+», 2008
2. Л.В.Туріщева «Особливості роботи з обдарованими дітьми», видавнича група «Основа», Харків, 2008
3. Гільбух Ю. З. Розумово обдарована дитина: Психологія, діагностика, педагогіка. – К.: Укрвузлотелеграф, 1992.
4. Петрук. І. С. Дитяча обдарованість як проблема педагога дошкільних закладів освіти.
5. Волчанова Н. Індивідуальна робота з обдарованими дітьми //Рідна школа. - 2000.
6. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям // Вибрані твори: в 5-ти Т. – /Василь Олександрович Сухомлинський.-К.:Радянська школа. – 1976. – Т.2.

Ібрагімов М. М.,

Колядич Е. В.,

*Національний університет
Фізичного виховання і спорту України
м. Київ
Mikhail-ibragimov.ukr.net*

СПОРТОСОФІЯ В КОНТЕСТІ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ПАРАДИГМ

Анотації. Михаил Ибрагимов, Колядич Эдуард. Спортософия в контексті сучасних педагогічних парадигм. Национальный университет физического воспитания и спорта Украины (г. Киев).

Теоретическая и практическая актуальность поставленной проблемы обусловлена необходимостью пересмотреть ныне существующие в общественном сознании на повседневном уровне недостаточные представления о культурологической ценности физической культуры. Задача статьи усматривается в том, чтобы раскрыть социальную потребность в формировании нового мировоззрения, в котором должны быть переставлены акценты в воспитании с телесного развития для духовности на концентрации внимания в духовном разнообразии на телесную культуру личности. В результатах работы подчеркивается, что в термины «телесное обучения» и «физическое воспитания» - не идентичны. Если телесному обучению уделяет внимание экспериментальная наука, то физическому воспитанию - педагогическая теория. Недооценка физического воспитания означает для

молодого человека нивелирование морально-волевой составляющей в формировании его социальной активности, происходящей в условиях современных отечественных культурологических традиций и европейских ценностей. В заключении подчеркивается, что речь идет о «спортософии» как духовной сокровищницы телесных практик человечества, как попечение души за состояние собственного тела.

Ключевые слова: телесное обучение, физическое воспитание, философия образования, спортософия, ценности, традиции.

Michael Ibragimov, Kolyadich Eduard. Sportosophia in the context of modern pedagogical paradigms. National University of Physical Education and Sport of Ukraine (Kiev). Theoretical and practical relevance of the problem due to the need to revise the existing ones in the public mind on an everyday level ridiculous ideas about cultural view the value of physical education. The problem is seen in the article is to reveal the social need for the formation of a new world in which to be a permutation with the emphasis in the education of bodily development to focus on spirituality in the spiritual culture of diversity to bodily identity. laid not identical meaning. In the results of the highlights that in terms of «body learning» and «physical education» If bodily training focuses on experimental science, the physical education - pedagogical theory. The underestimation of the physical education of the young person is leveling the moral and volitional component in the formation of the social activity of the individual, taking place on the basis of the modern Russian cultural traditions and European values. In conclusion emphasizes that it is a «sportosofiya» as a spiritual treasure of bodily practices of mankind, as the care of souls for the state's own body.

Keywords: physical education, physical education, osvitosofiya, sportosofiya, values and traditions.

Постановка проблеми. Теоретична та практична актуальність поставленої проблеми зумовлюється необхідністю переглянути нині існуючі у суспільній свідомості на повсякденному рівні недолугі уявлення про культурологічну цінність фізичного виховання. Мова йде про соціальну потребу у формуванні нового світогляду, в якому мають бути переставлені акценти у вихованні з тілесного розвитку для духовності на концентрації уваги у духовному розмаїтті на тілесну культуру особистості. Тіло, на думку Аристотеля, є інструментом душі, виразом особистісних якостей індивіда.

Вся історія людства – це історія пізнавально-практичної діяльності людини у світі, яка зводилась не лише до безликої інформаційності, а й супроводжувалась осмисленням пройденого шляху. На авансцену філософської педагогічної думки виходить «етнопедагогіка», з її національними обрисами, моделями і способами спадкоємності у культурі етносів, з притаманною їм міфотворчістю та історичною системою накопичення знань і передачі їх з покоління в покоління.

Мета публікації: є спроба привернути увагу науково-педагогічної та філософсько-гуманітарної спільноти до проблем формування у суспільній

свідомості турботливого ставлення різних категорій населення та учнівської молоді до стану свого здоров'я, збереження сильної, красивої людської тілесності засобами фізичного виховання, завдяки розвитку в системі освітософії сучасної спортософії, який би сприяв формуванню фізкультурно-спортивного світогляду.

Провідні вчені, що досліджують розвиток філософії освіти, стверджують, що «філософія освіти інформаційного суспільства осмислена ще не достатньо повно» [1]. «Незважаючи на існування філософії освіти *defacto* й *dejure*, питання її предметного поля в Україні продовжують дискутувати. Аналіз літератури засвідчує, що предметне поле філософії освіти в Україні ще не окреслене», – констатує філософ Л. В. Рижак [4]. Саїнтистський підхід до розуміння філософії освіти в сенсі широкого трактування педагогіки як науки, на її думку, призводить до виключення із її царини філософської рефлексії, бо педагогіка наразі сама стає собі філософією. Оскільки не визначене предметне поле «освітософії», то «протиснутись» новачкам, вважає М. Михальченко, досить тяжко [3]. На фізичне виховання як структурного елементу навчально-виховного процесу покладена відповідальність показати учням правдивість життя у всій його величї і протиріччях, коли людина стверджується у ньому завдяки власним тілесним і духовним зусиллям. Тілом людина отримує насолоду від життя, душею – задоволення від успіху. Про те, як їх поєднувати, має вчити *народна педагогіка*.

Ще в більш занедбаному стані аніж «освітософія» знаходиться «спортософія», яка щойно починає розвиватись на українських наукових теренах. Не вдаючись до культурно-педагогічних екскурсів, зосередимо увагу на тому, що на заході про фізичне виховання мова ніколи не йшла, а все обмежувалось в основному тілесним навчанням. Оскільки філософським підґрунтям світоглядної парадигми виступав раціоналізм, тривалий час аж до «христових походів» проти арабів, європейцям були мало відомі традиції античної філософської Пайдеї, де тіло розглядалось в кращому разі в гармонії з душею. Світ видавався тілесним, а людина його частиною. Будь-яке навчання у *гімназіях* (термін походить від грец. *gymnastike*, от *gymnazo* – рос. «упражняю», укр. «вправляю», треную) започатковувалось тілесними вправами. Юнаки знатних рабовласницьких сімей з 16 років поступали в гімназії після закінчення *палестри* і навчались до 19-ти років для зміцнення здоров'я і формування моральних чинників: волі, дисциплінованості, зосередженості і цілеспрямованості. Тілесні вправи у греків не розглядались як самоціль у розвитку фізичної мускульної сили, що пізніше стало основним завданням войовничих римлян, а використовувалось як шлях випробування і гартування внутрішнього світу людини. Термін «тілесне навчання» культивувався у педагогічній культурі різних народів до початку XX ст., але зазнав численних смислових відтінків.

Розбалансованості української педагогічної системи сприяють теоретичні невизначеності, що панують у фізкультурно-спортивній науці. Виокремлення її із загально-педагогічної науки в самостійну галузь знань призвело до певної академічної стилізованої канонізації і, врешті, стагнації. Бурхливий розвиток емпірично-прикладних досліджень не супроводжується відповідними теоретичними розвідками, що позначається на культурологічній цінності фізичної культури, застарілості мовно-термінологічного арсеналу і, як наслідок, сприяє розриву із загальним наукознавством. А. В. Кравченко. Ю. В. Макешина [2]. Сучасну молоду людину вже не приваблює образ гармонійності й всебічності. Для неї – це є анахронізмом, показником «совковості» як пережитку минулого. Бізнесова психологія формує новий тип особистості, який дбає лише про власні користолюбиві інтереси, за будь-яку ціну досягнути успіху, а освіта розглядається безвідносно до ідеалів і цінностей як мертвий капітал, який автоматично принесе прибутки.

Незважаючи на численні пошуки вченими ефективних методик виконання фізичних вправ, розвитку способів і форм активізації фізкультурно-спортивної рухової активності в реальній педагогічній практиці поглиблюються «перекося» у розумінні всебічності людської особистості. Гуманістично налаштовані вчені педагоги в галузі фізичного виховання б'ють на сполох у зв'язку з погіршенням здоров'я учнівської молоді і перебільшенням значення у її життєвих перспективах інформаційної підготовки, перенасичення котрою поруч з недостатньо виваженим тілесним навчанням, не сприяє інтелектуальному розвитку, а погіршує його.

У сучасній вітчизняній педагогічній традиції «навчання» і «виховання» розглядаються як суцільний процес формування особистості молодої людини, її інтелектуальних, фізичних і моральних якостей, що йменується як єдиний навчально-виховний процес. У педагогіці фізичного виховання, теорії фізичної культури рідко виокремлюються і акцентується зміст термінів «тілесне навчання» і «фізичне виховання». Звичним стало вживання їх як тотожних понять, адже весь життєвий процес є вихованням людяного в людині, «оброблення людини людиною (К. Маркс)», де навчання є складовою виховання, а не навпаки. Вчить переважно життєвий досвід, а не підручник. Життя відбувається далеко не так як мислиться, задумовується, планується і самі благі наміри, як попереджають релігійні і філософські вчення, можуть привести в пекло.

Дещо канонізовані теоретиками фізичної культури поняття із-за наукового академізму по між інших причин відвертають життєву зацікавленість вихованців у ставленні до уроків з фізичного виховання. Педагогіка своєю «вченою вишколеністю» перестає бути привабливою галуззю знань, що має справу з вихованцем як живою людською постаттю, існуючою в певних конкретних життєвих вимірах. В гонитві за сучасними «новітніми

технологіями» педагогіка, як надзвичайно цікава і древня наука, може втратити основний об'єкт її пізнання, а саме: молоду людину з її новітніми потребами, інтересами і цінностями.

Отже, в континуумі сучасних реалій теоретики фізичної, як складової загальної культури, мають складати своєрідні проекти фізичного виховання, розглядаючи його певним соціальним-культурно феноменом, що враховує позитивні й негативні здобутки історичного часу, адже у спорті відлунюються всі вади й переваги сучасного культурно-цивілізаційного розвитку. Змінилась епоха – мають змінитися також ідеї, які її наповнюють і стимулюють до практичної діяльності. Філософи, що досліджують сучасні освітянські проблеми, говорять про поліфонію педагогічних проектів, де бажане видається за дійсне і превалює над живим дослідницьким інтересом. Російський вчений Ф. Михайлов вважає, що «у численних освітніх теоріях сьогодні панує безлад змісту та логіко-методологічні крайнощі. Такі педагогічні теорії вироджувались, вироджуються і будуть вироджуватись ще в одну умоглядну педагогіку, нарощуючи вселенський хаос.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Фізичне виховання необхідно розглядати як органічну компоненту філософсько-педагогічної парадигми суспільства, де спорт і фізичне виховання мають одне коріння – людську тілесність, хоча тілесне навчання має бути підпорядковане цілям фізичного виховання як складової єдиного навчально-виховного процесу.

2. Фізичне виховання – це окультурення тілесності, усвідомлена людиною норма поведінки, а спорт можна розглядати як інсценування соціальної дійсності, а не лише як засобу задоволення психоемоційних розважальних потреб глядачів.

3. У формуванні сучасної української «освітософії» чільне місце має займати «спортософія», завданням якої є формування суспільної думки навколо культурологічної цінності фізичної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В.П. Філософія освіти XXI ст.: пошук пріоритетів // Філософія освіти . – К.: МАЙСТЕР-КЛАС, 2005. - №1. – С.5.

2. Кравченко А.В. Про необхідність підвищення мовленнєвої культури фахівців у галузі фізичної культури та спорту / А.В. Кравченко, Ю. В. Макешина // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук. Частина II. – Дніпропетровськ.: Свідлер, 2012. - С. 179.

3. Михальченко М. Філософія освіти і соціокультурна теорія // Філософія освіти. – К.: МАЙСТЕР-КЛАС, 2005. - №1. – С.38.

4. Рижак Л.В. Філософія освіти на рубежі тисячоліть: проблеми та перспективи // Вісник Львівськ. ун-ту. Філософські науки. – 2007. – Вип.10. – С. 26.

Іванова Леся Анатоліївна,
учитель початкових класів,
Крупського навчально-виховного комплексу
«загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад»
Золотоніської районної ради Черкаської області
krupskyynvk@ukr.net

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкриваються підходи та організаційно-педагогічні умови розвитку професійної компетентності педагогів в процесі підвищення їх кваліфікації відповідно до вимог реалізації Закону «Про освіту». розкривається суть та специфіка поняття «професійна компетентність педагога».

Ключові слова: професійна компетентність; формування і розвиток професійної компетентності педагога; блогер; процес підвищення кваліфікації.

Аннотация. В статье раскрываются подходы и организационно-педагогические условия развития профессиональной компетентности педагогов в процессе повышения их квалификации в соответствии с требованиями реализации Закона «Об образовании». раскрывается суть и специфика понятия «профессиональная компетентность педагога».

Ключевые слова: профессиональная компетентность; формирование и развитие профессиональной компетентности педагога; блоггер; процесс повышения квалификации.

Summary. The article reveals the approaches and organizational and pedagogical conditions of development of professional competence of teachers in the process of raising their qualifications in accordance with the requirements of the Law «On Education» implementation. The essence and specificity of the concept «professional competence of the teacher is revealed. Key words: professional competence; formation and development of professional competence of a teacher; a blogger; qualification improvement process.

Зміна цілей освіти зумовлює необхідність реалізації оновлених підходів до особистості сучасного педагога, його функцій, здібностей, професійної компетентності.

Відповідно поправки до нового закону «Про освіту», яку зачитав перший заступник голови Комітету Верховної ради з питань науки та освіти Олександр Співаковський під час засідання Верховної ради п'ятого вересня. Згідно якого, щоб забезпечити всебічний розвиток дитини додається шляхом через формування ключових компетентностей, які необхідні кожному вчителю для успішної життєдіяльності:

- Вільне володіння державною мовою;
- Здатність спілкування рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- Математична компетентність;

- Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технології;
- Інноваційність;
- Екологічна компетентність;
- Інформаційно-комунікаційна компетентність;
- Навчання впродовж життя;
- Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробутом та здоровим способом життя;
- Культурна компетентність;
- Підприємливість та фінансова грамотність;
- Інші компетентності, передбачені стандартом освіти. [6, с. 2-4]

У зв'язку з цим виникає потреба визначення альтернативних шляхів професійної підготовки вчителя, впровадження відповідних технологій навчання, що є важливою умовою забезпечення України компетентними, висококваліфікованими, конкурентоспроможними фахівцями. Виходячи з теми дослідження, провідними теоретичними підходами, на мою думку, мають бути компетентнісний та системний. Значення компетентнісного підходу закладене в предметі дослідження – формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів; системний підхід характеризує специфіку кредитно-модульної системи навчання у ВНЗ, системний характер професійної компетентності, як сукупності взаємопов'язаних компонентів.

Особливу увагу варто приділити освітнім он-лайн ресурсам як засобу розвитку професійної компетентності вчителя, зокрема у системі нерепервної освіти (он-лайн щоденники, персональні сайти або блоги). Що дає можливість реалізувати метод рефлексивного навчання шляхом читання статей, їх коментування, перегляд і аналіз аудіо і відео матеріалів, онлайн-дискусії, можна організувати й управляти навчально-пізнавальною роботою навчаючих, здійснювати контроль навчання й оцінювати його результати; у підготовці і пошуку цікавої інформації, фактів і подій, а також у використанні неординарних способів подання матеріалу вчителів (блогер) збагачується новими знаннями, досвідом, зростає його творчий потенціал. Сприяє загальнокультурному розвитку також спілкування як з учнями та їхніми батьками, так і з колегами; інтернет-ресурси значно розширюють коло спілкування вчителів і дає їм можливість спілкуватися з учителями не тільки своєї країни, а й з інших країн.; можна проводити уроки, семінари, конференції в режимі онлайн. Можливість використання мультимедійних засобів (презентацій, відеофільмів), гіпермедійних засобів (посилання на інші ресурси) і мережної взаємодії учасників навчально-виховного процесу значно розширює творчий потенціал сучасного учителя; також є хорошим засобом для рефлексії. Враховуючи великий інтерес учнів до мережі Інтернет, використання блога є додатковим психологічним стимулом до вивчення предмету. Блог є надійним

засобом для формування віртуального педагогічного співтовариства, що стимулює взаємодію вчителів під час обміну цікавою інформацією і коментування матеріалів [7, с. 9-10].

Очевидно, що користь блогів доведена практикою багатьох освітян. Та поруч з перевагами, є і ряд проблем впровадження сучасних досягнень у практику навчальних закладів.

Слід зазначити, що концептуальні засади компетентнісного підходу знайшли відображення у документах Ради Європи, ЮНЕСКО, Міжнародного департаменту стандартів тощо. Так, в матеріалах ЮНЕСКО окреслюється певне коло компетенцій, які повинні розлядатися всіма, як бажаний результат освіти. Ще в 1996 році у доповіді Міжнародної комісії з освіти для XXI ст.. «Освіта. Прихований скарб» було сформульовано принципи, на яких повинна ґрунтуватися сучасна освіта: навчитися жити разом, навчитися здобувати знання, навчитися працювати, навчитися жити, що по суті і є глобальними компетентностями. [9, с. 16-21]

Підготовка майбутніх учителів початкових класів, за словами автора, розглядається, як процес і результат: теоретико-методологічної підготовки, що передбачає засвоєння системи методологічних, науково-теоретичних, практичних знань, вироблення ціннісного ставлення до них, розвиток творчого мислення і загальної культури, формування продуктивних способів пізнавальної діяльності; формування загально-педагогічних умінь (аналітико-діагностичних, конструктивно-організаторських, прогностичних, комунікативних, рефлексивних), оволодіння технологіями соціально-педагогічної діяльності; усвідомлення суспільного й особистісного значення соціально-педагогічної діяльності, виникнення потреби використання цієї діяльності у власній практиці роботи, розвиток педагогічної спрямованості, орієнтації на особистісну модель взаємодії з дітьми, професійно-особистісних якостей та індивідуальності студентів, становлення суб'єктності майбутнього вчителя на основі формування в нього потреби у професійному та особистісному саморозвитку. [8, с. 188-189]

Тому є необхідність у постійному безперервному підвищенні кваліфікації педагогів в умовах модернізації сучасної системи освіти, післядипломної зокрема, актуалізувала проблему розвитку професійної компетентності педагогів. Оскільки стає очевидним, що якість педагогічної професійної діяльності значною мірою залежить від постійного розвитку професійної компетентності вчителя.

Семінари, вебінари, тренінги, відкриті уроки, виховні заходи для педагогічних працівників та курси підвищення кваліфікації можуть бути наглядним прикладом того, як працює ця система в сучасних умовах. За умов

планування за типом «згори-вниз», подібна система здатна забезпечити необхідні умови для вдосконалення засобів самоосвіти, відповідаючи особистим потребам та вподобанням. За С. Молчановим, саме інститути підвищення кваліфікації відповідають за освоєння актуальних інноваційних професійних компетенцій на основі базових, закладених педагогічними вищими навчальними закладами, знань [10, с. 4]

За спостереженнями Н. Букіної, хоча неформальна освіта і може плануватись «зверху», вона може здійснитись лише, якщо є відгуком на актуальний освітній запит «знизу». При цьому, активність тих, хто навчається підтримується за рахунок їх власної зацікавленості. В цьому сенсі, дослідниця вважає за доцільне говорити про те, що саме неформальна освіта забезпечує особистісний ріст людини та виконує роль «керуючої та направляючої зовнішньої (стосовно самої людини) та одночасно його власної внутрішньої сили» [6, с. 82]. На мою думку професійна компетентність вчителя досягається поетапним процесом і відбувається через:

- керівництво методиста;
- участь у міських методичних заходах;
- участь у інтернет-конференціях;
- участь в інтернет-семінарах;
- участь у вебінарах;
- участь у тренінгах;
- Динамічні творчі групи.
- Взаємонавчання (наставництво)
- роботу в шкільних методичних об'єднаннях ;
- Підвищення кваліфікації (курси, стажування, творчі майстерні)
- Позитивне комунікативне середовище
- Співучасть в управлінській діяльності
- Соціальна активність
- Самоосвіта, саморозвиток, самовиховання
- Визнання в суспільстві
- Педагогічна творчість
- Педагогічна культура
- Діяльність творчих груп

В наш час найбільш поширеними є такі методи активного навчання, як тренінги, навчальні групові дискусії, ділові ігри, програмоване навчання. Вони сприяють формуванню ефективних навичок ділового спілкування, міжособистісної взаємодії і тим самим підвищують загальну компетентність вчителя.

Мотивація людини до трудової діяльності залежить від того, наскільки важливою є потреба в досягненнях (особистий успіх) і співучасті. Саме вони визначають ставлення вчителя до особистого зростання.

Характеризуючи сутнісні ознаки компетентної людини, зазначають, що вони:

- 1) постійно змінюються (зі зміною світу, зі зміною вимог до успішної людини);
- 2) орієнтовані на майбутнє (виявляються в можливостях організувати своє творення, спираючись на власні здібності та з урахуванням майбутнього);
- 3) мають діяльнісний характер (узагальнення предметних умінь і знань у конкретних галузях (ситуаціях);
- 4) виявляються в умінні здійснювати власний вибір, виходячи з адекватної оцінки себе у конкретній ситуації;
- 5) пов'язані з мотивацією на безперервну самоосвітню діяльність.

Таким чином, професійну компетентність педагога можна розглядати, як сукупність загальнопедагогічних, загальнокультурних та комунікативних умінь та інтегративних якостей особистості фахівця, спроможного аксіологічно, педагогічно, психологічно, методично та управлінськи доцільно організовувати свою професійну діяльність, спрямовану не лише на виховання та навчання, але і на власний саморозвиток.

Здатність до самоосвіти незрівнянно важливіша за своїми результатами та впливом на людину, ніж сама освіта в навчальному закладі. Девіз «Учити самого себе» має стати девізом кожної особистості. Але найактуальнішим він стає для педагогів, бо внаслідок їхньої наближеності до молодого покоління здійснюється безпосередній вплив на розвиток особистості дитини. Це обумовлює можливість неперервного професійного зростання викладача, який має змогу вдосконалювати та поновлювати свої компетенції протягом професійного життя, їх здатність адаптуватися до глобальних викликів сучасності, стимулювання активності педагогічних працівників і підвищення їхньої мотивації до всебічного розвитку упродовж життя.

Як зазначав А. Дістервег: «Навчаючи інших, теж навчаєшся».

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004.
2. Блог [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/Блог>.
3. Войцехівський М. Розвиток професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін у системі післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс] / М. Войцехівський // Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування шкільної освіти». – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/idpurso/index#.VZ-jA1_tmkr.
4. Годлевська К. В. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів засобами інформаційно-комунікаційних технологій / К. В. Годлевська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2014. – № 3.

5. Букіна, Н. Н. Становлення системи неформального освіти дорослих // Людина і освіта . –2006. – № 7.
6. «Десять новацій закону «Про освіту»//науково-методичний журнал «Початкове навчання та виховання».- 2017. - №30(502).- С.2-4
7. Лабудько С. П. Блог як засіб розвитку професійної компетентності вчителів / С. П. Лабудько // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2013. – № 6. – С. 9-12.
8. Литвиненко С. Професіографічний моніторинг якості підготовки майбутніх вчителів початкових класів у контексті реалізації принципів Болонського процесу// Нова педагогічна думка. – 2006. № 1. – С.188-189.
9. Локшина О. Розвиток компетентнісного підходу в освіті Європейського Союзу / О.Локшина // Шлях освіти. – 2007. – №1. – С.16-21.
10. Молчанов, С. Г. Професійна компетентність в системі підвищення кваліфікації // Інтеграція методичної (науково-методичної) роботи и системи підвищення кваліфікації кадрів. Челябинск, 2003.

Ігнатова О. М.,

Маріупольський міський технологічний ліцей

м. Маріуполь

ignatovaen8@gmail.com

ТРЕНІНГОВИЙ МАЙДАНЧИК – ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ОБДАРОВАНОЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

В работе обосновывается система работы и структурная деятельность экспериментально тренинговой площадки как инновационной модели организации учебной деятельности одаренной молодежи в образовательном учреждении, способствующей ее интеграции в современное общество.

Ключевые слова: одаренность, тренинговая площадка, способности, интеллект, рефлексия.

The system of work and structural activity of the experimental training platform as an innovative model of the organization of gifted youth educational activities in an educational institution that facilitates its integration into the modern society are substantiated in the work.

Keywords: giftedness, training ground, abilities, mentality, reflection.

Стрімкий розвиток українського суспільства, реформаційні процеси в усіх сферах його життєдіяльності та розширення інформаційного простору вимагають від підростаючого покоління творчої орієнтації у сучасному житті. Саме тому пріоритетним завданням освітнього соціуму повинно бути створення різнопланових умов для максимальної реалізації потенціалу обдарованої учнівської молоді.

Інтеграція України в загальноєвропейський простір потребує розробки нових напрямів роботи з обдарованими учнями. У сучасному світі, де робиться

ставка на інтелект, інформацію і високі технології, роль обдарованої особистості у забезпеченні суспільного прогресу є визначальною. Інтелектуальні здібності підростаючого покоління потребують всебічного розвитку і повноцінної реалізації, адже талановита молодь – головний ресурс процвітання нації в умовах панування високотехнологічної та інтелектуальної моделі світової економіки. Тому підтримка обдарованих дітей з боку держави і суспільства є найкращою інвестицією у майбутнє нації.

Нові тенденції розвитку культури інформаційного суспільства актуалізують потребу пошуку та розробки нових освітніх систем, у центрі уваги яких перебувають ключові питання, пов'язані з розвитком життєвих компетенцій, ціннісних настанов та свідомого ставлення до власного і громадського здоров'я – усе те, що допоможе особистості успішно й у повному обсязі виконувати соціальні ролі, активно інтегруватися в сучасному суспільстві.

Створений збірник вправ для тренінгових занять з обдарованими дітьми «Пізнай себе» спрямований на розвиток упевненості в собі і навчання молоді вільної регуляції своєї поведінки. Ці навички затребувані у стресових ситуаціях, а іспити є одним із факторів хронічного перевантаження. Вправи на тренінгових заняттях можна виконувати як індивідуально, так і в групі. Метою створення системи тренінгових завдань та їх систематизації у збірник є допомога практичним психологам, педагогам-організаторам, класним керівникам у проведенні тренінгових занять для учнів у літній школі і під час складання іспитів.

Поширення інновацій в освітній галузі міста зумовило потребу у створенні у ММТЛ інноваційної моделі тренінгового майданчику, який сприяє:

- створенню інноваційно-виховного середовища для популяризації здорового способу життя, профілактиці ризикованої поведінки, формуванню життєвих компетенцій, здатності до соціальної адаптації особистості, здатності реалізуватися в сучасному життєвому просторі;
- створенню інноваційного осередку для апробації та впровадження проєктів, програм, спрямованих на здоров'язберігаючі, здоров'яформувальні, здоров'язміцнювальні технології навчання та виховання успішної, конкурентоспроможної особистості;
- запровадженню механізму міжсекторної взаємодії різних урядових та неурядових організацій, які сприяють здійсненню превентивних заходів.

Прикладом форми роботи з обдарованими дітьми є діяльність тренінгового майданчика. Мета діяльності – підвищення рівня поінформованості різних цільових груп (дітей, батьків, педагогів, соціальних педагогів, практичних психологів, керівників) з актуальних питань сьогодення: виховання,

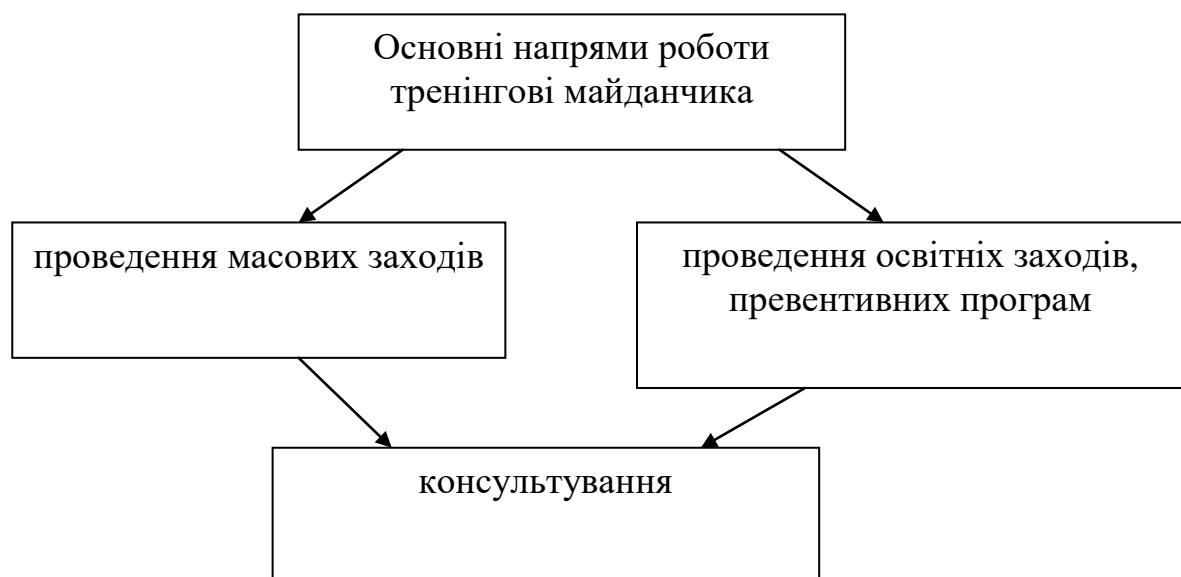
популяризації здорового способу життя, організації дозвілля дітей та молоді, управлінського менеджменту.

Завдання полягають у розробці та впровадженні інтерактивних, інноваційно-превентивних програм щодо формування здорового способу життя серед дітей різних категорій, у навчанні педагогів та батьків.

Серед першочергових завдань діяльності інноваційної моделі надання освітніх послуг визначено:

- сприяння виробленню в учасників тренінг-курсів навичок толерантного ставлення до учнів, батьків та педагогів;
- розвиток у підлітків навичок самоорганізації в початковій і позашкільній діяльності, а також сприяння в підготовці особистості до свідомого професійного вибору.

Підготовка педагогів, учнів, батьків, відбувається у формі тренінгових занять. Безперечно, така форма навчання дозволяє сформувати в людини нові моделі керування власною поведінкою та діяльністю. Саме у тренінговій діяльності досягається більша відкритість, прямота в ставленні до себе та інших, розширюється усвідомлення потенціалів власного особистісного зростання та розвитку.

Розроблення, апробація та впровадження інноваційних програм, форм, методів освітньо-профілактичної роботи, які спрямовані на популяризацію здорового способу життя, - одне із завдань роботи тренінгового майданчика. Тренер має відповідний сертифікат із програм «Рівний – рівному» та «Соціальна робота в громаді».

Відповідно до запитів на тренінговому майданчику проходять семінари-тренінги з різноманітної тематики для різних цільових груп: підлітків, педагогів, батьків.

Тренінговий майданчик – це інноваційна модель надання освітніх послуг різним цільовим групам, але в більшій мірі це стосується обдарованих ліцеїстів.

Основна діяльність тренінгового майданчика полягає в проведенні тренінгів, у використанні активних та інтерактивних методів навчання, що значною мірою підвищує ефективність засвоєння здобутих знань.

Соціально-психологічний тренінг – один із методів активного навчання та психологічного впливу, яке здійснюється в процесі інтенсивної групової взаємодії та спрямованого на підвищення компетентності у сфері навчання, в якому загальний принцип активності доповнюється принципом рефлексії над суспільною поведінкою та поведінкою інших учасників групи. Для такої рефлексії та саморефлексії в групі створюються максимально сприятливі умови у вигляді можливості отримати зворотній зв'язок на поведінку кожного учасника від тренера, членів групи, перегляду відеоматеріалів.

Основними завданнями тренінгового майданчика є:

1) Здобуття психологічних знань, поглядів різноманітних психологічних шкіл на особистість людини, процес взаємодії людей, рухомі пружини цієї взаємодії, засоби ефективного спілкування.

2) Здобуття зовнішньо виражених вмінь та навичок спілкування: в парній взаємодії, у складі групи, при контактуванні, при активному прослуховуванні тощо, тобто збагачення техніки і тактики спілкування.

3) Корекція комунікативних установок, таких як: партнерство – взаємодія з позиції сили, щирість – маніпуляція, втягнутість – уникання спілкування, настирність – погодження, тобто вироблення власних стратегій спілкування.

4) Адекватне сприйняття себе та інших у ситуаціях спілкування.

5) Розвиток та корекція особистості, вирішення особистісних екзистенціальних проблем.

На сьогодні тематика семінарів спланована з урахуванням потреб педагогічної, учнівської та батьківської громад в отриманні послуг певного виду.

Про позитивні результати діяльності тренінгового майданчика свідчать такі факти:

- створення збірника тренінгових вправ «Пізнай себе»;
- проводиться соціальний похід «Молодь за свідоме життя»;
- розробляється та проводиться соціальна рекламна кампанія «Твої права» та «Здоровий спосіб життя», створення буклетів;
- проведено заходи з організації змістовного дозвілля під час літньої школи та осінніх, зимових і весняних канікул;

- висвітлено проблему сприяння громадському здоров'ю в засобах масової інформації.

Підсумовуючи сказане вище, можна зробити висновок, що тренінгова діяльність повністю змінила підходи як до навчально-виховної, так і до позаурочної роботи. Освітні програми, які впроваджуються в усіх навчальних закладах міста, дали поштовх до зміни ставлення дітей, педагогів та батьків до власного здоров'я як однієї з основних цінностей у житті людини.

Тренінгова методика сприяє розвитку комунікативних умінь і навичок, формуванню громадянської позиції, допомагає встановленню емоційних контактів на обох площинах взаємодії, виконує виховну функцію, тобто привчає працювати в команді, беручи до уваги позиційну думку тих, хто поряд.

При правильній організації та проведенні занять за тренінговою методикою зростає інтерес до процесу навчання. Тренінгові методи навчання є частиною особистісно-зорієнтованого навчання, оскільки сприяють соціалізації особистості, усвідомленню себе як частини колективу, своєї ролі і потенційних можливостей.

Сутність тренінгового навчання полягає в тому, щоб кожний учасник на заняттях був поставлений у навчальну ситуацію процесу здобуття знань, пізнання.

Для оцінки ефективності тренінгової методики слід дотримуватися таких умов:

- навчання починається не із засвоєння способів розв'язування окремих завдань, а з оволодіння загальними способами розв'язування задач певної групи, що у свою чергу призводить до необхідності зміни структури змісту навчального матеріалу;
- наявності відносин партнерства, ділового співробітництва між викладачем та слухачами.

Таким чином застосування тренінгових методів у навчанні школярів передбачає включення їх в активний діалог обговорення як теоретичних питань, так і професійно значимих задач, що спрямовані на перехід із зовнішнього діалогу як між викладачем і слухачем, так і між слухачем і учнем.

Під час проведення тренінгового процесу всі учасники взаємодіяли один з одним, обмінювалися інформацією, аналізували, моделювали ситуації, спільно шукали шляхи розв'язання проблем. Тренінгові методики дають змогу задіяти не тільки інтелект людини, а також почуття, емоції, волю якості, творчість, таким чином у процесі тренінгового навчання формується потенціал цілісної обдарованої особистості.

Карленко Н. В.,

Терещенко Н. Д.,

*комунальний заклад освіти «Криворізька загальноосвітня санаторна школа-інтернат №8 I-II ступенів» Дніпропетровської обласної ради»,
e-mail:schoolinter8@i.ua*

**ВПРОВАДЖЕННЯ ВИХОВНИХ ПРЕВЕНТИВНИХ ПРОГРАМ,
ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА КУРСІВ В АСПЕКТІ РОЗВИТКУ
ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ РІЗНОГО ВІКУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ**

Ключові слова: дослідно-експериментальна робота, інноваційне освітнє середовище, здоров'язбережувальний освітній простір, тренінгові курси, клубна робота, педагог-тренер.

Педагогічним колективом комунального закладу освіти «Криворізька загальноосвітня санаторна школа-інтернат №8 I-II ступенів» Дніпропетровської обласної ради» реалізуються програми дослідно-експериментальних робіт: всеукраїнського рівня впровадження за темою «Формування духовних цінностей особистості в умовах здоров'язбережувального освітнього простору» та обласного рівня за темою «Формування ціннісних орієнтацій особистості та стійких моделей здоров'язбережувальної поведінки в системі випереджаючої освіти для сталого розвитку». Активно залучаючись до дослідно-експериментальної діяльності закладу освіти, в якому працює педагог в такому форматі навчально-виховного процесу виступає модифікатором та творцем нововведень в систему сучасної освіти, володіючи широкими можливостями науково-педагогічної діяльності та на практиці переконуючись в ефективності створених інноваційних освітніх технологій через власну науково-пошукову роботу. В цьому випадку ефективність інновацій відображається в тенденціях накопичення і видозміни нововведень в освітньому просторі, змінюючи на краще сферу освітніх послуг.

Відповідно до особливостей діяльності експериментального навчального закладу КЗО «Криворізька загальноосвітня санаторна школа-інтернат №8 I-II ступенів» ДОР», визначені основні вимоги до інноваційного освітнього середовища та окреслені умови ефективної реалізації завдань дослідно-експериментальної діяльності, а саме: дитина – головний суб'єкт навчально-виховного процесу, самодостатня особистість; кожен учень закладу має право на освіту й на формування здатності реалізувати себе, розв'язуючи освітні та життєві потреби; кожен педагог закладу розвиває свої професійні й особистісні якості як педагог-новатор, дослідник, тренер курсів і програм; керівник закладу забезпечує умови для інноваційної діяльності учнів і педагогів; колектив закладу працює у режимі творчого пошуку на основі діалогу та партнерського співробітництва.

Педагогічним колективом закладу реалізовується нагальна потреба сьогодення – реалізація моделі здоров'язбережувального освітнього простору через впровадження інноваційних технологій навчально-виховної та оздоровчої діяльності, інноваційних проєктів, виховних превентивних та профілактичних програм, тренінгових технологій з метою осучаснення навчально-виховного процесу, підвищення рівня знань молоді з питань здоров'язбереження та для розвитку їх творчих здібностей.

Саме з цією метою у закладі впроваджуються інноваційні проєкти, виховні превентивні програми, тренінгові технології та курси з розвитку здоров'язбережувальних та життєвих навичок (соціально-психологічних компетентностей): інтегративний курс «Культура життєвого самовизначення»; тренінговий курс для молоді «Захисти себе від ВІЛ» за програмою «Формування здорового способу життя та профілактика ВІЛ/СНІДу на засадах розвитку життєвих навичок»; «Профілактика ВІЛ/СНІД на робочому місці в загальноосвітніх навчальних закладах» програма GIZ в Україні «Не дай СНІДу шанс»; програма профілактики ВІЛ/СНІДу GIZ в Україні за напрямками: освітній компонент – «FairPlay – Чесна гра» та «Маршрут безпеки»; тренінговий курс «Дорослішай на здоров'я»; курс «Я-моє здоров'я-моє життя» в рамках Програми «Сприяння просвітницькій роботі «рівний-рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя»; програма «Intel. Навчання для майбутнього» (проектна та клубна діяльність); «Ейдетика та мнемотехніка як метод розвитку пам'яті та покращення педагогічної грамотності в сучасній школі» на основі авторської методики української школи ейдетики Євгена Антощука та Міжнародного проєкту «Освіта ХХІ століття: зміни в контексті розвитку інформаційного суспільства»; тренінговий курс на засадах розвитку життєвих навичок «Вчимося жити разом» (в рамках предмету «Основи здоров'я» для учнів 1-9 кл.); тренінговий курс «Кроки до порозуміння» загального проєкту «Долаємо прірву: інструменти для об'єднання розділених громад» з адаптацією для учнів 9-х класів; курс «Уроки для сталого (стійкого) розвитку», «Моя щаслива планета» в рамках проєкту «Освіта для стійкого розвитку в дії».

Кількість вчителів та вихователів, які пройшли навчання та впроваджують виховні превентивні програми, курси, інноваційні проєкти та тренінгові технології становить 92% від загальної кількості педагогічного колективу закладу.

Реалії сьогодення потребують від особистості навичок швидкої адаптації до різноманітних явищ соціального середовища, вмінь приймати самостійні відповідальні рішення та долати життєві перепони, активізувати особистісний потенціал для самореалізації та самовираження в усіх сферах людської життєдіяльності.

Незаперечним є той факт, що всі ці питання знайшли відображення в оновленні змісту освіти та вдосконаленні навчально-виховного процесу в сучасних загальноосвітніх закладах. Саме тому в освітньому просторі

Криворізької загальноосвітньої санаторної школи-інтернату №8 впроваджуються інноваційні освітні програми, провідна мета яких – формування в учнів культури здоров'я, пріоритету здорового способу життя, розвиток правової, екологічної, психологічної та соціальної культури, оволодіння навичками життєтворчості. Увесь комплекс превентивних заходів у закладі здійснюється систематично з урахуванням вікових, індивідуально-психологічних особливостей учнів.

Головне завдання педагога під час організації та проведення різних форм роботи на заняттях виховних превентивних та профілактичних програм полягає в активізації учнів, стимулюванні їх до висловлення власних суджень, допомозі під час формулювання певних висновків та інформації. Він – помічник-посередник та педагог-тренер між новими знаннями, вміннями, життєвими навичками та ідеями у співпраці з учнями.

Великого значення для створення здоров'язберезувального освітнього простору, підвищення рівня знань молоді з питань здоров'ятворення, а також розвитку їх творчих здібностей набула клубна діяльність закладу, забезпечуючи 100% участь вихованців. Саме такий вид спільної діяльності дозволяє урізноманітнити позаурочну, виходячи з особистих та вікових інтересів учнів та є однією з активних форм самореалізації особистості, виходячи із профілів діяльності класів: екологічний, національно-патріотичний, духовність і здоров'я, духовно-естетичний та соціалізація.

Особливий вид клубної діяльності – впровадження методів казкотерапії та можливості використання їх за трьома напрямками: казки та оповідання, які спрямовані на формування загальнолюдських цінностей; казки та оповідання, спрямовані на формування здорового способу життя; казки та оповідання, спрямовані на попередження ризикованої поведінки. Матеріалами для занять служать збірки казок та оповідань до «Програми з профілактики ВІЛ/СНІДу та ризикової поведінки», схваленої Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту, Представництва Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні.

До творчої майстерності педагога із впровадження інноваційних проектів, технологій для осучаснення навчально-виховного процесу та підвищення навчальних знань спонукає й сьогоденний учень – розвинена та нестандартна особистість, вимоглива до свого педагога-наставника. Адже саме творчо працюючий педагог забезпечить самореалізацію творчого потенціалу власної особистості та створить умови для активної пізнавальної діяльності учнів, розвитку їх творчих здібностей, що сприятиме формуванню пізнавального інтересу як основного мотиву навчання, підвищенню якості знань учнів, їх всебічному та гармонійному розвитку.

Кожен педагог-тренер має розуміти, що підліткове, молодіжне дозвілля закріплює, а багато в чому й закладає в молодій людині такі звички й вміння, які потім цілком визначатимуть його ставлення до життя. Реалізується одне з

головних завдань людини – всебічно розвивати здібності. Значення цієї потреби надзвичайно велике, адже тільки зовнішніх, хоча б і визначальних, умов недостатньо для реалізації цілей усебічного розвитку людини. Треба, щоб сама людина бажала розвитку, розуміла його необхідність. А це можуть зробити тільки довірливі, партнерські стосунки педагога та учня.

Нові освітні технології сприяють поступовому зміщенню співвідношення «освіта – самоосвіта» до домінування самоосвіти.

Швидкий розвиток сучасної науки, постійне нарощування інформації, підвищення вимог до професійної компетентності потребують від кожного педагога прагнення й уміння систематично та наполегливо займатися самоосвітою. Адже самоосвіта є основною формою підвищення професійної педагогічної компетентності та розвитку педагогічної творчості, виходячи з принципу «творчий педагог – творчий учень».

Колектив педагогів нашого закладу дійшов висновку, що філософією життя для педагога має стати оптимізм. Саме вчитель та вихователь мають навчитися вірити в себе, своїх учнів, їх успішність, підтримувати у можливих труднощах, дотримуючись принципів особистісно орієнтованої педагогіки. Тоді й учні набудуть віру в себе, переконаються у цінностях життєвих позицій. Адже сучасний педагог – людина, що досягає висот професіоналізму на основі здорових амбіцій, лідер в освіті, харизматична, в решті решт – успішна особистість.

Криворізька загальноосвітня санаторна школа-інтернат №8 набула авторитету не тільки як інноваційний заклад, що надає якісні освітні послуги на рівні державних стандартів, а і як центр із запровадження інноваційних оздоровчих та освітніх технологій, виховних превентивних програм, інноваційних проектів, курсів, тренінгових технологій в системі реалізації моделі здоров'язбережувального освітнього простору.

Цінність здоров'я виступає тим більшою, чим більш загрозливою в масштабах суспільства постає його втрата. Сьогодні проблема загрози здоров'ю розглядається світовою спільнотою як сьома додаткова до шести раніш визначених загроз планетарного масштабу (загроза світової війни, екологічні катаклізми, контрасти між економічними рівнями країн планети, демографічна загроза, нестача ресурсів планети, наслідки науково-технічної революції науко- і техногенного походження).

Дослідження виявили наявність дієвого засобу попередження загрози здоров'ю людства. Таким засобом визнано систему заходів, що у загальносвітовий науковий лексикон увійшла під назвою «healthpromotion» (пропаганда здоров'я, здорового способу життя, формування здорового способу життя). Відвернути імовірну небезпеку можливо шляхом формування здорового способу життя осіб, громад, країн, світу в цілому.

Киричук В. О.,
*Кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології управління ЦППО ДВНЗ
«Університету менеджменту освіти» НАПН України,
провідний науковий співробітник
Інституту обдарованої дитини НАПН України*

СИСТЕМА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ОНЛАЙН-РЕЖИМІ

***Анотація.** В статті розглядається система психолого-педагогічного проектування особистісного розвитку учня в умовах освітнього середовища.*

***Ключові слова:** проектування, особистісний розвиток учня, управління освітнім процесом.*

***Аннотация.** В статье рассматривается система психолого-педагогического проектирования личностного развития ученика в условиях образовательной среды.*

***Ключевые слова:** проектирование, личностное развитие ученика, управление образовательным процессом.*

Соціальна проблема держави і суспільства полягає, на жаль, у нецілеспрямованій роботі з учнями середніх закладів освіти (навчання, виховання, розвитку, соціально-психологічній підтримці тощо) та потребує перегляду та підтримки на рівні держави і суспільства.

Актуальною залишається проблема цілеспрямованого, усвідомленого підходу до визначення освітніх стратегій й тактики, реалізація яких можлива за умови інтегрування національної системи освіти в європейський соціально-культурний простір через збагачення традиційних та інноваційних моделей організації всього освітнього процесу.

Реалізація в середніх освітніх закладах України гуманістичної педагогіки співробітництва, партнерства, співтворчості повинна, передбачати, на нашу думку, перехід від навчально-дисциплінарної моделі організації педагогічного процесу до моделі особистісно-розвивальної, за якої кожна особистість учня розглядалася б як творча індивідуальність.

Особистісно-розвивальний підхід потребує створення цілісної освітньої системи, що забезпечить повноцінний всебічний розвиток особистості кожного учня відповідно до реалізації мети Закону України «Про освіту».

На сучасному етапі розвитку системи освіти на зміну окремим безсистемним технологіям, і методикам, що використовуються в повсякденній практиці в навчальних закладах України повинні прийти цілісні інноваційні освітні системи з широким використанням сучасних інформаційних засобів з використанням хмарних технологій.

Досвід роботи автора в різних освітянських структурах (директор школи, інспектор обласного управління, директор обласного центру практичної психології, заступник начальника управління Міністерства сім'ї і молоді, доцент кафедри психології управління, завідуючий відділом проектування розвитку обдарованості) надав можливість створити цілісну систему психолого-педагогічного проектування освітнім середовищем.

Дана освітня система створювалась автором на основі фундаментальних психолого-педагогічних досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, що використовують проектний менеджмент та сучасні інформаційні технології.

Сьогодні проектування в науці і практиці розглядається як особливий вид діяльності, що охоплює всі ланки соціального організму, включаючи систему освіти. Проектне управління освітнім середовищем передбачає визначення діяльності педагога, учня, батьків у їх взаємодії, тобто проектування особистісної розвивальної взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Освітня система, що створена автором, складається із взаємопов'язаних психолого-педагогічних технологій, які забезпечують послідовність навчально-виховного процесу в освітньому закладі і розкривають цілісний характер позитивного розвитку всіх учасників освітнього процесу залежно від поставлених цілей і завдань системи освіти України та задач особистісного розвитку кожного учня.

Основний сенс застосування даної інноваційної освітньої системи – це внесення соціально доцільних змін в напрямки особистісного розвитку учня, конструктивне реформування індивідуальності кожного вихованця.

На практиці система проектного управління освітнім середовищем, що створена на засадах проектування особистісного розвитку учня, складається з дев'яти психолого-педагогічних технологій, які утворюють три блоки, що поєднані з іншими сучасними інформаційними системами та мають широку варіативність операційних онлайн – технологій, що дозволяє в цілому здійснювати психолого-педагогічний вплив на розвиток особистості учня на рівні суб'єкт-суб'єктної взаємодії всіх його учасників. А саме:

І блок: Цілепокладаючий (підготовчий):

- комплексна психолого-педагогічна діагностика учасників освітнього процесу.
- системно-кореляційний аналіз та прогнозування розвитку особистості.
- конструювання завдань навчального закладу та задач особистісного розвитку учнів.
- II блок: Проектувальний (основний):
- програмування змісту навчально-виховних програм і демонстраційних проектів.

- моделювання сюжетної лінії навчальних і навчально-виховних проєктів.
- планування реалізації навчальних і навчально-виховних проєктів учасниками освітнього процесу.
- III блок: Процесуальний (завершальний):
- творення особистісно-орієнтованого та особистісно-розвивального змісту.
- реалізація навчально-виховного змісту та визначення ефективності роботи педагогічних працівників.
- моніторинг особистісного розвитку учнів та регулювання освітнього процесу.

Основним психолого-педагогічним інструментарієм для реалізації вищезазначеної стратегії в практиці роботи освітнього закладу є діагностично-проектувальний комп'ютерний комплекс, хмарний сервіс «Універсал - онлайн».

Впровадження цілісної системи з використанням сервісу проводиться в п'ять етапів: діагностично-аналітичний, прогностично-конструюючий, програмно-моделюючий, проєктно-плануючий, розвивально-реалізуючий.

Завданням першого етапу – **діагностично-аналітичного** є організація і проведення комплексної діагностики з подальшим аналізом, що здійснюються в технологічних модулях сервісу «**діагностика**» та «**аналіз**».

Забезпечує реалізацію даного етапу в основному психологічна служба та адміністрація навчального закладу.

Предметами комплексної психолого-педагогічної діагностики і статистичного та системних аналізів є рівень розвитку, властивості і якості особистості учня в чотирьох сферах: фізичній, психічній, соціальній і духовній.

Проведення психолого-педагогічної діагностики учнів, батьків та педагогів за допомогою сервісу «Універсал-онлайн» в технологічному модулі «**діагностика**» дає можливість майже повністю автоматизувати роботу практичних психологів загальноосвітніх навчальних закладів і виконувати дану роботу протягом двох робочих днів два рази впродовж навчального року.

Опитування всіх учасників навчально-виховного процесу (учнів, педагогів, батьків) відбувається в двох режимах роботи комплексу: анкета-бланк та онлайн - діалог, що дозволяє організувати щороку два зрізи в системі моніторингу особистісного розвитку учнів всіх класних колективів (1-11 кл.) на протязі всього періоду навчання учнів у закладі освіти.

Визначені за результатами діагностики в комплексі проблеми та потенційні можливості учнів автоматично систематизуються як індивідуальні, групові, колективні та масові, та групуються за основними сферами особистісного розвитку: фізичною, психічною, соціальною, духовною.

В технологічному модулі «**аналіз**» автоматично формуються психолого-педагогічні характеристики на кожного учня (8 ст.), рекомендації на вихованців

для класного керівника, вчителів-предметників, батьків та практичних психологів (для кожного окремо по 7 сторінок тексту.).

Також в даному технологічному модулі можна автоматично отримати характеристику на класний колектив (8 ст.) та рекомендації по роботі з конкретним класом для класного керівника, вчителів-предметників та практичних психологів (7 ст.)

Крім того, всі результати діагностики за 116 критеріями особистісного розвитку учнів систематизуються та аналізуються за допомогою зведених таблиць та графіків по конкретному навчальному закладу, району, області, регіону та країни в цілому. Також можна систематизувати дані для аналізу за типами освітніх закладів.

Другим етапом впровадження є **прогностично-конструючий**.

Завданням другого етапу є **прогнозування** особистісного розвитку учнів в класних колективах (конструктивний, стабільний, деструктивний), що здійснюється в автоматичному режимі сервісі «Універсал-онлайн».

Це дає можливість педагогічному колективу спрогнозувати позитивний чи негативний розвиток не тільки конкретних учнів, а й визначити динаміку розвитку конкретних груп та класних колективів, а також виявити основні причинно-наслідкові зв'язки як проблем, так і потенційних можливостей всіх учасників освітнього процесу (учнів, педагогів, батьків).

На основі прогнозування та виявлення в процесі аналізу проблем і потенційних можливостей розвитку учнів конструюються в двох режимах (творчому і автоматичному) конкретні завдання навчального закладу на навчальний рік та стратегічні і тактичні психолого-педагогічні задачі особистісного розвитку учнів в класних колективах (масові, колективні, групові, індивідуальні).

В структурно-компонентну модель технологічного модуля **«конструювання»** завдань навчального закладу та задач особистісного розвитку учнів покладений принцип проектування психолого-педагогічних проблем та потенційних можливостей розвитку вихованців з врахуванням їх причинно-наслідкових зв'язків та багатофакторного аналізу їх впливу залежно від віку і статі учня.

Теорія і практика показує, що конструювати високоефективні корекційно-розвивальні психолого-педагогічні задачі особистісного розвитку учнів без спеціально створених технологій та без використання сучасних інформаційних технологій неможливо, оскільки навіть при проектуванні обмеженої кількості критеріїв особистісного розвитку можна створити десятки тисяч варіантів алгоритмів, тобто задач, що стосуються вирішення психолого-педагогічних проблем або розвитку потенційних можливостей особистості.

Саме ця авторська технологія дала можливість створити наступні технологічні модулі цілісної освітньої системи, що дають змогу визначати найбільш ефективні шляхи і методи психолого-педагогічного впливу на особистісний розвиток як конкретного учня, так і класних колективів та освітніх закладів в цілому.

Так, за допомогою сервісу «Універсал-онлайн» можна за декілька хвилин провести системний аналіз проблем та потенційних можливостей всіх вихованців та сконструювати психолого-педагогічні завдання для конкретного навчального закладу на навчальний рік та психолого-педагогічні задачі особистісного розвитку учнів.

Третім етапом цілісної системи є **програмно-моделюючий**.

Завданням третього етапу є створення сюжетної лінії змісту проектів з проблемно-цільовим змістом для всіх педагогічних працівників навчального закладу.

Для цього в сервісі «Універсал-онлайн» створено два технологічних модулі: **«Програмування»**, **«Моделювання»**.

Так, в технологічному модулі **«програмування»** навчально-виховні програми і демонстраційні проекти, що знаходяться в банках комплексу «Універсал-онлайн» проектуються на завдання навчального закладу та психолого-педагогічні тактичні задачі особистісного розвитку учнів. Як результат, на першому рівні проектування змісту вдається за короткий час визначати найбільш ефективні програми і демонстраційні проекти для конкретних загальноосвітніх навчальних закладів та класних колективів для подальшого проектування проблемно-цільового змісту в технологічному модулі «моделювання».

На другому рівні проектування змісту, в технологічному модулі «моделювання», ефективні навчально-виховні програми і демонстраційні проекти з предметно-орієнтованим змістом проектуються на групові задачі особистісного розвитку учнів по конкретних класних колективах або групах учнів. В результаті даного процесу із проектів з предметно-орієнтованим змістом утворюється сюжетна лінія проектів з проблемно-цільовим змістом.

Компонентами сюжетної лінії навчальних і навчально-виховних проектів є модулі, навчально-виховний зміст яких спроектований на реалізацію конкретних колективних і групових задач особистісного розвитку учнів. В свою чергу, модулі, що є функціональними вузлами проекту, складаються з міні-модулів (конкретних виховних системних заходів, уроків тощо).

Навчально-виховний зміст міні-модулів, що є недостатньо ефективними для реалізації колективних і групових задач особистісного розвитку учнів конкретного класного колективу чи груп учнів, скорочується або доповнюється

новим, більш ефективним змістом за рахунок змісту інших навчальних або навчально-виховних програм чи демонстраційних проектів.

Четвертим етапом цілісної системи є проектно-плануючий.

Завданням четвертого етапу є створення планів роботи на основі проектів. Планування роботи по реалізації проектів відрізняється від традиційних підходів до планування в навчальних закладах України тим, що зміст, методи та організація навчально-виховного процесу чітко підпорядковуються конкретним завданням навчального закладу та задачам особистісного розвитку кожного учня в класних колективах.

Для цього на третьому рівні проектування змісту, в технологічному модулі «планування» проблемно-цільовий зміст проектів ще раз проектується (крім групових і колективних) на індивідуальні задачі особистісного розвитку учня. В результаті утворюються плани роботи навчального закладу та плани роботи класних колективів з особистісно-орієнтованим змістом.

Увесь процес створення особистісно-орієнтованого змісту, що запрограмований в алгоритмах технологічного модуля «програмування» сервісі «Універсал-онлайн», передбачає певний порядок, розподіл у часі та термінах реалізації. Характерною особливістю проектно-модульних планів є відсутність одноразових запланованих заходів психолого-педагогічного впливу, які є, як правило, мало ефективними.

В результаті трьох вимірної проекції в алгоритмах сервісу утворюються сім типів планів роботи навчального закладу та по три типи планів роботи класних керівників, вчителів-предметників, практичних психологів, соціальних педагогів тощо. Весь зміст планів є ціленаправлений, системний і особистісно-орієнтований.

П'ятим етапом впровадження цілісної системи є розвивально-реалізуючий.

Основним завданням даного етапу є проектування особистісно-розвивального змісту та отримання навиків його реалізації в освітньому процесі.

Для проектування особистісно-розвивального змісту створений технологічний модуль сервісу «творення».

Процес проектування особистісно-розвивального змісту проводиться в даному технологічному модулі за рахунок трьох вимірної проекції, а саме: проектування особистісно-орієнтованого змісту на завдання етапів міні-модульності (модульно-розвивальної системи, автором якої є А.В.Фурман) та задач особистісного розвитку учнів (індивідуальних, групових, колективних).

В результаті проектування навчально-виховного змісту на четвертому рівні його проектування створюється особистісно-розвивальний зміст, що, як свідчать багаторічні дослідження, є на сьогодні найбільш ефективним.

Наступним технологічним модулем сервісу «Універсал-онлайн» є «реалізація».

Основним завданням даного технологічного модуля є регулювання реалізації змісту освітнього процесу та організація і проведення самоконтролю якістю знань, умінь і навичок учнів.

У технологічному модулі «реалізація» адміністрація навчального закладу може в автоматичному режимі роботи сервісу «Універсал-онлайн» визначити ефективність навчального і навчально-виховного процесу як класних керівників, вихователів, так і вчителів-предметників на предмет реалізації конкретних цілей і задач особистісного розвитку учнів, а управлінці різних рівнів аналізувати в онлайн-режимі результати ефективності роботи конкретних педагогів та освітніх навчальних закладів в цілому.

Останнім технологічним модулем цілісної системи є «моніторинг».

Основним завданням даного технологічного модуля є визначення динаміки особистісного розвитку учнів за час навчання і виховання в загальноосвітньому навчальному закладі.

Результати моніторингу особистісного розвитку учня у вигляді порівняльних таблиць, діаграм, графіків тощо використовуються для подальшого аналізу розвитку учнів в класних колективах та навчальних закладах.

Моніторинг особистісного розвитку, що проводиться за результатами діагностичних зрізів, дає можливість проводити системно-комплексний аналіз стану розвитку кожного суб'єкта педагогічного управління, порівнювати отримані результати з результатами попередніх зрізів, відслідковувати динаміку та закономірності розвитку окремих учнів, класних колективів та навчального закладу в цілому.

Це відкриває можливість проводити диференціацію оплати праці педагогічних працівників відповідно до ефективності та результативності освітнього процесу.

Як засвідчують результати моніторингу особистісного розвитку учнів освітніх навчальних закладів, що працюють в системі психолого-педагогічного проектного управління освітнім процесом, використання в практиці роботи вищенаведених психолого-педагогічних технологій за допомогою сервісу «Універсал-онлайн» значно поліпшує динаміку особистісного розвитку більшості учнів, в тому числі і обдарованих вихованців як в класних колективах, так і учнів в даних навчальних закладах в цілому.

Моніторинг діагностики за 116 критеріями, що проводилася у 86 освітніх навчальних закладах системи освіти України, засвідчив наступне: майже втричі зріс рівень інтеграції та згуртування учнів в класних колективах, підвищилася в середньому на 43% життєва активність учнів, особливо в соціально-комунікативній діяльності. Значних успіхів досягнуто педагогічними колективами в формуванні ціннісних орієнтацій та пріоритетів вихованців,

зафіксоване зростання у таких групах видів діяльності, як: соціально-комунікативна – на 74%; навчально-пізнавальна – на 63%; громадсько-корисна – на 41%; національно-громадянська – на 26%.

Суттєво знизився рівень ізоляції та відторгнення учнів в класних колективах, в середньому на 68%. Так, наприклад, середній показник по Україні по ізоляції - 24% та відторгненню - 9% учнів, що в сумі становить 33%.

В освітніх закладах, що реалізували дану систему, ізоляція та відторгнення учнів становить в середньому 17%.

В навчальних закладах, де реалізовані всі технологічні модулі серверу, починаючи з 6 класів взагалі відсутні ізолювані і відторгнуті учні. Також в багатьох учнів вдається провести корекцію вад особистісного розвитку, наприклад: тривожність знизилась в середньому на 38%; імпульсивність – на 27%; схильність до нечесної поведінки - на 39%; агресивність - на 25% тощо.

Потрібно відзначити, що динаміка конструктивних змін особистісного розвитку учнів в експериментальних закладах насамперед залежала від кількості і якості впроваджених в освітній процес конкретних технологічних модулів цілісної системи.

Висновки. Використання сервісу «Універсал-онлайн» (www.universal-online.com.ua) в освітніх навчальних закладах, як показує практика, значно скорочує час на організацію і проведення всього навчально-виховного процесу та дозволяє:

- усього за 2 робочі дні проводити опитування учнів, батьків, класних керівників, медичних працівників з використанням мережі Інтернет;

- за результатами системного аналізу результатів діагностики за 116 критеріями особистісного розвитку вихованців автоматично створювати психолого-медико-педагогічні характеристики на учнів та класні колективи, а також рекомендації для практичного психолога, вчителя-предметника, класного керівника, батьків;

- на основі виявлених проблем та потенційних можливостей (з врахуванням факторної ваги кожного критерію розвитку особистості та з врахуванням вікових та статевих особливостей розвитку дітей шкільного віку) проводити прогнозування особистісного розвитку кожного учня (обдарованість, медичні діагнози, девіантна поведінка тощо);

- за унікальним алгоритмом комп'ютерної програми здійснювати в автоматичному та творчому режимах конструювання семестрових задач особистісного розвитку учнів (індивідуальних, групових, колективних) та конкретні завдання для освітнього закладу на навчальний рік;

- за допомогою наявного у сервісі банку навчальних програм і демонстраційних навчально-виховних проєктів з предметно-орієнтованим

змістом моделювати сюжетну лінію навчальних та навчально-виховних проєктів з проблемно-цільовим змістом для виконання конкретних завдань освітнього закладу та задач особистісного розвитку учнів;

- проводити планування реалізації проєктів (автоматично сервіс здійснює проєктування сими типів та тисячі видів планів роботи освітнього закладу та декілька типів планів роботи вчителів-предметників, класних керівників, психологічної служби);

- за допомогою наявного у сервісі конструктора створювати сценарії уроків, системних виховних заходів, корекційно – розвивальних тренінгів тощо з особистісно-розвивальним змістом;

- проводити експертизу ефективності навчально-виховного процесу (автоматично за допомогою програми формувати протоколи ефективності роботи педагогічних працівників);

- отримувати при необхідності за допомогою сервісу статистичні звіти у формі таблиць, графіків, діаграм, матриць (більше 500 варіантів вибірок) за медичними діагнозами (420 діагнозів МК10), психічними і соціальними станами (тривожність, агресивність, ізоляція та відторгнення в класних колективах), станом розвитку учня (конструктивний, стабільний, деструктивний), обдарованості (за типами та видами), групи ризиків тощо;

- здійснювати моніторинг особистісного розвитку вихованців класного колективу, учнів навчального закладу в цілому.

Крім того, управління і методичні служби системи освіти і медицини на всіх рівнях мають можливість здійснювати супровід роботи педагогічних та медичних працівників, а також проводити моніторинг особистісного розвитку учнів в онлайн-режимі (навчальні заклади міста, району, області, країни).

ЛІТЕРАТУРА

1. Киричук В. О. Психолого-педагогічне проєктування особистісного розвитку учня / В. О. Киричук // Навчання і виховання обдарованої дитини : теорія та практика : зб. наук. праць. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2008. – Вип. 1. – 286 с.

2. Киричук В. О. Управління особистісним розвитком учнів засобами психолого-педагогічного проєктування / В. О. Киричук // Вісник післядип. освіти : зб. наук. праць / Ун-т менедж. освіти ; редкол. : О. Л. Ануфрієва [та ін.]. / гол. ред. В. В. Олійник. – К. : Геопринт, 2007. – Вип. 4 – 272 с.

3. Кремень В. Г. Система освіти України : сучасні тенденції і перспективи / В. Г. Кремень // Професійна освіта : педагогіка і психологія : укр.-пол. журнал ; за заг. ред. І. Зязюна, Н. Ничкало, Т. Левовицького та ін. – К. : Ченстохова, 2000. – Вип. 2. – С. 116с.

4. Посилання в Інтернеті на презентації: [http:// goo.gl/a5Dd8P](http://goo.gl/a5Dd8P)

СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ТВОРЧОСТІ ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА

У статті висвітлено питання ефективності та практичної доцільності застосування новітніх методів навчання під час формування комунікативних компетенцій учнів, розглянуто можливості та практичні аспекти використання сучасних освітніх ресурсів та сервісів на уроках української мови та літератури.

The article highlights the effectiveness and practicality of applying the latest teaching methods in the formation of communicative competences of students, possibilities and practical aspects of the use of modern educational resources and services on the lessons of the Ukrainian language and literature.

Ключові слова: інформація, ресурс, педагог, технологія, сервіс, творчість, пошук.

Ключевые слова: информация, ресурс, педагог, технология, сервис, творчество, поиск.

Key words: information, resource, teacher, technology, service, creativity, search.

Сьогоднішній людині потрібно одна якість – вміння вчитися, так як з появою все нових технологій і прогресу залишитися в минулому за бортом буде дуже легко. Вміння вчитися – чітко розуміти, що вчити і навіщо, а не просто пасивно вивчати те, за що потрібно буде отримати оцінку. Питання в тому – як забезпечити це? Відповідь – перестати вірити в те, що вчитель – єдиний носій інформації в класі і довірити учням їх власне навчання. Вчитель повинен допомогти учневі навчитися ставити вірні питання, а не просто забезпечувати його вірними відповідями, що в корені неправильно за часів сьогоdnішнього доступу до будь-якої інформації. Статус вчителя замінюється – з «експерта» в «учень зі стажем». Насправді, враховуючи весь обсяг інформації і знань, що існують сьогодні, хто наважиться назвати себе «експертом»? Ми всі – постійні учні, так як пізнання немає меж. У зв'язку з докорінними змінами у поглядах на розвиток системи шкільної освіти, набуває іншої форми модель «учитель-учень». Із авторитарної, обмеженої простором класної кімнати та тривалістю уроку, вона стає демократичною, допускаючи неформальне спілкування (віртуальну взаємодію) дітей із педагогом-керівником. Головне завдання сучасного вчителя – не тільки зорієнтувати учнів у інформаційному просторі, не тільки навчити виділяти головне, аналізувати, робити власні судження, а й сприяти розвитку творчого потенціалу кожної дитини, її мовної компетенції, необхідних для формування конкурентоспроможної особистості.

Жарт, що дитина ХХІ століття родиться вже з гаджетом у руках, дуже точно відображає нашу сучасність, стосуючись щоразу все молодшої і молодшої вікової категорії. Гіперактивний світ стає зрозумілим і рідним підростаючому поколінню чи не з перших днів життя. Не дивно, що в це інтерактивне коло дитячих та підліткових інтересів, бажань, умінь досить важко «вписується» віршовий розмір, мовознавчі терміни, творчість класиків. То яку ж форму освітнього процесу обрати, щоб вона не тільки легко сприймалася свідомістю сучасного учня, а й безкомпромісно відповідала вимогам навчальних програм, задовольняючи змістовим наповненням педагога? Відповідь очевидна: «замаскувати» навчання новітнім технологічним контентом, представленим сьогодні великою кількістю освітніх сервісів, програм, ресурсів, які поступово витісняють «нецифрову» наочність зі шкільних кабінетів. Адже грамотне використання ІКТ на уроці та поза ним сприяє ефективному усвідомленню великого обсягу інформації, 83% якої становить візуалізований матеріал. Кожен сучасний вчитель зобов'язаний мати «свій» перелік сервісів, яким буде користуватися в практичній діяльності. Для зручності ІКТ-інструментарій можна систематизувати відповідно до основних бажань користувача-вчителя, тобто функцій, які мають виконувати сучасні засоби навчання та візуалізації. Безумовно, потреба зацікавити, здивувати потенційного читача, стимулюючи та мотивуючи його до читання, є для педагога-словесника чи не найактуальнішою, а задовольнити її допоможе буктрейлер (відеоролик, кліп), створений кіностудією Movie Maker. Навчальний матеріал можна «прорекламувати», використавши формат «промовідео». Так, відео «Селфіманія??? Ні, не чули!!!» – це реклама навчального проєкту «Іншомовні слова серед нас» для учнів 8-х класів, метою якого є дослідження іншомовної лексики та її відповідників у сучасній мові, а залучення школярів до участі має форму флешмобу в соціальних мережах. Учасники мають зробити селфі в кабінеті української мови та літератури, опрацювати он-лайн словник «Іншомовних слів», скласти свій міні-словничок із 10 словникових статей. Також цей сервіс допоможе вчителю незвичайно презентувати класичну тему. Наприклад, інтимна поезія Івана Франка «Чого являєшся мені у сні?» подається у формі музичного кліпу, формат якого користується популярністю у підлітків та робить класичну «високу» поезію близькою для їх розуміння. З метою ефективного впливу на емоційну сферу глядачів у відео використано сучасний ілюстративний матеріал та музичний супровід (пісня відомого співака на слова класика), а риторичні питання і твердження стилізовано під монолог закоханої людини.

Вважаємо, сучасна молода людина повинна вміти ефективно реалізовувати та презентувати свої знання, уміння, творчі можливості в ролі учасника комунікативного процесу.

Погоджуємося із думкою О. І. Калюжної, що першочергове завдання вчителя – допомогти учневі знайти себе в житті, пробудити чи розвинути в дитині творчий потенціал, закладений природою, сформувані особистість школяра, а саме: його творчу діяльність, мислення, активність, творчий пошук [2; с.14-18].

Цьому, насамперед, сприяють уроки, де використовуємо випереджувальні завдання, які активізують інтелектуальний і творчий потенціал учнів, забезпечуючи індивідуальний підхід до кожного, розвиваючи навички для пошукової діяльності.

Антоненко Р. Г. стверджує, що творче мислення є не тільки вмінням красиво говорити чи писати, а й сприяє розвитку в дітей стійких морально-етичних принципів [1; с. 2-3].

Так, при вивченні у 6 класі теми «Активна і пасивна лексика української мови: застарілі слова (архаїзми, історизми, неологізми)», даємо школярам завдання: користуючись планшетами, відшукати в мережі Інтернет ілюстрації тих слів, про які йде сьогодні мова. Працюючи в малих групах над творчим завданням, пропонуємо учням скласти міні-твір та проілюструвати його дібраними світлинами, малюнками предметів, явищ пасивної лексики, яка використана у даній роботі. Увесь ілюстративний матеріал доцільно упорядкувати та систематизувати за допомогою сервісу Getlounge.

Першочерговим завданням учителя-філолога є розвиток у школярів основних комунікативних компетенцій, необхідних для формування конкурентноспроможної особистості в сучасному суспільстві сучасними засобами навчання. Без сумніву, саме грамотне володіння мовою сприяє самовираженню, самоствердженню особистості, реалізації нею набутих знань, умінь, творчих можливостей під час спілкування.

Безперечно, літературний матеріал, поданий із використанням ІКТ, допомагає пробудити в дитині творчий потенціал, закладений природою, сформувані учня, як особистість, із практичними навичками творчого пошуку, мислення. Використовуючи новітні засоби навчання, працюємо над формуванням у дітей мовленнєвої та інформаційної компетентності, виховуємо успішного випускника, здатного задовольнити індивідуальні й соціальні комунікативні потреби.

Для нас, учителів, дуже важливо, щоб знання, здобуті школярами, знайшли застосування. Отже, власні педагогічні зусилля спрямовуємо на розвиток та становлення творчої, конкурентноспроможної особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко, Р. Навчальна бесіда у розвитку творчого мислення учнів / Р. Антоненко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2004. – № 14. – С. 2-3.

2. Калюжна, О. Активізуємо креативність на уроках словесності / О. Калюжна // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2012 р. – № 16-18. – С. 14-18.

3. Снісаревська, А. Розвиток творчого мислення в дітей на уроках української мови та літератури / А. Снісаревська – Режим доступу : http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2012_2/visnuk_58.pdf

УДК378.22

Кліх Л. В.,

Зазимко О. В.,

Національний університет біоресурсів і природокористування України
larisa_klih@ukr.net

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОГО ОСВІТНЬОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Резюме. В статье представлены основные направления совершенствования учебного процесса для подготовки специалистов в свете новых законодательных требований Украины. Для обеспечения качественного образования необходимо обеспечить: достойное финансирование университетов, высокий научный, педагогический и практический уровень преподавания и подготовку абитуриентов, тесные связи с работодателями, современное интеллектуальное содержание учебных программ, достойный уровень научных и инновационный компонент работы университетов, а также практическое обучение, наполнение электронных сайтов и расширение возможности онлайн-доступа к образовательным ресурсам.

Ключові слова. Освітній процес, Закон України «Про вищу освіту», НУБіП України.

Summary. The article presents the key aspects for improving the educational process for specialists training due to the new legislative requirements of Ukraine. To provide high-quality education, it is necessary to ensure: recommendable (minimum required) funding of universities, high scientific, pedagogical and practical skills level of its faculty and preparation of entrants, strong relations with industry, modern content of training programs, a moderate level of scientific and innovative component of the work in the universities, and practical training, filling their websites and increasing the accessibility to online educational resources.

Keywords .Educational process, Law of Ukraine «On Higher Education», NULES of Ukraine.

Актуальність теми. Вища освіта нині стала актуальною сферою соціального життя, яка формує інтелектуальний, культурний і духовний потенціал суспільства. Цьому важливому аспекту в останній час в Україні приділяється особлива увага, що пов'язано з введенням у дію нових Законів «Про освіту»

та «Про вищу освіту». Їх реалізація забезпечує інтеграцію вищої освіти України до Європейського простору шляхом реалізації положень та принципів Болонського процесу, вдосконалення якості, об'єднання освіти, науки та інновацій, автономію закладів вищої освіти, співпрацю з бізнесом тощо.

В Законі України «Про вищу освіту» та окремих підзаконних актах, що вже набули чинності (постанова КМУ від 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», постанова КМУ від 30.12.2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» тощо), істотно змінилися окремі умови організації освітнього процесу [4]. Їх реалізація забезпечує автономність вишів. А це означає, що навчальні заклади тепер повинні думати не лише про забезпечення якості надання освітніх послуг, а й про те, де віднайти кошти на свій розвиток, як оновити матеріально-технічну базу так, щоб абітурієнт захотів вступити саме до них.

Змінилося й відношення до якості знань. У нинішніх умовах прискорення процесу «старіння знань» для молодого фахівця стає конче необхідним оволодіння вмінням самостійно вдосконалювати свою освіту впродовж життя з метою постійного освоєння новітніх технологій. Так, період «напіврозпаду» спеціальних інженерних знань складає нині від 2 до 5 років [1]. Ні безперервна освіта, ні індивідуальна робота над собою, ні перепідготовка не компенсують цей розрив, якщо істотно не зміниться освітня система у бік універсалізації фахівця, фундаменталізації його підготовки із загальнотеоретичних і гуманітарних дисциплін. Тому головним завданням вищої освіти стає «навчити вчитися» – «learn how to learn», тобто навчити майбутнього фахівця вмінню здобувати знання самостійно впродовж усього подальшого життя [5].

Разом з тим, нинішній роботодавець вимагає від молодого фахівця вільного володіння сучасними комп'ютерними технологіями, іноземною мовою, організаційними та управлінськими навичками – тобто всього того багажу знань, який зробить його успішним. Загальновідомо, що успішний фахівець забезпечує успішність компанії роботодавця, а відтак – успішність галузі економіки, що в цілому забезпечує стабільний розвиток країни. Тому основним напрямком зміни університетської освіти на думку Едді Бласса стане намагання «об'єднати освіту та роботу разом з метою оптимальної вигоди для обох» [2].

Інтенсифікація інформаційних потоків, як один із головних чинників входження глобалізованого світу в еру інформаційного суспільства, відображає кризу класичної наукової парадигми, яка виявляється у поширенні двох протилежних тенденції сучасної науки – універсалізації та інтеграції знань з одного боку, та їх науково-технічної спеціалізації – з іншого [5].

Отже, *метою статті* стало визначення основних напрямків вдосконалення освітнього процесу в закладах вищої освіти України в світлі нових законодавчих вимог.

Основні напрямки вдосконалення освітнього процесу. Будь-який заклад вищої освіти в умовах сучасної конкуренції за вступника змушений активно розвиватися, пропонувати сучасні навчальні програми, демонструвати активну співпрацю із провідними закордонними університетами та сучасну високотехнологічну базу для проведення практичного навчання. В Національному університеті біоресурсів і природокористування України питанням відбору та залучення на навчання кращих випускників шкіл та коледжів приділяється першочергова увага.

За результатами соціологічних досліджень більше 25 % відсотків опитаних студентів [6] обрали університет за інформацією про рейтингування ВНЗ України. На сьогодні НУБіП України в рейтингу ВНЗ України «Топ 200» – серед двохсот кращих університетів упродовж декількох останніх років входить у десятку кращих. В рейтингу ВНЗ Києва університет два останніх роки перебуває на третій позиції, пропустивши вперед лише Київський національний університет імені Тараса Шевченка та Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут».

Досягнення таких результатів стало можливим завдяки напруженій і різноплановій роботі всього колективу університету, зокрема істотному покращенню роботи сайту університету та активному наповненню його електронного освітнього середовища. Зважаючи на вимоги законодавства України стосовно відкритості навчального процесу, на головному сайті університету розміщено повні версії каталогів навчальних планів і програм підготовки бакалаврів і магістрів, що містять всю необхідну інформацію стосовно ліцензованих освітніх програм, а саме: назви освітніх програм, терміни навчання, кількість кредитів Європейської кредитно-трансферної системи, необхідних для засвоєння програми, перелік навчальних дисциплін та їх анотації, можливості практичного навчання, академічні права вступників та іншу необхідну інформацію [6].

Окрім того у відкритому доступі на сайтах всіх кафедр університету розміщено актуальні навчальні програми дисциплін, викладання яких вони забезпечують. Отже вступник, зайшовши на сайт університету має можливість вибрати ті освітні програми та вибіркові дисципліни до них, які його найбільш зацікавили.

Для забезпечення освітнього процесу сучасними електронними версіями підручників і навчальних посібників у межах наукової бібліотеки університету було створено електронну бібліотеку НУБіП України. Основним її завданням

стало формування електронного фонду сучасних підручників і посібників, відповідно до профілю університету та інформаційних потреб усіх категорій користувачів. Доступ до частини електронних ресурсів можливий з мережі читальних залів бібліотеки для зареєстрованих користувачів. Інша частина – це як правило апробовані підручники з грифом університету – доступні в мережі Інтернет для будь-якого зовнішнього користувача. Електронні матеріали такої бібліотеки користуються надзвичайним попитом як серед студентів університету так і серед інших категорій користувачів, так як з ними можна працювати на будь-яких сучасних гаджетах, які мають доступ до мережі Інтернет.

В університеті створені й активно функціонують ради роботодавців, які рецензують освітні програми та забезпечують практичну підготовку майбутніх фахівців.

Викладання лекційних та практичних занять ведеться досвідченими науково-педагогічними працівниками, значна частина яких забезпечує викладання своїх дисциплін іноземними мовами. На заняттях активно застосовуються сучасні інформаційні та педагогічні технології.

Серед основних напрямків удосконалення освітнього процесу в НУБіП України можна виокремити наступні:

Розробка та реалізація сучасних освітніх програм підготовки фахівців, актуальних на ринку праці за всіма освітніми ступенями враховуючи:– істотне зменшення в них кількості дисциплін (не більше 5-7 на семестр), кожна з яких повинна закінчуватись екзаменами; відміну такої форми підсумкового контролю знань як залік, для підвищення відповідальності студентів та формування прозорості процесу нарахування стипендій, визначених постановою КМУ від 28 грудня 2016 р. № 1047 «Про розміри стипендій у державних та комунальних навчальних закладах, наукових установах»;– інтенсивне оновлення знань, що передаються студентам у процесі навчання, для чого проводиться тісне залучення роботодавців до реалізації освітнього процесу, починаючи від формування навчальних планів підготовки фахівців до їх реалізації через викладання гостьових лекцій, практичне навчання, атестацію випускників та проведення корекції такої підготовки після працевлаштування; – активізацію мобільності студентів та викладачів як на внутрішньодержавному (що може забезпечити визначення переліку обов'язкових дисциплін для кожної спеціальності) так і на міжнародному рівнях; – застосування сучасних освітніх та інформаційних технологій (групове навчання, реалізація спільних проєктів тощо), оскільки зважаючи на інтенсивний розвиток світових інформаційних мереж втрачається сенс трансляції студентам навчального матеріалу в формі традиційного «читання» лекцій; – забезпечення широкого доступу до електронних ресурсів університету всіх споживачів освітніх послуг.

Важливими складовими забезпечення якості надання освітніх послуг стає *науковий, педагогічний та практичний рівень професорсько-викладацького складу вишу*. На перше місце серед вимог на сьогодні виходять фаховість, власний практичний досвід, який об'єднує знання сучасних виробничих технологій, використання актуального програмного забезпечення, а також знання іноземних мов.

Зважаючи на істотне оновлення законодавчої бази важливим завданням для університетів стає формування *внутрішнього нормативного забезпечення організації освітнього процесу* для підвищення якості підготовки випускників. Автономія університетів зобов'язує чітко виписувати всі внутрішні процедури та забезпечувати доступ до таких документів широкого кола зацікавлених осіб. Особливе місце серед таких документів посідають положення про забезпечення якості вищої освіти та якості організації освітнього процесу.

Істотну роль у формуванні готовності майбутнього фахівця до робочого місця відіграє *наукова та інноваційна складова* роботи закладів вищої освіти, що забезпечують відповідний рівень практичної підготовки.

На сьогодні формування готовності майбутнього фахівця до першого робочого місця, істотно залежить від *фінансової складової*, що становить основу функціонування вишу і об'єднує його матеріальну базу, інформаційне складову, бібліотечний фонд тощо.

Важливими складовими забезпечення якості надання освітніх послуг стає *рівень підготовки абітурієнтів*. Відбір кращих із них на навчання забезпечує хороший старт освітнього процесу. Забезпечити такі показники виявляється можливим лише в результаті інтенсивної профорієнтаційної роботи та забезпеченні високого місця закладу вищої освіти у Всеукраїнських та міжнародних освітніх рейтингах.

Висновок. Завдання, які постають перед вишами в процесі реалізації вимог Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту» надзвичайно різнопланові. Рівень підготовки майбутнього фахівця до першого робочого місця на пряму сьогодні залежить від якості організації освітнього процесу. Поряд з цим, важливе місце належить повноті фінансування університету, яке становить основу його функціонування і формує матеріальну базу в умовах автономії. Важливе місце в забезпеченні якості надання освітніх послуг займає рівень підготовки абітурієнтів, а також науковий, педагогічний та практичний рівень професорсько-викладацького складу вишу, інтелектуальне наповнення навчальних програм, наукова та інноваційна складова роботи закладу вищої освіти, стан практичної підготовки. Поряд з цим істотне значення для сучасного вступника відіграє наповнення електронного сайту університету та можливість on-line доступу до навчальних ресурсів.

Досягнути високого рівня надання освітніх послуг, а отже і визнання суспільством, зможуть лише ті виші, які здатні будуть охопити весь спектр розвитку та матимуть достойне його фінансове забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барбер М. Накануне схода лавины. Высшее образование и грядущая революция / Майкл Барбер, Кейтлин Доннелли, Саад Ризви // Вопросы образования: ежеквартальный научно-образовательный журнал. – 2013. – № 3. – С. 152-229.
2. Гресмик К. Плотность социальных связей как фактор развития «Кремниевой долины» / К. Гресмик // Экономист. – 2014. – № 2. – С. 75.
3. Єфремов В. Оптимізація ВНЗ в Україні як необхідна умова підвищення їх конкурентоспроможності / В. Єфремов // Вища школа. – 2014. – № 3-4. – С. 73-83
4. Закон України «Про вищу освіту» із змінами, внесеними згідно із Законом України від 05.09.2017 р. N 2145-VIII
5. Клаус Шваб. Четвертая промышленная революция. – WorldEconomicForum® 2016 – 230 с.
6. Організація освітнього процесу– 2017 /О.В. Зазимко, Л.В. Кліх, В.Г. Тракай // Видавничий центр НУБіП України. – 2017. –702с.

Ковшар О. В.,

Криворізький державний педагогічний університет ;

Кривий Ріг,

elenadivakovshar@gmail.com

STREAM – СУЧАСНА ТЕХНОЛОГІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Аннотация: в статье авторы акцентирует внимание на развитии детей дошкольного возраста, формировании одаренного ребенка; авторы описывают новую технологию формирования междисциплинарного мышления ребенка дошкольного возраста – *STREAM* технологию; обосновывают необходимость создания специальной программы для дошкольных образовательных учреждений.

Ключевые слова: новая технология, инженерное мышление, комплексное развитие, одаренный ребенок, учебный процесс, междисциплинарная связь.

Annotation: in the article the authors focus on the development of children of preschool age, the formation of a gifted child; the authors describe a new technology for the formation of interdisciplinary thinking of a child of preschool age – *STREAM* technology; substantiate the need to create a special program for rain-water educational institutions.

Key words: new technology, engineering thinking, complex development, gifted child, educational process, interdisciplinary curiosity.

Суттєвою ознакою сучасних змін у системі освіти України, що вимагають відповідних управлінських, науково-методичних і організаційних рішень, є

модернізація освіти в контексті особистісно зорієнтованої освітньої парадигми, її спрямованість на виконання державних освітніх стандартів. З прийняттям низки законів прямої дії («Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», «Базовий компонент дошкільної освіти» (2012 р.), Закон України «Про дошкільну освіту» (2001 р.), спрямованих на теоретичне врегулювання функціонування дошкільної освіти, було визначено правові засади їх розвитку в контексті гуманістичного підходу. У документах визначено вимоги до розвиненості, вихованості та навченості дітей дошкільного віку, формування у них життєвих компетенцій.

Практика розвинутих країн показує, що в сучасному світі наука й освіта все більше є головними структурними чинниками сучасної економіки. Наука як сфера, що продукує нові знання, і освіта, яка олюднює знання, робить їх дієвими, діяльними, об'єктивно висуваючи в число головних пріоритетів будь-якого суспільства, що претендує на конкурентоспроможність у сучасному світі. Це вимагає від країни, яка намагається бути конкурентоспроможною, забезпечити пріоритетність освіти і науки, чітко визначити нові освітні завдання і цілеспрямовано реалізувати їх. Освіта повинна підготувати людину до нових умов життя і діяльності [1, с. 10].

Проблема дефіциту інженерних кадрів і залучення молоді до вивчення природничих дисциплін нині актуальна в усіх країнах світу. У найближчому майбутньому суспільство вельми потребуватиме ІТ-фахівців, програмістів, інженерів, індустриальних дизайнерів, спеціалістів високотехнологічних виробництв. Формування інженерного мислення починається в дошкільному дитинстві.

Саме на це націлена STREAM-освіта – новий інтегрований підхід до розвитку, виховання й навчання дітей. STREAM-освіта (Science, Technology, Reading + WRiting, Engineering, Arts and Mathematics) – інтегрований підхід до освіти, який передбачає формування уявлень та вмінь дітей у галузях природничих наук, технологій, читання та письма (опрацювання змісту тексту, його розуміння, підготовка руки до письма), інженерії, мистецтва, математики; акцентує увагу на вивченні точних наук, виховує культуру інженерного мислення.

Освітній педагогічний процес дошкільного закладу відбувається в певних організаційних (індивідуальне, індивідуально-групове, групове, колективне тощо) формах з використанням різноманітних засобів освіти (навчальних і методичних текстів, наочності, ТЗН тощо) з метою надання конструктивності, аргументованості, практичної реалізації.

Забезпечити повноцінне дитинство – означає надати кожній дитині особисту територію відповідно до її віку здібностей, нахилів та прагнень, створити умови для всебічного розвитку дошкільника. Такою територією виступає освітнє

середовище – найвпливовіший стихійний засіб виховання і навчання, у якому відбувається соціалізація дитини дошкільного віку. Створення розвивального середовища в дошкільних навчальних закладах є важливим напрямом реформування дошкільної освіти. Тільки за умови грамотної організації розвивального середовища у дошкільному закладі навчально-виховний процес дошкільників перетворюється на процес саморозвитку і самовдосконалення особистості, сприяє прояву різних видів її активності (пізнавальної, ігрової, соціальної). Таким чином, освітнє середовище виступає основним засобом розвитку особистості дитини та джерелом її знань і досвіду.

Отже, одним із завдань дошкільного закладу є розвиток продуктивного, критичного мислення дітей, формуванні в них цілісної картини світу, вміння досліджувати, моделювати, творити, і головне – спрямовувати свою діяльність на благо людей і природи, зазначає К. Крутій [3]. STREAM освіта в дошкільному закладі - інтегрована освіта яка поєднує науку, техніку й мистецтво. Технологія STREAM-освіти дошкільнят суттєво відрізняється від традиційного підходу. Так, досліджуваний об'єкт або явище діти розглядають не відокремлено, а в комплексі з іншими предметами, явищами, подіями. Це сприяє встановленню причинно-наслідкових взаємозв'язків між ними, інтеграції освітніх ліній, об'єднаних єдиною темою.

Нагальною потребою часу є створення парціальної програми зі STREAM-освіти дошкільників . Нині така програма з назвою «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» перебуває на стадії розроблення. Завдання програми передбачає реалізацію низки завдань: забезпечення розвитку базових (стартових) потенційних компетенцій і особистісних якостей дошкільників, що сприяють формуванню творчих і технічних здібностей, продуктивного та критичного мислення дітей; розвиток сенсорних, інтелектуальних і творчих здібностей, інтересів дітей, допитливості та пізнавальної мотивації; формування сенсорної культури та культури пізнання, цінностей пізнання; формування пізнавальних дій, становлення свідомості; розвиток уяви і творчої активності; формування первинних уявлень про себе, інших людей, про властивості й відношення об'єктів довкілля (форма, колір, величина, матеріал, звучання, ритм, темп, кількість, числа, частина і ціле, простір і час, рух і спокій, причина і наслідок тощо), планету Земля, Всесвіт, про особливості природи, різноманіття країн і народів світу тощо. У центрі програми - дитина – обдарована особистість, тобто така, яка здатна до обґрунтованих і виважених дій у нестандартних ситуаціях, усвідомлює власну відповідальність перед собою, колективом і суспільством за результати своєї діяльності [2].

STREAM-освіта вже впроваджується в Україні, зокрема на базі STREAM-центрів, які відіграють роль стартових майданчиків, що надають дітям

необхідну науково-технічну платформу для їхнього подальшого розвитку і становлення. Такий підхід до розвивальних занять формує у дітей критичне, продуктивне мислення, виховує культуру інженерного мислення, допомагає поєднати знання з різних напрямів (фізики, хімії, математики, художньої літератури, мистецтва, історії, біоніки, біології, техніки тощо), дає можливість використовувати набуті знання на практиці, демонструє красу інженерних рішень. Так на основі інтеграції тем і проблем з різних галузей у дітей формується цілісна картина Всесвіту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла книга національної освіти в Україні / Т. Ф. Алексеєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл та ін.; за ред. акад. В. Г. Кременя. – Київ : ТОВ «Інформаційні системи», 2010. – 342 с.
2. Кіндрат І. Р. Інтеграційні засади побудови освітнього процесу в сучасному дошкільному закладі // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. - 2012. - № 22 (257). – Ч. II. – С. 114–120.
3. Крутій К. Л. STREAM освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення/ К. Л. Крутій// Дошкільне виховання. - 2016- № 1-С.3-7

Копичинська О. М.,

*вчитель математики, заступник директора з НВР ЗОШ І-ІІ ст.
с.Дзвиняч Заліщицький район Тернопільська область, 48650
roxana181077@gmail.com*

РОЗВИТОК НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ І ФІЗИКИ

Значення наукових досліджень в розвитку суспільства сягає в далеку давнину. Ще давньогрецький філософ Сократ звертав увагу на дослідницький метод пізнання як спосіб розвитку природи мислення людини. Ідею дослідницької діяльності школярів підтримував відомий вчений та педагог М. Пирогов. Видатний педагог К. Ушинський стверджував, що «навчання має завжди надавати дитині можливість діяльності, яка відповідає її силам, і допомагати тільки там, де в неї не вистачає сил, поступово послаблюючи цю допомогу з віком дитини». Цю ж думку розвивала вітчизняний педагог-просвітитель і вчений Софія Русова. У багатьох своїх працях вона наголошувала, що вчителеві не варто у своїх лекціях вичерпувати тему, учням потрібно надавати можливість самим доходити до її остаточного розуміння, адже це розвиває уявлення дитини, її творчі сили. Надзвичайно великий внесок в розвиток дослідницької діяльності учня та вчителя зробив В. О. Сухомлинський. Зокрема, він пише: «Дуже важливо, щоб мислення учнів ґрунтувалося на дослідженні, пошуках, щоб усвідомленню наукової істини

передувало нагромадження, аналіз, зіставлення і порівняння фактів. Спостерігаючи явища і картини природи, дитина оволодіває формами й процесами мислення, збагачується поняттями, кожен з яких сповнюється реальним змістом причинно-наслідкових зв'язків, помічених гострим зором допитливого спостерігача».

Одне з актуальних завдань сучасної школи – пошук оптимальних шляхів зацікавлення учнів навчанням, підвищення їх розумової активності, спонукання до творчості, виховання школяра як життєво й соціально компетентної особистості, здатної здійснювати самостійний вибір і приймати відповідальні рішення в різноманітних життєвих ситуаціях, вироблення вмінь практичного і творчого застосування здобутих знань.

Дослідницька діяльність є специфічною людською діяльністю, яка регулюється свідомістю й активністю особистості, спрямована на задоволення пізнавальних та інтелектуальних потреб. Метою дослідницької діяльності завжди є отримання нових знань про навколишній світ – у цьому її принципова відмінність від діяльності навчальної, просвітницько-пізнавальної: дослідження завжди передбачає виявлення якоїсь проблеми, якогось протиріччя, які потребують вивчення, пояснення, вона починається з пізнавальної потреби, мотивації пошуку.

Одним із перших моїх кроків є вивчення науково-пізнавальних інтересів учнів, що впливає як на вибір теми дослідження, так і на хід роботи над нею. Не секрет, що навіть надзвичайно цікава тема, викликана лише потребами часу чи нав'язана вчителем учневі, не сприятиме успішному виконанню роботи. В організації науково-дослідницької роботи я дотримуюсь декількох принципів:

- * зміст дослідження обов'язково повинен поєднуватися з навчальною метою, загальними потребами суспільства та питаннями сьогодення;
- * дослідницька діяльність не повинна бути примусовою;
- * до дослідницької діяльності учні мають залучатися систематично;
- * науково-дослідницька діяльність - обов'язково керований процес;
- * дослідницька діяльність учнів є близькою до науково- дослідницької діяльності і досить часто має продовження в дорослому житті;
- * дослідницька діяльність повинна мати двосторонній характер – наявність тісної взаємодії учителя та учнів на всіх етапах діяльності. Під системою формування дослідницьких здібностей учнів основної школи я розумію, насамперед, сукупність взаємопов'язаних, логічно зв'язаних і підпорядкованих загальним завданням усіх видів робіт.

Говорячи про впровадження науки в школу та їх взаємозв'язок, розрізняємо три головні напрямки такої діяльності.

Перший – розвиток наукового мислення школяра і майбутнього громадянина, що досягається низкою спеціальних заходів, методів і цілей в навчальному процесі. Такою діяльністю мають бути охоплені практично всі учні, вона стає невід’ємною частиною сучасної шкільної освіти.

Другим напрямком розвитку наукової роботи слід вважати позакласну діяльність, коли учні беруть участь у роботі наукових гуртків, а також у олімпіадах, змаганнях, семінарах, конкурсах тощо.

Третім самостійним напрямком наукової діяльності школярів є їх участь у роботі МАН. Це вже індивідуальна діяльність.

Під час написання рефератів учні роблять перші кроки до самостійної наукової творчості. Вони вчаться працювати з науковою літературою, набувають навичок відбору і аналізу потрібної інформації. Якщо у 5-7 класах вимоги до роботи мінімальні, і написання її не представляє великої праці для учнів, то вже далі вимоги помітно підвищуються, і написання роботи перетворюється на д творчий процес.

Науково-дослідницькі роботи дають юним дослідникам сільської школи широкі можливості спробувати себе у науковому пошуку, побачити результативність власного дослідження, відчувати радість від успіху. Юні науковці отримують безцінний досвід самостійного пошуку, досягають великої внутрішньої зрілості, набувають важливих наукових компетенцій, які потім максимально використовують, ставши студентами.

Як в умовах звичайної сільської школи виростити й підняти до істотних наукових висот обдаровану дитину? На мою думку, все починається з шкільних уроків, із психолого-педагогічних учительських спостережень за здібними учнями з метою виявлення обдарованості, перших навчальних занять. Поступово, крок за кроком, в учителя складається система різноманітних форм і методів роботи у процесі викладання предмета для розвитку обдарованої дитини. Варто пам’ятати, що саме на уроках обдарована дитина отримує важливу самоосвітню компетенцію, яка виховує внутрішню дисципліну, відсутність страху перед аудиторією, будь-якою роботою, вміння самоорганізуватися, планувати свою діяльність, обирати власні способи вирішення проблем і давати об’єктивну самооцінку своїм здобуткам. На уроках відбувається і перше виявлення творчого потенціалу дитини, з’являється зацікавленість предметом, що потім приведе її до відповідної наукової діяльності.

Науково-дослідною роботою з учнями я стала займатися, прийшовши в школу вчителем математики.. При цьому перед собою я ставила такі завдання: виявлення обдарованих дітей, самореалізація дітей і вчителя, залучення дітей до дослідницької діяльності.

Спочатку я прагнула створити необхідну атмосферу для забезпечення творчої роботи учнів над цікавими експериментальними завданнями.

На перший погляд - це простий етап, що дозволяє виявити і об'єднати в групу дітей, що займаються спільним завданням. Спостереження показали, що ці школярі вміють вільно мислити, мають дуже високу мотивацію, гідну підготовку з предметів математика і фізика; найголовніше - ці діти вміють бачити, спостерігати і аналізувати особливості навколишнього світу.

Способи організації дослідницької роботи визначаю:

- за кількістю учасників (індивідуальна, парна, групова, колективна);
- за характером діяльності (пошукова, проектна, порівняльна, лабораторна, ігрова, практична);
- за змістом (у рамках одного предмета, міжпредметна).

Серед видів дослідження з математики можна виокремити наступні: суто математичні; біографічні; історичні та краєзнавчі; інтегровані.

З математики я пропоную учням такі теми для дослідження, як розв'язати цікаву задачу кількома способами, дослідити тему «Магічні числа в житті людей», «Числа у Біблії», «Казкові числа», «Многогранники у житті людини», «Число π і музика» та інші, з фізики серед найпростіших експериментальних робіт і дослідів такі: «Виміряти товщину тонких пластин алюмінію», «Як можна визначити за допомогою ваг і смужки міліметрового паперу площа тіла неправильної форми», «Дослідити, як змінюється сила тертя спокою від форми тіла, від роду речовини», «З'ясувати, як температура впливає на процес конденсації води». Ці роботи не приносять великих перемог, дипломів і місць, але без них немає майбутньої науково-практичної діяльності.

Часто ініціаторами пошуку, осмислення і розв'язання науково-дослідної проблеми стають самі учні, які побачили завдання або протиріччя, і для них дуже актуально знайти реальну допомогу та пораду з боку вчителя чи наукового керівника для їх реалізації. Спостереження показали, що в старших класах дуже часто діти мають високу мотивацію, вміють бачити проблеми, але не вміють описати їх рішення з точки зору математики та фізики. Виходячи з вище викладеного, мною зроблено висновок про те, що розробка фізичної і математичної моделі для опису і пояснення реального процесу дослідження основна проблема школярів будь-якого рівня. Тому я стараюся допомогти своєму учневі опрацювати матеріал і надати доступну форму його викладу, широко використовуючи для цього довідкові та теоретичні матеріали.

Для досягнення високої результативності роботи з обдарованими дітьми необхідно створити достатні умови. З одного боку, я, як вчитель, який працює з творчими дітьми, постійно бачу необхідність підвищення своєї професійної компетенції через курси, семінари та самоосвіту. З іншого боку необхідна наявність відповідної сучасної матеріальної бази школи, використання інформаційного середовища навчального закладу. У нас в розпорядженні є можливість використання мережевої роботи в кабінетах інформатики.

Особливу увагу приділяю формуванню практичних здібностей учнів у дослідницькій діяльності. На кожному етапі проведення сучасного уроку навчання прагну, щоб учні підтримували інтерес і зацікавленість до науки і техніки, обирали найрізноманітніші теми, опрацьовували їх, досліджували та навіть зробили власні відкриття. Цікавою є робота «Хімічне забруднення повітря – наслідок згорання палива. Розрахунок економії паливних ресурсів». Були проведені дослідження, в результаті яких з'ясувалося, що стіни, вікна, дахи втрачають занадто багато тепла – до 80%. Провели розрахунок економії паливних ресурсів.

Тема енергозбереження зацікавила учнів школи. Науково-дослідницька робота була представлена на національному турі Міжнародного конкурсу учнівських проектів з енергоефективності «Енергія та середовище». Назва конкурсної роботи/проекту «Проблеми енергозбереження при освітленні приміщень».

Ще одна із робіт, в якій учні зачепили екологічні питання, це робота «Вода – джерело життя» (екологічні проблеми Світового океану, водні системи України, місцевої річки Дзвінка)». В ході даного дослідження пройдено весь шлях, яким протікає місцева річка Дзвінка в межах території села, зібрано краєзнавчий матеріал про походження назви Дзвінка, вивчено джерела. Учні провели акції по очищенню берегів річки.

Як показав мій досвід, систематичне виконання учнями дослідницьких проектів сприяє більш усвідомленому та конкретному сприйняттю матеріалу, підвищує інтерес до предмета, розвиває допитливість, практичні вміння і навички.

Сучасне суспільство потребує від шкільної освіти підготовки молоді, здатної відповідати на виклики часу, компетентної та мобільної на сучасному ринку праці, яка має громадянську позицію та ефективно здійснює діяльність, саморозвивається та здатна навчатися протягом життя. Це є вимога часу, де особливого значення набуває вміння людини нестандартно мислити, самостійно аналізувати, прогнозувати, виявляти творчий підхід у будь-якій діяльності. Саме на це спрямовується організація наукової пошуково-дослідницької роботи в школі. Співпраця вищих навчальних закладів і школи, науково-дослідницька діяльність учнів – це, на думку вчителів ЗОШ I-II ст. с. Дзвиняч, один з шляхів перебудови роботи шкільних закладів в умовах оновлення освітньої парадигми в Україні, методологічної переорієнтації процесу навчання з інформативного викладання на розвиток особистості учнів, формування життєвих компетентностей, впровадження інноваційних процесів до викладання навчальних дисциплін в школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем – майстром / [упорядники: В.М. Авдєєва, В.В. Григораш]. – К.: Вид. група «Основа», 2006. – с.249-252.

2. Чернецька Т.І. Сучасний урок: теорія і практика моделювання: [навчальний посібник] / Т.І. Чернецька. К.: ТОВ «Праймдрук» 2011.- с. 129-141.

3. Ж. «Заступник директора школи», №01, січень 2012. Л.Козлова «Готуємо та пишемо науково-дослідницьку роботу у Малій академії наук: крок за кроком.»

4. Ж. «Школа» №8, серпень 2006 року. Л.Якушева «Організація науково-дослідницької роботи учнів в умовах школи.»

5. Ж. «Школа» №7, серпень 2006 року. Т.Клименко «Організація експериментальної та науково-дослідницької роботи в закладах освіти».

Корінна Людмила Віталіївна,
директор комунального закладу
«Житомирський обласний ліцей-інтернат для обдарованих дітей»
Житомирської обласної ради,
заслужений працівник освіти України,
кавалер ордена княгині Ольги III ступеня,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
член-кореспондент Академії міжнародного
співробітництва з креативної педагогіки «Полісся»
E-mail: pedliceum_1991@ukr.net

ІННОВАЦІЙНО-НАСИЧЕНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ: ПЕРЕДУМОВИ ЩО СПРИЯЮТЬ ЕФЕКТИВНОМУ ВИКОРИСТАННЮ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЛІЦЕЮ-ІНТЕРНАТУ

Анотація. У публікації автор аналізує проблему становлення та розвитку інноваційно-насиченого освітнього середовища обласного ліцею-інтернату для учнів з високою мотивацією отримання якісної освіти, акцентує увагу на передумовах, що сприяють ефективному використанню інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових ресурсів в освітньому просторі закладу, які б сприяли самовизначенню та самореалізації ліцейстів відповідно до їх бажань, здібностей, індивідуальних особливостей, з урахуванням соціокультурного та економічного стану суспільства; на важливість структуризації знань в заданих предметних областях і забезпечення вільного доступу учителів та учнів до баз даних, створення і використання інформаційних технологій для підвищення ефективності видів діяльності, що здійснюються в системі освіти.

Ключові слова: інформація, знання, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційно-цифрова компетентність, освітній процес, інноваційні технології, інформаційна культура, навчально-пізнавальна

діяльність, професійне самовизначення, психолого-педагогічні умови, профільна освіта, ліцеїст, учитель.

Постановка проблеми. Інформація і знання стали в інформаційному суспільстві одним із стратегічних ресурсів держави. ІКТ та ЦОР суттєво розширюють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси. «Ми змінили своє оточення так радикально, що тепер повинні змінювати себе, щоб жити в цьому новому оточенні», - стверджував Норберт Вінер.

Наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху Нової школи. Запровадження ІКТ в освітній галузі має перейти від одноразових проєктів у системний процес, який охоплює всі види діяльності [1].

Інформатизація навчання (збільшення інформаційних ресурсів) – принципово інший тип отримання знань, умінь, навичок, що освоюється в певному інформаційному середовищі. Це більш динамічна форма освіти, у якій стираються розходження між науковим (дослідницьким) і навчальним, фундаментальним і прикладним знанням. Відбувається зближення, а часто і синтез гуманітарного і природничо-наукового знання[6].

Але інформатизація – це не тільки насичення освітнього процесу засобами ІКТ. Робота за комп'ютером – це завжди творчий процес, що потребує вміння діяти не за готовими правилами (до чого найчастіше залучають учнів під впливом репродуктивного або пояснювально-ілюстративного методу навчання), а самостійно обмірковуючи план майбутніх дій, приймаючи рішення, постійно коригуючи отримані результати. Це новий вид навчальної діяльності, який потребує сформованості освітнього середовища. І саме комфортне інноваційно-насичене освітнє середовище ліцею-інтернату дає змогу швидко долати невпевненість у своїх діях, активізує творчу, навчально-пізнавальну діяльність учнів та педагогів.

Аналіз досліджень. До переваг інформаційно-комунікаційних технологій належать інтерактивність, інтенсифікація процесу, зворотній зв'язок - котрі зумовили необхідність їх застосування у різних галузях людської діяльності, насамперед у тих, які пов'язані з освітою. Щороку зростає кількість досліджень, предметом яких стало використання інформаційно-комунікаційних технологій у освітньому процесі. Це дослідження таких науковців, як В. Ю. Биков, Я. В. Булахова, О. М. Бондаренко, В. Ф. Заболотний, Г. О. Козлакова, О. А. Міщенко, О. П. Пінчук, О. В. Шестопад.

«Інформатизація освіти, – як відзначають А. М. Гуржій, В. Ю. Биков, В. В. Гапон, М. Я. Плєскач, – це впорядкована сукупність взаємопов'язаних

організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення освітніх інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу»[6].

Автори доводять, що застосування ІТ оптимізує навчальний процес, діяльність вчителя й учнів, сприяє якісному, засвоєнню навчального матеріалу.

Мета статті. Теоретично проаналізувати та практично перевірити передумови та методи що сприяють ефективному використанню інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових освітніх ресурсів в освітньому просторі ліцею-інтернату.

Виклад основного матеріалу.

Інформаційно-комунікаційні технології та цифрові освітні ресурси змінюють схему передавання знань, методи навчання, їх впровадження включає до процесу освіти нові технології, використання яких надає широкі можливості для суттєвого підвищення якості освітнього процесу, підвищує як рівень засвоєння знань, так і інтерес до навчання в цілому, формує інформаційно-цифрові компетентності. Уроки із застосуванням ІКТ набувають іншого характеру та стилю, потребують нових методичних підходів.

У ліцеї-інтернаті створені передумови які сприяють їх ефективному використанню :

- навчальні кабінети оснащені сучасним обладнанням, необхідним для проведення занять з використанням ІКТ та ЦОР;
- наявне відповідне педагогічне програмне забезпечення (ППЗ), що відповідає діючим навчальним програмам;
- здійснюється підготовка вчителів та учнів для набуття ними практичних навичок роботи в новому інформаційному середовищі, знання методик ефективного застосування комп'ютерних програм. З ІКТ може працювати лише той вчитель, який користується не тільки інноваційними а і всім арсеналом традиційних методик. Це вимагає від педагога додаткових психологічних та методичних зусиль;
- розробляються мультимедійні навчальні комплекти, електронні посібники, створюються віртуальні навчальні й творчі лабораторії;
- створено творчу групу педагогів для розробки, апробації та впровадження новітніх засобів навчання на базі інформаційно-комунікаційних технологій;
- відбувається розміщення розроблених вчителями навчальних матеріалів на WEB-сайті ліцею-інтернату; експозиціях виставок «Сучасна освіта Житомирщини», національних та міжнародних форумах «Інноватика в сучасній освіті», «Сучасні заклади освіти» тощо;

- планується участь у роботі семінарів та конференцій щодо використання ІКТ в освітньому процесі, участь у спільних науково-освітніх проектах, Інтернет-комунікація із колегами з інших навчальних закладів з проблем оптимізації освітнього процесу засобами ІКТ та ін.

ІКТ можуть інтенсифікувати навчальний процес за рахунок підвищення темпу, індивідуалізації навчання, моделювання ситуацій, збільшення активного часу учнів, підвищення наочності. Використання ІКТ в освітньому процесі ліцею-інтернату комплексне та інтегроване, охоплює весь курс навчання та здійснюється під час викладання різних предметів[10].

У закладі освіти працюють два кабінети інформаційно-комунікаційних технологій, навчальні кабінети предметів природничо-математичного напрямку оснащені сучасним мультимедійним обладнанням, необхідним для проведення занять з використанням ІКТ, ноутбуками з ППЗ; комп'ютеризовано кабінет предмету «Захист Вітчизни»; навчальні кабінети предметів філологічного та суспільно-гуманітарного напрямів в основному забезпечені телевізорами з USB. Враховуючи принцип педагогічної доцільності, вчителями використовуються навчальні відеофільми, електронні тести, електронні словники, програми-перекладачі, програми, спрямовані на відпрацьовування граматичних, фонетичних, мовленнєвих умінь та навичок. Створені умови для самостійної роботи ліцеїстів у позаурочний час, умови для роботи інформаційно-видавничого, відео - та прес-центру з метою випуску відеофільмів, газет, навчально-методичної літератури тощо.

ІКТ можуть інтенсифікувати навчальний процес за рахунок підвищення темпу, індивідуалізації навчання, моделювання ситуацій, збільшення активного часу учнів, підвищення наочності [10]. Використання ІКТ в освітньому процесі ліцею-інтернату комплексне та інтегроване, охоплює весь курс навчання та здійснюється під час викладання різних предметів. Ліцеїсти та педагогічні працівники активно використовують в освітньому процесі: електронну пошту для обміну інформацією між вчителями й учнями свого й інших навчальних закладів; беруть участь в онлайн-семінарах (вебінарах), телеконференціях, де обговорюються різні проблеми освіти; мережу Інтернет для одержання вільно поширюваних програмних засобів; віддалений доступ до баз даних, бібліотечних каталогів і файлів електронних бібліотек у процесі підготовки навчальних робіт і проведенні наукових досліджень; електронні періодичні видання з обраної тематики; самостійне і контрольне тестування, навчаються дистанційно тощо.

Створення єдиного інформаційного освітнього середовища як інтегрованого середовища інформаційно-освітніх ресурсів (електронні бібліотеки, навчальні системи і програми), програмно-технічних і

телекомунікаційних засобів, правил їхньої підтримки, адміністрування і використання, що забезпечують єдині технологічні засоби інформації, інформаційну підтримку і організацію освітнього процесу, наукових досліджень, професійне консультування [3] надає можливість кожному зануритися в це середовище, забезпечити розширення інтерактивної взаємодії, що максимально наближено до реального, сформувати інформаційно-цифрову компетентність.

Відповідно до базового Закону «Про освіту» інформаційно-цифрова компетентність - серед ключових для нової української школи. Вона передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна та медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) [1].

Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище розглядається науковцями як сукупність знанневих технологічних та ментальних сутностей, що в синхронній інтеграції забезпечують якісне оволодіння системою відповідних знань [5]. Знанневі сутності передбачають наявність в особистості системи набутих і сформованих знань; до технологічних сутностей відносять технічні, програмні, мережеві засоби одержання, зберігання, опрацювання та представлення інформації; ментальні сутності передбачають дотримання сукупності психічних, інтелектуальних, ідеологічних, релігійних, естетичних і інших особливостей [7].

Цифрова компетентність основана на безперервному оволодінні системою відповідних знань, умінь, навичок, мотивації та відповідальності. Це здатність учня чи педагогічного працівника впевнено, ефективно, критично і безпечно вибирати й застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в різних сферах життєдіяльності: робота з контентом, комунікації, техносфера, споживання, а також їх готовність до такої діяльності [8].

Відповідно до проведених серед ліцеїстів досліджень (вибірка - підлітки 12-16 років, що використовують Інтернет):

Частота використання Інтернету підлітками, %

- кожен день – 87%;
- рідко – 10%;
- 1-2 рази в неділю – 1%;
- 1-2 рази в місяць – 1%;
- не користуються – 1%.

Що підлітки роблять в мережі, %

- пошук можливості заробити - 1%;
- заказ та купівля різних товарів – 1%;
- пошук інформації про новини в інтернет-магазині, акції – 2%;
- критика, суперечки, знуцання в коментарях – 1%;
- створення і розміщення свого контенту – 1%;
- створення сайтів, програм, додатків – 1%;
- використання обізнавальних порталів, онлайн-курси – 2%;
- спілкування з другими людьми в онлайн-іграх і віртуальних світах – 4%;
- скачування всього, що можна скачати, в тому числі і без дозволу – 7%;
- читання новин – 8%;
- онлайн-ігри і мобільні ігри – 10%;
- пошук нових друзів в соц. Мережі – 12%;
- спілкування в Інтернеті усіма можливими способами – 12%;
- пошук інформації для роботи та навчання – 15%;
- пошук цікавої інформації, фото, відео, музики, новин – 23%.

З чим зіштовхувалися підлітки за останній рік, %.

- сексуальні домагання – 2%;
- інформація, що була розміщена про мене у мережі, яка використовувалася проти мене – 2%;
- розповсюдження особистої інформації, фото, відео без моєї згоди – 3%;
- шахрайство та крадіжка грошей – 4%;
- пропаганда самогубства – 5%;
- пропаганда наркотиків, алкоголю та куріння – 8%;
- приниження, переслідування, образа – 10%;
- взлам профілю соц. мережі, електронної пошти – 12%;
- інформація, фото та відео з насиллям, вбивством та жорстокістю – 14%;
- сексуальні зображення – 14%;
- вірусні програми – 15%;
- не можу відповісти – 2%; не зустрічав подібного – 9%.

Отримані дані показують, що існуючий рівень цифрової компетентності підлітків не може забезпечити ефективне, відповідальне і безпечне використання Інтернету, при чому краще всього справи складаються зі знаннями і найгірше – з мотивацією, бажанням вчитися і розумінням необхідності цього.

Дослідження показали, що найбільше значення для розвитку цифрової компетентності має комунікативна та ігрова активність, а не освітня. Одним з

міцних стимулів до підвищеної цифрової компетентності може стати підвищення особистого престижу серед ровесників. Зокрема, Інтернет являється одним із основних інструментів соціалізації і самовизначення в молодіжному середовищі.

Висока інтенсивність використання Інтернету підлітками показує, що значимість Інтернету для цифрового покоління продовжує рости: він не тільки являється основним джерелом інформації і інструментом комунікації в повсякденному житті, але і перетворюється у важливий фактор соціалізації підлітків. Таке положення справ потребує спеціальної уваги в системі середньої освіти до питань формування відповідальних та свідомих «цифрових громадян».

Зміщення акценту із засвоєння знань на формування компетентностей накладає особливу відповідальність на педагогічних працівників.

Рівні ІКТ-компетентності сучасного вчителя

• Психологічний рівень (підготовка до діяльності)	Діяльнісний рівень (діяльність, що відбулася)
• Функціональна (комп'ютерна грамотність), забезпечення знань	• Організаційні інновації
• Загально педагогічна готовність, забезпечення ЗУНів застосування ІКТ у педагогічній діяльності	• Змістовні інновації
• Педагогічна (методична) готовність до предметної діяльності вчителя	

Наявність у вчителів інформаційно-цифрової компетентності, достатньої для користування обладнанням, програмним забезпеченням і ресурсами у сфері ІКТ характеризує психологічний рівень оволодіння ними [9]. Зокрема, методична комісія вчителів математики, економіки, інформатики та методична комісія вчителів хімії, біології, фізики використовують комп'ютерні математичні моделі процесів, пов'язаних з їх предметом. Для методичної комісії вчителів іноземної філології важливу роль можуть відігравати комп'ютерні технології аналізу текстів, для методичної комісії вчителів історії, географії, та правознавства – технології баз даних тощо.

На діяльнісному рівні функціональна грамотність у сфері ІКТ ефективно та систематично застосовується вчителями для впровадження інновацій, які передбачають ефективну реалізацію вчителем:

- супроводу мережевих форм здійснення освітнього процесу;
- дистанційного, очно-заочного, домашнього навчання;
- навчання на основі індивідуальних навчальних планів учнів;

- співорганізації різних форм освітньої діяльності: урочної, позаурочної, самостійної, виховної та інших – в єдиний освітній процес;
- застосування сучасних технологій моніторингу освіти;
- компетентнісного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів до організації освітнього процесу;
- організацію освітнього процесу на основі самостійної індивідуальної та групової діяльності учнів з реалізації своїх особистісних, навчальних та інших потреб та інтересів;
- застосування нових діагностичних засобів оцінки якості освіти (предметний моніторинг якості освіти, динамічну систему оцінювання досягнень учнів тощо) [4].

При проектуванні уроку вчитель використовує різні програмні продукти. Серед них: мови програмування – за їх допомогою вчитель може скласти різні програми, які можна використовувати на окремих етапах уроку, але їх застосування для вчителя-предметника складне. Створення проекту за допомогою мови програмування вимагає спеціальних знань і навичок; готові програмні продукти при підготовці та проведенні уроку, що відкриває широкі можливості для створення та використання складного наочно-демонстраційного супроводу на уроці або при виконанні лабораторної роботи. Крім того, при повторенні пройденого матеріалу, учень самостійно відтворює всі демонстраційні експерименти, які вчитель показував на уроці. При цьому він може перервати експеримент, зупинити його чи повторити ту частину, яка погано засвоєна. Такий підхід розвиває ініціативу і сприяє підвищенню інтересу учнів до досліджуваного предмета.

Велику допомогу при підготовці та проведенні уроків надає вчителю пакет Microsoft Office, який включає в себе крім відомого всім текстового процесора Word ще й систему баз даних Access і електронні презентації PowerPoint. Система баз даних передбачає велику підготовчу роботу при складанні уроку, але в підсумку можна отримати ефективну і універсальну систему навчання та перевірки знань.

Текстовий редактор Word дозволяє підготувати роздатковий та дидактичний матеріал. Електронні презентації дають можливість вчителю при мінімальній підготовці і незначних витратах часу підготувати наочність до уроку. Уроки, складені за допомогою PowerPoint видовищні і ефективні в роботі над інформацією.

На сьогоднішній день є різні діагностичні карти, які дозволяють кожному вчителю відрефлексувати власну діяльність, визначити рівень сформованості ІКТ-компетентності. Н. І. Крутова пропонує одну з діагностичних карт сформованості інформаційно-цифрової компетентності [9].

Шкала оцінювання: 3 бали – високий рівень, 2 бали – середній рівень, 1 бал – низький рівень, 0 балів – відсутність показника.

Учителі, які відповідають високому рівню (за цією школою балів), претендують на кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії», середньому рівню (диференційовано від видів ІТ-компетентності) – «спеціаліст першої категорії» і «спеціаліст другої категорії», низькому рівню – кваліфікаційна категорія «спеціаліст». Відповідно до кваліфікаційної категорії можна застосовувати середній бал.

*Діагностична карта сформованості
інформаційно-цифрової компетентності вчителя*

№	ІТ-компетентність/грамотність учителя	0	1	2	3
1.	Знання про можливості комп'ютера, призначення його пристроїв і телекомунікаційних пристроїв., інтерактивної дошки				
2.	Знання про призначення програмних продуктів (Windows, MS Office), їх функцій і можливостей				
3.	Знання про існування комп'ютерних мереж (у тому числі Інтернет)				
4.	Уміння набрати текст у Word				
5.	Уміння створити електронну таблицю в Excel				
6.	Уміння створити просту презентацію до уроку (виховного заходу) в PowerPoint				
7.	Уміння створити презентацію до уроку (виховного заходу) в				
8.	Уміння створити презентацію до уроку (виховного заходу) з гіперпосиланням, звуком тощо.				
9.	Знання ППЗ, електронних підручників з предмета.				
10.	Уміння встановлювати використовувану програму на демонстраційний комп'ютер, користуватися проекційною технікою.				
11.	Уміти знаходити, оцінювати, відбирати і демонструвати інформацію з ЦОР (наприклад, використовувати матеріали електронних підручників, посібників на дисках, в Інтернеті)				
12.	Уміння знаходити, відбирати і зберігати інформацію (текст, фото, аудіо, відео тощо) з мережі Інтернет із дисципліни, що викладає				
13.	Уміння обирати і використовувати програмне забезпечення (текстовий і табличний редактори, програми для створення буклетів, сайтів, презентаційні програми (PowerPoint, Flash) для оптимального представлення різного роду матеріалів, необхідних для навально-виховного процесу				
14.	Володіння методиками створення власного електронного дидактичного матеріалу				
15.	Використання ІКТ для оформлення тематичного планування				

16.	Використання ІКТ для моніторингу зі свого предмету				
17.	Використання ІКТ для оформлення різних звітів із предмета				
18.	Використання ІКТ для аналізу процесу навчання				
19.	Уміння сформулювати цифрове власне портфоліо і портфоліо учня				
20.	Вживання інструментів організації учбової діяльності учня (програми з тестування, електронні робочі зошити тощо)				
21.	Дистанційно підтримувати навчальний процес (наприклад, через Щоденник.ua).				
22.	Організувати роботу учнів у мережевих рамках комунікаційних проектів (Інтернет-олімпіади, конкурси, вікторини тощо)				
23.	Створення банку інформаційних матеріалів, тестових завдань				
24.	Прагнення до самоосвіти з ІКТ, ЦОР				
25.	Взаємодія і співпраця з батьками засобами ІКТ (електронна пошта, Щоденник.ua)				
26.	<p>Уміння ефективно будувати процес спілкування з різними учасниками освітнього процесу засобами ІКТ:</p> <ul style="list-style-type: none"> •ліцейна мережа •електронна пошта •соціальна мережа (Щоденник.ua) •сайт (розділ сайту) •аркуш розсилки (використовується список для розсилок пошти, надає засоби автоматичного додавання і видалення адрес зі списку) •форум, мережеві спільноти •wiki-середовище (Вікі – гіпертекстове середовище для колективного редагування, накопичення і структуризації письмової інформації) •блог (мережевий журнал або щоденник подій) •RSS-потік (призначений для опису стрічок новин, новина-розсилка) •підкаст (новина-розсилка з аудіо або відео змістом <p>Разом (сума балів)</p>				

Професійний розвиток педагогічних працівників вимагає інноваційно-розвиненого освітнього середовища, основними його характеристиками повинні стати: забезпечення умов для випереджувального розвитку особистості, які включають цілісність навчання й розвитку впродовж життя; багатоаспектність і достатність інформації, спрямованої на розв’язання педагогічних труднощів і проблем у системі освіти, що дозволить будь-якому об’єктові сучасного освітнього середовища отримати професійний і особистий розвиток; забезпечення педагогічної взаємодії на глобалістичному, трансдисциплінарному, лінгвістичному, інноваційному, інформаційно-комунікаційному, інтеркультурному та міжособистісному рівнях [4].

Висновок.

У ліцеї-інтернаті створена локальна мережа, яка об'єднує понад сто комп'ютерів, що мають доступ до глобальних інформаційних ресурсів з використанням високошвидкісних каналів, ефективно діють 26 навчальних кабінетів оснащених ІК-обладнанням. Виявлений високий рівень мотивації вчителів до застосування ІКТ, ЦОР. Разом з формуванням єдиного освітнього середовища адміністрація ліцею-інтернату дбає про забезпечення інформаційної безпеки, централізоване фільтрування несумісного з навчальним матеріалом контенту.

Ліцей-інтернат став більш відкритим в інформаційному плані для суспільства, батьків та дітей, в тому числі завдяки створеному інформаційно-видавничому центру. Ліцей-інтернат має електронну адресу: redliceum_1991@ukr.net; Сайт ліцею-інтернату: vredliceum.blogspot.com.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових освітніх ресурсів у професійній діяльності педагога оптимізує зміст освітнього процесу, модернізує методи та форми його організації, забезпечує високий науковий та методичний рівень викладання, компетентісний підхід у навчанні, підвищення ефективності та якості надання освітніх послуг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Концепція «Нова українська школа». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>.
3. Авер'янова Н. Інформаційний простір в системі освіти // Рідна школа. – 2001. – №2. – С.33.
4. Інновація на уроках. Методична пам'ятка вчителя // Історія а правознавство. – 2004. – №20. – С.13-19.
5. Іщенко О.А. Передумови й проблеми застосування нових інформаційних технологій при викладанні суспільно-гуманітарних дисциплін // Коледжанин – 2002. - №3. – С.33-34.
6. Гуржій А.М., Биков В.Ю., Гапон В.В., Плєскач М.Я. Аналіз стану комп'ютеризації загальноосвітніх навчальних закладів за 1997-2001 роки // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2002. - №4. – С.3.
7. Дишлєва С. Інформаційно-комунікаційні технології та їх роль в освітньому процесі // Освітній сайт [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://osvita.ua/>.
8. Жалдак М.І. Педагогічний потенціал комп'ютерно-орієнтованих систем навчання математики // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. Зб. наук праць / Редкол. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Випуск 7. – 2003. – С.3-16.
9. Крутова Н.І. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителя математики в умовах інформаційного освітнього середовища: навчально-методичний посібник для вчителів математики загальноосвітніх навчальних закладів / Н.І. Крутова. – Рівне: РОІППО, 2015. – 168 с.

Костенко Т. М.,
КПНЗ «Центр дитячої та юнацької творчості
Металургійного району» КМР
м. Кривий Ріг
cdutdzerj2609@ukr.net

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ В ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В статье рассматривается построение оптимальной и эффективной инновационной модели развития творческого потенциала учащихся в учреждении внешкольного образования.

Ключевые слова: инновационная модель, творческий потенциал учащихся.

The article deals with the construction of an optimal and effective innovative model for developing the creative potential of students in the institution of extracurricular education.

Key words: innovative model, creative potential of students.

Метою моделювання є побудова оптимальної, ефективної, інноваційної навчальної діяльності учнів в закладі позашкільної освіти, що забезпечує позитивну динаміку в розвитку їх творчого потенціалу, їх мотиваційного, когнітивного, креативного й саморозвивального компонентів.

Моделювання обумовлено соціальним замовленням суспільства і реалізує завдання підвищення ефективності рівня компетентності учнів у плані здобуття ними здатності й готовності до активної участі в інноваційних процесах, пошуково-дослідницькій і творчо-перетворювальній діяльності; формування в учнів інтересу до творчості, вмінь реалізувати свої творчі можливості, формування в них потреби до творчої діяльності та до її постійного вдосконалення на основі самоаналізу, самовиховання й саморозвитку [5, с. 187].

Функціями моделі, що розробляється, є: діагностична, організаційна, розвивальна й корегувальна.

Модель орієнтується на певні методологічні стратегії – підходи, які вможливають конструювання дидактичних процедур, що створюють передумови й забезпечують такі результати навчально-творчої діяльності учнів в закладі позашкільної освіти, котрі позначаються на рівні творчої спрямованості, мірі особистісної готовності й здатності учнів до самореалізації в творчості. З-поміж них вважаємо найбільш доцільними – системний, аксіологічний, особистісно-діяльнісний, рефлексивний та ресурсний підходи.

В основу розвитку творчого потенціалу учнів в закладі позашкільної освіти мають бути покладені загальнодидактичні і спеціальні принципи. З-поміж

загальнодидактичних принципів, притаманних побудові навчального процесу у ЗПО, виокремлюємо:

- *принцип науковості*, який наголошує на необхідності врахування науково обґрунтованих положень;

- *принцип системності*, що передбачає: систематичне, послідовне і логічне викладення матеріалу;

- *принцип саморозвитку особистості в навчальній діяльності*, який конкретизується у самопізнанні учнів своїх актуальних і потенційних можливостей; самоорганізації, що включає самоналаштування на навчально-творчу діяльність;

- *принцип проблемності*, який орієнтує керівника гуртка на створення різних проблемних ситуацій, які, в свою чергу, сприяють мобілізації й інтенсивному творчому пошуку розв'язання завдань;

- *принцип свідомої навчально-пізнавальної активності* передбачає створення сприятливих умов для виявлення і розвитку творчих здібностей учнів, стимулювання їхньої ініціативи й заохочення до самостійності;

- *принцип відповідності методів навчання індивідуальним психологічним особливостям і природним фізичним даним учнів* під час добору навчального матеріалу і засобів розвитку творчого потенціалу.

Спеціальні принципи виходять з особливостей педагогічного управління творчим розвитком особистості, з-поміж них [4]:

- *принцип діагностики* передбачає побудову і корекцію навчального процесу на основі результатів поточної і проміжної діагностики рівнів розвитку творчих можливостей учнів, компонентів творчого потенціалу;

- *принцип фасилітації* ґрунтується на усвідомленні необхідності полегшення, сприяння навчально-творчій діяльності учнів, стимулювання їх творчої активності;

- *принцип креативності* відображає необхідність надання змісту навчального матеріалу творчого спрямування шляхом збільшення питомої ваги творчих методів і прийомів стимулювання творчої активності учнів, заохочення до розвитку творчих здібностей;

- *принцип варіантності* виражає необхідність використання різноманітних форм, методів і засобів розвитку творчого потенціалу учнів.

Провідною ідеєю створеної інноваційної моделі є побудова освітнього процесу в позашкільному закладі з максимально можливим і доцільним співвідношенням змісту програмного матеріалу, його профільної спрямованості зі спеціальною роботою із забезпечення творчого розвитку особистості учня, складових його творчого потенціалу.

У складі базису моделі випускника закладу позашкільної освіти діє уявлення про співвідношення знань конкретного вихованця і його профільної галузі. Тому вважаємо за доцільне змістовий блок інноваційної моделі представити як ієрархію трьох рівнів засвоєння знань:

- базового програмного рівня засвоєння;
- профільно-орієнтованого рівня, на якому відбувається розвиток складових творчого потенціалу (спеціальних творчих здібностей, важливих якостей особистості);
- творчо-перетворювального рівня, на якому проходить пошуково-творче переосмислення як традиційних, так і специфічних проблем, перенос засвоєних творчих технік на інші галузі знань, розвиток у учнів загального й широкого творчого потенціалу.

У створенні інноваційної моделі ми виходили з того, що більшість сучасних дослідників (І. Драч [1, с. 193]; І. Зязюн [2]; М. Комарова [3]), і ми з ними повністю згодні, висуває певні вимоги до організації освітнього процесу, спрямованого на розвиток творчого потенціалу учнів: 1) ефективне використання навчального часу для розвитку творчого мислення; 2) оволодіння вміннями й навичками дослідницької діяльності; 3) розвиток емоційної, морально-вольової сфери особистості; 4) створення умов для свободи рішень, дій; 5) створення установки на саморозвиток, самовдосконалення, самореалізацію як учня, так і педагогів; 6) переорієнтація педагогів на суб'єкт-суб'єктну модель взаємодії в освітньому процесі; 7) створення умов для творчої праці вчителів. Тому, як результат аналізу в плані розвитку творчого потенціалу учнів виокремлюється логіка цього процесу й необхідність її структурування за модульним принципом.

Під модулем розуміємо змістовно завершену частину дидактичного циклу, що реалізовує певну мету в розвитку творчого потенціалу учнів чи його складових. Виокремлюємо, ураховуючи це *орієнтувальний, мотиваційно-цільовий, змістовий, діяльнісний та контрольнo-корекційний модулі*.

Інноваційна модель розвитку творчого потенціалу учнів в закладі позашкільної освіти подана на рис. 1

Орієнтувальний модуль спрямовується на визначення вихідних чинників розвитку творчого потенціалу учнів, що базуються на результатах діагностики як особистісних рис, так і умов протікання освітнього процесу в умовах позашкільного закладу.

Мотиваційно-цільовий модуль забезпечує становлення механізмів внутрішньої позитивної особистісно значущої мотивації учнів, побудову творчої перспективи в засвоєнні навчального матеріалу.

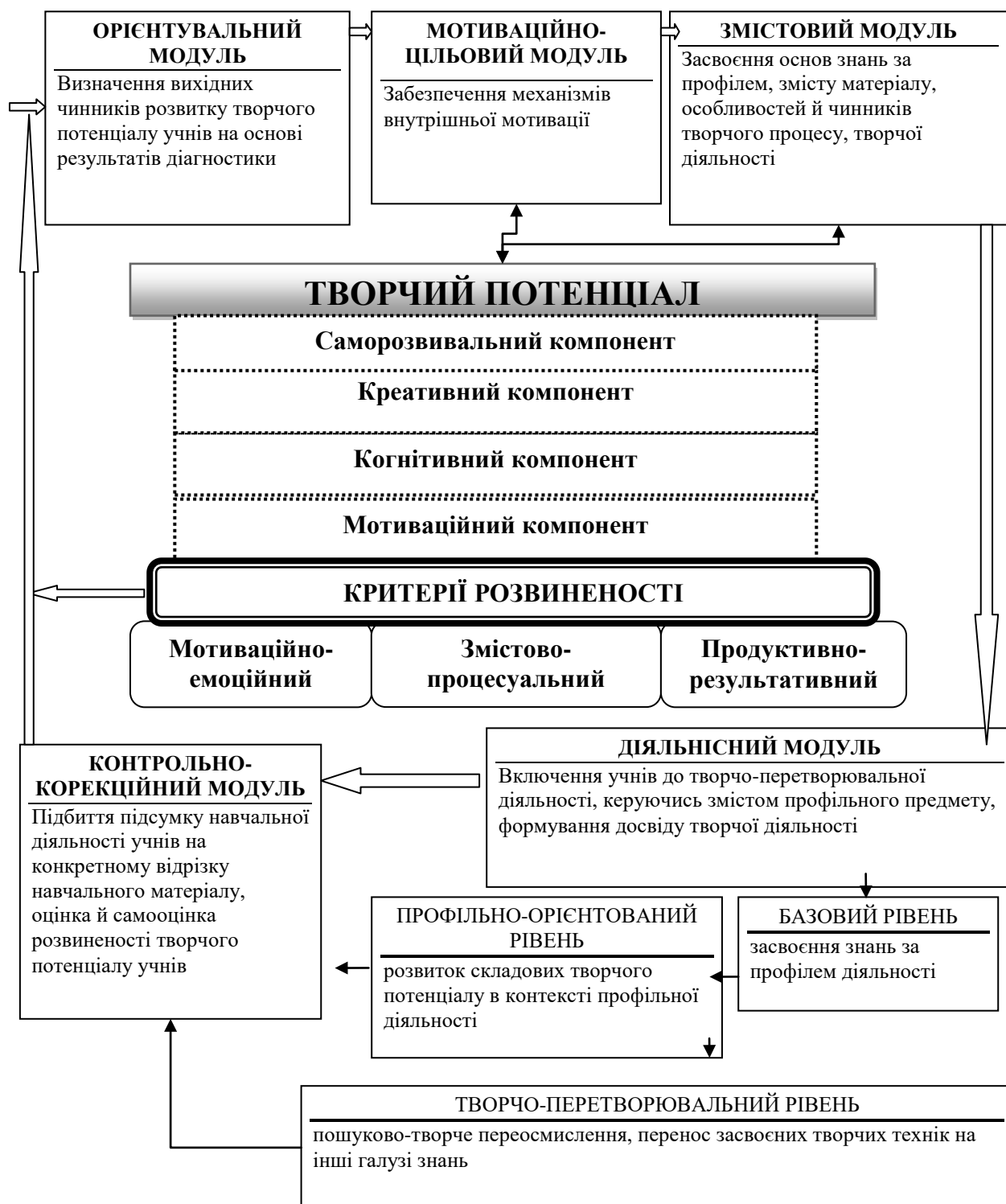

Рис. 1. Інноваційна модель розвитку творчого потенціалу учнів в закладі позашкільної освіти

Змістовий модуль забезпечує засвоєння основ знань за профілем, змісту навчальних предметів за базовим, професійно-орієнтованим і творчо-перетворювальним рівнями, усвідомлення особливостей й чинників творчого процесу, творчої діяльності, характеристик творчої особистості.

Діяльнісний модуль спрямовується на активізацію навчально-творчої діяльності учнів під час навчання в закладі позашкільної освіти із використанням різноманітних дидактичних засобів.

Контрольно-корекційний модуль націлюється на підбиття підсумків навчальної діяльності учнів на конкретному відрізку навчального матеріалу.

Дана модель ілюструє логіку розвитку творчого потенціалу учнів на певному відрізку навчального матеріалу, і тому може бути застосована як на рівні навчального заняття (мікрорівень), на рівні навчального модуля (метарівень), так і на рівні цілісної програми (макрорівень).

У ході кожного циклу відбувається розвиток творчого потенціалу учнів за типом кругів, що розходяться – від парціального, вузького та ситуативного, далі до спеціального, актуального та нестійкого, і нарешті до загального, широкого та стійкого творчого потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Драч І. І. Організація навчального процесу з розвитку творчого потенціалу студентів вищих навчальних закладів / І. І. Драч // Проблеми освіти: науково-методичний зб. – К., 2004. – Вип. 35. – С. 187 – 194.

2. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти / І. А. Зязюн // Неперервна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. – К. : АПН України, Ін-т педагогіки і психології професійної освіти, 2000. – С. 22.

3. Комарова М. Ю. Развитие творческого потенциала будущих учителей во внеаудиторной деятельности : дис. на соиск. уч. ст. канд. пед. наук : 13.00.01 / Комарова Мария Юрьевна. – Иркутск, 2002. – 198 с.

4. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості : підручник / Світлана Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.

5. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения : [монография] / Андрей Викторович Хуторской. – М.: Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.

Костіна Лариса Юріївна,

Осадча Ольга Ярославівна,

НВК № 293 м. Києва, м. Київ

Licei_293@meta.ua

ЕЛЕКТРОННЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЛІЦЕЮ У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Анотація: У статті представлено інформаційну модель електронного освітнього середовища ліцею, описано функціональну взаємодію його структурних компонентів. Розглянуто практичні аспекти інноваційної освітньої діяльності ліцею в умовах е-освітнього середовища.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, електронне освітнє середовище, інформаційно-цифрова компетентність.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, электронная образовательная среда, информационно-цифровая компетентность.

У **Концепції Нової Української школи** зазначено, що «наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху нової української школи. Запровадження ІКТ в освітній галузі має перейти від одноразових проєктів у системний процес, який охоплює всі види діяльності» [1].

Створення та розвиток електронного освітнього середовища НВК №293 м. Києва здійснюється відповідно до Концепції інформатизації, в основі якої – комплексний підхід, спрямований на поетапну реалізацію програми створення, розвитку **«електронного природничого ліцею»** як єдиної відкритої динамічної електронної системи, яка охоплює усі напрямки життєдіяльності закладу. Під відкритою системою розуміємо таку, що перебуває в стані постійної взаємодії (обміну) зі своїм навколишнім середовищем, реалізує відкриті специфікації на інтерфейси, сервіси і формати даних, взаємодіє з іншими застосунками на локальних і віддалених системах та використовує «дружній» інтерфейс з користувачами [2].

Створення та розвиток електронного освітнього середовища ліцею як «структурованої сукупності ресурсів та технологій, що базуються на єдиних освітніх та технологічних стандартах» [3, ст.6] відбувається відповідно до основних науково-педагогічних принципів: комплексного та програмно-цільового підходів; системної побудови; динамічності, модифікації та відкритості; гуманістичної та освітньо-виховної спрямованості інформаційних ресурсів; наявності в ЕОС механізмів спільного використання даних та максимального задоволення інформаційних потреб суб'єктів освітньої діяльності; об'єктивності визначення показників поточного стану інформаційного простору.

Важливим аспектом розвитку електронного освітнього середовища навчального закладу є формування інформаційно-цифрової компетентності учасників педагогічного процесу. Як зазначено у Концепції «Нової Української Школи», інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні [1].

Матеріально-технічні ресурси електронного освітнього середовища забезпечують високотехнологічний рівень функціонування освітньої системи ліцею. Реалізація напрямків діяльності здійснюється з використанням сучасної комп'ютерної, комунікаційної та периферійної техніки, основних можливостей локальної та всесвітньої мережі Internet, мультимедійних мережевих навчальних комплексів та відповідних програмних систем.

Співвідношення кількості комп'ютерів у ліцеї складає 1:10 для учнів та 1:2 (50%) для вчителів. Комунікаційне обладнання з'єднує ресурси в єдину локальну мережу з доступом до мережі Internet по виділеній лінії та розгалуженнями по класах з використанням комунікаторів і WI-FI-роутерів. З метою захисту інформації, забезпечення конфіденційності та коректної роботи різних категорій користувачів (адміністрації, учителів, учнів, бібліотекаря) в ліцейній мережі створено окремі профілі для кожної із категорій із різними правами доступу.

Інформаційна модель ЕОС ліцею представлена на рис.1.

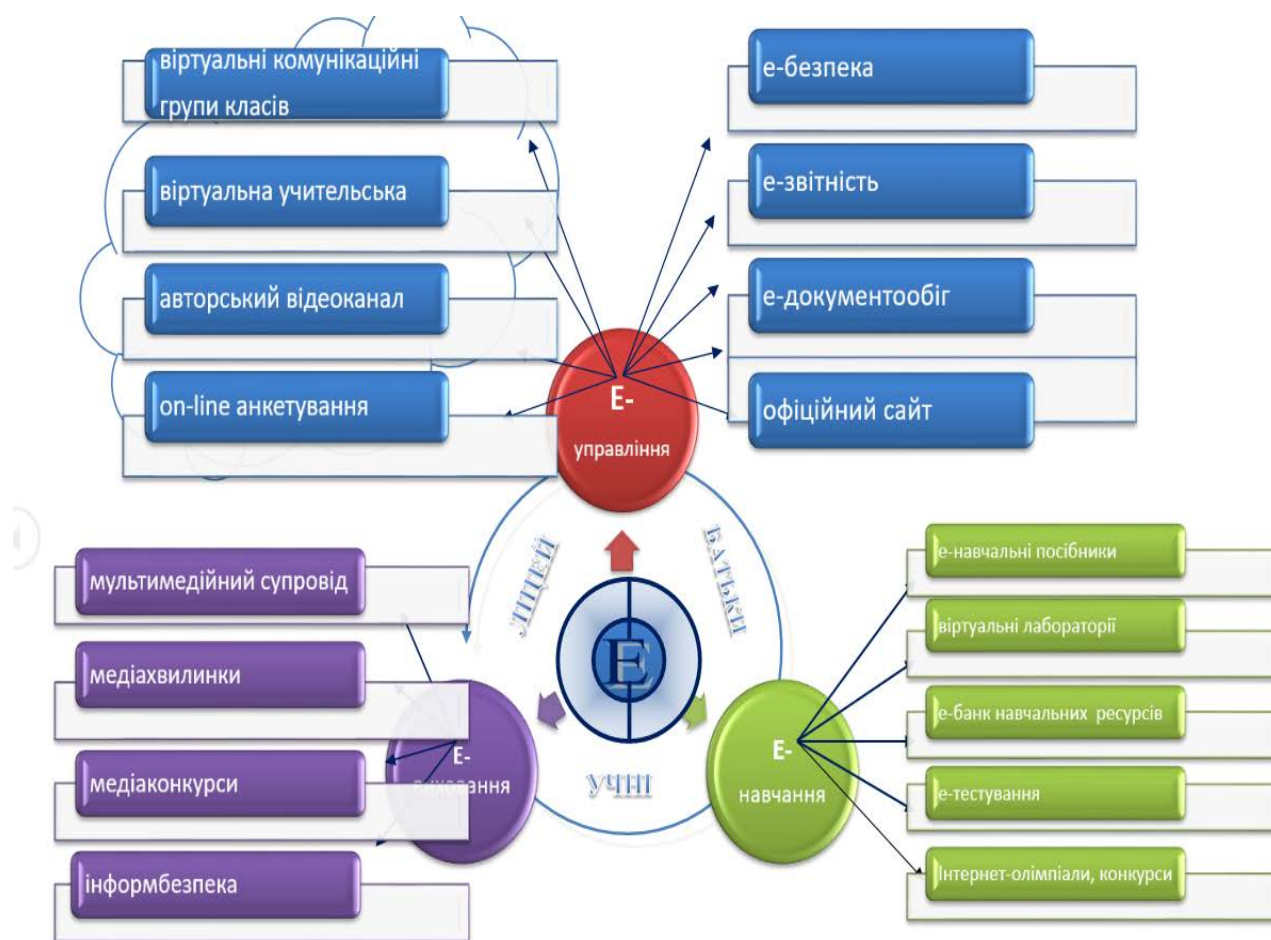

Рис.1. Функціональна модель електронного освітнього середовища Деснянського ліцею №293

© Осадча О.Я.

Деталізуємо схему організації, призначення структурних компонентів та функціональну взаємодію модулів:

I модуль – **електронне управління**, векторами виміру якого є створення позитивного іміджу закладу; забезпечення відкритості, прозорості діяльності закладу та, одночасно, безпеки життєдіяльності учасників навчально-виховного процесу; формування е-звітності та документообігу; організація інтерактивної взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу, адміністративний контроль якості навчання, методична робота з питань професійного розвитку вчителя тощо.

II модуль – у **освітньому процесі** системним є використання е-навчальних посібників, віртуальних лабораторій, банків створених е-дидактичних ресурсів, комп'ютерного тестування тощо з урахуванням педагогічної доцільності. Ключовою у процесі розвитку е-навчання стала орієнтація на використання ідеології «змішаного» навчання.

III модуль – **«цифрова соціалізація» виховного процесу**, що передбачає медіасупровід ліцейних позакласних акцій, організацію медіаконкурсів та релаксійних хвилин, діяльність з питань профілактики комп'ютерної та Інтернет залежності.

Зрозуміло, що ці складові та їх функціонал взаємопов'язані реалізацією мети та завдань освітнього закладу. Відповідно інформатизація ліцею розглядається як цілеспрямована сукупність процесів: організаційних, правових, науково-технічних, навчальних, виховних, пізнавальних; як процес актуалізації учнів і педагогів до життєдіяльності та професійної діяльності у динамічних умовах інформатизації соціуму.

Практичні аспекти інноваційної освітньої діяльності у ЕОС:

– **створення позитивного іміджу закладу** в глобальному інформаційному просторі, забезпечення відкритості діяльності, ознайомлення із засадничими принципами інноваційного розвитку підтримують **офіційний сайт** ліцею <http://nvk293.kiev.sch.in.ua/> та **авторський відеоканал** на популярному відеохостингу Youtube.

– **е-звітність** забезпечує функціонування інформаційно-аналітичної системи «Школа» (розробник ПРАТ «Науково-дослідний інститут прикладних інформаційних технологій»).

– **е-документообіг** (внутрішній та із зовнішніми галузевими організаціями) підтримується з використанням «хмарних додатків» GoogleApps.

– **інтерактивна оперативна взаємодія адміністрація – учитель – батьки** відбувається з використанням створених віртуальних комунікаційних груп у середовищі менеджера Viber.

– **забезпечення безпеки** учасників освітнього процесу відбувається через комп'ютеризовану комплексну систему «Безпека», що складається з програмно-технічних модулів «Турнікети» та «Відеоспостереження».

– **апробована віртуальна учительська** є інноваційною формою взаємодії членів педколективу та одночасно, платформою для отримання перспективних цифрових навиків.

– **медіаінформаційна культура вчителя як показник професійної зрілості** формується у системі підтримуючого навчання **«Школа медіаінформаційної культури»**.

– **мультимедійна підтримка уроків науково-педагогічного проекту «Інтелект України»** відбувається з використанням добірки завдань, що сформовані у вигляді **електронних навчальних кейсів** та супроводжує навчальний процес поурочно. Додатково до загальношкільних предметів, програма яких спеціально адаптована, введені нові: «Навчаємося разом» та «Еврика», на якому учні розвивають творчі, винахідницькі якості, кмітливість. Навчання здійснюється за експериментальною навчальною програмою, що розроблена творчим колективом під науковим керівництвом доктора педагогічних наук, професора І.В.Гавриш. Структурою проекту передбачено проведення постійно діючих семінарів-практикумів, лекцій авторами навчально-методичних комплектів, науковцями Інституту модернізації змісту освіти МОН України, ХНПУ ім. Г.С.Сковороди, ХНУ ім. В.Н.Каразіна, Інституту охорони здоров'я дітей та підлітків для учителів-учасників, які проводяться на базі ліцею.

– **Центр вивчення іноземних мов реалізований як е-лінгвафонний кабінет**, обладнання в якому було придбано за сприяння Міністерства закордонних справ Республіки Болгарія, Міністерства освіти Болгарії з метою допомоги в розвитку європейської освіти в Україні. Апробоване програмне забезпечення е-лінгвафонного кабінету забезпечує синкретичність навчання.

– **моніторинг навчальних досягнень у формі комп'ютерного тестування** у ліцеї апробований на базі Центру інформаційно-телекомунікаційних та тестових технологій (вересень 2017 р.). Використовується тестова оболонка MyTest.

– у діяльності бібліотечного центру впроваджуються **електронні картотеки та каталоги**, заповнюються банки даних нормативно-законодавчих документів, науково-педагогічної, психологічної літератури. Це світ віртуальних проектів «Цей день в історії», «Календар знаменних дат та подій»; електронних презентацій та подорожей бібліотеками; електронних словників та енциклопедій.

– **медіаосвітній виховний концепт** максимально використовується для особистісного розвитку: релаксійні та тематичні медіахвилинки упродовж перерв, розвивально-пізнавальна діяльність у проведенні внутрішньошкільних конкурсів медіапроектів «Історія моєї родини», «Моя маленька Батьківщина».

– **комп'ютерні ділові ігри** з використанням сучасних мультимедійних технологій є одним з інноваційних підходів в системі активного навчання. Прикладом поєднання екологічної ділової гри та навчального проекту екологічної тематики (розгорнутий в ліцеї з вересня 2010 року) є міжпредметний проект «Дослідження впливу антропогенного навантаження на рослини в паркових зонах міста Києва», що об'єднує екологічні, біологічні, хімічні, фізичні, географічні, історичні й соціально-економічні науки та комп'ютерні технології. Вся діяльність широкомасштабного проекту, який уже вийшов за рамки Всеукраїнського, спланована і керується Національною академією наук. Не менш ефективним вбачають учителі ліцею **використання до сліду**, як методу навчання. У ліцеї були розроблені та реалізовані наступні проекти-дослідження «Мікробіологічний аналіз води» та Кількісний мікробіологічний аналіз ґрунту».

ВИСНОВКИ

Вищезазначений аналіз представленої моделі е-освітнього середовища ліцею показав, що така підсистема є універсальною. Відкритість за характером зв'язків і динамічність за рівнем змін дозволяють адаптацію ЕОС як до особливостей ЗНЗ (робота з обдарованими дітьми чи особливими потребами), так і змін зовнішнього середовища. Описані практичні аспекти інноваційної діяльності в умовах ЕОС вказують на системну, цілеспрямовану управлінську діяльність для максимального сприяння саморозвитку особистості; розвитку інформаційно-цифрової компетентності учасників; забезпечення оперативної інтерактивної взаємодії учасників; інтеграції у регіональний та глобальний простори.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція Нової Української школи. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>. – Назва з екрану.

2. Короткий термінологічний словник. [Електронний ресурс] – Режим доступу: lib.iitta.gov.ua/707056/1/Короткий%20термінолог.%20словник_2017_фінал.pdf. – Назва з екрану.

3. Проценко Г. О. Проектування інформаційного простору загальноосвітнього навчального закладу.// – Київ, 2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/6/statti/2cumbal.htm. – Назва з екрану.

Котеля Тамара Мефодіївна,
Будинок дитячої творчості
Шевченківського району м. Києва
t.kotelya@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ ПІДТРИМКИ ПРОЦЕСІВ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ КОТЕЛІ Т. М.)

В статті «Інноваційні моделі підтримки процесів розвитку особистості дитини. (З досвіду роботи)» Котелі Т. М., відмінника освіти України, завідуючої організаційно-масовим відділом, керівника гуртка «Молодіжний клуб» Будинку дитячої творчості Шевченківського району м. Києва висвітлено систему та досвід роботи педагога та її колег з талановитими та обдарованими дітьми.

Розбудова державності в Україні зумовила нові тенденції в розвитку освіти. З'явилася нагальна потреба у творчих, діяльних, обдарованих, духовно, творчо та інтелектуально розвинених громадянах.

Тож перед педагогікою сьогодні, поряд із традиційними завданнями, постають завдання творчого розвитку особистості, де кожна людина набуває особливої цінності та значущості, і в першу чергу унікальністю свого існування.

В статье «Инновационные модели, которые поддерживают процесс развития личности ребёнка. (Из опыта работы)» Котели Т. М., отличника образования Украины, заведующей организационно-массовым отделом, руководителя кружка Дома детского творчества Шевченковского района г. Киева освещён опыт работы педагога и её коллег с талантливыми детьми.

Строительство государственности в Украине привнесло новые тенденции в развитие образования. Появилась огромная потребность в творческих, деятельных, духовно, творчески и интеллектуально развитых гражданах.

Поэтому перед педагогикой сегодня, рядом с традиционными заданиями, появились новые задания по творческому развитию личности, где каждый человек становится ещё более ценным и значимым, и в первую очередь, уникальным в своём существовании.

The article Innovative models support the processes of development of the child by T. M. Kotelya the excellence in education head of massive organizational department, head of group «Youth Club» of the House children's creativity Shevchenkovskii district of Kiev, tells about system and experience of the teacher and her colleagues with talented children.

State building in Ukraine has led to new trends education. There was an urgent need for creative, active, talented and developed citizens.

So now days, the education seeks to creative personality development when everyone has particular value and importance.

Обговорюючи сьогодні питання розвитку та формування особистості, особистості творчої, обдарованої, ми повинні особливу увагу звернути на те, що важливу роль у цьому процесі відіграє розвивальне навчання, адже світ постійно рухається, змінюється, розвивається і не стоїть на місці. Тож ми повинні чітко

усвідомити, що уявляє собою розвивальне навчання – це спрямованість принципів, методів і прийомів навчання на досягнення найбільшої ефективності пізнавальних можливостей наших вихованців: сприймання, мислення, пам'яті, уяви, тощо, бо саме таке навчання формує мислительські здібності, самостійність, інтерес до навчання, а також удосконалює різні форми сприймання. Саме в цій концепції: навчання, виховання і розвиток постають як єдиний взаємопов'язаний дидактичний процес.

Розвивальне навчання відрізняється від традиційного характером викладання-учіння. Основне завдання суб'єкта викладання у розвивальному навчанні спрямоване на формування пізнавальної діяльності, всебічного розвитку здібностей, ідейних і моральних переконань, активної життєвої позиції вихованця. Це навчання повинно здійснюватися у формі залучення суб'єктів учіння до різних видів діяльності, використання у викладанні дидактичних ігор, дискусій, тренінгів, а також інших методів з метою збагачення творчого мислення, пам'яті, мови тощо.

Основою учіння в структурі такого навчання є зв'язок «мета – засіб – контроль», а центральною ланкою – самостійна навчально-пізнавальна діяльність суб'єктів учіння, яка заснована на їхній здатності регулювати свої дії відповідно до усвідомлених цілей.

Отже сутність розвивального навчання полягає в тому, що суб'єкт учіння не тільки засвоює конкретні знання, навички, навички та вміння, але і опановує способи дій.

Найкращі ідеї розвивального навчання знаходять своє продовження і розвиток у концепції виховального навчання. Єдність навчання, виховання, розвитку є однією з основних закономірностей навчання. Виховальне навчання – це просте завдання у контексті преорієнтованих напрямків політики нашої держави стосовно виховання підростаючого покоління, де головними завдання є:

- формування майбутньої української еліти, громадян своєї держави;
- створення умов навчання та виховання для обдарованих та талановитих дітей;
- створення рівних умов навчання та виховання для дітей з обмеженими можливостями;
- виховання у дусі самовідданого служіння народу України, любові до України, звичаїв та традицій українського народу;
- здобуття початкових знань та навичок для успішного продовження навчання у спеціальних та вищих навчальних закладах;
- готувати українську молодь бути здатними переносити труднощі і перешкоди, бути морально та фізично здоровими, загартованими.

Метою розвивального навчання є гармонійне формування і всебічний розвиток особистості українського громадянина, повне розкриття його творчих сил, набуття власного «Я», неповторної індивідуальності. Саме цей громадянин має стати суб'єктом життєдіяльності, професійної діяльності, а не опановувати

певну сукупність загальнонаукових і професійних знань, навичок і вмінь. Для цього кожний, хто причетний до навчально-виховного процесу, повинен допомогти своєму вихованцю знайти самого себе, підтримати та розвинути людину в людині, закласти в неї механізм адаптації, самовизначення, самореалізації, самовдосконалення в умовах навчально-пізнавальної діяльності, які сприятимуть творчому становленню особистості.

Все це кардинально змінює функції навчального процесу, основними серед яких стають виховна, розвивальна та самовдосконалення, а не освітня. Як це було у традиційній системі. Це дає можливість гуманізувати освіту, адже саме така освіта всебічно сприятиме збереженню та розвитку екології людини, допомагатиме їй інтелектуальному, духовному і фізичному збагаченню, ненасильницькій соціалізації в умовах навчально-пізнавальної діяльності. Перед кожним із нас стоять завдання, які вимагають від нас не тільки виховати особистість, яка має високу професійну підготовку, володіє певними знаннями, вміннями і навичками, а в першу чергу людину, яка вільно орієнтуватися і жити в суспільстві, буде високо моральною і духовною людиною, чудовим сім'янином, батьком, другом. Людиною, у якої все буде прекрасно. Нові педагогічні технології, моделі системи виховання дають нам таку можливість. Але не потрібно забувати і використовувати те, що напрацьовано у світовій педагогіці та метрами української педагогіки, а також в процесі свого власного досвіду.

Відомий український педагог Василь Олександрович Сухомлинський писав: **«Діти повинні жити у світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії та творчості»**. Працюючи педагогом вже майже 40 років, я все більше упевнююсь в тому, наскільки правий наш відомий в усьому світі український педагог, педагог від Бога, В. О. Сухомлинський.

Проходять роки, але те, що сповідував цей видатний педагог, є актуальним і в наші дні. Лише тоді, коли кожну нашу дитину буде оточувати краса, вони матимуть змогу долучатися до прекрасного: музики, літератури, живопису, танцю, співу; грати, фантазувати, мріяти і творити, вони стануть справжніми особистостями, яким небайдужа доля своєї країни, людей, які поруч з ними.

Так склалася моя педагогічна доля, що працюючи педагогом я мала можливість працювати з різновіковими категоріями дітей. Викладаючи основи етики і етикету в прогімназійних класах, в початковій школі Канівської гімназії імені Івана Франка, спостерігаючи за учнями початкових класів, я зробила висновок, що моїм учням замало було чути певні правила етикету, щоб краще їх запам'ятати. Я разом з ними, і не тільки з ними, до цього процесу долучалися їхні батьки, старші брати і сестри, почали писати казки, оповідання, вірші на різні теми етичного та морального спрямування, наприклад: «Казка про чемність і вихованість», «Казка про королівство чистих тарілок», «Наші театральні пригоди», «Природа просить порятунку», вірші про дружбу, чесність, порядність та інші. І як не дивно, дітям це дуже подобалось, батьки ж спочатку були незадоволені. Але потім їм настільки це сподобалось, що вони

самі мене заставляли придумувати цікаві творчі завдання для дітей та батьків, проводити практичні заняття з етики та етикету, зокрема: «Подарунок для друга», «Йдемо в гості», «В людині все повинно бути прекрасно...», «В гостях у музики», «Ми даруємо любов і добро» та інші. Готуючись до цих занять, діти проявляли найкращі свої риси, розкривали свої таланти. Кожна казка, оповідання, вірш, написаний моїми учнями, подарунок зроблений для друга, відвідування театру, філармонії, художнього чи історичного музею ставали для них справжнім святом, святом пізнання нового, цікавого, а саме головне давало їм можливість розкрити свої власні таланти і бачити таланти своїх однокласників та рідних. Творчі доробки моїх учнів друкувалися в шкільній газеті «Ластівка», в журналі «Холодний Яр», в поетичних збірках «Первоцвіт» та «Первоцвіт – друге цвітіння». А ще я тішилася тим, що до цієї роботи залучалася родина, це ставало творчою справою кожного члена сім'ї. Часто зустрічаючись з своїми колишніми учнями, мені приємно чути про те, що вони пам'ятають наші творчі уроки з основ етики і етикету, практичні уроки, відвідування закладів культури і мистецтва.

Викладаючи в даному навчальному закладі світову літературу та російську мову в середній та старшій школі, я продовжувала творити з своїми учнями: це проведення поетичних хвилинок, написання творів у віршах, інсценізація міфів, казок, творів: М. Гоголя, О. Пушкіна, О. Островського, В. Шекспіра, Данте та інших письменників та поетів, це проведення засідань в літературному кафе, літературних двобоїв та КВК, зустрічей з поетичною елітою м. Канева: К. Пікою, В. Носенко, І. Бонем, Ф. Руденком, членами літературної студії «Зорянка», відомим краєзнавцем І. І. Сорокопудом, народною майстринею Г. А. Бондаренко, Народною артисткою України Людмилою Приходько, творчі вечори Дмитра Чередниченка, Миколи Сома та інших. Це постійне відвідування закладів культури та мистецтв м. Канева, м. Черкас, м. Києва та історичних місць Шевченкового краю та України. Також разом із своїми учнями ми проводили творчі звіти до різноманітних свят, у них була така можливість, адже в гімназії працювало багато різноманітних гуртків: хоровий, вокальний, хореографічний, театральний, були створені дитячий хор, ансамбль бандуристів, діти грали на музичних інструментах. Тож не було ніяких труднощів для того, щоб підготувати: творчий звіт, концерт, театральне дійство чи творчу зустріч.

Безумовно, прикладом для наших учнів були творчі педагоги гімназії. В гімназії був вокальний ансамбль вчителів, хор батьків, педагогів та членів їх сімей, шефів гімназії. Це був колектив однодумців, людей небайдужих до своїх вихованців, що бачили в них творчу, обдаровану особистість, здатну приносити радість і добро собі і людям. А спонукала їх до цієї творчої діяльності адміністрація гімназії: Стрипко Т. О. – директор гімназії, Заборовська Т. М. – заступник директора з навчально-методичної роботи, Бальнова Р. С. – заступник директора з навчально-виховної роботи, Котеля Т. М. – заступник директора з виховної роботи.

Мені пощастило в житті, тому що, де б я не працювала, я завжди була колективі творчих педагогів-новаторів, як в Канівській гімназії імені Івана Франка, Київському військовому ліцеї імені Івана Богуна, так і в Будинку дитячої творчості Шевченківського району м. Києва, де я зараз працюю завідуючою організаційно-масовим відділом та керівником гуртка «Молодіжний клуб» за програмою гуртка «Грамтика ефективного спілкування».

Працюючи методистом відділення виховної роботи, вчителем світової літератури та етики в Київському військовому ліцеї імені Івана Богуна, де готують майбутніх офіцерів Збройних Сил України, спираючись на досвід роботи кадетських та суворовських училищ, де готували не тільки майбутніх офіцерів, а державних і громадських діячів, я прагнула того, щоб і вихованці ліцею, стали не тільки військовими, а впершу чергу свідомими громадянами своєї країни, здатними взяти на себе відповідальність за свою країну і свій народ.

Під час вступних іспитів до Київського військового ліцею імені Івана Богуна було відведено два спеціальних дні, коли кожен вступник, крім своїх знань з навчальних предметів, фізичної культури та спорту, могли показати свої творчі здібності в поезії, живописі, співі, грі на музичних інструментах, театральному та хореографічному мистецтві, за що отримували додаткові бали, які добавлялися їм мандатною комісією при зарахуванні до ліцею. Хочу зазначити, що саме ці юнаки, з своїми творчими нахилами та здібностями ставали активом ліцею, при цьому показували відмінні результати у навчанні. При підтримці командуванні ліцею, творчих педагогів, офіцерів вони брали участь у різноманітних творчих фестивалях та конкурсах, виставках, проектах. Сприяли творчому та всебічному розвитку майбутніх офіцерів: відвідування гуртків, які працювали в ліцеї (хореографічний – хореографічний ансамбль «Феєрія» під керівництвом Сластьон Наталії Василівни), театральний гурток під керівництвом Народної артистки України, відомої акторки Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка Галини Гілярівни Яблонської, театральна студія під керівництвом вчителя української мови і літератури Сіриченко О. М., ансамблю музичних інструментів, яким керувала Потькалова О. М., хору та вокального ансамблю «Кадет» під керівництвом начальника військового оркестру ліцею, майора Бондаря Андрія та поета, композитора Володимира Кияниці, літературної студії, керівник Тамара Мефодіївна Котеля, методист відділення виховної роботи ліцею, вчитель світової літератури та етики. Творчі доробки ліцеїстів, педагогів та працівників ліцею увійшли до літературних збірок «Кадетський вернісаж» (2008 рік) та «Кадетський вернісаж-2» (2013 рік).

Праця з талановитими ліцеїстами давала можливість педагогам спрямовувати їхню енергію в потрібне русло, заставляла їх постійно працювати над собою. А створення умов займатися творчістю в стінах ліцею давало нашим вихованцям змогу займати найвищі сходинки у навчанні, перші місця на районних та міських предметних олімпіадах, захищати наукові роботи в МАН,

ставати презерами та лауреатами на престижних Міжнародних та Всеукраїнських творчих фестивалях та конкурсах, таких як: «Кришталевий жайвір», «Різдвяні дзвіночки», «Прес-весна на Дніпрових схилах», «Пам'ять серця» та інших, отримувати премію Кабінету Міністрів України «За внесок молоді у розбудову держави» (2004 рік – золотий медаліст КВЛ імені Івана Богуна Кирило Гринько, 2005 рік – відмінник навчання Юрій Матвійчук). Цей список можна продовжувати, серед тих, хто під час навчання в ліцеї займався творчістю, випускники ліцею: Герой України Адрій Кизило, захисник Донецького аеропорту Олександр Шаповал, захисник Луганського аеропорту Юрій Білобров та «айдарівець» Орест Квач та багато інших, якими пишається ліцей та Україна. Що може бути переконливішим за це.

Творча людина, вона завжди на передовій, вона знає чого хоче у житті й обов'язково цього досягає.

Тож кожен педагог, який працює з дітьми, повинен чітко усвідомити, що навчання і виховання – це безперервні процеси, які не повинні ніколи припинятися, ми повинні планувати нашу роботу по організації та здійсненню навчально-виховного процесу так, щоб він мав максимальний ефект і був спрямований на формування особистості кожної дитини, яка приходить до нас.

В Будинку дитячої творчості, де я зараз працюю також існує певна система навчально-виховної роботи, яка спрямована на те, щоб кожна дитина могла добре розумітися на літературі, поезії, музиці, живопису, мала хороший естетичний смак, відповідала найвищим стандартам вихованості. Сприяють цьому добре організовані навчальні заняття, виховна робота, основою якої є проектна діяльність, яка знайшла своє відображення в таких проектах: «Пам'ятаємо минуле заради майбутнього», «Не владний над подвигом час», «Нива добротворення», «Виховуємо справжніх патріотів та гідних громадян України», «Музична рапсодія» – Збройні сили України дітям та учнівській молоді м. Києва», «Молоде покоління за чисте довкілля», «Здорова нація – багата держава», «Культура сьогодення. Почни з себе», а також це культпоходи до театрів, музеїв, екскурсії по історичних та пам'ятних місцях Києва та України, зустрічі з видатними та цікавими людьми України, такими, як: Народна артистка України, акторка Національного драматичного театру імені Івана Франка Яблонська Галина Гилярівна; член Національної спілки письменників України Майданович Тетяна Василівна; поет-пісняр, ведучий культурологічних програм Національного радіо і телебачення; начальник відділу інформаційного забезпечення Національного палацу мистецтв «Україна» Фіглюк Анатолій Арсентійович, учасник бойових дій в Афганістані, розвідник, кавалер двох оденів Червоної Зірки, поет-пісняр, волонтер Купрієнко В'ячеслав, Заслужена артистка України, солістка ансамблю Збройних Сил України Наталія Заболоцька, відома оперна співачка, солістка Канадської опери, педагог, громадський діяч, музикант Світлана Катерноза, поетеса Тетяна Яровицина, композитор Ольга Янушкевич та інші. І, безумовно,

безпосередня участь наших вихованців у різноманітних фестивалях, конкурсах, виставках, які відбуваються в районі, місті, Україні та за її межами.

Дуже важливим у роботі з талановитими та обдарованими дітьми є наша співпраця з Інститутом проблем виховання НАПН України, Національною Радою жінок України, Київським військовим ліцеєм імені Івана Богуна, Міжнародною громадською організацією «Федерація жінок за мир у всьому світі», Центральним Будинком офіцерів Збройних Сил України, видавництвом «Криниця», Всеукраїнською газетою «Справи сімейні», які підтримують розвиток талантів наших вихованців. Для прикладу, щорічно наші гуртківці є учасниками літературних конкурсів «Мій тато найкращий», «Моя мама найкраща», які проводить Всеукраїнська газета «Справи сімейні», де займають призові місця, а малюнки вихованців гуртків образотворчого мистецтва покладені в основу плакатів до Всесвітнього Дня Миру, які надрукувала Національна Рада жінок України, їхні малюки є ілюстраціями до книжок, які друкуються у видавництві «Криниця», а поробки гуртківців наших декоративно-прикладних гуртків, були представлені Головою Національною Радою жінок України Порохняк-Гановською Л. А. в Організації Об'єднаних Націй. Все це стимулює дітей, які відвідують гуртки в нашому Будинку творчості, постійно працювати над собою і розвиватися в цьому напрямку.

Великий вплив на формування особистості наших вихованців має особистий приклад викладача, керівника гуртка, студії, творчого об'єднання. А саме головне організація навчального процесу навчання та виховання, при якій забезпечується органічний взаємозв'язок між набуттям вихованцями знань, умінь і навичок, засвоєнням досвіду творчої діяльності і формуванням емоційно-ціннісного ставлення до світу, один до одного, до навчального матеріалу.

Сьогодні, коли ми живемо у ХХІ столітті, всіх нас повинна хвилювати проблема виховання творчої особистості, яка була б здатна вирішувати складні життєві проблеми сьогодення і майбутнього, яка б могла інтегрувати у світову спільноту. І що взагалі означає виховати дитину? Це означає – підготувати її до повноцінного життя, яке складається з п'яти основних сфер її життєдіяльності:

- навчання;
- виробництва, професії;
- дозвілля;
- суспільного оточення і спілкування;
- сімейних відносин.

Людська особистість неповторна. Неповторними є не лише її психофізіологічний зміст, але світогляд, структура, яка розвивається як гармонізація внутрішнього змісту і зовнішнього середовища. Розвиток особистості можна визначити за двома критеріями: постійним вдосконаленням змісту її діяльності відносно внутрішніх можливостей та ступенем гармонізації цієї діяльності з цінностями суспільства, в якому вона проживає.

Отже, якщо навчально-виховний процес спрямований на створення умов для творчої самореалізації особистості та засвоєння моральних правил життя у людському суспільстві, то такий процес працює на вдосконалення своєї держави, на її гуманістичний, а отже, і загальний розвиток.

Формування громадянина своєї держави, патріота, особистості з високими моральними та духовними якостями – це досить складний і довгий процес, який вимагає суттєвої корекції змісту освіти, шляхів та методів його реалізації. Змістовний компонент навчально-виховного процесу має охоплювати, з одного боку, все те, що потрібно нашим вихованцям для формування і розвитку особистості, а з іншого – для формування особистості професіонала з цією метою у зміст освіти потрібно вводити аксіологічний, когнітивний, діяльнісно-творчий і особистісний компоненти.

Потрібно пам'ятати, що під час конструювання і реалізації навчального процесу повинен виявлятися суб'єктивний досвід кожного вихованця, його соціалізація в умовах освітньо-виховних систем, бо в межах особистісного підходу суттєво змінюються орієнтири, за якими відбувається життя людини та її взаємодія з соціальним середовищем і професійними діями. Саме діяльність стає засобом розвитку людини, а якщо вона не забезпечує цього розвитку, не задовольняє потреб людини, вона повинна прагнути її змінити. Цього можна досягти шляхом упровадження в навчальний процес нової педагогічної технології, основа якої розуміння, активний діалог, самоуправління, взаєморозуміння, які передбачають суб'єкт-суб'єктивні взаємини між педагогами та вихованцями. Ми повинні пам'ятати, що наші сьогоденні вихованці не звичайні слухачі на заняттях гуртка або творчого об'єднання, чи спостерегачі під час проведення виховного заходу, вони – наші партнери. Тому тільки лише шляхом плідної співпраці можна мати певні результати. А саме головне потрібно зробити все для того, щоб в навчально-виховному процесі не було дрібниць, і вимоги до нього повинні бути єдині. А це можливо, коли наші вихованці з радістю відвідують гуртки, коли робота в них спрямована на досягнення спільної мети і мети кожного, коли всі працюють творчо, беруть активну участь у суспільному житті гуртка та навчального закладу.

Велику роль і вплив на розвиток особистості вихованця мають особистий приклад кожного із нас. Тому кожному із нас потрібно працювати над собою, підвищувати свій інтелектуальний і професійний рівень, бути на вістрі подій, знайомитися з новинками фахової та педагогічної літератури, а також з прогресивними формами і методами навчально-виховного процесу, які існують в Україні та за її межами, брати участь у науково-практичних конференціях, конкурсах.

Відвідувати разом із своїми вихованцями в театри і музеї, прагнути завжди і в усьому бути цікавими людьми, і тоді наші вихованці потягнуться до нас, а ми з упевненістю зможемо сказати, що наші вихованці будуть культурними і вихованими людьми. І щоб досягти цієї мети ми повинні покласти в основу своєї роботи такі принципи навчально-виховного процесу:

- гуманізації;
- інтеграції;
- цілісності;
- творчої діяльності;
- екологізації.

Саме в такому напрямку працюють ряд закладів нового типу Сумах, Києві, Миколаєві, Запоріжжі, Дніпропетровську, Стрії, Каневі, Харкові та інших містах України, впроваджуючи в життя програми «Росток» та «Світлячок», одним із засновників яких є кандидат педагогічних наук Пушкарьова Тамара Олексіївна. Це одні з програм розвивального навчання, які беруть свої витoki з концепції «Екологія і деалектика» відомого російського педагога Л. В. Тарасова, ці програми працюють в Україні вже багато років і мають певні результати, а саме головне рівень знань і розвиток особистості збільшилися вдвічі. З досліджень за роботою по цих програмах, можна зробити такі висновки: 92% випускників шкіл, які працюють за програмами «Росток» та «Світлячок», вступають до вищих навчальних закладів, а більше 50% пробують свої сили в 2-3 вузи і поступають в усі заклади, куди вони подавали документи, маючи при цьому право обирати той навчальний заклад, в якому вони більше всього хотіли би навчатися.

Ці програми, як ніякі інші, можуть допомогти нашим вихованцям заставити себе постійно працювати над собою, удосконалювати себе, шукати творчі шляхи самовдосконалення, постійно збагачувати свій світогляд. Тож завдання для кожного з нас, так спрямувати роботу по самовихованню наших вихованців, щоб кожен з них прагнув до такої досконалості, про яку мріяв і писав видатний російський класик А. П. Чехов, що в людині все повинно бути прекрасно: і душа, і розум, і тіло.

І коли ми всі збагеномо і засвоємо цю формулу, то в нашому світі, де ми живемо, навчаємось, працюємо, запанує гармонія. А для цього потрібні взаємозв'язок і інформованість всіх, хто бере участь у навчально-виховному процесі, взаємоповага і взаєморозуміння, а саме головне любов, доброта, наше постійне піклування і турбота про тих, кого навчаємо і виховуємо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антошак О., Ганжала І., Ніколаєнко Н. / Розуміння. Розум. Творчість. Бібліотека «Шкільного світу» // К., 2006.
2. Барко В.І., Тютюнников А.М. / Як визначити творчі здібності дитини? // К. – Україна, 1991.
3. Вербицький В. / Проблеми творчості. Позашкільна педагогічна творчість // Рідна школа. – 1999. – №5.
4. Давидов В.В., Проблеми розвиваючого навчання. // М., 1986.
5. Довідник директора школи. / Спецвипуск №10 / (жовтень, 2014) // Пресс-Альянс – К., 2014.
6. Пушкарьова Т.О./стаття «Концепція науково-педагогічного проекту «Росток», журнал «Science Rise» №4/1 (9) 2015.
7. Л.В. Тарасов /Екологія і діалектика // [studbooks/net|18661| pedagogika| tkologiya_dialekika_lvtarasov].

Крутій К. Л.,
*доктор педагогічних наук, професор,
професор Тернопільського НПУ ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль,
katerina.krutiy@gmail.com*

Грицишина Т. І.,
*старший науковий співробітник ІОД НАПН України,
gritaisia@gmail.com*

Стеценко І. Б.,
*науковий співробітник Міжнародного науково-навчального центру
інформаційних технологій та систем НАН України та МОНУ,
irina.altair@gmail.com
м. Київ.*

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ОСВІТНЯ ПОДОРОЖ» ЯК ЗАСОБУ РЕАЛІЗАЦІЇ STREAM-ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ

В статті розкривається сутність педагогічної технології «образовательное путешествие», определены задачи, требования и этапы деятельности с детьми дошкольного возраста. Акцентируется внимание на логическом воплощении совместной партнерской деятельности, которая активизирует диалогическую форму общения с ровесниками, развивает навыки исследовательской деятельности у детей. Объясняется отличие от занятий и экскурсий, приводятся примеры образовательных путешествий.

Ключевые слова: образовательная технология, образовательная ситуация, процесс познания, познавательная нагрузка, диалог, взаимодействие, исследования, самостоятельная исследовательская деятельность, маршрутный лист.

In the article the essence of pedagogical technology «educational journey» is revealed, tasks, requirements and stages of activity with children of preschool age are defined. The attention is focused on the logical embodiment of joint partnership activities, which activates the dialogical form of communication with peers, develops the skills of research activity in children. The difference from classes and excursions is explained, examples of educational trips are given.

Key words: educational technology, educational situation, process of cognition, cognitive load, dialogue, interaction, research, independent research activity, routing sheet.

Конструювання освітнього процесу в дитячому садку будується на основі концепції цілісного розвитку дитини як суб'єкта дитячої діяльності. Тому дорослі, які організовують процес взаємодії з дітьми, здійснюють розвиток суб'єктних якостей дошкільників (ініціатива, самостійність, відсутність конформізму, творчість, індивідуальність) відповідно до можливостей віку і з опорою на зону найближчого розвитку (за Л. С. Виготським). Діти, включаючись у різні види активності, вчаться використовувати свій особистий

досвід, приймати і ставити цілі діяльності, будувати послідовність своїх дій, добирати засоби для їхнього виконання, оцінювати результати спільно з дорослим. *Педагоги виступають організаторами освітнього простору і партнерами по діяльності.* Їхнє завдання – забезпечити розвивальний простір, вибудувати день відповідно до режиму, надаючи дітям право вибору видів активності і їхньої змінюваності впродовж дня.

Організаційно *освітній процес у ДНЗ може складатися з трьох блоків:* спеціально організоване навчання у формі занять; спільна партнерська діяльність дитини і дорослого (освітні ситуації, освітні подорожі тощо); вільна самостійна діяльність самих дітей. Якщо в дидактиці дошкільної освіти досить ґрунтовно напрацьовано теоретичні та практичні засади спеціально організованого навчання у формі занять, то спільна партнерська діяльність дорослого з дітьми залишається поза увагою як науковців, так і практиків. Нагадаємо, що *освітня ситуація* – це ситуація освітньої напруги, що виникає спонтанно або організована вихователем, яка потребує свого вирішення шляхом спільної діяльності всіх її учасників. Її метою є створення дітьми старшого дошкільного віку освітнього результату (ідей, проблем, версій, схем, дослідів, дискурсу) в ході спеціально організованої діяльності [3].

Із-поміж технологій, які останнім часом упроваджуються в практику роботи дошкільних навчальних закладів України, якось «загубилась» цікава та сучасна технологія, назва якої сама говорить за себе – «Освітня подорож». Проте саме освітня подорож, як і освітня ситуація, може бути логічним втіленням *спільної партнерської діяльності дорослого з дітьми.*

Технологія «Освітня подорож» дозволяє перетворювати довкілля в розвивальне середовище для дітей дошкільного віку завдяки безпосередньому знайомству з реальними або віртуальними об'єктами навколишнього світу, що, у свою чергу, активізує діалогічну форму спілкування з однолітками та дорослими. Освітня подорож також може сприяти розвитку дослідницької діяльності дошкільників.

Освітня подорож це не екскурсія, як може здатись на перший погляд. Подорож тим і відрізняється від екскурсії, що передбачає наявність початкової дослідницької проблеми, націленої на прикінцевий результат, реальний продукт у вигляді нових знань, смислів, відбитий у малюнках і схемах. Вирушаючи в освітню подорож, дитина дошкільного віку може точно (або майже точно) знати мету своєї подорожі (куди, навіщо, що отримаю, як буду добувати знання, що потім з цим буду робити тощо). Тому вся отримана інформація працює на дитину, а не проходить повз неї.

Освітня подорож – це й не заняття як організована спеціальна форма навчання дошкільнят. *Освітня подорож дітей дошкільного віку – це педагогічна*

технологія, яка має свої особливості та передбачає зіткнення дошкільників із реальною або віртуальною проблемою, активізацію дослідницької діяльності дітей, є формою спільної партнерської діяльності дорослого з дітьми.

Під час подорожі всі предмети й об'єкти живої природи розглядаються як своєрідні тексти, «розшифровка» яких дозволяє встановити взаємозв'язок між реальними об'єктами і втіленими в них ідеями. Важливо також, що це пізнання ґрунтується на власних дитячих спостереженнях, враженнях, роздумах і вимагає напруженої роботи сенсорних систем, тобто чуттєве сприйняття світу, іншими словами, сприйняття за допомогою органів чуття: зору, слуху, дотику, нюху, смаку.

Одним із варіантів освітньої подорожі – є подорож простором казки, тобто дітям надається можливість освоїти ще один цікавий засіб освоєння світу – казкову освітню подорож. На наш погляд, саме літературна (авторська) казка надає такі безмежні можливості для освітніх подорожей дошкільників. Введемо термін «авторська казка з пізнавальним навантаженням». Це казка (історія), яка обов'язково є інтерактивною: діти беруть активну участь у розповіданні, творенні сюжету (відповідають на репліки героїв (молодші дошкільники звуконаслідують), радять / допомагають / продовжують / доповнюють / закінчують казку, обговорюють дії героїв, придумують інший поворот у сюжеті, за необхідності вводять додаткових героїв тощо). Авторська казка з пізнавальним навантаженням, як на заняттях, так і в освітній подорожі з дітьми, може замінювати бесіду, особливо це доречно робити у молодшій групі та в групах раннього віку. Казка зацікавлює і мотивує дітей, створює емоційне тло для подорожі, допомагає об'єднати кілька освітніх напрямів. Діти із задоволенням включаються у створення казки – відповідають на запитання, радять як діяти персонажам казки, продовжують розповідь педагога, нагадують персонажам про певні дії тощо.

Педагог розповідає дітям казку з пізнавальним навантаженням, використовуючи інтерактивну презентацію як наочність або разом із дітьми робить інсценівку-імпровізацію. Так, із простого пересування в просторі та часі в пошуках нових знань освітня подорож для дошкільнят може перетворитись у процес пізнання Всесвіту. Саме *процес пізнання*, в основі якого лежить безпосередній діалог дитини зі Всесвітом, і є предметом технології освітньої подорожі.

Основними принципами організації освітньої подорожі є:

- створення умов для безпосередньої взаємодії дошкільнят із навколишніми об'єктами, які стають основним засобом отримання інформації;
- організація спеціальної діяльності, у процесі якої на підставі особистих відчуттів і спостережень у дошкільнят буде відбуватись формування нових

уявлень (така діяльність не виключає допомоги вихователів);

- організація активної самостійної дослідницької діяльності учасників освітньої подорожі;
- поєднання різних видів діяльності в процесі освітньої подорожі (спостереження, досліди, дослідження, пошук та аналіз інформації тощо);
- створення ситуації вибору джерел отримання інформації;
- зведення до мінімуму посередницької діяльності педагога [1].

Отже, освітня подорож розгортається на кількох змістових рівнях і *вирішує ряд завдань*: знайомство з різноманітними об'єктами (живими і неживими); набуття досвіду дослідження подібних об'єктів з позиції різних освітніх напрямів (див. зміст парціальної програми «STREAM-освіта дошкільників, або «Стежинки у Всесвіт»).

З'ясуємо вимоги до організації освітньої подорожі. Тривалість освітньої подорожі визначається віком і психофізіологічними особливостями дошкільнят. *Тимчасові межі* – від одного дня до тижня. При плануванні часу подорожі необхідно враховувати як вікові особливості «мандрівників», так і специфіку самої подорожі. Здатність утримувати мету й інтерес до діяльності у дошкільників тільки починає формуватись, тому час «руху в подорожі» не повинно бути розтягнуто. Обмеження в часі може призвести до формалізму щодо виконання завдання: дитина буде виконувати роботу не тому, що цікаво, а тому, що потрібно вихователю.

Пропонуємо чотири етапи освітньої подорожі – пропедевтичний, підготовчий, робота з маршрутним листом і захист, – які складають єдине ціле і реалізуються послідовно.

Пропедевтичний (вступний) етап. З метою осмислення поняття «подорож» вихователь може спочатку запропонувати розібратись із значенням слів: мандрівка, (далека) дорога, путь, вояж, їзда; (з поворотом) турне, тур; (піша) ходка, похід; мандри; рейс; екскурсія, паломництво, одісея. На цьому етапі лінгвістичні ігри із семантичним контекстом доречні та актуальні. Дошкільникам молодшого віку подобається збиратись у подорож: діти розмірковують, які речі будуть потрібними (орієнтуючись на мету подорожі), навіщо вони, що обов'язково потрібно взяти, а без чого можна обійтись, складають все потрібне в рюкзачок тощо.

Далі дошкільникам можна запропонувати відправитись «на пошуки скарбів», організувавши гру на станціях, на яких зупиняється віртуальний потяг (або використати іграшкову залізницю). Попередньо корисно організувати бесіду, в процесі якої з дітьми обговорити напрямок руху (показати варіанти), уточнити поняття «маршрутний лист», завдання на кожній станції (маршруті), познайомити з ресурсами, які можна використовувати (осередок книги, схеми,

фото, пошук інформації разом із батьками в Інтернеті тощо). Таку діяльність варто поєднувати із ознайомленням з планом на заняттях із математики: діти одразу бачать практичне використання знань і діють в умовах, наближених до реальних.

На цьому етапі логічно *обговорити результати подорожі* – що було цікавого, про що дізналися тощо.

Перший – підготовчий – етап. Підготовка до освітньої подорожі починається із запропонованої дітьми або вихователем теми і, що не менш важливо, ідеї (проблеми), яка здатна «повести» дошкільнят у подорож. Дібравши разом із дітьми об'єкт(и) дослідження, необхідно визначити черговість їх дослідження, послідовність пропонуваних для вирішення завдань, сформулювати запитання і завдання, що становлять зміст маршрутного листа. Маршрутний лист – це своєрідний путівник, який не тільки вказує «дорогу», а й містить запитання і дослідницькі завдання, а також підказує способи дослідження об'єктів, можливі шляхи пошуку і передачі інформації. Так, маршрутний лист є детальним алгоритмом діяльності, в якому вказані: об'єкти для дослідження (знаки, піктограми у певній послідовності); порядок дій дошкільнят при дослідженні цих об'єктів; запитання, які дозволять сконцентрувати увагу, спонукати ретельно розглядати і досліджувати пропонувані предмети або об'єкти, аналізувати отриману інформацію.

На наш погляд, логічно використовувати «стіну, яка говорить», схеми, моделі, знаки, малюнки і піктограми, які діти придумали самостійно, або за допомогою вихователя [3]. Старші дошкільники можуть домальовувати карту подорожі відповідно пригодам, які трапилися.

Інший аспект попередньої роботи пов'язано з підготовкою учасників подорожі. Подорож передбачає наявність у дітей певного «багажу» знань, до якого вони будуть звертатися в пошуках відповідей на запитання, звіряючись із маршрутним листом. Тому є сенс зробити із дітьми «візочок знань», куди віртуально або використовуючи символи, «скласти» знання, які можуть знадобитись під час подорожі. Із дидактичної точки зору – *це ґрунтовне узагальнення попередніх знань, умінь і навичок дітей, які вони зможуть проявити як сформовані компетенції під час освітньої подорожі.*

Другий етап – робота з маршрутним листом. Основною частиною освітньої подорожі є самостійне дослідження старшими дошкільнятами, яке, нагадаємо, може відбуватися і в віртуальному просторі. Освітня подорож передбачає роботу в групах по 6-7 дітей (можна скористатись ідеями Є. Є. Шулешко щодо соціо-ігрової взаємодії). Кожна група об'єднує дошкільнят за різними критеріями. Групи, отримавши однакові маршрути, можуть використовувати різні предмети для створення свого продукту, але

вирішувати (частково або в повному обсязі) питання, поставлені перед мандрівниками на попередньому обговоренні. Наприкінці подорожі порівняйте з дітьми результати, отримані кожною групою. Чи однакові вони? Чому вийшло по-різному? Погано це чи добре? Чи обов'язково все мало вийти однаково? Змішаний склад груп дає можливість вивчити проблему багатогранно, подивитися на неї з різних точок зору, а в подальшому обговорити різні її аспекти, у дошкільників формується розуміння того, що проблема (завдання) може мати декілька варіантів його вирішення.

Важливо навчити дітей працювати в групі, уміти вислуховувати думку кожного учасника подорожі, пам'ятати, що кожен має право на власне «бачення» проблеми, вчити аргументовано відстоювати свою точку зору, приймати до обговорення абсолютно всі версії та гіпотези, вести пізнавальний діалог (Н. Гавриш, Г. Лопатіна). До маршрутного листа вносяться такі матеріали: ілюстрації, карти, схеми, знаки, моделі, піктограми, фото обкладинок енциклопедій і книг (обов'язково знаходяться в осередку книги), які можуть бути джерелами інформації. Якщо в процесі подорожі з'являються проблемні питання, вихователь, не пропонуючи готової відповіді, вказує на можливі джерела отримання інформації «за межами» освітньої подорожі (взаємодія з батьками).

Третій етап – заключний. Підсумкова частина має назву «захист», так як дітям надається можливість відстояти свою, часто відмінну від інших думку, ґрунтуючись на тих фактах, з якими вони познайомилися під час подорожі, і тих відчуттях, які вони зазнали. Форма проведення «захисту» може бути різноманітною: створення виставок або колекцій, презентація робіт на «стіні, яка говорить» тощо.

Висновок. Головним результатом освітньої подорожі є пробудження дитини до нових знань. У процесі подорожі дошкільники зможуть розширити межі спілкування, оцінити свою готовність до дії в різних нестандартних ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коробкова Е. Н. Образовательное путешествие как педагогический метод [Електронний ресурс] / Е. Н. Коробкова. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dissercat.com/content/obrazovatelnoe-puteshestvie-kak-pedagogicheskii-etod#ixzz3LlWZS1Oq>.
2. Крутій К. Сучасне заняття та освітні ситуації // Дошкільне виховання. – 2016. – №9. – С. 6-10.
3. Крутій К. «Технологія «Стіни, які говорять», або своєчасне перетворення освітнього простору дошкільного навчального закладу [Електронний ресурс] / Катерина Крутій. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: ukrdeti.com.

Кулігіна О. В.,

учитель української мови і літератури,
спеціаліст першої кваліфікаційної категорії,
Маріупольський міський технологічний ліцей,
leka.kuligina@gmail.com

УРОК ЯК ІМЕРСІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Анотація: В статті розглядається методика організації науково-дослідницької діяльності учнів на принципах іммерсійності на уроках української мови і літератури, художественної культури. Створена автором методика включає 7 складових, поетапне введення яких дозволяє створити єдину систему розвитку дитячої одареності. Уроки є прикладом іммерсійної середовища, в якій на практиці реалізується потенціал одареного дитини.

Ключевые слова: науково-дослідницька діяльність, іммерсія, іммерсійне середовище, одареність.

Summary: The article highlights the methodology of pupils scientific-research activity based on immersion principles in the lessons of the Ukrainian language and literature, artistic culture. Methodology originated by the author includes 7 components which being implemented stage by stage allows to create the common system intended to develop gifted children. Lessons are an example of immersion surroundings which realize the potential abilities of the talented child in practice.

Key words: scientific-research activity, immersion, immersion surroundings, natural gifts.

Актуальність. Практика роботи в загальноосвітніх навчальних закладах свідчить, що часто навіть пропозиція написати наукову роботу відлякує учнів, адже вони не знають, а тому і не розуміють сутності науково-дослідницької діяльності. Разом з тим, наукове дослідження вимагає від суб'єктів такої діяльності високого рівня узагальнення, систематизації, об'єктивізації тощо, тобто таких навичок, якими учні ще не володіють з об'єктивних причин: це і вікові особливості, і обсяг знань, визначених шкільною програмою. Мова не про вундеркіндів, а про звичайних середньостатистичних школярів, серед яких ми і намагаємося виявити інтелектуально обдарованих. Отже, постає проблема створення сприятливого середовища, яке б могло зацікавити дитину, надати їй можливість розкритися і реалізуватися як особистості, не відклякнути своєю складністю, а навпаки – мотивувати до науково-дослідницької діяльності.

У процесі роботи над визначеною проблемою автором була розроблена авторська інноваційна методика організації науково-дослідницької діяльності учнів на засадах іммерсійності, яка дозволяє вивести дитячі захоплення на якісно новий рівень світосприйняття.

Поняття «імерсія» походить з латини (*immersio*) та означає «занурення» [5], отже цей метод спрямований на максимальне заглиблення у предмет вивчення.

У лінгводидактиці імерсію розглядають з позицій мовних контактів (В. М. Панькін, А. В. Філіпов), як метод при вивченні іноземних мов у школах США і Європи, зокрема Німеччини (А. В. Бузовський та М. І. Микуляк), у вищій освіті Європи (Н. І. Закордонець), в українських вищих навчальних закладах (С. М. Ситняківська, Н. Ю. Воевутко, О. В. Кулігіна) [6; 7; 8], у науково-дослідницькій діяльності школярів у вітчизняній педагогіці (О. В. Кулігіна) [2]. Таким чином, на сьогодні досліджено сутність і витоки імерсії, зроблено спроби визначити її місце серед методів навчання, запропоновано застосовувати імерсію в організації науково-дослідницької діяльності для розвитку обдарованості школярів. Проте методика створення розвивального імерсійного середовища для науково-дослідницької діяльності потребує детального вивчення і розробки з метою створення інноваційної педагогічної технології.

Мета дослідження полягає у висвітленні методики організації науково-дослідницької діяльності учнів на засадах імерсійності на уроках української мови і літератури.

Сформульована мета потребує розв'язання таких завдань: з'ясувати сутність імерсії як методу навчання і значення імерсійного середовища в організації науково-дослідницької діяльності учнів; проаналізувати практичне застосування методу імерсії в організації науково-дослідницької діяльності учнів на уроках української мови і літератури, художньої культури; визначити результативність застосування методики.

Методика складалася протягом 8 років і пройшла апробацію на 5 науково-практичних конференціях різного рівня, підтверджена 8 науковими статтями.

Основна частина. У світовій педагогіці імерсія як метод навчання набула поширення в лінгводидактиці. Проведене нами дослідження вітчизняних і зарубіжних педагогічних праць [6; 7; 8] дозволило зробити висновок, що сутність методу імерсії полягає в тривалому зануренні учнів в іншомовне середовище при виключенні або незначному використанні рідної мови. Викладання мови через створюваний нею навчальний контент для немовних дисциплін є підходом, що зміщує акцент з мови як змісту курсу до мови як засобу навчання, і дає можливість використовувати мову в реальному функціонуванні для виконання реальних завдань.

Таким чином, характерною особливістю імерсії є психологічний прийом, в основі якого лежить свідомо підміна, перенаправлення зусиль: перенесення уваги з основного предмета вивчення, який відлякує своєю складністю, на інший, можливо, не такий «небезпечний». У такий спосіб основний предмет

вивчення перетворюється на інструмент навчання, а саме навчальне середовище стає імерсійним.

Отже, ключовим фактором навчання на засадах імерсійності є створення імерсійного середовища – такого навчального середовища, яке, зосереджуючи зусилля учня на одній дисципліні, змушує використовувати іншу дисципліну не в якості предмета вивчення, а в якості інструментарію, що дозволяє оволодівати на практиці комплексними видами діяльності.

У попередніх дослідженнях ми дійшли висновку, що імерсія – це такий метод організації науково-дослідницької діяльності, при якому матеріал вивчення перетворюється на навчальне середовище [2]. А отже:

імерсія в організації науково-дослідницької діяльності учнів – це такий метод, який використовує матеріал наукового вивчення як навчальне середовище, а методи і прийоми наукового дослідження стають інструментом навчання;

імерсійне середовище в організації науково-дослідницької діяльності учнів – це сфера інтересів дитини, в яка зазнає наукового вивчення.

Таким чином, за рахунок зацікавленості дитини предметом вивчення знімається психологічний бар'єр «складності» наукової діяльності, одночасно з дослідженням обраної теми учень засвоює методи і прийоми наукового мислення на практиці.

Завдання педагога при організації науково-дослідницької діяльності на засадах імерсії: 1) зорієнтуватися у вподобаннях дитини – визначити потенційне імерсійне середовище; 2) спрямувати інтереси школяра у продуктивне річище – мотивувати до наукового пошуку в обраній сфері; 3) ненав'язливо ввести у сферу зацікавлень дитини елементи наукового дослідження, поступово структуруючи і систематизуючи матеріал.

Імерсія як провідний метод організації науково-дослідницької діяльності учнів з мови, літератури, художньої культури застосовується автором статті в Маріупольському міському технологічному ліцеї [2].

Методика має 7 складових, які впроваджуються поетапно і поступово створюють єдину методичну систему розвитку дитячої обдарованості на засадах імерсійності.

Перша складова – середовище. Учитель досліджує сферу інтересів дітей або створює її власноруч. Уроки української мови і літератури можна перетворити на імерсійне середовище для науково-дослідницької діяльності, якщо привернути увагу учнів до цікавої інформації та залучити до її наукового дослідження протягом уроку.

Друга складова – атмосфера сприяння. Залучення учнів до створеної (або існуючої) сфери діяльності шляхом створення доброзичливої атмосфери і мотивації успішності.

Третя складова – апробація. Практична діяльність дітей у створеному середовищі з метою виявлення здібних і здатних до подальшого розвитку в цьому напрямку. Презентація досягнень серед «співучасників» – дітей, залучених до досліджуваної сфери інтересів. Наприклад, презентація учнівських досліджень та творчих доробок (проектів).

Четверта складова – наукове зростання. Поступове нарощування методом «варіаційних наближень» [6] науково-дослідницького компонента в загальному полі предметної діяльності всіх залучених учнів. На уроці учитель може проводити колективні практикуми (інтерактивні вправи-дослідження), на яких відбувається демонстрація процесу наукового дослідження, та заняття в ліцейській літній школі МАН [3].

П'ята складова – відбір. Зосередження уваги на обраних учнях і залучення їх до предметної науково-дослідницької діяльності – написання науково-дослідницької роботи за конкретною темою.

Шоста складова – прорив. Підготовка до контрольної роботи і участь у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів – членів МАН України. Головним завданням учителя на цьому етапі є підтримка мотивації учня – його зацікавленості предметом вивчення і бажання донести результати своєї роботи до широкої аудиторії, довести свою точку зору на порушену проблему.

Сьома складова – популярність. Уведення дитини у світовий науковий і літературний простір. Протягом роботи над дослідженням, а також після захисту на конкурсі учитель має надати дітям можливість взяти участь в університетських, всеукраїнських і міжнародних конференціях, опублікувати результати своїх досліджень у збірках наукових праць, надрукувати збірки своїх творів, створити власний ресурс у мережі Інтернет, щоб презентувати свою творчість. Учитель має посприяти освітленню досягнень дітей у засобах масової інформації (у пресі, на телебаченні, у мережі Інтернет). Так, роботи ліцеїстів були представлені як на конференціях МАН, так і на науково-практичних конференціях МДУ та інших університетів України, а також публікуються в університетських наукових збірниках [1; 4].

Висновок. Імерсія в організації науково-дослідницької діяльності учнів – це такий метод, який використовує матеріал наукового вивчення як навчальне середовище, а методи і прийоми наукового дослідження стають інструментом навчання. Імерсійне середовище в організації науково-дослідницької діяльності учнів – це сфера інтересів дитини, в яка зазнає наукового вивчення. Введення науково-дослідницького компонента у середовище інтересів дитини має на меті навчити учня основам наукового мислення у практичній діяльності. Створена автором інноваційна методика організації науково-дослідницької діяльності

учнів включає 7 складових, які впроваджуються поетапно і поступово створюють єдину методичну систему розвитку дитячої обдарованості на засадах імерсійності. Уроки української мови і літератури, художньої культури є дієвими прикладами імерсійного середовища, в якому практично реалізується потенціал обдарованої дитини.

Подальші розвідки будуть скеровані на розробку комплексної системи методів і прийомів імерсійної організації науково-дослідницької діяльності учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Калинюк А.П., Кулігіна О.В. Жанрово-стильова своєрідність рок-музики міста Маріуполя ХХІ століття / А.П.Калинюк. О.В.Кулігіна // Інформація та культура в забезпеченні сталого розвитку людства: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., Маріуполь, 09 листопада 2016 р. / Маріупольський державний університет; за заг. ред. Г.І.Батичко. – Маріуполь: МДУ, 2016. – 220 с. – С. 104-107.

2. Кулігіна О. В. Імерсія як метод організації науково-дослідницької діяльності учнів / О. В. Кулігіна // Розвиток обдарованості дітей в умовах інноваційного освітнього простору: матеріали III-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції, 23-24 лютого 2017 р., м. Івано-Франківськ. – К.: Інститут обдарованої дитини, 2017. – 218 с. – С. 156-163.

3. Кулігіна О. В Організація роботи літньої школи для інтелектуально обдарованих дітей / О. В. Кулігіна // Методичний вісник. – № 4. – Маріуполь: МНМЦ, 2015. – 107 с. – С. 53-56.

4. Перекладацькі студії в галузі новогрецької і української термінології: Збірник матеріалів науково-практичної конференції (24 квітня 2015 р.) / За заг. ред. Н.Ю.Воевутко. – Маріуполь: МДУ, 2015. – 220 с.

5. Словник іншомовних слів [Електронний ресурс] / за редакцією О. С. Мельничука: 1-е видання. – К.: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ) АН УРСР, 1974. – 776 с. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/42/53382/282815.html>

6. Ситняківська С. М. Деякі аспекти впровадження активних методів білінгвального навчання при підготовці магістрів із соціальної педагогіки [Електронний ресурс] / С.М. Ситняківська // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні та психологічні науки. – 2013. – № 1. – С. 257-268. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_ppn_2013_1_29.

7. Lyster, R. (1998) Immersion pedagogy and implications for language teaching. In J. Cenoz and F. Genesee (eds.), *Beyond Bilingualism: Multilingualism and Multilingual Education*. Clevedon, UK: Multilingual Matters, pp. 64–95.

8. Voyevutko N., Kuligina O. Methods of using immersion teaching Modern Greek language in a higher education / Natalya Voyevutko, Olena Kuligina // *Advanced Education: Scientific Edition*. – Issue 5. – Kyiv: National Technical University of Ukraine «Kyiv Politechnic Institute». – 2016. – PP. 73-79.

Кухарська Т. А.,
*Тернопільський обласний
центр еколого-натуралістичної
творчості учнівської молоді*

**СИСТЕМА РОБОТИ З МОЛОДИМИ ПЕДАГОГАМИ
В ПОЗАШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ
(З ДОСВІДУ РОБОТИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ
ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ)**

*Професійна компетентність, професійна адаптація, наставництво,
нетрадиційні форми роботи, Школа молодого педагога.*

*Молодий спеціаліст стає хорошим учителем,
перш за все, дякуючи обстановці творчої праці
педагогічного й учнівського колективів.*

В. Сухомлинський

В сучасному суспільстві, на превеликий жаль, професія педагога втрачає престижність. Як результат – поряд з молодими людьми, які мріють про працю вчителя, в освіту приходять випадкові вчителі. Сучасній освіті необхідні педагоги-професіонали, які можуть навчатися, вдосконалюватися і розвиватися.

Тому в роботі будь-якого педагогічного колективу дуже важливою є розробка ефективної системи роботи з молодими педагогами, яка б сприяла професійному становленню педагогів-початківців і бажанню їх працювати в навчальних закладах.

Кожен молодий педагог, починаючи свою працю в навчальному закладі, мріє про професійні успіхи, нагороди, вдячних успішних учнів та захоплення колег. Тож великі розчарування чекатимуть їх у разі, якщо щось не вдасться. Запобігти таким проблемам покликані адміністрація закладу, методична служба, старші досвідчені колеги, весь педагогічний колектив.

Успішна педагогічна діяльність молодого педагога залежить не лише від його підготовки у педагогічному ВНЗ та якостей особистості, а й від того, в який колектив він потрапить, яку допомогу йому нададуть старші досвідчені педагоги для розвитку здібностей та нахилів.

«Справжнім учителем-вихователем можна стати після кількох років роботи в хорошому творчому педагогічному колективі», – писав А. С. Макаренко.

Перше спілкування з потенційним педагогом навчального закладу необхідно розпочинати з переконанням про те, що кожна особистість є талановитою, розумною, творчою. Таке ставлення до молодого педагога

допоможе зняти напругу, цілком природний страх та побоювання, а також сприятиме налагодженню контакту [4].

Найбільш важливим фактором для успішного початку кар'єри педагога є період адаптації. І те, наскільки успішно він пройде, залежить від характеру допомоги адміністрації навчального закладу, старших колег, всього педагогічного колективу.

Як правило, випускники педагогічних навчальних закладів отримують достатню фахову підготовку, проте, їм не вистачає досвіду в питаннях ведення документації, організації роботи дитячого колективу, методичної роботи. І завданням колег по роботі – допомогти усунути прогалини в знаннях, навчити працювати з дітьми, розвинути бажання самовдосконалюватись і навчатись.

Існує проблема підготовки кадрів для позашкільних навчальних закладів, оскільки основна частина ВНЗ, як от Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вводить курс на один семестр для ознайомлення з системою роботи позашкільної освіти в Україні. Проте, це дає змогу познайомити студентів з роботою ПНЗ м. Тернополя, провести практичні роботи на базі найбільших навчальних закладів.

Уже декілька років студенти хіміко-біологічного факультету ТНПУ проходять педагогічну практику в ТОЦЕНТУМ. Деякі з них повертаються на роботу в заклад. Така система співпраці ПНЗ із педагогічними навчальними закладами дозволяє сформувати у майбутніх педагогів уявлення про роботу позашкілля.

Найбільше молодим керівникам гуртків у роботі допомагають участь в педрадах, методичних радах, метод об'єднаннях (їх в закладі працює чотири), ділові ігри, Школа молодого педагога, спілкування з колегами, консультації наставників, відвідування занять досвідчених педагогів.

В Тернопільському центрі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді працює система наставництва. До неї залучаємо досвідчених педагогів, які є учасниками та переможцями обласних і всеукраїнських конкурсів, організаторами семінарів, конференцій та інших методичних заходів. За кожним молодим педагогом закріплений наставник.

Спілкування молодого педагога з наставником розпочинається з екскурсії закладом, ознайомлення з планом роботи, ознайомчої бесіди, в ході якої досвідчений педагог намагається виявити рівень знань педагога, його бачення подальшої роботи. Особливо цінним матеріалом для ознайомлення з закладом є методичні доробки педагогів, матеріали з досвіду роботи.

Важливим чинником формування хорошого педагога є самоосвіта. Скерувати цей процес в потрібному руслі – важлива задача педагога-наставника та адміністрації закладу [6].

Система наставництва є корисною і для педагогів-наставників. Процес навчання молодого педагога заставляє досвідченого колегу працювати над

самовдосконаленням, навчатися нових педагогічних технологій, освоювати ІКТ – тобто, «триматися на плаву».

В ТОЦЕНТУМ уже багато років працює Школа молодого педагога. Тішить те, що за останні 12 років не було жодного року, коли в ній навчалось менше трьох педагогів. Тобто, заклад поповнюється молодими талановитими кадрами. Керівником Школи є завідувач відділу методичної роботи Каменярьська Л.Р., яка складає план роботи Школи, відповідає за реалізацію запланованих заходів, відвідує разом з наставниками заняття та виховні заходи, проводить їх аналіз.

В 2016-2017 н.р. в Школі молодого педагога займався 3 молодих фахівця: Батюх Наталія Григорівна (наставник Каменярьська Лілія Ростиславівна, завідувач відділу методичної роботи), Демків Уляна Ярославівна (наставник Кухарська Тетяна Анатоліївна, заступник директора з навчальної роботи), Пришляк Ігор Ярославович (наставник Березіцька Мирослава Мирославівна, методист).

Мета роботи Школи молодого педагога – сприяння підвищенню фахового рівня, розвитку творчого потенціалу педагога, удосконаленню майстерності, озброєнню новітніми знаннями, методикою та технологією навчання.

Протягом навчального року в Школі проводять різноманітні теоретичні та практичні заняття, заняття-семінари, наради, круглі столи, заняття-вітальні, тренінги, презентації.

Тематика занять спрямована на навчання молодого педагога складання календарно-тематичних планів, ведення журналів гурткової роботи, написання конспектів заняття відповідно до сучасних вимог, написання сценаріїв виховних заходів, здійснення виховання молодого покоління, особливості патріотичного виховання засобами еколого-натуралістичної освіти [7].

Важливим питанням роботи Школи є вивчення нормативних документів, які регламентують діяльність позашкільного навчального закладу – наказів і листів Міністерства освіти і науки України, Національного еколого-натуралістичного центру, управління освіти і науки Тернопільської ОДА.

Як правило, на рік заплановано 4 заняття Школи молодого педагога, підготовкою яких займається керівник Школи і педагоги-наставники. Окрім того, відбуваються нестандартні заняття у вигляді педагогічних віталень, нарад, участь педагогів у семінарах, конференціях, виставках методичних доробок, Декаді методичної роботи та Тижні педагогічної майстерності, які традиційно проходять в листопаді та березні відповідно.

Ефективною формою роботи є відвідування занять. Молодий фахівець відвідує не лише заняття наставника, а й заняття інших досвідчених педагогів, має можливість брати участь у моделюванні занять, практикуватися в складанні компетентнісних завдань. Відвідування занять молодих педагогів наставниками та колегами по роботі дозволяє проаналізувати хід заняття, відмітити в тактовній формі помилки, проблеми, намітити шляхи їх вирішення.

Дієвою формою роботи є консультації. Молоді педагоги заздалегідь готують питання, які виникають в процесі роботи і у визначений день раз на тиждень (понеділок) проводимо так звані консультаційні наради. Ця форма роботи дозволяє вирішити робочі питання, як от поточного планування навчально-виховного процесу, підготовки конспектів, розробка дидактичного матеріалу, використання ТЗН на заняттях гуртка, проведення дослідницької роботи та оформлення її результатів, підготовка до конкурсів та акцій.

Особлива увага приділяється роботі над методичною проблемою, яку педагоги опрацьовують в рамках науково-методичної теми закладу на 2013-2017 р.р «Впровадження народознавчого аспекту в еколого-натуралістичну творчість та його вплив на формування особистості школяра».

Ефективною формою роботи в Школі молодого педагога є ділові ігри. Їх застосування, а також обговорення ситуацій, проблем дає змогу запобігти їм в процесі роботи.

Проблемним питанням для ПНЗ залишається робота з батьками, оскільки з значно меншим бажанням вони відвідують позашкільний заклад, аніж школу. Тому однією з запропонованих молодим педагогам форм роботи є відвідування батьківських зборів в школі, знайомство з батьками, проведення масових заходів із залученням батьків.

Щороку на закінчення навчального року (у травні) проводяться творчі звіти молодих педагогів «Мої педагогічні досягнення».

Така система роботи, яка започаткована в Тернопільському обласному центрі еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, є доречною та ефективною. Про це говорять успішні досягнення наших молодих педагогів. Так, молоді педагоги Шум'як Наталія Романівна та Божко Ольга Ярославівна у 2014 році стали переможцями щорічного обласного конкурсу «Керівник гуртків еколого-натуралістичного напрямку», отримавши дипломи I та III ступеня відповідно, у 2015 році Гевко Галина Ярославівна стала переможцем вищезгаданого конкурсу (Диплом I ступеня), а у 2016 році Шум'як Наталія Романівна (четвертий рік роботи) стала переможцем обласного етапу Всеукраїнського конкурсу майстерності педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів «Джерело творчості» в номінації «Керівник біологічного гуртка» та у вересні 2016 року здобула I місце у Всеукраїнському етапі.

Успішно залучають молоді педагоги до участі в конкурсах і своїх вихованців. Так, їх гуртківці неодноразово ставали переможцями Обласного зльоту юних натуралістів, Зльоту юних дослідників природи, обласного конкурсу «Замість ялинки – зимовий букет», Всеукраїнського форуму учнівської і студентської молоді «Дотик природи», всеукраїнської новорічно-різдвяної виставки «Новорічна композиція», всеукраїнської виставки-конкурсу «Український сувенір» та ін.

Отже, найголовнішим чинником становлення молодого педагога є період адаптації в навчальному закладі. І завдання адміністрації закладу, педагога-наставника та старших колег не допустити сумнівів у правильності вибору життєвого шляху, не дати втратити можливість формування повноцінного обдарованого педагога і його творчого зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту».
1. Закон України «Про позашкільну освіту».
2. Гулинюк В.В. Науково-методична робота з педагогічними кадрами. – Кам'янець-Подільський. 2005.
3. Ключко О.А. Секрет педагогічного становлення молодих вчителів.
4. Литвиненко Н. Робота наставника з молодими вчителями//сайт Освіта.ua <http://osvita.ua/school/method/795/>
5. Маценко Ж. Феномен Лідерства // Завуч. – 2012. - № 1. с. 21-22.
6. Методика організації роботи з молодими вчителями. З досвіду роботи заступника директора з навчально-виховної роботи Бабанської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів Уманської районної ради Черкаської області Степової Надії Володимирівни (<https://docs.google.com/document/d/1Dwbf13hX-ylXNNUmCIKJxT6wBgAJDxFnfzJfE0LHipY/edit>).
7. Організація роботи з молодими вчителями (за матеріалами науково-методичного Інтернет-семінару «Сучасний шкільний методичний кабінет – центр інформаційно-методичного забезпечення зростання педагогічної майстерності вчителів») – Черкаси, 2011.

Латиш Н. М.,

Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України,
м. Київ

creativity.psylab@gmail.com

АКТИВІЗАЦІЯ КОНСТРУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ МОЛОДШОЇ ШКОЛИ

В статті представлена характеристика творчого конструювання і методичні засоби активізації конструктивного мислення дітей молодшого шкільного віку на основі творчого тренінгу КАРУС.

Ключевые слова: *творчество, конструктивное мышление, аналогизирование, комбинирование, реконструирование.*

The article presents characteristic of creative constructing and methodic means of junior school pupils' constructive thinking intensification on the bases of creative training KARUS.

Keywords: *creation, constructive thinking, analogizing, combining, reconstructing.*

Проблема дитячої творчості, природи її виникнення та розвитку протягом тривалого часу є предметом досліджень багатьох учених. Існує низка досліджень, здійснених відомими вітчизняними та зарубіжними психологами, присвячених проблемам творчої діяльності (Л. С. Виготський, В. В. Давидов, Л. Б. Єрмолаєва-Томіна, В. Т. Кудрявцев, О. І. Кульчицька, Н. С. Лейтес, А. М. Матюшкін, В. О. Моляко, Н. Ф. Тализіна та ін.), в яких зазначається, що творчі здібності яскраво проявляються вже в дитячому віці, а розвиток творчої особистості відбувається саме в процесі творчої діяльності індивіда.

Розглядаючи проблему формування творчо розвиненої особистості, готової до виконання певної діяльності (учбової, професійної) науковцями відзначається роль знань, умінь, навичок, систематичне включення творчого компоненту в процес учбової діяльності, яка є провідною в молодшому шкільному віці, адже привнесення саме творчого компоненту в навчальний процес активізує в учнів даного віку мотиваційний, мисленнєвий компонент, сприяє виникненню інтересу до виконуваної діяльності, забезпечує реалізацію їх творчого потенціалу, що, в свою чергу, забезпечує ефективне засвоєння навчального матеріалу.

Конструювання є важливим засобом розвитку творчих здібностей дітей, водночас є основою, на якій будується розвиток творчої особистості. Конструювання відноситься до продуктивної дитячої діяльності, створення конструкції, як продукту діяльності, тісно пов'язано з розвитком процесів пізнання (сприймання, наочно-дієвого та наочно-образного мислення) і є дієвим засобом психічного розвитку дітей.

Разом з тим, як зазначає І. М. Біла, навчання дітей конструювати повинно поєднуватись із завданнями, що сприяють формуванню предметних, ігрових дій, в ході яких відбувається ознайомлення з структурною, функціональною стороною предметного світу. Навчання спостережливості, споглядання, вивчення предмета, його аналіз, прогнозування майбутнього результату спрямовані на формування у дитини основ продуктивної конструкторської діяльності [10].

Навчання як цілеспрямований, науково обґрунтований і методично забезпечений процес, метою якого є формування готовності дитини до відповідної діяльності, розглядається як універсальна умова, що поєднує в собі об'єктивні та суб'єктивні умови. Об'єктивні умови передбачають створення творчої атмосфери в класі, що знаходить своє вираження в доброзичливому й уважному ставленні однолітків та дорослих до творчих проявів дитини; наявності матеріальної бази, яка дає можливість дітям практично реалізувати творчі завдання відповідно до їх ідей та задумів тощо. До суб'єктивних умов відносять, перш за все, психологічну готовність дитини до творчої діяльності, тобто сформованість системи психічних процесів і утворень, які в своїй

сукупності забезпечують їй можливість у більшій чи меншій мірі вирішувати завдання, що виникають на кожному етапі зазначеної діяльності.

Творчість завжди пов'язана з внесенням в діяльність елементів нового, зі створенням суб'єктивного нового продукту діяльності, проте важливим елементом розвитку творчих здібностей є наявність певних знань, орієнтирів і т.п. Тому вагоме значення у розвитку конструктивної діяльності молодших школярів мають такі прийоми навчання як зразок, визначення та наочна демонстрація прийомів побудови і т.п. Розв'язання учнями творчих задач на конструювання є ефективним засобом розвитку творчого мислення та підготовки до творчого конструювання.

Перспективним, як ми вже зазначали, у вивченні процесів мисленнєвої творчої діяльності та оптимізації творчого процесу, є стратегіальний підхід (В. О. Моляко) [9]. Ключові положення цього підходу розроблено на матеріалі конструкторської діяльності. Свій практичний аспект вони здобули в методичній системі творчого тренінгу КАРУС. Як зазначає вчений, готовність до творчості, до прийняття рішень в нестандартних умовах досягається різними педагогічними засобами, в тому числі застосуванням так званого творчого тренінгу. Такий тренінг передбачає підготовку до подолання нешаблонних ускладнень, до різноманітних непередбачених перешкод, зрештою й до екстремальних умов, за яких доводиться виконувати ту чи іншу діяльність. Крім того, здійснення тренінгу саме на матеріалі творчих задач, із застосуванням відповідних методичних прийомів в доступних формах для школярів певного віку, завжди буде сприяти підвищенню інтересу до навчання, формуванню стійких мотивів в їх пізнавальній діяльності, що позитивно вплине й на наступну професійну діяльність, якою б вона не була. Тренінг також певною мірою сприятиме формуванню дійсно творчої особистості, яка може віднаходити вирішення різноманітних задач в більш широкому діапазоні, ніж при навчанні з недостатньою насиченістю творчими проблемами.

Даний підхід ефективно реалізовано також іншими науковцями в різних видах творчої діяльності та на різних вікових рівнях як для вивчення специфіки творчої діяльності, так і для оптимізації творчого процесу, починаючи з дошкільного віку та закінчуючи дослідженнями творчої діяльності професійних працівників (роботи Л.В. Березової, І. М. Білої, Н. А. Ваганової, Ю. А. Гулько, Н.В. Медведєвої, Л. А. Мойсеєнко, С. М. Симоненко, Т. М. Третьак, та ін. [10]).

Основна сутність стратегії як оригінального психічного утворення, як вважає В.О. Моляко, полягає, насамперед, «в готовності до творчої діяльності, в наявності у конкретного суб'єкта комплексу умінь і здібностей до здійснення її взагалі, чи певних її видів, зокрема» [9].

У нашій роботі ми розглядаємо стратегії як мисленнєві дії, які спрямовані на пошук та розробку конструктивного задуму і підпорядковують різнопланові індивідуальні переваги, уміння та навички.

Ми вважаємо, що рівень сформованості конструктивного мислення молодших школярів обумовлений функціонуванням мисленнєвих стратегіальних тенденцій та відіграє значну роль у процесі формування конструктивного задуму. Таким чином, у нашому дослідженні, відповідно до специфіки конструктивної діяльності, обумовленої віковими особливостями (молодший шкільний вік), стратегіальні тенденції – провідні мисленнєві дії учня, спрямовані на аналіз умови задачі, формування та реалізацію конструктивного задуму суб'єктом.

У стислому виді стратегіальні тенденції можна охарактеризувати наступним чином:

стратегіальна тенденція аналогізування – визначається як мисленнєві дії, що пов'язані з пошуком різного роду схожості. Це побудова конструкції, коли форми виступають аналогами як структур (створення конструкції, аналогічної за структурою) так і побудова конструкції, коли форми стають динамічними орієнтирами (створення аналога за функціональними ознаками);

стратегіальна тенденція комбінування – визначається нами як використання та поєднання структурних і функціональних ознак різноманітних об'єктів та механізмів для побудови нової конструкції. Це може бути у найпростішому варіанті об'єднання елементів конструктора або поєднання декількох конструкцій єдиною ідеєю;

стратегіальна тенденція реконструювання – це побудова конструкції з акцентом зробити щось незвичне, неіснуюче, чи зробити навпаки. Це побудова конструкції незвичної форми із незвичними функціональними можливостями.

Як відомо, засоби активізації творчого мислення повинні, з одного боку, спиратись на наявну суму знань у певній галузі, а з іншого – формувати зацікавленість та інтерес до творчого пошукового процесу. В процесі тренінгу повинна сформуватись саме психологічна готовність до розв'язання творчих задач, повинні формуватись стратегії творчої діяльності. Основним навчаючим впливом в процесі творчого тренінгу є система творчих задач. Задачі повинні відповідати певним вимогам, зокрема, бути винахідницькими як за предметним змістом, так і по своїй психологічній суті, тобто, вони повинні передбачати самостійну постановку, виокремлення задачі з невизначеної проблемної ситуації, а також передбачати поліваріантність.

У своєму дослідженні ми використали розроблені нами методичні засоби «Творче конструювання», що містять модифікований варіант тренінгу КАРУС.

Розроблений нами комплекс розвивальних вправ «Творче конструювання» розрахований для учнів початкової школи та включає теоретичну та практичну частину. Теоретична частина полягає в ознайомленні із сутністю аналогізування, комбінування, реконструювання. Для більш ефективного розуміння того, як проявляються означені мисленнєві дії в процесі творчої діяльності, учням були запропоновані наочні зображення із використанням

відповідних стратегіальних тенденцій. Практична частина передбачала розв'язування молодшими школярами задач на аналогізування, конструювання, реконструювання. Кожен учень розв'язував по три серії задач (всього 15 задач) у спеціально створеному режимі у співпраці з експериментатором. Враховуючи вік учнів, деякі завдання проводились в ігровій формі, що викликало у них живий інтерес до діяльності, сприяло розвитку уяви та активізації фантазії. Також використовувались підказки, орієнтовні запитання, ілюстрації.

Реалізація завдання розвитку конструктивного мислення вимагала систематичної індивідуальної роботи з кожним учнем, учасників цього (формульовального) етапу експерименту. Робота була спрямована на позитивні зміни мислительних стратегіальних тенденцій в учнів у процесі конструювання.

Як основну модель у формульовальній частині експерименту нами було обрано процес розв'язування задач на аналогізування, комбінування та реконструювання, де учень виступає активним суб'єктом діяльності, яка регулюється експериментатором. Тобто учень виступав діючою особою, що активно працювала над розв'язуванням задач на конструювання під певним керівництвом і в певних умовах.

Щоб забезпечити оптимальні умови організації процесу розв'язування у формульовальній частині експерименту, нашим завданням було включити кожного учня в такого роду мисленнєву діяльність, що викликала б у нього інтерес, зацікавленість, а отже активність і через неї вдосконалювати процес розв'язування конструктивної задачі на всіх його етапах.

Систематичне розв'язування цих спеціально розроблених розвивальних завдань передбачає формування у молодших школярів таких мисленнєвих прийомів як аналогізування, комбінування, реконструювання та сприяє розвитку конструктивного мислення молодших школярів(більш детально про творчий тренінг див. [7]).

ЛІТЕРАТУРА

1. *Березова Л. В.* Трансформація стратегій розв'язування студентами конструктивно-технічних задач в ускладнених умовах : дис.... канд. психол. наук : 19.00.01 / Людмила Василівна Березова. –Київ, 2017.
2. *Богоявленская Д. Б.* Психология творческих способностей : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М. : Изд. центр «Академия», 2002. – 320 с.
3. *Брушлинский А. В.* Субъект: мышление, учение, воображение : избр. психол. труды / А. В. Брушлинский. – [2-е изд.] – М.-Воронеж: «МОДЭК», 2003. – 408 с.
4. *Выготский . С.* Психология развития человека / Л. С. Выготский. – М. : Изд. Смысл; изд. Эксмо, 2003. – 1136 с.
5. *Дружинин В. Н.* Психология общих способностей / В.Н. Дружинин. – СПб. : Питер, 2002. – 368 с. : ил. – (Серия «Мастера психологии»).
6. *Кульчицкая Е. И.* Сирень одаренности в саду творчества / Е. И. Кульчицкая, В. А. Моляко. – Житомир :Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – 316 с.\

7. Латиш Н. М. Особливості конструктивного мислення учнів молодшого шкільного віку в процесі розв'язування творчих геометричних задач : дис....канд.психол. наук:19.00.07 / Латиш Наталія Михайлівна. – Київ, 2013.

8. Матюшкин А. М. Мышление, обучение, творчество / А. М. Матюшкин. – М. : Изд. Московского психолого-социального института; Воронеж : Изд. НПО «МОДЭК», 2003. – 720 с. – (Серия «Психологи России»).

9. Моляко В. А. Творческая конструкторология (пролегомены) / В. А. Моляко. – К. : «Освіта України», 2007. – 388 с.

10. Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко / За заг. ред. В. О. Моляко. – К.: «Освіта України», 2008. – 702 с.

Лозова Н. Г.,

*Прилуцький гуманітарно-педагогічний
коледж ім. І. Я. Франка*

Лозовий В. Б.,

*Прилуцька загальноосвітня школа І–ІІІ ст. № 12
м. Прилуки, white_angel@tim.ua*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В статье рассматривается научно-исследовательская деятельность студентов как фактор формирования квалифицированного специалиста, ее основные этапы, а так же взаимосвязь научно-исследовательской деятельности с информационно-образовательным пространством.

Ключевые слова: научно-исследовательская деятельность, научный метод, образовательная среда, информационно-образовательное пространство.

The article examines the research activities of students as a factor in the formation of a qualified specialist, the main stages of the research activities, as well as the relationship between research activities and the information and educational space.

Key words: scientific research, scientific method, educational medium, information and educational space.

На сучасному етапі розвитку системи вищої освіти науково-дослідницька діяльність студентів набуває особливої значущості й стає одним із важливих складників професійної підготовки майбутнього фахівця.

Після прийняття Закону України «Про вищу освіту» змінюється значення науково-дослідницької діяльності у вищих навчальних закладах, значущішою стає роль досліджень у підготовці майбутніх фахівців, тобто на зміну знаннєвій парадигмі приходить пізнавальна [5].

Проблеми формування дослідницьких умінь у молодих науковців висвітлено в працях С. Гончаренка, А. Кушнірук, Д. Пойя, В. Прошкіна, С. Ракова, О. Скафи, В. Шахова та інших [2, с. 28–39].

Щоб вичерпно осягнути значення термінопонять *дослідження*, *дослідницький метод*, *науково-дослідницька діяльність* звернемося до їх трактування в науковій літературі, лексикографічних та термінографічних працях.

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» (2009) значення термінопоняття *дослідження* передає в такий спосіб: 1) процес ретельного наукового розгляду з метою пізнання, виявлення чогось; 2) наукова праця, в якій досліджується яке-небудь питання [3, с. 242].

Запропонована дефініція засвідчує, що термінопоняття *дослідження* відбиває пошукові когнітивні процеси й тісно пов'язане з термінопоняттям *наука*, яке «Філософський словник» (1986) визначає як особливий вид пізнавальної діяльності, спрямованої на вироблення системно організованих, об'єктивних і обґрунтованих знань про світ. Наука здатна виходити за межі конкретного історичного етапу й відкривати для людства нові предметні світи, котрі можуть стати об'єктом практичного засвоєння лише на наступних етапах розвитку цивілізації [9, с. 282].

Сьогодні, за словами І. В. Фролової, вже глибоко досліджені різні аспекти організації та здійснення науково-дослідної діяльності, зокрема методології та методики наукової роботи (З. Комарова, К. Добросельський, Ф. Орєхов); взаємозв'язку навчальної та науково-дослідної роботи (І. Іващенко); керівництва науковою роботою студентів (Д. Цхакай); формування дослідницьких умінь у майбутніх фахівців (Н. Амеліна, П. Горкуненко, В. Литовченко) тощо [10].

Так, О. Г. Ярошенко стверджує, що науково-дослідницька діяльність є важливим компонентом навчального процесу, органічним складником освіти, базовим елементом і рушійною силою її розвитку [12, с. 24]. На думку дослідниці, науково-дослідницька діяльність забезпечує відтворення науково-педагогічного потенціалу вищої кваліфікації та трансформацію науково-технічних знань. Вона переконана, що саме на науково-дослідницьку діяльність покладено не лише функцію вироблення нового знання, а й підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності [12, с. 25].

Ю. І. Беляєв визначає науково-дослідницьку роботу студентів як діяльність, пов'язану з пошуком відповіді на творчу, дослідницьку задачу із заздалегідь невідомим рішенням. Вона, на думку дослідника, включає у себе такі етапи: постановку проблеми; вивчення теорії, що присвячена означеній проблематиці; добір методик дослідження і практичне оволодіння ними; пошук необхідного матеріалу, його аналіз та узагальнення; власні висновки [1, с. 189].

Науково-дослідницька діяльність, на переконання І. В. Фролової, складається з таких компонентів: суб'єкт, об'єкт, предмет, мета, засоби, результат (продукт) діяльності. Одним із суб'єктів науково-дослідницької

діяльності, за її словами, є науково-педагогічний працівник, умотивований на проведення власних наукових досліджень та керівництво дослідженнями студентів. Об'єктами науково-дослідницької діяльності науково-педагогічного працівника можуть бути освітній процес у навчальному закладі, професійна підготовка студентів, наукові дослідження різного ступеня новизни з тієї галузі знань, фахівцем якої він є. Предмет є звуженою, спеціалізованою частиною об'єкта, на вивчення якої викладач спрямовує студента. Мета – запланований, прогнозований результат наукового пошуку. Результат науково-дослідницької діяльності може бути найрізноманітнішим (від теоретичного аналізу наукових джерел із подальшою публікацією статті до підготовки й захисту кваліфікаційних робіт) [10].

Слідом за О. Г. Ярошенко, вважаємо, що в організації науково-дослідницької діяльності студентів варто виокремлювати такі етапи:

1. Вибір теми дослідження. Важливою вимогою до вибору теми дослідження є її перспективність або стабільність: дослідник має усвідомлювати тенденції розвитку явищ і процесів, які він збирається вивчати. Перспективність визначає параметри для вибору об'єкта дослідження, добору відповідних методів, а також характеристики умов, для яких буде здійснюватися впровадження результатів наукової роботи.

Обрана студентом тема, безперечно, повинна відповідати профілю навчання. Важливу роль при виборі теми студентом відіграє ступінь її відповідності тематичній спрямованості наукового керівника. Наприклад, тему студент розробляє під керівництвом викладача, отже, він зможе отримати кваліфіковану допомогу у тому разі, якщо цей викладач протягом певного часу проводив дослідження в цій галузі.

2. Самостійний добір наукових джерел (монографій, статей, матеріалів конференцій, авторефератів, дисертацій тощо), офіційних документів, законодавчих актів, лексикографічних праць з теми дослідження та опрацювання їх.

3. Уточнення теми майбутньої науково-дослідницької роботи і складання її змісту. При складанні змісту перш за все необхідно обґрунтувати тему, визначити її актуальність, новизну, поставити мету, розробити завдання тощо.

4. Формулювання завдань, які потрібно розв'язати в процесі роботи. Бажано, щоб зміст відповідав поставленим питанням.

6. Визначення методології дослідження. У науково-дослідній роботі студенти переважно застосовують описовий метод, спостереження в його різноманітних формах, аналіз і узагальнення власного досвіду й досвіду науковців, асоціативний експеримент, а також методи математичної статистики тощо.

7. Систематизація накопиченого матеріалу відповідно до плану роботи, здійснення аналізу наукових праць та узагальнення.

8. Статистичне оброблення зібраних матеріалів.

9. Складання розширеного плану науково-дослідної роботи відповідно до змісту напрацьованого матеріалу.

10. Літературне оформлення результатів дослідження. При оформленні роботи слід керуватися вимогами ДАК [12, с. 27].

Науково-дослідницька робота не може здійснюватися без застосування певних дослідницьких методів.

«Український педагогічний словник» (1997) зазначає, що суть *дослідницького методу* полягає в залученні учнів до самостійних спостережень, на основі яких устанавлюються зв'язки предметів і явищ дійсності, пізнаються закономірності, формулюються висновки. С. У. Гончаренко наголошує, що дослідницька діяльність сприяє вихованню в учнів допитливості, ініціативності, прагнення до самостійного пошуку, розвиває активність їхніх розумових процесів [4].

За словами З. І. Комарової, кожен дослідник, виробляючи технологію свого дослідження, яка обов'язково конкретизується, а точніше – індивідуалізується його мовною особистістю, застосовує певну сукупність методів. Основними кроками в технології дослідження, за словами дослідниці, є такі: 1) віднаходження сфери, на пряму, до якої належить досліджувана проблема; 2) визначення парадигми, до якої належить проблема; 3) визначення провідних методів цієї парадигми; 4) віднаходження основних термінованих понять (концептів) [7, с. 673].

Науково-дослідницька діяльність, як відомо, не може здійснюватися поза межами освітнього середовища. Термін *освітнє середовище* останнім часом набув значної популярності в педагогіці.

У дидактиці середньої школи побутує традиційне трактування *освітнього середовища* як природного чи штучно створеного соціокультурного оточення учня, що включає різні види засобів і змісту освіти, здатні забезпечувати його продуктивну діяльність [4].

В. А. Ясвін формулює таке визначення: *освітнє середовище* – це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному і просторово-предметному оточенні. Під впливом освітнього середовища, за словами у студента з'являється бажання займатись науково-дослідницькою діяльністю, відбувається формування його готовності до наукового пошуку. Освітнє середовище має значення для ціннісного ставлення студентів до науки як до рушія прогресу [13].

Останнім часом у педагогіці набув поширення споріднений із поняттям «освітнє середовище» термін *інформаційно-освітній простір*, під яким розуміють сукупність баз і банків даних, технологій їх ведення та використання, інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж, що функціонують на основі єдиних принципів і за загальними правилами, що забезпечує інформаційну взаємодію організацій і громадян, а також задоволення їх інформаційних потреб [8, с. 124–128].

В умовах формування інформаційного суспільства, безперечно, першочерговою стала проблема залучення викладачів та студентів до використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, створення єдиних електронних реєстрів, обміну інформацією в наукометричних базах даних тощо. Інформаційно-освітній простір покликаний підвищити якість навчання за рахунок використання досягнень сучасних інформаційних технологій, організації дистанційного керування навчальним процесом і забезпечення web-доступу до різних захищених освітніх web-ресурсів. Напевне, найголовнішим завданням інформаційно-освітнього простору, на нашу думку, є забезпечення навчального процесу освітніми й довідковими web-матеріалами, що значно спрощує підготовку до семінарів, практичних чи написання науково-дослідних робіт [6].

Застосування інформаційних технологій у навчанні, безперечно, є однією з провідних тенденцій розвитку сучасного освітнього процесу. У більшості навчальних закладів уже активно використовують комп'ютерну техніку, однак, варто зазначити, що в процесі навчання важлива не інформаційна технологія як така, а те, наскільки її використання забезпечує досягнення освітньої мети.

Так, на наше переконання, особливу роль інформаційні технології відіграють у процесі науково-дослідницької діяльності як одного із вагомих чинників формування майбутнього фахівця. Сьогодні науково-дослідницьку роботу студентів важко уявити відсторонено від інформаційного простору, адже більшість студентів добирають теоретичний матеріал для дослідження із електронних наукових збірників чи монографій, користуються електронними словниками та енциклопедіями, надсилають науковим керівникам свої статті, курсові та кваліфікаційні роботи для перевірки на e-mail, одержують консультації online тощо.

Отже, здійснивши аналіз наукової літератури за темою дослідження, можемо дійти висновку, що для формування кваліфікованого фахівця, який би відповідав вимогам сучасного суспільства, необхідно: по-перше, активно впроваджувати в навчальний процес використання новітніх інформаційних технологій, по-друге, практикувати написання науково-дослідних робіт. Обидва згадані складники є важливими для формування високо освіченої особистості, адже сьогодні важливими є: готовність до діяльності в інформаційному просторі; вміння користуватися засобами нових інформаційних технологій для вирішення конкретних задач та вміння здійснювати науково-дослідницьку діяльність, яка з одного боку, є засобом професійної підготовки, а з іншого, – носить ознаки творчої діяльності, актуалізує креативні можливості особистості в аспекті вироблення власної точки зору щодо певної наукової проблеми.

На наш погляд, саме науково-дослідницька робота студентів є найефективнішим методом підготовки якісно нових фахівців у вищій школі. Вона максимально розвиває творче мислення, індивідуальні здібності, дослідницькі навички студентів, дозволяє здійснювати підготовку ініціативних

фахівців, розвиває наукову інтуїцію, глибинне мислення та творчий підхід до одержання нових знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляєв Ю. І. Науково-дослідна діяльність студентів у структурі роботи університету / Ю. І. Беляєв, Н. М. Стеценко // Педагогічний альманах. – 2010. – Випуск 6. – С. 188–191.
2. Вашуленко О. С. Побудова сценаріїв розвитку наукових кадрів в Україні на основі використання статистичних моделей / О. С. Вашуленко, В. Ю. Грига, І. Ю. Єгоров // Наука та наукознавство. – 2010. – №1. – С. 28–39.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / з дод., допов. та CD / 250000 слів / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.
5. Закон України «Про вищу освіту» : [від 1 липня 2014 р.] / Верховна Рада України // Газета «Голос України» від 06.08.14 р. № 148.
6. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: монографія / [В. В. Лапінський, А. Ю. Пилипчук, М. П. Шишкіна та ін.]; за наук. ред. проф. В. Ю. Бикова. – К. : Педагогічна думка, 2010. – 160 с.
7. Комарова З. И. Методология, метод, методика и технология научных исследований в лингвистике : [учебное пособие] / З. И. Комарова. – Екатеринбург : Изд-во Ур-ФУ, 2012. – 818 с.
8. Лоза С. Єдиний інформаційно-освітній простір як засіб підвищення ефективності діяльності сучасного вищого навчального закладу / С. Лоза // Схід. – 2010. – № 6 (106). – С. 124–128.
9. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.
10. Фролова І. В. Науково-дослідницька діяльність студентів – передумова випереджувального саморозвитку фахівця / І. В. Фролова. // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 7. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2012_7_46.
11. Хюсен Т. Планирующая и научно-исследовательская работа / Т. Хюсен // Хюсен Т. Образование в 2000 г.: исследовательский проект / Т. Хюсен. – М. : Прогресс, 1999. – С. 279–309.
12. Ярошенко О. Г. Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів: монографія / авт.: О. І. Бульвінська, Н. О. Дівінська, Н. О. Дяченко, О. В. Жабенко, І. О. Линьова, Ю. А. Скиба, Г. П. Чорнойван, О. Г. Ярошенко; за ред. О. Г. Ярошенко. – К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. – 178 с.
13. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В. А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.

ГУРТКОВА РОБОТА ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДОШКІЛЬНИКАМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

В статье рассматриваются вопросы детской одаренности и ее характерные особенности.

Ключевые слова: детская одаренность, развитие.

In the article questions of children's giftedness and its characteristic features are considered.

Key words: child talent, development

Обдаровані діти – наше надбання. Обдарованість можна порівняти із зіркою, світло якої пронизує кожную дитину, пробуджуючи до життя паростки дивовижних здібностей і талантів. Дуже важливо, щоб педагог відчував і навчився відшукувати «зіркові розсипи» обдарувань в своїх дітях.

Термінологія, яка використовується при характеристиці пізнавальних можливостей дітей, включає такі поняття як: здатності, талант, обдарованість, геніальність.

Здібностями називають індивідуальні особливості особистості, які допомагають їй успішно займатися певною діяльністю.

Талантом називають видатні здібності, високий ступінь обдарованості в будь-якої діяльності. Найчастіше талант проявляється в якійсь певній сфері. *Геніальність* – найвищий ступінь розвитку таланту, пов'язана вона зі створенням якісно нових, унікальних творінь, відкриттям раніше незвіданих шляхів творчості.

Обдарованість - розуміють як системне, що розвивається протягом життя якість психіки, яка визначає можливість досягнення людиною більш високих результатів в одному або декількох видах діяльності порівняно з іншими людьми.

Обдарована дитина - це дитина, яка виділяється яскравими, очевидними, іноді видатними досягненнями (або має внутрішні посылки для таких досягнень) в тому чи іншому виді діяльності.

Як правило, серед дошкільнят одного віку завжди виділяються діти, які: на заняттях все легко і швидко схоплюють; знають багато про такі події і проблеми, про які їхні однолітки не здогадуються; швидко запам'ятовують почуте або прочитане; вирішують складні завдання, що вимагають розумового зусилля; задає багато питань, цікавляться багатьма і часто запитують; оригінально мислять і пропонують несподівані відповіді і рішення; дуже сприйнятливі, спостережливі швидко реагують на все нове, несподіване. Це типові риси обдарованих дітей.

Супроводжуючий фон розвитку дитини (гуртки, індивідуальна робота) це пробудження його природного потенціалу, перший етап розвитку здібностей дошкільника. Обдаровані діти - особлива психологічна реальність, де індивідуальне ще недостатньо окремо від вікового, необхідна умова ефективної роботи з обдарованими дітьми - це оптимальний облік своєрідності природних особливостей кожного з них. Коли ці діти змушені займатися по одній програмі разом з іншими однолітками, вони як би стримуються в розвитку і бажанні йти вперед. В результаті у них може згаснути пізнавальних інтерес, бажання займатися.

Тому робота з обдарованими дітьми в дошкільному закладі повинна здійснюватися за програмою складеної спеціально для роботи з обдарованими дітьми. Така програма не має відкритих рамок, при освоєнні тих чи інших розділів. Все вивчається в доступних дитині межах, але ж ці межі часто вище програмних. Програмою досягається велика розумова логічна діяльність, в ній передбачено багато завдань, які заохочують прагнення дитини до оформлення своїх думок, суджень і пропозицій, у дітей розвивається спостережливість, дослідницький підхід до явищ і об'єктів навколишньої дійсності. Зміст занять містить індивідуальні завдання підвищеної складності для обдарованих дітей.

Гурткова робота допомагає вирішувати наступні завдання: створення умов для індивідуального розвитку здібностей дитини; розвиток передумов творчого продуктивного мислення - абстрактного уяви, образної пам'яті, асоціативного мислення та за аналогією; формування навичок колективної розумової діяльності, необхідних сучасній людині: готовність до спільного вирішення проблеми, вміння вести суперечку, міркувати і доводити партнеру свою точку зору та позитивної самооцінки і впевненості у власних інтелектуальних силах.

Створення умов для оптимального розвитку обдарованих дітей, включаючи дітей, чия обдарованість на даний момент може бути ще не проявилася, а також просто здібних дітей, щодо яких є серйозна надія на подальший якісний стрибок у розвитку їх здібностей, є одним з головних напрямків роботи.

Педагогічний колектив повинен усвідомлювати актуальність і важливість роботи з дітьми з підвищеною мотивацією до навчання і обдарованими дітьми, створювати умови для розвитку обдарованості дітей, для супроводу просування їх на основі принципу індивідуалізації та диференціації навчання, виховання і розвитку. І це необхідно для того, щоб наблизити соціальний зміст і цілі навчання до індивідуальних можливостей обдарованих дітей. Робота в цьому напрямку, повинна сприяти успішній інтеграції дитини в сучасне суспільство.

Головне завдання дорослого прищепити дитині смак до серйозної творчої роботи. Педагогу завжди слід пам'ятати, обдаровані діти дуже самолюбні, легко ранимі. Тому від нього найбільше потрібні якості особистісні, душевні, а

не тільки інтелектуальний і методичний «багаж». Необхідно щоб у процесі виховання і навчання були присутні співтворчість дорослого і дитини.

При створенні в дошкільному закладі сприятливих умов за період дошкільного дитинства дитина може пройти шлях від перших проявів схильностей до яскравого розквіту здібностей, обдарувань. [2].

Такими умовами є:

- наявність спеціально підготовлених висококваліфікованих педагогів додаткової освіти та вихователів;
- наявність багатого предметно-просторового середовища, стимулюючого найрізноманітнішу діяльність дитини;
- створення атмосфери доброзичливості і дбайливості по відношенню до дитини, оточення, яке формує у дитини почуття власної значущості, що заохочує прояв її індивідуальності;
- наявність особистісно-орієнтованої освітньо-виховної системи.

Обдарованість – це високий рівень розвитку здібностей дитини, що супроводжується також значною пізнавальною активністю. Вона традиційно розкривається через поняття здібностей. Оцінка здібностей дитини дає можливість в основному виявити наявність обдарованості і визначити ступінь її вираженості. Прийнято виділяти наступні ознаки здібностей. Здібності - це такі психологічні якості, які притаманні людям в рівній мірі і відрізняють одну людину від іншої. [1]. *Здібності треба відрізняти, з одного боку, від ступеня навченості дитини – і, з іншого боку, від його бажання або небажання що-небудь робити, від ступеня його зацікавленості в досягненні хороших результатів. Різні види здібностей виділяють в зв'язку з тими видами діяльності, в яких вони розвиваються і проявляються. Існують загальні здібності, які впливають на успішність у багатьох видах діяльності. Інший коло здібностей, які істотні тільки для окремих видів діяльності, називають спеціальними. Зазвичай діти з високим розвитком загальних здібностей виявляють значні успіхи в самих різних видах діяльності, але далеко не обов'язково – у всіх. Для цього у них може не вистачити відповідних спеціальних здібностей. Батьки і педагоги зазвичай піклуються щодо розумових здібностей, обдарованості дитини в музичній і образотворчій діяльності.* [1].

І в завершенні хочеться сказати «Кожен педагог повинен пам'ятати: «Цілі, які ви ставите в розвитку здібностей обдарованих дітей, – реальні. Головне – вірте і дійте».

ЛІТЕРАТУРА

1. Здібності. Обдарованість. Таланти: система роботи з обдарованими дітьми / упоряд. М. Голубенко. – К.: Шк. світ, – 2009. – 129 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

2. Карабаєва І. І., Яценко Т. В., Пасічник А. В. Інтелектуально обдаровані дошкільники: підтримка та супровід : Шк. світ, 2011, - 128 с.: іл.. – (Бібліотека «Шкільного світу»)

Михайлюк А. А.,
Навчально-методичний центр
професійно-технічної освіти
у Луганській області
м. Северодонецьк
semenovalla@ukr.net

STEM-ОСВІТА – ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД НАВЧАННЯ

Аннотация: Автор статьи исследовала готовность преподавателей профессионально-технических учебных заведений к применению STEM-технологий в своей педагогической деятельности. Она обратила внимание на необходимость совершенствовать навыки проведения бинарных уроков, творчески использовать межпредметные связи.

Ключевые слова: STEM-технологии, совершенствование навыков, межпредметные связи, творчество.

Summary: The author of the article has investigated vocational and technical schools teachers' form of usage of STEM-technologies in their pedagogical activity. She has highlighted the necessity of developing skills of providing the binary lessons and using creatively the intersubject communications.

Key words: STEM-technologies, developing skill, intersubject communications, creation.

У реаліях модернізації сучасної школи посилюється роль трансдисциплінарного підходу до навчання. STEM-технології, як спосіб створення в учнів цілісного сприйняття навколишнього світу через міжпредметні зв'язки, наскрізні лінії тощо, запроваджуються педагогами в навчально-виховних закладах багатьох країн світу.

Головна мета STEM-освіти в Україні полягає в реалізації державної політики з урахуванням нових вимог Закону України «Про освіту» щодо посилення розвитку науково-технічного напрямку в навчально-методичній діяльності на всіх освітніх рівнях: створенні науково-методичної бази для підвищення творчого потенціалу молоді та професійної компетентності педагогічних працівників.

Міністерством освіти і науки України 05.05.2016 року було затверджено План заходів щодо впровадження STEM-освіти в Україні на 2016-2018 роки.

Відділом STEM-освіти Інституту модернізації змісту освіти розроблено «Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах України на 2017/2018 навчальний рік».

Чому саме зараз виникла потреба впровадження STEM-освіти? Вона сприятиме задоволенню попиту суспільства на висококваліфікованих інженерно-технічних працівників професій, пов'язаних з біо- й нанотехнологіями, необхідність в яких останнім часом постійно зростає. Час

робототехніки добігає піку свого злету. Бюро статистики праці США прогнозує, що через 10 років настане епоха тотальної роботизації [7].

Враховуючи те, що Україна в своєму технічному розвитку дещо відстає від США, нам треба прискореними темпами заповнити цю прогалину і спрямувати теперішніх учнів на вибір інженерно-технічних професій та підготувати висококваліфікованих фахівців.

За даними дослідників залучення навіть 1% населення до STEM-професій підвищує валовий внутрішній продукт країни на 50 млрд доларів [2].

Мета статті – зацентрувати увагу освітян на STEM-орієнтованому підході до навчання як одному з актуальних напрямків модернізації та інноваційного розвитку змісту освіти.

STEM-освіта ґрунтується на трансдисциплінарних підходах у побудові навчальної програми, окремих дидактичних елементів для дослідження явищ і процесів довкілля, вирішення проблемно-орієнтованих завдань.

Професійно-технічна освіта має достатнє підґрунтя для впровадження STEM-орієнтованого підходу до навчання. Більшість викладачів ПТНЗ добре знайомі з методами використання міжпредметних зв'язків, однак бінарні уроки проводять рідко. Це пов'язано з розбіжністю в розкладі уроків із суміжними темами з різних предметів, а в позаурочних заходах викладачі природничо-математичних дисциплін частіше практикують трансдисциплінарні підходи, особливо під час проведення квестів.

З метою донесення інформації про зміст вищезазначених документів та спрямування викладачів ПТНЗ на впровадження STEM-технологій у своїй педагогічній діяльності методистами Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти у Луганській області 28.09.2017 року було проведено семінар-практикум на тему: «Використання міжпредметних зв'язків як кроків на шляху до STEM-технологій».

Навчатися протягом усього життя – це аксіома сьогодення. Ян Амос Каменський писав: «Учитель, який мало знає, - хмара без дощу, лампа без світла, джерело без води, тіло без душі»[4].

Метою проведення семінару-практикуму було визначено наступне:

- вироблення шляхів впровадження STEM-технологій;
- активізація творчої діяльності викладачів через обмін досвідом проведення інтегрованих уроків;
- розширення можливостей педагогів щодо використання міжпредметних зв'язків, завдань проекту PISA минулих років;
- відпрацювання навичок накопичення цікавого для учнів сучасного наукового матеріалу (обмін корисними Інтернет-посиланнями) для подальшого застосування на уроках;

- удосконалення уміння використовувати життєвий досвід учнів при вивченні нового матеріалу.

Під час проведення заходу увагу присутніх було акцентовано на глосарій, що стосується STEM-технологій, посилення на який надано у Методичних рекомендаціях Інституту модернізації змісту освіти щодо впровадження STEM-освіти у загальноосвітніх навчальних закладах України в 2017/2018 навчальному році. Було опрацьовано поняття «наукова грамотність», яка визначається як здатність використовувати наукові знання (з фізики, хімії, біологічних наук, наук про Землю (космічні науки) та процеси, щоб зрозуміти світ природи і брати участь у прийнятті рішень, які впливають на нього (в трьох основних областях – наука в житті і здоров'ї, наука про Землю та довкілля, наука про технології)[8].

Викладачі поділилися не тільки досвідом проведених, а й своїм баченням запланованих на поточний навчальний рік, бінарних уроків.

Враховуючи те, що життя невпинно крокує вперед і постійно ставить нові питання щодо оновлення змісту кожної дисципліни, на семінарі було зазначено: щоб іти в ногу з часом, потрібно щодня переглядати сайти відповідних наукових видань, стежити за новітніми відкриттями. Цілеспрямований, творчий викладач повинен добре орієнтуватися сам та орієнтувати своїх вихованців у вирі сьогоденних подій, спонукати молодь до обрання позитивних життєвих орієнтирів.

Важливим життєвим орієнтиром для обдарованих учнів можуть стати звітні матеріали Нобелівського комітету Королівської академії наук Швеції з присудження премій видатним діячам науки та суспільного життя.

10 грудня 2017 року, в день смерті засновника премії Альфреда Нобеля, відбудеться щорічне нагородження лауреатів цією престижною винагородою. Ними визнані наступні вчені-хіміки: Жак Дюбоше, Йоахім Франк та Річард Хендерсон. Вони здійснили вагомий внесок у розвиток кріоелектронної мікроскопії для визначення структури молекул у розчині.

У галузі фізики в 2017 році Нобелівська премія за винахід детектора гравітаційних хвиль їх дослідження присуджена Рейнеру Вайсу, Баррі Баришу і Кіпу Торну.

У галузі фізіології та медицини Нобелівську премію за дослідження добових ритмів буде вручено Джефрі Холлу, Майклу Розбашу і Майклу Янгу[9].

Ці значні відкриття, за які вчені отримують престижні винагороди, бажано обговорювати з учнями на відповідних уроках чи позаурочних заходах; підкреслювати, що всі ці наукові діячі колись теж були звичайними учнями, а потім зацікавилися певними розділами науки, обрали мету і прямували до неї.

Готувати молодь до наукових досліджень викладачі повинні ще під час їх навчання в школі, ПТНЗ тощо. І цьому покликані сприяти STEM-технології.

STEM-орієнтований підхід до навчання сприяє популяризації серед учнів професійно-технічних навчальних закладів інженерно-технологічних професій, формуванню стійкої мотивації до вивчення дисциплін, на яких ґрунтується STEM-освіта: біології, хімії, фізики, математики і технологій, а також спецдисциплін; спрямовує молодь до постійного безперервного навчання протягом усього життя.

Матеріали Всеукраїнського «Марафону STEM-уроків», проведеного в рамках фестивалю «UKRAINESTEMFESTIVAL- 2017», було проаналізовано та запропоновано педагогам ПТНЗ Луганської області до використання у своїй педагогічній діяльності[5]. Дві з трьох основних локацій («Як виховувати дослідників і фантазерів», «Реалізація підходів на предметах природничо-математичного циклу») зацікавили викладачів загальноосвітніх та спеціальних дисциплін ПТНЗ Луганської області.

Творчий підхід до викладацької діяльності притаманний більшості педагогів Луганщини. Свої педагогічні скарбнички вони постійно поповнюють із різних джерел та діляться інформацією між собою.

Викладачі математики для майбутніх кравчинь дають таке завдання: знайдіть відповідність частин жіночого костюма геометричним фігурам.

Спідниця – кругове кільце.

Кишені – паралелограми.

Передня частина піджака – прямокутна трапеція.

Комір – прямокутний трикутник.

Оздоблення рукава – рівнобедрений трикутник.

Оздоблення спідниці – квадрати.

Виріз пройми рукава – парабола, аґудзики – кола.

Продовженням цієї задачі є наступне завдання: скільки тканини завширшки в 1 метр необхідно придбати для оздоблення цього костюма, якщо ... (і далі зазначаються розміри деталей оздоблення)? І останнім питанням подібних задач є з'ясування вартості такого костюма для покупця. Такі задачі цікаві учням, бо вони життєві та професійно спрямовані.

Міжпредметні зв'язки фізики та спецтехнології для зварників постійно застосовуються при вивченні тем: «Властивості матеріалів», «Поверхневий натяг у рідинах», «Закони електрики» та інших.

Будівельники використовують такі фізичні поняття, як наприклад: звукоізоляція, деформація, тепловий захист, інсоляція, температура, вологість, густина речовин тощо.

І автослюсарі, і фізики оперують однаковими поняттями: електричні заряди, сила струму в різних середовищах, електромагнітна індукція, термодинаміка та інші.

Предмет хімія тісно пов'язаний із такою спецдисципліною, як матеріалознавство.

Використовуючи «заочні екскурсії», викладачі математики ПТНЗ Луганської області надають учням задачі на основі природного матеріалу, а якщо до них ще й додається цікава передмова, то підвищується мотивація учнів до вивчення предмету.

Впровадження STEM-освіти великою мірою залежить від професійної компетентності педагогічних працівників, на скільки активно ними використовуються інноваційні практики міждисциплінарного навчання та акцентується увага учнів на важливості розвитку дослідницьких компетенцій [1].

Заради успішного майбутнього своїх дітей батьки теж повинні докласти зусиль, а саме:

- звернути увагу на те, наскільки легко дитині дається наука;
- створити в сім'ї емоційностабільну позитивну атмосферу;
- змалку залучати дитину до вирішення посильних для неї проблемних ситуацій;
- розпалювати жагу до дослідництва;
- розвивати в ньому спостережливість, уважність;
- заохочувати до творчої діяльності.

Підбиваючи підсумки, можна дійти наступних **висновків**:

- щоб забезпечити Україну висококваліфікованими інженерно-технічними працівниками, варто впроваджувати STEM-технології;
- для успішного впровадження STEM-технологій необхідно підвищити професійну компетентність педагогів у цьому напрямку;
- педагогам бажано посилити просвітницьку діяльність серед батьків стосовно STEM-освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар В. Виростити конкурентоспроможного учителя: управління формуванням професійної компетентності вчителя// Управління освітою. – 2006. – № 22. – С. 12-18.
2. Давидюк Н. STEM-освіта: сучасні підходи та перспективи впровадження//Завуч. – 2016. – № 11. – С. 4.
3. Лозова О., Гончарова Н. Засоби STEM-навчання // Методист. – 2017. – № 9. – С. 28-30.

4. Осатюк Н. Формування інноваційної культури вчителя // Завуч. – № 8. – С. 29.
5. Електронні джерела:
6. Всеукраїнський «Марафон STEM-уроків» у рамках фестивалю «UKRAINE STEM FESTIVAL – 2017».[Електронна ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2017/09/26/vseukrajinskyj-marafon-stem-urokiv-u-ramkah-festyvalyu-ukraine-stem-festival-2017/>
7. <https://ru.wikipedia.org/wiki/Nature>
8. <https://narodna-pravda.ua/2017/11/06/nazvano-profesiyi-yaki-budut-najpopulyarnishymy-v-nastupni-desyat-roki/>
9. <http://ocntt.dp.ua/index.php/stem2017/item/706-metodychni-rekomendatsii-shchodo-vprovadzhennia-stem-osvity-v-navchalnykh-zakladakhukrainy>
10. <http://aphd.ua/nobelivski-laureaty-2017-roku/>

Мишолов Наталія Володимирівна,

Дошкільний навчальний заклад ясла-садок комбінованого типу №15

м. Умань, Черкаська обл.,

dnz15uman@ukr.net

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ОСВІТНІЙ МАРШРУТ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Стаття посвящена проблемам детской одаренности, рассматривается вопрос индивидуального образовательного маршрута ребенка - дошкольника;

Ключевые слова: одаренность, образовательный маршрут

The article is devoted to problems of children's talent, is considered the issue of an individual educational route for a child-preschool child;

Key words: talent, educational route

Дошкільне дитинство - період інтенсивного психічного розвитку, становлення найважливіших рис особистості дитини, початкового формування тих якостей, які необхідні людині протягом усього подальшого життя. Необхідність підтримувати індивідуальність кожної дитини - одна з головних задач дошкільного виховання. Тільки на її основі може бути досягнуто повноцінний розвиток особистості дошкільника, розкритися його особливості, унікальні здібності. Сьогодні по відношенню до дітей з особливостями розвитку вченими широко використовується термін «індивідуальні освітні потреби» дитини, під якими розуміються особливості мотиваційної сфери дошкільника, що мають особливу специфіку, обумовлену характером розвитку, соціально - психологічними факторами, і для задоволення яких потрібні особливі умови. Може йтися як про дітей з відхиленнями у розвитку, так і про здатних дітей, які випереджають однолітків у розвитку по деяких параметрах.

Одним з варіантів, що сприяють реалізації таких освітніх потреб, є індивідуальний освітній маршрут дитини - дошкільника. Реалізація цього завдання вимагає розвинути у педагогів новий погляд на організацію всього освітнього процесу[1].

Якими якостями повинен володіти педагог, який працює з обдарованими дітьми? На думку С.Ладивір педагог, який працює з обдарованими дітьми повинен бути:

- Доброзичливість і чуйним
- Розбиратися в особливостях психології обдарованих дітей, відчувати їхні потреби та інтереси
- Мати досвід роботи в закладах освіти або взаємодії зі своїми дітьми
- Володіти високим рівнем інтелектуального розвитку, а так само широким колом інтересів і умінь
- Мати крім педагогічного другу освіти
- Володіти живим, активним характером, почуттям гумору, міцним здоров'ям і життєстійкістю
- Мати спеціальну підготовку до роботи з обдарованими дітьми. І бути готовим до подальшого підвищення кваліфікації
- Бути стриманим, в міру строгим, вихованим і порядним.
- Мати позитивну Я-концепцію

Кваліфікація і позитивний настрій на роботу педагога - одна з найважливіших умов успішності реалізації виділених напрямків по роботі з обдарованою дитиною.

Намічена робота зі створення освітнього маршруту здійснюється з використанням затверджених і рекомендованих освітніх програм, авторських технологій і практичного досвіду фахівців, що працюють в умовах інтеграції. Практика показує, що однією програми може не вистачити для реалізації освітніх, соціальних завдань з розвитку дитини в рамках індивідуального маршруту розвитку. У зв'язку з цим рекомендується використовувати комплексування декількох програм різних фахівців, що працюють за індивідуальним маршрутом розвитку з дитиною.

Існує п'ять етапів створення індивідуального маршруту дитини

1 етап. вибір

Колегіальне рішення і вибір дитини для роботи з побудови індивідуального маршруту розвитку

2 етап. спостереження

1. Спостереження за дитиною в організованій дорослим діяльності;
2. Спостереження за дитиною в вільній діяльності;
3. Бесіда про схильностях і перевагах дитини з педагогами;

4. Бесіда про схильностях і перевагах дитини з батьками;

3 етап. діагностика

1. Визначення «проблемних» і «успішних» зон розвитку (поглиблене діагностичне обстеження)

2. Побудова маршруту з орієнтуванням на зону найближчого розвитку дитини

3. Підбір методик, визначення методів і прийомів роботи

4 етап. Робота

1. Підбір індивідуальних завдань

2. Зв'язок з батьками і педагогами

3. Домашні завдання

4. Коригування завдань, методів роботи з дитиною

5 етап. контроль

1. Підсумкова діагностика

2. Подання робіт дитини на заходах в дошкільному закладі[2].

Можна зробити висновок, що індивідуальний освітній маршрут - це продуманий і побудований педагогами персональний шлях розвитку і реалізації особистісного потенціалу дитини.

Метод індивідуального супроводу дитини починається з:

1. діагностики проблеми;

2. забезпечення батьків інформацією по суті проблеми, що є у дитини;

3. створення індивідуального плану;

4. надання допомоги батькам в реалізації плану;

5. консультації для батьків і педагогів, які працюють з дитиною;

6. проміжна діагностика;

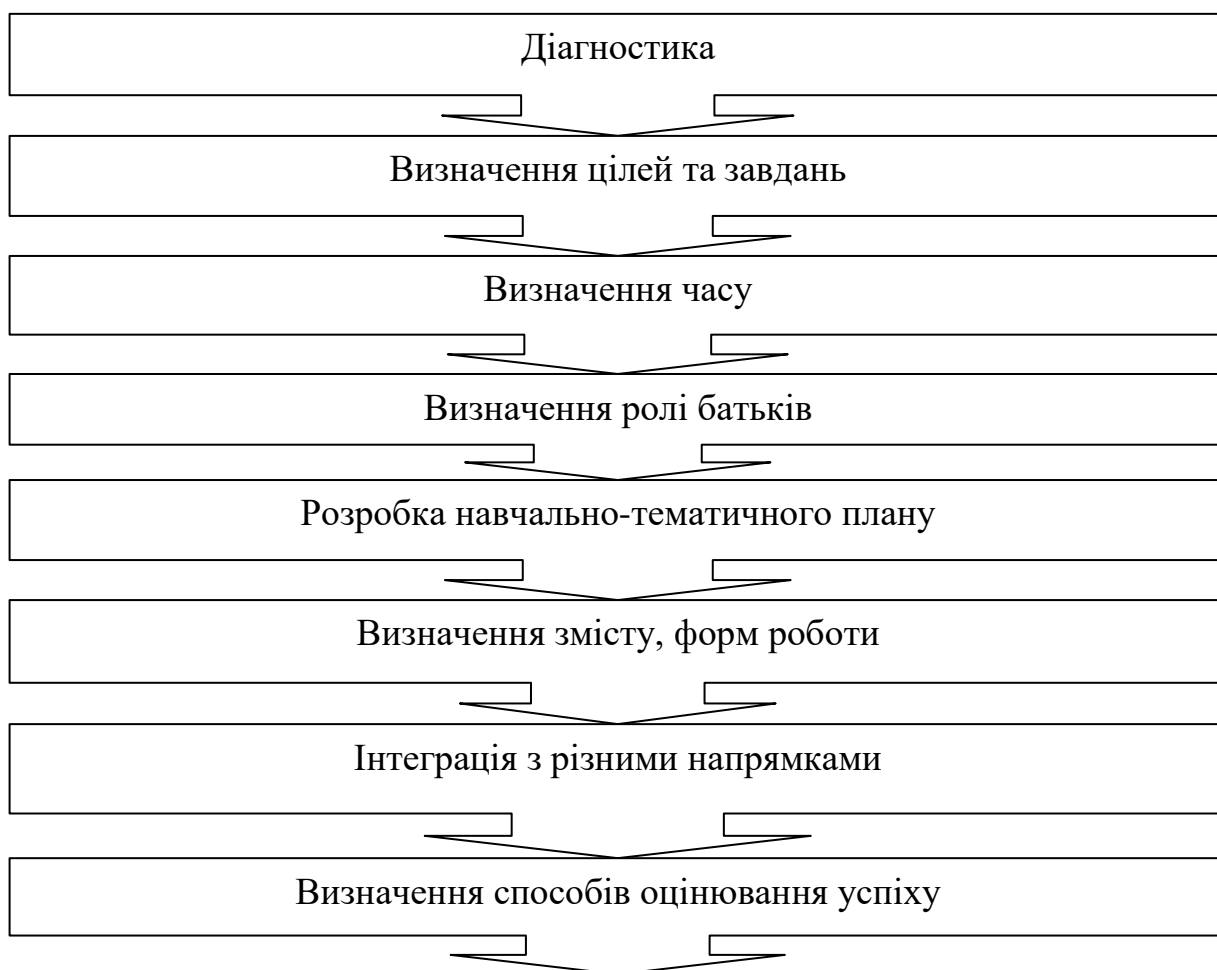
7. коригування плану реалізації при необхідності.

План подальшої взаємодії пропонується батькам, але одночасно батьків попереджують про готовність до того, що рішення проблеми - справа батьків, а педагоги тільки допомагають прийняти правильне рішення, вирішувати виникаючі труднощі, пізнати власну дитину, попередити виникнення складних, конфліктних ситуацій. Індивідуальний освітній маршрут допоможе обдарованій дитині розкрити всі свої таланти.

Використання індивідуальних освітніх маршрутів в системі додаткової освіти є однією з форм педагогічної підтримки особистісного, життєвого і професійного самовизначення вихованців. Для розвитку обдарованості вихованцю необхідні індивідуальні форми навчання, виходячи з його індивідуальних можливостей і особливостей[1]. Відомий фахівець в області обдарованих дітей Джон Рензулл вважає, що педагог, який розробляє індивідуальний освітній маршрут повинен діяти приблизно за такою схемою:

- Визначити рівень розвитку дитини;
- Окреслити довгострокові і короткострокові цілі та шляхи до їх мети;
- Визначити час, який повинна затратити дитина на освоєння стандартної і спеціальної програми;
- Передбачити участь батьків;
- Визначити способи оцінки успіхів виховання

Існує схема побудови індивідуального освітнього маршруту для обдарованих дітей в системі додаткової освіти. На основі програми та даної схеми педагог може розробляти індивідуальний маршрут.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: Навч. пос. [Текст] / Т. В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, – 2007. – 392 с.
2. Карабаєва І. І., Яценко Т. В., Пасічник А. В. Інтелектуально обдаровані дошкільники: підтримка та супровід / Ірина Карабаєва, Тетяна Яценко, Алла Пасічник – К.: Шк. світ, 2011, - 128 с.: іл.. – (Бібліотека «Шкільного світу»)

Мишолов Юлія Володимирівна,

Дошкільний навчальний заклад ясла-садок комбінованого типу №15

м. Умань, Черкаська обл.,

dnz15uman@ukr.net

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТВІКУ

В статье рассматриваются вопросы детской одаренности и ее характерные особенности.

Ключевые слова: детская одаренность, развитие.

In the article questions of children's giftedness and its characteristic features are considered.

Key words: child talent, development

Проблема дитячої обдарованості в усі часи викликала великий інтерес у суспільстві. Зацікавленість урядовців, фахівців, батьків зрозуміла, адже йдеться не лише про долі окремих особистостей, а й про майбутнє країни, усього світу. Адже саме талановиті, обдаровані, здатні до творчості люди створюють нові теорії та нові технології, пропонують нові шляхи розвитку, рятують нас у кризових ситуаціях.

Обдарована дитина – дитина, яка вирізняється яскравими, очевидними, іноді видатними досягненнями у певному виді діяльності. Поняття обдарованості – загальне чи спеціальне? Виявляється, що розрізняють і загальну (інтелектуальну) обдарованість, і різні види спеціальної обдарованості (психомоторну, художню, математичну, творчу, соціальну тощо). Під обдарованістю традиційно розуміють сукупність загальних та спеціальних здібностей дитини, завдяки чому вона досягає того рівня, що дає їй змогу легко впоратися з діяльністю і відрізнитися від загальної маси інших дітей. Обдарованість – системна риса психіки, що розвивається протягом життя і визначає можливості досягнень людиною високих результатів в одній чи кількох видах діяльності порівняно з іншими людьми [1]. Наявні в психології матеріали дають змогу виокремити три категорії обдарованих дітей. Перша категорія – діти з надзвичайно високим загальним рівнем розумового розвитку за інших рівних вимог. Таких дітей відносно більше поміж дошкільнят та молодших школярів. Друга категорія – діти з ознаками спеціальної розумової обдарованості, наприклад, із нахилами до математики або іншої галузі науки. Таких учнів більше поміж підлітків. Третя категорія – діти, які хоча і не досягли через якісь причини успіхів у навчанні, але дуже активні у пізнанні, оригінальні за психічним складом, непересічними розумовими резервами. Це випадки, коли можна говорити про потенційну, або «приховану», обдарованість. Розумові здібності таких учнів нерідко розкриваються вже у старшому шкільному віці.

Одразу слід зауважити, що зазначені ознаки обдарованості – досить відносні. Так, обдарована дитина може бути допитливою, а може й не проявляти цієї риси. Крім того, обдарованість досить часто плутають з успіхами у конкретних дисциплінах. Але ці успіхи можуть бути ситуативними і, досить часто, пояснюються внутрішньо значущою мотивацією на досягнення успіху.

Обдарованість здебільшого визначається трьома взаємопов'язаними параметрами: порівняно швидким розвитком пізнання, особливостями психологічного розвитку та певними фізичними характеристиками [2].

Щодо швидкого розвитку пізнання в обдарованих дітей зазвичай заслуговує на увагу таке:

1. Обдаровані діти, зазвичай, дуже активні й завжди чимось зайняті (можливо, навіть кількома справами водночас).
2. Такі діти наполегливо досягають мети, яку самі ставлять перед собою.
3. Вони дуже допитливі. Їм необхідно дослідити світ довкола. Навчання їм подобається.
4. Обдаровані діти вміють і загалом люблять працювати самостійно. Їх вирізняє здатність класифікувати інформацію і досвід.
5. Такі діти вміють критично розглядати дійсність довкола і прагнуть з'ясувати сутність речей та явищ.
6. Вони, зазвичай, мають гарну пам'ять, що заснована на ранньому мовленні та абстрактному мисленні. Мають великий словниковий запас, здатні до тривалої високої концентрації довільної та мимовільної уваги.

Щодо психосоціального розвитку, то обдарованим дітям зазвичай притаманні такі риси:

1. Значно розвинуте почуття справедливості, що проявляється дуже рано, власна система цінностей.
2. Яскрава продуктивна уява.
3. Сприйнятливість до невербальних проявів почуттів інших. Пошук причин, пояснень.
4. Добре розвинуте почуття гумору.
5. Підвищене почуття відповідальності, акуратне виконання зобов'язань.

Що ж до фізичних характеристик обдарованих дітей, то вони досить різноманітні:

1. Обдарованих дітей виокремлює високий енергетичний рівень, причому сплять вони менше за звичайний час.
2. Моторна координація та володіння рухами в таких дітей часто відстає від пізнавальних здібностей. Вони потребують практики, оскільки різниця в інтелектуальному та фізичному розвитку таких дітей може бентежити їх та сприяти розвитку несаможитності.

3. Зір обдарованих дітей (у віці до 8 років) часто нестабільний, їм важко змінювати фокус з близької відстані на дальню.

Сучасна освітня система, базуючись на пошуках засобів, спрямованих на розвиток здорової особистості, призвела до появи нового компоненту педагогічного процесу – психолого-педагогічної підтримки обдарованих дітей.

Педагогічна підтримка – це дія, в процесі якої педагог, спираючись на потенційні та реальні можливості дитини, знаходить адекватні засоби для підтримки режиму творчої життєдіяльності вихованця. Педагог повинен:

- усунути будь-які обмеження, що перешкоджають творчим проявам дошкільника: для здійснення творчого пошуку дитина повинна упевнитися в позитивних взаємостосунках з оточуючими, вона має право на помилку, її не повинно турбувати, чи буде прийнято або висміяно продукт її діяльності;

- стимулювати роботу зі створення творчого задуму у дітей: деякі ідеї можуть на мить «з'явитися на поверхні», важливо вчасно зафіксувати їх, а згодом прояснити, упорядкувати, використати;

- утримуватися від оцінок: це дає змогу дитині розширити потік ідей, більше часу і уваги приділяти вільному роздуму над рішенням творчої задачі;

- підтримувати жвавість уяви, підвищувати чутливість сприйняття, широту і насиченість у збагненні дійсності за допомогою інноваційних методик, які викликають у дитини відчуття внутрішньої свободи;

- допомагати дітям бачити і передбачувати загальну спрямованість їхньої творчої діяльності [2].

Отже, взаємодія педагогів і дітей базується на можливості спільного творчого вирішення проблеми, адже не окремі творчі уміння вихователя забезпечують у дошкільників розвивальний ефект, а їх втілення в реальній поведінці вихователя. Про те для того, щоб педагогічна взаємодія була успішною, потрібні також певна зміна або актуалізація ціннісних орієнтацій педагога, освоєння ним додаткових технологій, які дають змогу вибудовувати стосунки на основі рівноправного діалогу в різних сферах міжособистісного спілкування.

Отже, в умовах сучасного навчально-виховного процесу ефективність психолого-педагогічної підтримки зумовлюється впливом особистості та діяльності дорослого – педагога, який проявляє ціннісне ставлення до світу дитинства і визнає пріоритетність активності дошкільника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Здібності. Обдарованість. Таланти: система роботи з обдарованими дітьми / упоряд. М. Голубенко. – К.: Шк. світ, – 2009. – 129 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

2. Карабаєва І. І., Яценко Т. В., Пасічник А. В. Інтелектуально обдаровані дошкільники: підтримка та супровід / Ірина Карабаєва, Тетяна Яценко, Алла Пасічник – К.: Шк. світ, 2011, - 128 с.: іл.. – (Бібліотека «Шкільного світу»)

Міленіна Мілена Михайлівна,
*завідувач відділу проектування розвитку обдарованості,
кандидат філологічних наук*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ОБДАРОВАНОСТІ: АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ТА БІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Обґрунтовано необхідність переорієнтації освітніх підходів з урахуванням комплексного розуміння специфіки функціонування людської психіки, що сформувалася еволюційним шляхом становлення людського виду і продовжує шлях формування; запропоновано застосування розуміння механізмів культурної еволюції та природного відбору у методиці виявлення та підтримки особливостей індивідуальної особливості.

Ключові слова: педагогічна антропологія, антропоцентричність, антропоцентричний аналіз, соціопсихологічний аналіз, біопсихоаналіз, культурна еволюція, природний відбір, соціальний мозок, інтелект, обдарованість, еволюційне становлення.

Шукаючи відповіді на питання щодо цілей, сутності та шляхів виховання і навчання педагога виходять з природи дитини. Існує чимало підходів до тлумачення природи дитини, а відтак й інтерпретації її потреб і прагнень. Кожен із таких підходів започаткував окрему педагогічну течію й по-своєму витлумачив сутність навчання й виховання, виходячи з акценту на певній грані людського буття. Так, наприклад, в основі природничої педагогічної течії лежить розуміння людини як частини природи, біологічної істоти, що володіє певними перевагами. Соціологічний напрям природу людини вважає майже цілком похідною від суспільства, індивідуальну свідомість – від колективної. Теологічна педагогіка базується на вченні про людину як образ і подобу Божу, або ж виходить з інших догматів провіденціальної спрямованості. Антропологічна ж течія в педагогіці відрізняється багатофакторним підходом до витоків і процесів розвитку особистості – на більш ранніх етапах, ніж педагогічне втручання в їх перебіг.

Педагоги-антропологи досліджують взаємодію і біологічних, і соціальних, і духовних чинників в структурі особистості. Педагогічна антропологія прагне зрозуміти, як олюднюється людина і як люди різного віку впливають один на одного; наскільки ми виховувані на різних етапах життя; які причини і процеси становлення особистості; яким є характер різних груп із чисельністю членів від двох до всього роду людського, і як особистість взаємодіє з ними. Головна ідея, що лежить в основі психолого-педагогічної антропології, полягає в тому, що освітній процес потрібно будувати відповідно до найсучасніших знань про природу людини, вікові щаблі особистісного становлення, шляхи й форми соціалізації індивіда тощо.

Будучи інтегрованою науковою дисципліною, педагогічна антропологія визначає своїм предметом закономірності, шляхи і методи цілеспрямованої діяльності з формування і виховання людини відповідно до наукових і філософських уявлень про її природу, еволюцію її сутності, особистісні аспекти еволюції. Метою наукової дисципліни є створення фундаментального наукового базису для організації сучасного освітнього процесу, формування основних орієнтирів діяльності педагогів і психологів через ознайомлення їх з концепціями еволюційних станів людської сутності, змістом сучасного етапу еволюції, індивідуально-типологічними утвореннями, що виникають і функціонують у даний період розвитку природи людини, можливостями індивідуально-суб'єктної реалізації в наш час. Саме зміст зазначених концепцій, в першу чергу, має визначати шляхи, форми і методи цілеспрямованої діяльності із залучення індивіда до життя соціуму.

У наш час найбільш виправданим є підхід до розуміння інтелекту як біологічного, еволюційно зумовленого утворення. Виходячи з цього, індивідуальні відмінності в показниках інтелектуального розвитку пояснюються дією низки фізіологічних чинників, і ці відмінності значною мірою обумовлені факторами генотипу, що впливають на стабільність і мінливість показників психометричного інтелекту [15, 25, 27]. Теоретично цю позицію обґрунтував Г. Айзенк. Він розглядає біологічний інтелект (що виникає на основі нейрофізіологічних і біохімічних чинників та безпосередньо пов'язаний з діяльністю кори великих півкуль) як генетично детерміновану біологічну базу когнітивного функціонування і всіх його індивідуальних відмінностей [10].

У царині психогенетики інтелекту присвячена досить велика кількість досліджень, основним методом в яких, як правило, є визначення внутрішньопарної подібності поведінкових ознак монозиготних і дизиготних близнюків, а також батьків і дітей. Найчастіше в цих дослідженнях виявляються високі позитивні кореляції рівнів інтелекту монозиготних близнюків [26].

У міждисциплінарному дослідженні, присвяченому психогенетичному аналізу когнітивних характеристик, пов'язаних з формуванням загального інтелекту, оцінюється роль генотипу у взаємозв'язках особистісних і загальних когнітивних та інтелектуальних характеристик у близнюків (від дошкільного до юнацького віку). Виявлено, що механізми генетичної детермінації ознаки змінюються в залежності від рівня уособленості досліджуваної характеристики та психологічних механізмів реалізації інтелектуальних здібностей, а динаміка когнітивного розвитку обумовлена попередніми фазами становлення інтелекту. Невербальний інтелект відповідає за стабільний когнітивний розвиток, а вербальний і загальний інтелект – за адаптивну мінливість когнітивного стилю.

Більшість досліджень, присвячених інтелекту дітей, так чи інакше звертаються до проблеми співвідношення впливу соціальних умов і вроджених

здатків на розвиток інтелекту. В. Н. Дружиніним представлені результати досліджень, в яких для визначення впливу соціальних і біологічних факторів на рівень інтелекту дітей 5-6 років застосовувався тест Д. Векслера [27, 28]. У даному дослідженні враховувалися як соціальні (освіта і професія батьків, склад сім'ї, матеріальна забезпеченість та ін.), так і біологічні (стан здоров'я, пренатальна травматизація, перебіг пологів, перенесені гострі і хронічні захворювання та ін.) фактори. У результаті було визначено, що на розвиток вербального інтелекту дітей негативно впливають несприятливий перебіг пологів і пов'язана з ним гіпоксія головного мозку. Загальна рухова і пізнавальна активність дітей позитивно корелює з вербальним інтелектом. У структуру невербального інтелекту переважно включені функції, пов'язані з просторовим мисленням (субтест № 9 «Кубики Кооса»). Найчіткіша кореляція різних характеристик інтелекту дітей виявлена з професією батьків. При цьому професія матері пов'язана зі становленням вербального інтелекту (субтести № 2 «Понятійність», № 3 «Арифметичний», № 4 «Подібність»), і у дітей, матері яких – викладачі та лікарі, вербальний інтелект вище. Професія тат позначається на розвитку невербального інтелекту (субтести № 8 «Послідовні картинки», № 9 «Кубики Кооса», № 10 «Складання фігур»). Загальний інтелект корелює з рівнем освіти батьків, що може пояснюватися як генетичними, так і середовищними факторами.

У диференціальній психології і психофізіології велика увага приділяється вивченню залежності показників інтелекту від індивідуально-типологічних відмінностей в діяльності регуляторних систем [11, 22, 25, 29]. Напрями досліджень досить різноманітні: вивчаються як загальні проблеми (гендерні відмінності в розвитку інтелекту в дитячому, підлітковому й дорослому віці, взаємодія емоцій та інтелекту, зв'язок інтелектуальних здібностей з екстраверсією-інтроверсією, когнітивна диференційованість та інтелект тощо), так й вузькоспрямовані аспекти (особливості інтелекту школярів з різним рівнем розвитку властивостей уваги, інтелектуальний розвиток ліворуких дітей, вплив умов індивідуалізованого навчання на саморозвиток інтелектуальної сфери підлітків тощо) [17, 18, 32, 20]. Так, Е. С. Логінова пропонує використовувати оцінку інтелекту дитини як критерій раннього прогнозування шкільних труднощів. Значущими критеріями для раннього прогнозування шкільних труднощів на початковому етапі навчання виступають наступні показники психофізіологічної структури інтелекту [35]:

- дисгармонійність «інтелектуального профілю», пов'язана з неоднорідністю індивідуальних даних і різнорівневим формуванням пізнавальних функцій, що визначає ефективність виконання вербальних та невербальних завдань;
- неузгодженість у розвитку вербальних і невербальних компонентів інтелекту та переважання в розвитку невербальної складової;

- низький рівень кореляційних зв'язків на початковому етапі навчання і різке збільшення зв'язків на завершальному етапі всередині та між вербальними і невербальними компонентами інтелекту в дітей з труднощами у навчанні відображають труднощі інтеграції недостатньо сформованих пізнавальних функцій, їх компенсації і підтримки за рахунок більш зрілих функцій.

У даний час проводяться дослідження структур центральної нервової системи (ЦНС), що відповідають за ті чи інші інтелектуальні здібності, встановлюються кореляційні залежності між електрофізіологічними показниками роботи мозку й успішністю рішення різних інтелектуальних завдань [12, 22]. Робляться спроби виявлення ефекту інформаційної працездатності і сенсомоторної навченості в процедурах діагностики інтелектуальних можливостей дітей дошкільного та молодшого шкільного віку [33].

Було вивчено вплив вербального і невербального інтелекту на процес прийняття рішень і виявлено залежність невербального інтелекту від таких показників, як успішність засвоєння внутрішнього взаємозв'язку послідовності стимулів, потрібний вибір однойменної кнопки, час відповіді, час повтору при успіху й неуспіху та час зміни в ситуації неуспіху. Це дозволяє припустити, що невербальний інтелект визначає формування процесів прийняття рішень. Залежностей параметрів процесу прийняття рішень від вербального інтелекту не виявлено.

В іншому дослідженні представлено взаємозв'язок психофізіологічних характеристик структури інтелекту з особливостями прийняття рішення у вільному, ймовірнісному й детермінованому середовищах у дітей. Виявлено існування взаємозв'язків вербального і невербального інтелекту школярів 7-18 років із психофізіологічними механізмами прийняття рішення.

Існують висновки про зв'язок інтелектуальних здібностей з властивостями темпераменту на рівні біологічних основ та їх психічних проявів, з виділенням таких характеристик, як загальна працездатність, безпосередній і опосередкований типи активності, мимовільний та довільний типи саморегуляції.

Експеримент із застосуванням простих сенсомоторних завдань виявив, що з показниками інтелекту пов'язані такі якості процесів аналізу і синтезу, як ефективність диференціювання окремих властивостей, сторін і відносин об'єктів та ефективність безпосереднього розчленовано-інтегрованого сприйняття об'єктів. При цьому дані якості, все ж, не можна вважати чисто біологічними, незмінними і абсолютно генетично детермінованими.

Часу як фактору ефективності розумової діяльності надається велике значення і в сучасних дослідженнях. Як корелят інтелекту в ряді експериментів розглядається час виконання простих завдань, при цьому вказується, що певна частина індивідуальних відмінностей в успішності виконання тестів інтелекту пов'язана зі швидкістю обробки інформації, незалежно від набутих знань і навичок [22, 5, 7].

Особливе значення для виявлення морфофункціональних передумов інтелекту має аналіз взаємодії різних відділів мозку, в першу чергу – аналіз міжпівкульної взаємодії. Ступінь індивідуальної виразності функціональних властивостей півкуль може служити фізіологічною умовою високих досягнень в інтелектуальній діяльності. При цьому в даний час велике значення надається функціям субдомінантної правої півкулі на противагу уявленням про те, що умовою високих досягнень в розумовій діяльності є переважний розвиток функцій домінантної лівої півкулі. На основі вищевказаних уявлень виникла гіпотеза ефективної білатеральної взаємодії як фізіологічної основи загальної обдарованості [37].

Теорія цілісності інтелекту тісно пов'язана з розробкою теорії білатерального регулювання (парної діяльності мозку). Базові компоненти інтелекту – філогенетичний фонд, когнітивні аспекти (когнітивні координації та мотивації) – мають подвійну природу як ефекти взаємодії спеціалізованих парних мозкових структур. При цьому основою для розуміння загального і специфічного в структурі інтелекту, розуміння природи когнітивних стилів, вікової динаміки інтелектуальної активності служить теорія парної діяльності мозку, яка містить в собі загальний принцип організації систем, що породжують нові якості; вона будується на основі принципів і правопівкульних, і лівопівкульових механізмів. Гіпотеза білатеральної взаємодії видається оптимальною, адже адресується до роботи мозку як цілого і використовує уявлення про ресурси мозку [14].

Викликають інтерес дослідження, в яких інтелект розглядається як нейронна мережа [26]. З точки зору нейрофізіології, все різноманіття інтелекту кодується збудженим станом нейрону (тобто імпульс виробляється) і незбудженим його станом (імпульс не виробляється). Ймовірно, імпульс-активатор рухається полегшеними нервовим маршрутами, які виникають при багаторазовому збудженні певних зон нервової системи цим активатором під час пізнавальних процесів. Таким чином, є маршрути руху нервового імпульсу-активатора, яким він надає перевагу, і які сформувалися в результаті індивідуального інтелектуального досвіду людини.

Мікросистемний рівень представлений параметрами функціонування нейронів (принципами кодування інформації в нейронних мережах) і особливостями поширення нервових імпульсів (швидкістю і точністю передачі інформації). Макросистемний рівень відображає морфофункціональні особливості та значення окремих структур мозку, їх просторово-часову організацію (хронотоп) у забезпеченні ефективної розумової діяльності.

З точки зору нейрофізіології, все різноманіття інтелекту кодується збудженим станом нейрона (тобто імпульс виробляється) і незбудженим його станом (імпульс не виробляється). Ця позиція може бути представлена таким прикладом: випробуваному пред'являється фігура «трикутник», яка викликає

збудження нервових клітин сітківки ока у вигляді певної просторової структури: порушені нервові клітини сітківки знаходяться точно в такому просторовому відношенні, як вершини і сторони трикутника. Збуджені нейрони сітківки передають ці просторово організовані імпульси в зону короткочасної пам'яті мозку, яка теж є скупченням нейронів. Потім структурований сигнал «трикутник» набуває рис активатора рецептора, пройшовши відповідний нейронний фільтр короткочасної пам'яті. Далі просторовий імпульс-активатор передається в довгострокову пам'ять, тобто теж певним чином організовану нервову мережу, здатну сприймати нейронні імпульси через спеціальні групи нейронів, які називаються рецепторами. Цей рецептор включений в нейронну мережу, яка кодує пізнавальну модель, наприклад, уявлення про трикутник, сформований у людини до поточного контакту з трикутником (активована пізнавальна модель трикутника). Якщо у людини раніше не сформувалося уявлення про трикутник (не активовано модель, що міститься в потенційному інтелекті, в якій заковано уявлення про трикутник), активатор не може виявити в довгостроковій пам'яті рецептора і направляється в зону потенційного інтелекту, де містяться раніше активовані пізнавальні моделі у вигляді таких нейронних мереж, які ніколи раніше не використовувалися цією людиною для вирішення інтелектуальних завдань. Проте мережі неактивованих пізнавальних моделей в потенційному інтелекті певним чином структурно пов'язані з довготривалою пам'яттю, тобто з активованими моделями.

Деякі рецептори неактивованих моделей потенційного інтелекту можуть бути доступні, тільки якщо раніше були активовані інші, «прилеглі», пізнавальні моделі. Суб'єктивно це означає, що знання про предмет не можуть бути деталізовані, якщо не освоєні його основні принципи (наприклад, без засвоєння основ математики не можна зрозуміти принципи диференціального обчислення).

Рух нервового імпульсу-активатора від довготривалої пам'яті до моделей потенційного інтелекту не є довільним, а визначається раніше активованими пізнавальними моделями.

Виходячи з того, що наш мозок складається з «трьох мозків» або основних підсистем (кожна з яких отримала однойменну назву з тим періодом еволюції людини, в який, як прийнято вважати, ця система розвинулася), нам слід враховувати усі значущі властивості психічних процесів, яких набував мозок на кожному з щаблів еволюції.

1. Неокортекс, або людський мозок (Neocortex, Human Brain) – найновіша за часом створення нейроструктура, в якій відбуваються розумові процеси високого рівня, а також процеси вирішення складних інтегрованих задач, керує свідомістю, самосвідомістю та іншими вищими формами нервової діяльності. В інших ссавців також представлена ця частика мозку, але в набагато менших пропорціях по відношенню до загального обсягу мозку. В цілому, неокортекс відповідає за обробку інформації та відчуттів. Спочатку

ми отримуємо нові знання у вигляді фактів або семантичної інформації, у результаті чого в неокортексі утворюються синаптичні зв'язки та сітки.

2. Лімбічна система, або мозок ссавця (Limbic System, Mammalian Brain), має критичне значення для емоцій і пам'яті. Є найбільш розвиненою та спеціалізованою частиною мозку усіх ссавців, крім дельфінів, вищих приматів та людей. Лімбічний мозок можна також назвати «хімічним» або «емоційним». У процесі переживання нової події органи чуттів посилають в неокортекс інформацію із зовнішнього середовища, яка потому закріплюється в неокортексі у вигляді нейронної структури, що відображає відчуття від події. У момент активації нової нейронної структури, що відповідає отриманому відчуттю, емоційний мозок виробляє пептиди. Тому лімбічний мозок можна ще назвати хімічним. Одночасно лімбічний мозок сприяє формуванню довготривалих спогадів: подія чи інформація запам'ятовується то міцніше, що легше відтворюються емоції, які ми переживали. Тому лімбічний мозок можна ще назвати «емоційним».

3. Мозочок, або стовбур, або мозок рептилії (Cerebellum, Stem, Reptilian Brain). Найактивніша зона мозку, містилице підсвідомості. центр пам'яті й мікропроцесор мозку. Кожен нейрон мозочку здатен утворювати мінімум 200 000 зв'язків з іншими нервовими клітинами. Мозочок відповідає за підтримання рівноваги, координацію рухів, усвідомлення положення тіла в просторі та здійснення контрольованих рухів. У ньому зберігаються певні типи найпростіших дій і навичок, і також зафіксовані на нейронному рівні емоційні реакції, думки, повторювані події, звички та обумовлені моделі поведінки, несвідомі рефлексивні та навички, набуті й завчені протягом життя.

Розглядаючи інтелект як нейронну мережу, доцільно розглядати нейронні структури, які обумовлюють розмаїття інтелекту, через призму еволюційних процесів, що відбувалися у мозку, на всіх щаблях його становлення, виходячи з тих даних досліджень, якими ми володіємо на сьогодні.

Модель розвитку має трифазний характер. По-перше, кожна нова нервова структура будується на основі попередніх нервових структур. По-друге, новий мозок у міру розвитку включає в набір своїх функцій ту примітивну основу, на якій він виник, і змінює природу цієї основи на більш сумісну з новою системою. По-третє, заново інтегрована система служить, у свою чергу, фундаментом для більш високого рівня еволюційного розвитку. Біолог Брюс Ліптон пояснює, як перша клітина, створена природою, по суті, була сама по собі мозком, і показує, що лежить в основі всього послідовного розвитку. Включення попередньої системи в структуру нової змінює стару функцію на ще більш пристосовану для підтримки нового організму. Так, коли з'явився неокортекс (мозок нового ссавця), рептильний мозок і емоційний мозок підпорядкувалися цьому новому еволюційному утворенню, але при цьому

зберегли власні сфери впливу і відповідальності. Таким чином, головна сторона природи будь-якої системи зберігається при включенні в нову структуру і грає при цьому значну роль. *Емоційний мозок (лімбічна система) під час свого виникнення змінив природу включеної в нього системи рептилії, однак рептильна система продовжувала працювати на виживання, але вже більш гнучким способом.* При цьому слід враховувати, що мозок – це енергомістка біологічна конструкція, що призначена для вирішення проблем адаптації. Усі здібності головного мозку виникли і вдосконалювались для вирішення простих біологічних задач: розмноження, їжа та домінантність. У зв'язку з цим для оцінювання потенціальних можливостей людського мозку і психічної поведінки людини слід виокремити, з одного боку, його еволюційні та структурні обмеження, посилаючись на наше «мавпяче» минуле, а з іншого – соціобіологічні механізми відбору.

Для того, щоб зрозуміти біологічні передумови виникнення інтелекту, важливо, на нашу думку, розглянути, як психічні процеси у ланцюгу еволюції предків людини виникали і включалися одна в одну – від мозку рептилії до стадії розвитку неокортексу.

Як ми бачимо, узагальнюючи десятки підходів до розуміння біологічної обумовленості функціонування інтелекту, інтелект функціонує на основі властивостей мозку як єдиного цілого. Головний мозок (передусім зони кори) у процесі інтелектуальної діяльності діє як єдина система з дуже гнучкою і рухомою внутрішньою структурою, яка адекватна специфіці завдання й способам її рішення.

Отже, підхід до оцінки інтелекту базується на припущенні про те, що ***деякі особливості роботи головного мозку визначають властивості психічних процесів і складають фізіологічну основу загальних (в тому числі інтелектуальних) здібностей.***

Підсумовуючи, слід акцентувати на тому, для чого нами були порушені викладені поняття. На наш погляд, сучасні дослідження обдарованості допускають величезне упущення в браку історичного еволюційного та природничого підходу до розуміння сутності обдарованості. Ми переконані, що розуміння чого-небудь повинно мати відправну точку у двох ракурсах: 1) якими насправді були речі, і 2) як речі стали тим, чим вони є. Безумовно, для цього необхідно вийти за межі того гуманітарного інструментарію, який ми використовуємо для розуміння того чи іншого фрагмента знань про природу людини, в тому числі про її визначення обдарованості. Зречення людини від інстинктивних задоволень може розглядатися не тільки в рамках системного підходу, як, наприклад, при генезисі інтелекту або генетичному відборі, але й простежуватися на локальних рівнях: формування людської культури,

субкультур, мікроісторії, трансформації міфологічного мислення в історичне і зворотний вектор – від природничо-наукового знання до раціонального пояснення міфу і релігії, розуміння загальної ієрархічної структури людських онтологічних можливостей, механізмів захисту людського еґо, способів конструювання власної реальності і мовної картини світу, стратегії мовних комунікацій та багато інших незліченних питань, на яких зосереджені такі науки, як зоопсихологія, етологія, етнолінгвістики, семіотика, культурна антропологія. Безумовно, істотне питання полягає і в тому, наскільки ми готові бути експертами в питаннях людського інтелекту і вносити свій внесок у розуміння того, що є людина як антропологічна таємниця, і наскільки світовий дискурс у розумінні природи людини є для нас актуальним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bohr N. On atoms and human knowledge. Daedalus (American Academy of Arts and Sciences), Spring, 1958.
2. Cavalli-Sforza L.L., Bodmer W. The genetics of human populations. 1971.
3. Harrison G.A., Tanner J.M., Pilbeam D.R., Baker P.T. Human Biology (3-d edition). Oxford, 1992.
4. Milankovic M. Canon of insolation and the Ice-age problem. Beograd, 1998.
5. Skinner B. Was ist Behaviorismus? Reinbek bei Hamburg: Rohwolt, 1978.
6. Standards for data collection from human skeletal remains. J.E. Buikstra and D.H. Ubelaker (Eds.). Arcansas, 1994.
7. Ubelaker D. Human skeletal remains. Adlin, Chicago, 1978.
8. Waddington C.H. The strategy of the genes. London, 1957.
9. Weiss M., Mann A. Human biology and behavior. N.Y., 1981.
10. Айзенк Г. Ю. Интеллект: новый взгляд // Вопросы психологии. 1995. № 1. С. 111-131.
11. Акимова М. К. Изучение индивидуальных различий по интеллекту // Вопросы психологии. 1977. № 2. С. 175-185.
12. Александров Ю. И. Психофизиология. СПб.: Питер. 2001. 496 с.
13. Алексеев, В. П. Историческая антропология и этногенез / В. П. Алексеев. – Наука, 1989. – 445 с.
14. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человеко- знания. М. : Наука, 1977. 381 с.
15. Артамонов С. В. Психофизиологические основания интеллектуального потенциала // Вестник ЛГУ. 1990. Вып. 4(6). С. 98-100.
16. Артамонов С. В. Психофизиологические основания интеллектуального потенциала // Вестник ЛГУ. 1990. Вып. 4(6). С. 98-100.
17. Балакшина Ж. А. Типы изменчивости интеллекта и личности в период их становления (на примере подростков): дис. ... канд. психол. наук. СПб.. 1995. 198 с.
18. Безруких М. М, Логинова Е. С. Возрастная динамика и особенности формирования психофизиологической структуры интеллекта у учащихся

начальной школы с разной успешностью обучения // Физиология человека. 2006. Т. 32, № 2. С. 133-150.

19. Бергсон А. Творческая эволюция / пер с фр. В. А. Флеровой. – М.: КАНОН-пресс, Кучково поле, 1998.

20. Верба А. С. Психофизиологические особенности когнитивной деятельности праворуких и леворуких мальчиков 6–7 лет : автореф. дис. ... канд. биол. наук. М., 2005. 18 с.

21. Голубева Э. А. Некоторые проблемы экспериментального изучения природных предпосылок общих способностей // Вопросы психологии. 1980. № 4. С. 23-37.

22. Голубева Э. А. Способности и индивидуальность. М. : Прометей, 1993. 278 с.

23. Грибанов А. В., Депутат И. С., Канжин А. В. Психофизиологический анализ структуры интеллекта детей младшего школьного возраста при синдроме дефицита внимания с гиперактивностью // Экология человека. 2006. № 12. С. 38-41.

24. Депутат И. С., Грибанов А. В. Интеллектуальное развитие детей с синдромом дефицита внимания с гиперактивностью. Архангельск : ИПЦ САФУ, 2011. 135 с.

25. Древаль А. В. Интеллект ХХХ. М. : Торусе Пресс, 2005. 316 с.

26. Дружинин В. Н. Психодиагностика общих способностей. М. : Академия, 1996. 224 с.

27. Дружинин В. Н. Когнитивные способности: структура, диагностика, развитие. СПб. : ИМАТОН, 2001. 224 с.

28. Дьяченко О. М. Проблема индивидуальных различий в интеллектуальном развитии ребенка // Вопросы психологии. 1997. № 4. С. 138–142.

29. Дьяченко Т. М. Динамика интеллектуального и личностного развития детей младшего школьного и подросткового возраста (лонгитюдное исследование) : дис. ... канд. психол. наук. СПб., 2005. 225 с.

30. Жуков Д. А. Стой, кто ведет? Биология поведения человека и других зверей: в 2 т. – М.: Альпина нон-фикшн, 2014.

31. Иорданова /О. А, Депутат И. С. Взаимосвязь между вероятностным прогнозированием и интеллектом у детей // Бюллетень СГМУ. 2007. № 2. С. 24–25.

32. Колтыгина Е. В. Учет особенностей проявления информационной работоспособности и сенсомоторной обучаемости в процедуре психологического диагностирования интеллекта : дис. ... канд. психол. наук. Барнаул, 2002. 179 с.

33. Леви-Строс К. Структурная антропология / К. Леви-Строс; пер. с фр. Вяч. Вс. Иванова. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2001. – 512 с.

34. Логинова Е. С. Психофизиологическая структура вербального и невербального интеллекта детей 6-7 и 9-10 лет с разной успешностью обучения : дис. ... канд. биол. наук. М., 2003. 199 с.

35. Ломов Б.Ф. Изучение человека на основе системного подхода / Б.Ф. Ломов // Человек в системе наук. – М., 1989.

36. Лучинин А. С. Психофизиология. Ростов-на-Дону : Феникс, 2004. 320 с.

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ СИСТЕМА ТВОРЧЕСКОГО ТРЕНИНГА КАРУС

В статье представлена характеристика авторской психологической системы творческого тренинга КАРУС, которая основывается на использовании в техническом творчестве основных стратегий конструкторской деятельности, выявленных на профессиональном уровне и включает специальные приемы затруднения, моделирующие реальную производственную обстановку.

Ключевые слова: творчество, творческое мышление, тренинг, стратегии, задача.

The article presents general characteristic of the author's psychological system of creative training KARUS, which is based on the using in technical creation of the main strategies of constructive activity, found on the professional level and includes special approaches of complication, modeling real work conditions.

Keywords: creation, creative thinking, training, strategies, task.

Разработанная и постепенно модифицируемая система творческого тренинга, общее описание которой здесь представлено, была спроектирована в самом первоначальном варианте примерно 40 лет назад.

Человека всегда интересовали способы, приемы, которые помогли бы ему активизировать мышление, развивать творческие способности, выработать умения решать новые жизненно важные проблемы. Люди, разумеется, обратили внимание на то, что иногда думается легче, что определенные факторы способствуют более продуктивной умственной деятельности, что заслуживающие внимания результаты умственного труда бывают следствием не только целенаправленного сознательного поиска, но и счастливой догадки. К настоящему времени в литературе описаны едва ли не два-три десятка специально разработанных методов организации творческой деятельности. Среди них такие уже достаточно широко известные, как синектика, брейнсторминг. Менее популярны, но давно практикуются и другие методы: морфологический анализ, алгоритм решения изобретательских задач (АРИЗ), «гирлянды ассоциаций», стратегия семикратного поиска, конференция идей, коллективные записные книжки. Некоторые из этих методов считаются достаточно универсальными, пригодными для решения творческих задач в различных сферах трудовой деятельности, другие применяются главным образом в изобретательстве, конструировании.

Интерес к применению различных методов, активизирующих творческую деятельность, все время возрастает. И это понятно: в наше время, когда очень

многим специалистам-профессионалам, студентам, учащимся приходится перерабатывать большие массивы информации, когда жизнь требует в ограниченные сроки разрабатывать решения новых задач, ранее использовавшиеся приемы и методы деятельности уже помогают мало. В школе специально творчеству обучают недостаточно, поэтому каждому хотелось бы овладеть таким набором приемов, который позволял бы перерабатывать нарастающее количество информации. Разумеется, нельзя уповать лишь на одни творческие приемы как на своего рода ухищрения. Чтобы овладеть вершинами творчества, необходимо осуществить предварительную подготовку – развивать качества памяти, восприятия, воображения, мышления, нужно быть достаточно подготовленными именно в технологиях активного творческого поиска.

Разработанная система основывается на использовании в техническом творчестве основных стратегий конструкторской деятельности, выявленных на профессиональном уровне, а также включает специальные приемы затруднения, моделирующие реальную производственную обстановку.

Сразу предупредим: эта система не является строгим руководством для обучения решению творческих задач. Хотя она основана на экспериментальных данных и достаточно надежно апробирована как на специалистах (инженерах) и студентах, так и на школьниках, мы не можем считать ее универсальной отмычкой к процессу обучения творчеству. Как во всяком психологическом тренинге, тем более когда речь заходит о творчестве, требуется соблюдать осторожность, полученные нами данные не всегда однозначны: слишком много факторов играет роль в обучении, и их практически невозможно изолировать. Тут и прошлый неучтенный, а порой и не поддающийся учету опыт испытуемых; тут и сведения, которые испытуемые получают независимо от обучения; тут и влияние индивидуальных качеств, которые до начала обучения можно было учитывать лишь приблизительно. Так, нами не всегда предварительно диагностировались творческие способности каждого испытуемого, а одно это может внести в получаемые результаты значительные деформации. К тому же творческий процесс, даже если это коллективное творчество, достаточно интимен, во многом скрыт от постороннего глаза, и о нем приходится зачастую судить по косвенным признакам. Тем не менее с учетом приведенных оговорок методику можно рекомендовать как трениговую, в качестве комплексного активизатора и стимулятора творческой деятельности.

Данная методика, являясь системой специально организованного воздействия на творческую деятельность субъекта, базируется на конкретном изучении процесса творчества, его циклов, а также стратегий и тактик, используемых в деятельности профессионалов. Именно по выявленным в исследованиях стратегиям конструкторской деятельности и была названа данная система –

КАРУС (аббревиатура названий стратегий: комбинирование – аналогии – реконструирование – универсальный подход – случайные подстановки).

Подобно некоторым другим, методика КАРУС может применяться как для индивидуального, так и для коллективного творчества. Предусматриваются различные модификации в зависимости от условий применения, контингента участников, масштаба обучения и т.п.

Тренинговая методика включает теоретическую и практическую части. В теоретическом курсе излагаются данные о психологии творчества, творческой личности, способах стимуляции творческой деятельности, а также данные о конкретной деятельности, например о техническом творчестве.

Собственно методическая часть включает инструкции и рекомендации, инструкции и задачи по применению каждой из пяти стратегий, инструкции по применению приемов затруднения творческой деятельности, а также общие инструкции по проведению творческой игры, организации творческого тренинга на уроках в специально создаваемых условиях и т.д.

КАРУС предусматривает также применение других методик стимуляции творческой деятельности, а также периодическое анкетирование, опрос участников тренинга, проведение свободного творческого поиска и специальных коллективных решений-дискуссий.

Методика опирается на использование различных научных и технических заданий. Чаще всего применяются задачи по проектированию кинематических систем, построенные по принципу «черного ящика». Если учесть, что задачи такого типа можно разнообразить и усложнять, то в итоге создается обширное поле для проведения творческого тренинга.

В общем виде использование методики КАРУС заключается в следующем.

На первой стадии учащемуся предлагается решить ряд задач без каких-либо предварительных условий, т.е. он решает задачи так, как может делать это без постороннего вмешательства и специального обучения. Эта стадия носит диагностический характер: важно выявить, как решает и решает ли вообще данный испытуемый творческие задачи, каковы сложившиеся у него приемы. Выводы заносятся в протокол (карточку данного испытуемого), и намечается основная линия подготовки этого ученика. На второй стадии предлагается новая серия задач, подобных тем, которые решались, но более сложных. Если у учащегося не выявлено до этого сколько-нибудь существенных умений, сложившихся приемов решения творческих задач, то ему предлагается поочередно применять стратегии поиска аналогов, комбинирования, реконструирования, универсальную и случайных подстановок. Вовсе не обязательно соблюдать указанный порядок. В каждом конкретном случае надо ориентироваться на индивидуальные особенности и возможности ученика: если

он в какой-то мере владеет стратегией поиска аналогов, то следует вначале развить и закрепить эту стратегию, а затем перейти к другой.

Инструкция включает следующие конкретные рекомендации:

1. Решая предлагаемые вам задачи, старайтесь воспользоваться сведениями, которые мы вам сообщили. Ищите различные способы решения задач, не бойтесь фантастических вариантов. Выполняйте как можно больше эскизов. Если необходимо, прибегайте к выполнению макетов. Не стесняйтесь задавать вопросы, которые возникают у вас в связи с решением.

2. Ищите аналогии. Комбинируйте. Попробуйте найти структуру (функцию) с противоположными характеристиками. Попробуйте все вместе: аналогии, комбинации, перестройку по принципу «наоборот». Попробуйте отдалиться на волю случая – подставляйте то, что просто приходит в голову, даже если оно кажется нелепостью, и т.п.

Затем осуществляется тренинг по каждой из стратегий. Рассмотрим его на примере стратегии поиска аналогов, которая является одной из самых распространенных и эффективных. В своих простейших модификациях она доступна не только студентам и старшеклассникам, но и младшим школьникам и дошкольникам.

Предлагается следующая ориентировочная схема обучения стратегии поиска аналогов: сжатое теоретическое напоминание о сущности поиска аналогов, их разновидностях и специфике психической деятельности при этом; проведение опроса участников обучения по опроснику № 1 (см. ниже); индивидуальные советы на основании анализа ответов; демонстрация применения стратегии на конкретном примере; решение задачи (индивидуальное или коллективное); анализ решений; проведение опроса по опроснику № 2 (см. ниже). В дальнейшем циклы повторяются, но усложняются задачи и предлагается использовать все более сложные и отдаленные аналогии. В конце решается контрольная задача и проводится устное собеседование с обучающимися, цель которого – выяснить, насколько они усвоили особенности стратегии поиска аналогов.

В заключение напоминает, что поиск аналогов может переплетаться с другими стратегиями (комбинирования, реконструирования и т.д.).

Опросник № 1

1. Что такое аналогия?
2. В чем сущность стратегии поиска аналогов?
3. Какие аналогии в технике вам известны?

Изучение ответов учащихся позволяет внести коррективы в их теоретические знания.

Конкретный пример, на котором демонстрируется применение стратегии поиска аналогов, преподаватель выбирает по своему усмотрению (в зависимости от возраста и подготовки учеников).

Далее предлагается решить серию задач (она может включать две-три и более задач). Лучше всего, если решение на этом этапе проводится преподавателем индивидуально с каждым из участников, чтобы у него была возможность составить собственный протокол решения.

После анализа решений и протоколов предлагается ответить на опросник № 2.

Опросник № 2

1. Как вы искали аналогии, решая эти задачи?
2. Какие аналогии вы установили?
3. Какие трудности при поиске аналогов вы испытываете?

На основании ответов даются индивидуальные рекомендации каждому из участников тренинга.

В дальнейшем тренинг осуществляется путем усложнения задачи, поиска нескольких вариантов решения одной и той же задачи. На последних этапах обучения желательно применять разнообразные задачи. При этом иногда за кадром можно оставлять некоторые логические ошибки и возможность реального использования того или иного варианта конструкции с тем, чтобы максимально расширить диапазон поиска, раскрепостить мышление учащихся, сосредоточить внимание на динамике формирования стратегии, на достижении с ее помощью определенного результата.

Обучение стратегиям комбинирования и реконструирования осуществляется по такой же схеме, меняются только теоретические установки, специфика намечаемых действий и т.д.

При обучении владению универсальной стратегией учащимся рекомендуется одновременно использовать три названные стратегии.

Скажем несколько слов о стратегии случайных подстановок. Здесь речь может идти не об обучении этой стратегии, поскольку мы не располагаем логически организованными приемами, а об овладении навыками находить выходы из тупиковых ситуаций, не сдаваться при, казалось бы, непреодолимых трудностях, несмотря ни на что. В самом простом виде реализация этой стратегии заключается в том, что испытуемому предлагается отдаться свободному потоку мыслей, пробовать первое пришедшее в голову, фиксировать случайные образы, предметы, принципы и пытаться их применить к данной задаче. В определенной степени применение этой стратегии напоминает методику «мозгового штурма».

В дальнейшем использование стратегии случайных подстановок следует связывать с более целенаправленным, организованным умственным поведением.

Онопченко Галина Василівна,
Старший науковий співробітник
відділу інноваційних технологій в освіті обдарованих ІОД НАПНУ м. Київ

Онопченко Олена Василівна,
Науковий співробітник
відділу інноваційних технологій в освіті обдарованих ІОД НАПНУ м. Київ

СИСТЕМА ІКТ-ДІАГНОСТИКИ ОБДАРОВАНОСТІ У РОЗРІЗІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСОБИСТОСТІ

У статті представлена модель психолого-педагогічного супроводу обдарованих, дано розгорнуту характеристику її складових. Розкриваються компоненти системи діагностики, що забезпечує пошук, діагностику і супровід обдарованих.

Ключові слова: діагностика, обдарованість, психолого-педагогічний, супровід.

В статье представлена модель психолого-педагогического сопровождения одаренных, дается развернутая характеристика ее составляющих. Раскрываются компоненты системы диагностики обеспечивающей поиск, диагностику и сопровождение одаренных.

Ключевые слова: диагностика, одаренность, психолого-педагогический, сопровождение.

The article presents a model of psychological and pedagogical support for gifted people, gives a detailed description of its components. The components of the diagnostics system providing search, diagnostics and support of the gifted are disclosed.

Key words: diagnostics, giftedness, psychological-pedagogical, support.

На сьогодні питання діагностики обдарованих дітей, підтримка і супровід їх упродовж всього періоду становлення особистості є пріоритетним завданням освіти в багатьох країнах світу. Важливість питань обдарованості, насамперед була підкреслена Радою Європи, яка з метою координації роботи з обдарованими дітьми на загальноєвропейському рівні у 1988 році створила міжнародну неурядову організацію «Євроталант». Доленосними виявилися також звернення до ООН і урядів країн Європи, прийняті II Міжнародною науково-практичною конференцією з проблем обдарованості, яка відбулася у Варшаві в 1995 році. На ній учасники конференції запропонували країнам Європейського Співтовариства підтримати міжнародні програми «Діти ХХІ століття» і «Обдаровані діти Європи»[3].

Аналізуючи досвід роботи з обдарованими у провідних країнах, дійшли висновку, що окрім традиційних форм розвитку дитячих здібностей (додаткова освіта, предметні і творчі олімпіади та конкурси, формування мережі

спеціальних шкіл для учнів з певним типом обдарованості (у науці, мистецтві та ін.), закордоном існують програми обов'язкової діагностики дітей на ознаки геніальності (від інтелектуальних тестів на IQ до міжнародних програм – TIMSS, PISA, PIRLS) [4].

Проблема обдарованості є актуальною, що спонукає до створення різноманітних концепцій, які розглядають специфіку пошуку, діагностики та супроводу талановитих дітей.

У науці та педагогічній практиці представлено два протилежні підходи до обдарованості. Прихильники одного з них вважають, що обдарованою є кожна нормальна дитина і потрібно лише вчасно помітити конкретний вид здібностей і розвинути їх. На думку дослідників, які поділяють протилежну точку зору, обдарованість є досить рідкісним явищем, притаманним лише незначному відсотку людей, тому явище обдарованої дитини подібно копіткому пошуку крупниць золота [1].

Отже, нині сформувалися певні передумови для науково-практичного розв'язання проблеми діагностики обдарованості особистості:

- *соціальні* (потреба суспільства в талановитій молоді, здатній розв'язувати соціальні, економічні, політичні проблеми держави);
- *теоретичні* (в психології та педагогіці актуалізована проблема пошуку, розвитку і становлення творчої особистості);
- *практичні* (потреба в сучасних методиках і засобах діагностики обдарованих дітей).

Для вирішення діагностичного завдання необхідно створити комплекс засобів і методик, здатних допомогти виявити, наскільки в об'єкта дослідження виражені різні види обдарованості та зрозуміти, який вид обдарованості є переважаючим на цей момент. Зіставлення та ретельний аналіз отриманих результатів дасть змогу визначити індивідуальні особливості, властиві конкретній дитині, показати рівень розвитку її талантів.

Розвивальне завдання допоможе оцінити потенціал обдарованої дитини і в майбутньому визначити персональний вектор подальшого розвитку.

Використовуючи комплексний підхід до виявлення обдарованості, необхідно враховувати цілу низку психолого-педагогічних вимог [6]:

- системний характер оцінювання різних сторін поведінки і діяльності дитини;
- тривалість процесу ідентифікації;
- аналіз поведінки дитини в тих сферах діяльності, які в максимальній мірі відповідають його схильностям і інтересам;
- багаторазовість і багатоетапність обстеження з використанням безлічі психодіагностичних процедур тощо.

Вдале вирішення вищезазначених питань може бути реалізовано за рахунок створення розвиненої системи діагностики обдарованості дітей та молоді з використанням засобів ІКТ. Така система, перш за все, повинна спиратися на сучасну модель психолого-педагогічного супроводу обдарованості, де увагу зацентовано на вирішенні двох найважливіших завдань: діагностичного та розвивального.

Відтворення сучасної моделі психолого-педагогічного супроводу обдарованих процес неоднозначний, складний, який містить у собі декілька багатокомпонентних складових. Спробуємо цей процес умовно представити у вигляді наступної схеми:

Рис.1 Модель психолого-педагогічного супроводу особистості

Зробимо короткий огляд кожної зі складових.

Діагностика. Складові:

Процес діагностики

- Концептуальний
- Методичний
- Організаційний

Форми прояву

- Явна обдарованість
- Прихована обдарованість

Пильна увага до проблеми обдарованості має на увазі, в тому числі, і виявлення інтелектуальних особливостей кожного обдарованого. У зв'язку з цим необхідно приділяти увагу не тільки явній формі прояву обдарованості (інтелектуально обдаровані діти, які мають підтвердження своїх здібностей: перемоги на олімпіадах і конкурсах, високі показники в навчанні, успішна реалізація в обраних видах діяльності), але й формі прихованій. При такій формі обдарованості інтелектуальні задатки особистості настільки ж високі як і в першому випадку, але реалізація відсутня: немає ніяких явних досягнень і перемог.

Саме для успішного вирішення завдання пошуку і відбору обдарованих дітей з обома вищезазначеними формами, використовується поетапна стратегія діагностики.

Перший етап *концептуальний* – задає вектори напрямку дослідженням, які здатні максимально повно відображати будь-які прояви обдарованості.

Другий етап – *методичний* – спрямован на відбір більш точних і більш специфічних, спрямованих на конкретну особистість, діагностичних процедур.

Етап третій, *організаційний*, має на меті системний збір та аналіз інформації про особистість з подальшим формуванням діагностичного інструментарію (сукупність засобів і матеріалів, необхідних для проведення діагностичних досліджень).

Вдалим рішенням при відтворенні цих етапів вважаємо наявність у тому числі й віртуальних кабінетів. Вони змодельовані в електронному освітньому середовищі на програмному забезпеченні, спрямованому на визначення потенційних можливостей особистості. Такі кабінети здатні стати самостійними засобами діагностики здібностей, апелюючи до закономірностей діагностики, дидактики, педагогічної психології, педагогіки та інших методик.

Для вдалої роботи таких віртуальних діагностичних кабінетів необхідно вирішити такі завдання:

- забезпечити віддалений повнофункціональний доступ до існуючих методик тестування для всього психолого-педагогічного колективу навчального закладу;
- забезпечити реалізацію програм тестування та діагностики віртуального кабінету з використанням механізму «віртуального доступу»;
- забезпечити отримання кваліфікованих консультацій фахівців в області діагностики обдарованості, незалежно від місця їх розташування;
- забезпечити віртуальне навчання користуванню процесами тестування та новітніми діагностичним методикам в рамках роботи віртуального кабінету;
- забезпечити можливість поширення отриманого досвіду в віртуальному кабінеті серед закладів освіти;

- підтримувати функціонування бази даних різних тестів і методик діагностики та її взаємозв'язок з базами даних інших закладів;
- забезпечити інтеграцію бази даних в єдину базу даних освітньо-виховного простору.

При цьому, віртуальний кабінет, що створюється як складова частина системи діагностики, орієнтовано може мати наступну базову структуру:

Віртуальний тестовий майданчик + Система управління обладнанням діагностики + Бази даних + Інтернет-портал віртуального кабінету + Система забезпечення зв'язку між усіма об'єктами

Джерело. Складові:

- Батьки
- Навчальна діяльність
- Тестування
- Дитячий садок
- Вчитель
- Однолітки
- Позаурочна діяльність

Мається на увазі складання своєрідної карти особистості з максимально-повним набором джерел інформації від оточуючих (родина, друзі, вихователі, вчителі тощо), структурованої за роками життя обдарованого, починаючи з самих ранніх, та умов оточуючих його у певні проміжки часу.

Схематично цей процес може виглядати наступним чином:

Визначення джерела інформації (респондента) + збір даних від респондента (анкетування та інтерв'ю) + обробка результатів відповідно до обраної методики + оформлення результатів + передача отриманого на наступний етап

Моніторинг. Складові:

- Комплексний характер оцінювання
- Тривалість процесу ідентифікації
- Аналіз поведінки дитини
- Експертна оцінка продуктів діяльності дітей
- Виявлення ознак обдарованості з урахуванням зони найближчого розвитку
- Багаторазовість і багатоетапність обстеження
- Метод проєктів, предметних професійних проб
- Використання предметних ситуацій
- Аналіз досягнень

Концептуальні підходи до моніторингу узагальнено можна представити наступним чином:

Достовірність. Використання отриманих в результаті діагностики особистості даних в тандемі з системою моніторингових показників

(відображені на схемі), здатних найбільш повно і достовірно охарактеризувати багатогранність обдарованого.

Оперативність. Мається на увазі максимально швидка обробка отриманих результатів з метою якомога швидше скласти або скорегувати індивідуальний психолого-педагогічний план розвитку обдарованого.

Систематичність. Встановлення певних періодів часу, здатних забезпечити циклічність моніторингу (розробляється індивідуально для кожного обдарованого).

Комплексність. Враховується одночасне відстеження динаміки показників, що характеризують різні сторони розвитку особистості.

Незалежність і об'єктивність. Система моніторингу не повинна залежити від суб'єктивних факторів, в якості яких можна розглядати особисте ставлення педагога або психолога до обдарованого.

• *Супровід.* Складові: Різні форми навчання (дистанційне, заочне, літні школи, недільні школи, літні профільні зміни, система занурення в предмет, творча відпустка)

• Індивідуальні навчальні маршрути, творчі відпустки, вільне просування по класах (екстернат, розробка і корекція)

• Створення банку педагогів, які працюють з обдарованими дітьми

• Робота Інтернет-порталів для обдарованих

• Гурткова робота, проекти та ін.

Передбачає розробку моделі індивідуального психолого-педагогічного супроводу обдарованого, здатну забезпечити йому максимально комфортні умови для самовизначення і самореалізації. Найбільш ефективна форма - співпраця педагога і обдарованої дитини. Де діяльність педагога спирається на організаційно-методичні заходи, що включають цільове, критеріальне, змістовне, процесуальне та дидактико-технологічне забезпечення, корекційні заходи з обдарованими дітьми та консультативну допомогу родині.

І. Бех трактує психолого-педагогічний супровід дитини як особистісно зорієнтовану модель виховання, де центральне ядро – конструктивна і гуманістично спрямована взаємодія, а центральний механізм взаємодії – «особистісне спілкування педагога з вихованцем, спрямоване на зближення ціннісно-сміслових орієнтацій учасників діалогу» [2].

Таким чином, опрацювання результатів діагностики надає можливість сформулювати два тісно взаємодіючих механізми, здатних забезпечити умови максимального розвитку обдарованих дітей: розвиваюче орієнтаційне середовище і педагогічну підтримку. Де середовище відповідає наступними умовам: [5]

«- наявність орієнтаційного поля розвитку;

- збагачення середовища, у якій відбувається розвиток обдарованої дитини, і, як наслідок, стимулювання його загального розвитку;

- збудження в дитині інтересу як чинника стимулювання його активності;

- творче участь дитини в діяльності, що дає можливість самопізнання, самореалізації;
- організація і самоорганізація».

Педагогічна підтримка спирається на три складових: особистісну, емоційну і когнітивну.

Особистісна - припускає надання свободи у виборі і самовияву, забезпечує допомогу в самопізнанні, як необхідної умови регулювання діяльності. Визначає найбільш прийнятний шлях освоєння необхідних знань: послідовність вивчення, обов'язкові і варіативні блоки теоретичного і практичного матеріалу. Складає графік його індивідуального навчання спираючись на оптимальний для обдарованих темп засвоєння інформації.

Емоційна – підтримка емоційних переживань, реакцій обдарованого. Потреба в самовираженні (самореалізації) у обдарованих дітей є надзвичайно високою (чим вище рівень обдарованості, тим сильніше ця потреба). Тому емоційні прояви так само являються важливим фактором особистості обдарованих.

Когнітивна – забезпечує підтримку розвитку інтелектуальної сфери обдарованої дитини. Педагог, при цьому, стимулює пізнавальні здібності і інтерес дитини, забезпечує його доступ до різних джерел інформації.

Узагальнюючи, зазначимо: розвитку обдарованої дитини необхідно, в першу чергу, вдало проведені діагностичні дослідження, ефективна система моніторингу результатів та розробка цілісної системи супроводу. Всі ці фактори здатні забезпечити комплексні психолого-педагогічні заходи, в межах середовища діагностики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманчук Н.М. Особливості діагностики обдарованості дітей / Н. М. Атаманчук // Методичні основи діагностики академічної обдарованості учнів (з урахуванням специфіки освітніх галузей): Зб. наук. праць. – К.: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2011. – С.82-87.
2. Бех І.Д. Психологічний супровід особистісно зорієнтованого виховання / І.Д. Бех // Початкова школа. – 2004. –№3. –С.3-6.
3. Глумова А.А., Орлова А.С. ПРОБЛЕМА ОДАРЕННОСТИ И ТАЛАНТУ У ДЕТЕЙ // Наукове товариство студентів ХХІ століття. ГРОМАДСЬКІ НАУКИ: зб. ст. по мат. XXVIII міжнар. студ. наук.-практ. конф. № 1 (27). URL: [http://sibac.info/archive/social/1\(27\).pdf](http://sibac.info/archive/social/1(27).pdf)
4. Головчин М.А., Соловьева Т.С. Организация выявления и сопровождения одарённых детей. Журнал «Проблемы развития территории», Выпуск № 5 (67) / 2013. С. 88-95.
5. Запалацкая В.С. Развитие субъектности как концептуальная основа организации работы с одарёнными школьниками // Журнал «Вестник Майкопского государственного технологического университета» № 2. – 2013– С. 115-120.
6. Клементьевская, Е. А. Система работы с одарёнными и высокомотивированными детьми. Сотрудничество учителя и ученика [Текст] / Е. А. Клементьевская // Исследовательская работа школьников. – 2009. – № 2. – С. 33-47.]

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА ЯК ЗАСІБ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті досліджено поняття електронної бібліотеки, її види, особливості та характеристики, проблеми підвищення якості вищої освіти шляхом впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяють використанню електронних засобів навчання.

Ключові слова: бібліотека, електронна бібліотека, освітня електронна бібліотека, інформаційно-комунікаційні технології, вища освіта, єдине освітнє інформаційне середовище.

В статье исследовано понятие электронной библиотеки, ее виды, особенности и характеристики, проблемы повышения качества высшего образования путем внедрения информационно-коммуникационных технологий, способствующих использованию электронных средств обучения.

Ключевые слова: библиотека, электронная библиотека, образовательная электронная библиотека, информационно-коммуникационные технологии, высшее образование, единственное образовательное информационное пространство.

The article is examined concept of digital library, its types, features and characteristics of digital library, problems of improving the quality of higher education through implementation of information and communication technologies that facilitate to using of electronic learning tools.

Keywords: library, digital library, educational digital library, information and communication technology, higher education, unified educational information environment.

Сучасне інформаційне суспільство, об'єктом і результатом діяльності якого є інформаційні ресурси та знання, вимагає здійснювати ґрунтовну підготовку усіх його членів до застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в своїй професійній діяльності. Саме тому впровадження освітніх реформ тісно пов'язане із використанням ІКТ у процесі навчання. Уже сьогодні активно відбувається процес впровадження ІКТ в систему вищої освіти, що дозволяє по-новому використовувати технології та методи навчання, сприяє реалізації спільних телекомунікаційних проєктів, а також форм дистанційного навчання.

Введення ІКТ у освітню систему є доцільним та закономірним процесом, який забезпечує високий рівень інтерактивності користувачів, наслідком якого є вищий рівень мотивації для вирішення отриманих завдань. Одним із таких засобів є створення та використання ЕД, що забезпечує ефективний доступ до електронних інформаційних ресурсів.

Дослідженням особливостей застосування сучасних освітніх методів із залучення ІКТ та поняття електронної бібліотеки (ЕБ) як засобу використання ІКТ у вищій освіті займалися вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: В. Ю. Биков, С. М. Іванова, О. В. Новицький, О. М. Спірін, В. М. Саух, М. А. Шиненко, В. А. Резніченко, О. В. Захарова, Е. Г. Захарова К. Марек, Б. Кліфтон, Дж. Ледфорд, Дж. Тексеїра, М. Тилер, А. Каушик та ін.

Поняття «електронна бібліотека» (ЕД), (англомовний аналог «digital library») є складнокомпонентною інформаційною структурою, єдино визначеного трактування якого на сьогодні немає, що зумовлено, насамперед, залежністю тлумачення терміну від наукових поглядів дослідників та галузі його використання. Зокрема, ЕД – це зібрання матеріалів збережених у електронній (цифровій) версії, доступ до яких здійснюється із використанням комп'ютерної технік [2]. Переважна більш сучасних підходів трактують поняття ЕБ відповідно до виконуваних функції, тобто як процес організації збору документів та механізмів для їх перегляду та пошуку; як сукупність комп'ютерних мереж та сервісів, що призначені для вирішення задач користувача [7].

Науковці В. А. Резніченко, О. В. Захарова, Е. Г. Захарова детермінують поняття ЕБ як інтегрованої інформаційної системи, яка надає можливість накопичувати, зберігати та ефективно застосовувати різноманітні колекції електронних повнотекстових та мультимедійних документів, що доступні в зручному для користувача форматі [1, с. 60]. Однак, окрім документів, об'єктами користування у ЕБ є різноманітні загальнонаукові чи галузеві бази даних, зібрання електронних мап та карт, покликання та інші ЕБ тощо.

В процесі становлення ЕБ як інформаційної системи дослідник А. Федоров виокремлює кілька її складових компонентів. Науковець зазначає, що у результаті структурних, технологічних та інформаційних модернізацій сформувались три типи систем, що об'єднують усі обов'язкові компоненти ЕБ у трьохярусну структуру. Першою такою системою є безпосередньо сама ЕБ (Digital Library, DL), другою системою є система електронної бібліотеки (Digital Library System, DLS), третьою – система управління ЕБ (Digital Library Management System, DLMS) [10].

Виокремленні типи систем співвідносяться із трьома концептуальними рівнями представлення ЕБ. Проте, часто у науковій літературі ці три типи використовують як взаємозамінні поняття, що сприяє виникненню труднощів у дослідженні систем ЕБ [4]. Під системою електронної бібліотеки (DLS) розуміють систему програмного забезпечення, що заснована на визначеній (у окремих випадках, не визначеній) архітектурі побудови ЕД та забезпечує усі функціональні можливості, котрі потрібні для її ефективної роботи. Системою управління ЕБ (DLMS) є система програмного забезпечення, що закріплює відповідну інфраструктуру програмного забезпечення, для того, щоб формувати систему ЕБ (DLS), яка включає набір функціональних можливостей ЕБ, і керувати нею.

За функціональною характеристикою ЕБ виконує традиційне призначення класичної бібліотеки – сприяє задоволенню інформаційних потреб користувачів

(соціуму загалом), надає інформаційні послуги (пошук, анотація, відомості про нові надходження, ін.), організовує інформацію у зручному для використання форматі (створення каталогів та форм зручної навігації), керує розташуванням інформації та передає її користувачам чи посередникам, сприяє інтеграції інформаційних ресурсів.

Головними особливостями систем ЕБ, які функціонують сьогодні, визначено [5, с. 32-48] їх призначеність для збереження, обробки і передачі інформації, тобто, виконання функцій інформаційної системи; можливість підтримки різнотипових електронних документів (ресурсів); робота у глобальних інформаційних мережах передачі даних.

Базовою засадою діяльності ЕБ, а відтак основною її відмінністю від інших типів інформаційних систем, є можливість збирати та використовувати у подальшій роботі (поширювати, обробляти, накопичувати) інформацію у форматі електронного документа. Відповідно до цієї засади діяльності ЕБ виокремлюють кілька її ключових ознак [1]:

- комп'ютеризована система, керування ресурсами якої відбувається за допомогою програмного забезпечення комп'ютера;
- включеність у всесвітній інформаційний простір, що надає змогу взаємодіяти із системою через мережу на будь-якому рівні (користувальницькому, службовому, адміністративному);
- збереженість не лише інформації (тобто документів), але і метаданих, тобто «інформації про документи» (зміст, структуру, автора);
- збереженість різнотипової інформації (текст, зображення, відео) і можливість її передачі у різних форматах (HTML, PDF і т. п.);
- можливість структуризації та систематизації інформації;
- каталогізація інформації згідно єдиного уніфікованого формату;
- розмежування способів доступу до інформації (перегляд, пошук, імпорт, експорт).

Основними компонентами, що створюють ЕБ як цілісну інституцію, є сервіс та інформаційні ресурси. У зв'язку із структуризацією галузей науки, функціонального та цільового призначення, більшість ЕБ – тематичні, найпоширенішими із яких є наукові та освітні ЕД. Такі ЕБ характеризуються функціональною напрямленістю підтримки навчального процесу та сприяють ефективній діяльності системи вищої освіти.

У практичному використанні ЕБ є ефективним інструментарієм підтримки та вдосконалення освітнього процесу, адже надає користувачам можливість ефективного доступу до важливих навчальних інформаційних ресурсів, що забезпечує організацію самостійної роботи студентів та позааудиторних занять. Використання ЕБ у навчальному процесі сприяє збереженості лекційних і методичних матеріалів науково-педагогічних працівників, а також надає можливість співробітництва зі світовою інформаційною громадськістю.

Базовими методами інтеграції освітніх ЕБ у навчальний процес, за визначенням науковців [9] є використання ЕБ в процесі організації навчання

(широкого поширення ЕД отримали у дистанційній освіті та організації самостійної роботи студентів), забезпечення обміну досвідом серед науковців та співробітництва навчальних закладів. У зв'язку із чим, підвищуються вимоги до інформації та метаданих, які накопичуються та зберігаються в електронних інформаційних ресурсах. Окрім бібліографічного опису, вони повинні також містити детальну інформацію про роль електронного інформаційного ресурсу у освітньому процесі, його класифікацію за цільовою аудиторією та ін. Відтак, роль освітньої ЕБ визначається як автоматизованого сховища інформації, що забезпечує доступ до власних ресурсів для інших освітніх інформаційних систем.

Очевидно, що освітні ЕБ призначені для використання у навчальному процесі, а тому їх базові функції, перш за все, полягають у забезпеченні можливості роботи зі складними, специфічними для освітньої ЕБ електронними документами; забезпеченні підготовки викладачів до проведення занять; сприянні інтеграції із іншими освітніми інформаційними системами [6].

Важливим напрямом використання ЕБ у навчальному процесі є забезпечення підготовки викладачів до проведення занять. У ЕД усі авторизовані користувачі із статусом викладач мають можливість створювати персональні папки для розміщення і збереження власних електронних документів, інших навчально-дидактичних матеріалів, а також навчально-методичних комплексів. До того ж, такі напрацювання не є статичним текстом, оскільки можуть містити гіпертекстові покликання на інші електронні освітні ресурси освітньої ЕБ або окремі фрагменти електронних освітніх ресурсів.

На сьогодні проблемним, а відтак і актуальним, напрямом дослідження є визначення правових засад функціонування ЕБ, оскільки наявна система інформаційного законодавства України тільки частково забезпечує правові засади їх діяльності. Серед таких нормативно-правових актів варто виокремити Конституцію України (закріплює інформаційні права і свободи, визначає основні права й обов'язки відповідних суб'єктів із питань створення і поширення інформації); збірку Законів України: «Про Національну програму інформатизації», «Про авторське право і суміжні права», «Про інформацію», «Про науково-технічну інформацію», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про видавничу справу», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про інформаційні агентства» тощо, а також окремі галузі і розділи законодавства України, присвячені питанням інформаційного права [3].

Отже, одними із найпопулярніших засобів використання інформаційно-комунікативних технологій стають у наш час електронні або віртуальні бібліотеки. Базовим завданням діяльності ЕБ є підтримка наукових досліджень, надання можливості науковцям ефективного доступу до інформаційних ресурсів. Вивчення сучасних інформаційних та інформаційно-комунікаційних технологій, використання їх у процесі навчання здійснюватиме підтримку

модернізації освіти, адже підвищить якість професійної підготовки майбутніх спеціалістів, збільшить рівень доступності навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антопольский А. Б. Концепция электронных библиотек [Электронный ресурс] / А. Б. Антопольский, К. В. Вигурский // Электронные библиотеки. – 1999. – Том 2. – Вып. 2. – Режим доступа: <http://www.elbib.ru/index.phtml?page=elbib/rus/journal/1999/part2/antopol>. (Дата доступа: 24.11.2017 р.).

2. Використання потенціалу електронних бібліотек та відкритого доступу для українських освіти та науки [Електронний ресурс]: аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/877>. (Дата доступу: 24.11.2017 р.).

3. Давидова І. О. Електронні бібліотеки: правові засади функціонування в Україні [Електронний ресурс] / І. О. Давидова // Імперативи розвитку електронних бібліотек: pro et contra = Imperatives of the Electronic Libraries Development: pro et contra : матеріали міжнар. веб-конф. (м. Харків, 27 берез. 2014 р.). – Електрон. текстові дані. – Харків, 2014. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/method_mg/mfiles/201410_method/imperatives.pdf. (Дата доступу: 24.11.2017 р.).

4. Кочетова Л.Б. Электронная библиотека как часть единого информационного пространства [Электронный ресурс] / Л. Б. Кочеткова семинара // Материалы семинара: «Вузовская библиотека в электронной среде управления знаниями» (1-2 декабря 2009, г. Санкт-Петербург). – 2009. – Режим доступа: http://www.elibconsult.ru/page.jsp?pk=node_1254233287280. (Дата доступа: 24.11.2017 р.).

5. Кудим К. А. Сравнительный анализ функциональных возможностей систем электронных библиотек [Электронный ресурс] / К. А. Кудим, Г. Ю. Проскудина, В. А. Резниченко // Проблемы программирования. – 2007. – № 4. – Режим доступа : <http://eprints.isoftware.kiev.ua/320>. (Дата доступа: 24.11.2017 р.).

6. Прилуцька Н. С. Особливості функціонування наукових і освітніх електронних бібліотек [Електронний ресурс] / Н.С. Прилуцька // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2011. – №2 (22). – Режим доступу до журналу: <http://www.journal.iitta.gov.ua>. (Дата доступу: 24.11.2017 р.).

7. Проектування системи електронних бібліотек наукових і навчальних закладів АПН України [Електронний ресурс] / О. М. Спірін, В. М. Саух, В. А. Резніченко, О. В. Новицький // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2009. – №6 (14). – Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>. (Дата доступу: 24.11.2017 р.).

8. Резніченко В. А., Захарова О. В., Захарова Е. Г. Електронні бібліотеки: інформаційні ресурси та сервіси [Текст] / В. А. Резніченко, О. В. Захарова, Е. Г. Захарова // Проблеми програмування. – 2005. – № 4. – С. 60-72.

9. Социальная значимость электронных библиотек. Конкретные проекты. Методология подготовки библиотекарей и пользователей. – [Текст] // Электронные библиотеки : Учеб. пособие для вузов / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг; [Науч. ред. Я. Л. Шрайберг]; Моск. гос. ун-т культуры и искусств, Гос. публ. науч.-техн. б-ка России. – М.: Изд-во ГПНТБ России, 2001. – 91 с.

10. Федоров А. О Манифесте электронных библиотек. Трёхъярусная структура систем, составляющих ЭБ [Электронный ресурс] / А. О. Федоров. – Режим доступа: <http://ideafor.info/?p=371>. (Дата доступа: 24.11.2017 р.).

ПСИХОЛОГІЯ ОБДАРОВАНOSTI

В настоящее время общество особенно остро нуждается в одарённых детях, которые наделены сверхспособностями. Как увидеть одарённость? Какие особенности одарённых детей? С какими трудностями они сталкиваются в жизни? Как помочь им преодолевать трудности, творчески развиваться, добиться успеха?

Ответы на эти вопросы раскрываются в работе. Изложенные факты будут полезны педагогам, психологам, родителям.

Ключевые слова: талант, творчество, индивидуальность, способности, целеустремлённость.

At present, the society is in desperate need of gifted children who are endowed with superpowers. How to see giftedness? What are the peculiarities of gifted children? What challenges are they face in life? .How can we help them to overcome difficulties, to develop creatively, to succeed?

Answers to these questions are revealed in the work. The facts can be useful for teachers, psychologists, parents.

Key words: talent, creativity, individuality, ability, purposefulness.

Розвиток творчих здібностей особистості – одвічний гуманістичний принцип. Школа, держава зацікавлені в вихованні такого могутнього потенціалу, як обдаровані, талановиті діти.

Обдарованість – це високий рівень здібностей людини, що дозволяє їй досягти особливих успіхів у певній галузі діяльності. Вона є результатом і свідченням високого рівня інтелектуального індивіда. Розрізняють спеціальну та загальну обдарованість [3]. Спеціальна пов'язана з певними видами діяльності, в яких вона найбільше розвивається. Загальна розумова обдарованість виявляється в оволодінні всіма видами діяльності, для успішного здійснення яких необхідні певні розумові якості.

Розрізняють обдарованість:

- соціальну – лідерську;
- художню – музичну, сценічну, образотворчу;
- психомоторну – спортивні здібності;
- інтелектуальну – здатність аналізувати, мислити, зіставляти;
- академічну – надзвичайна здатність до навчання взагалі;
- творчу – нестандартне бачення світу й нешаблонне мислення. З дитинства такі діти всіх дратують, вони часто не досягають поставленої мети і стають невдахами.

Усі обдаровані діти мають потребу у знаннях. Їх не потрібно примушувати вчитися, вони самі шукають собі складну, інтелектуальну роботу і виконують її з задоволенням.

Вчені стверджують, що в обдарованих і талановитих дітей активність мозку підвищена. Ці діти мають відмінну пам'ять, що базується на ранній мові й абстрактному мисленні. У обдарованих дітей надзвичайна чутливість до оточуючого середовища, загострення та сприйняття своїх досягнень і невдач, наявність зв'язку між емоційним настроєм, здатністю до саморегулювання і шкільною успішністю [1]. Обдарована дитина шукає спілкування з дорослими, бо ті краще їх розуміють, ніж однолітки. Творчі діти часто бувають перебільшено емоційні, вони легко збуджуються, запальні, що свідчить про виявлення багатства їх натури. Ці діти рідко бувають спокійними, вони часто страждають від своїх здібностей. Їх рятує тонке почуття гумору. У обдарованих дітей яскрава уява, характерні перебільшені страхи, оскільки вони здатні уявити безліч безпечних наслідків. Такі якості вимагають особливого підходу до них, вони потребують особливого виховання, спеціальних, індивідуальних навчальних програм та підготовлених вчителів, шкіл [2].

Психологічні дослідження показують, що пізнавальна мотивація виявляється у формі дослідницької, пошукової активності, чутливості до всього нового, знаходження нового у звичайному.

Обдарованість – це природний дар, який людина отримує. Вона нерозривно пов'язана з усім життям особистості та виявляється на різних етапах розвитку.

Основні проблеми обдарованих дітей:

1. Ворожість до школи. Навчальна програма для них нудна і нецікава, тому що не відповідає їх здібностям.
2. Ігрові інтереси. Обдаровані діти люблять складні ігри й байдужі до простих, у які переважно грають однолітки. Як наслідок, залишаються в ізоляції.
3. Занурення у філософські проблеми.
4. Невідповідність між фізичним, інтелектуальним і соціальним розвитком.
5. Прагнення до досконалості.
6. Надчутливість, нетерпимість.
7. Відчуття недозволеності, нереалістичні цілі.

Для виявлення обдарованості використовують різні методи: від спостереження до спеціально розроблених завдань. Такі діти швидше за інших виконують завдання, прагнуть до самостійності, розв'язують задачі проблемного характеру, або такі, що вимагають кмітливості, різних способів вирішення, творчості. Обдарованість і талант не люблять тиску. Діти часто конфліктують з вчителями, батьками. Завдання вчителя – створити умови для

забезпечення позитивного емоційного стану, позитивно – стійкого ставлення до життя, творчої діяльності. Формувати в дітей стійкість у психотравмуючих ситуаціях, навчати навичкам саморегуляції, набуття вміння щодо адаптації у соціальному середовищі без зниження потреби в реалізації обдарованості. Потрібно розвивати в дітей активну пізнавальну діяльність, зацікавлювати дитину різними видами пошукових, логічних, ігрових завдань. Обдарована дитина прагне довірливого спілкування. Вона хоче бачити у дорослих мудрого друга і порадника, який допоможе подолати труднощі. Їм не хочеться, щоб їх повчали, вони прагнуть рівноправного спілкування. Потрібно сприймати дитину такою, якою вона є, підтримувати, не нав'язувати свої інтереси. Як показали дослідження, необхідна трішки завищена оцінка сил дитини. Зазнайкою вона не виросте, зате буде запас сил та впевненість при невдачах. Для обдарованої дитини творчість є життєвою необхідністю. Дитину потрібно готувати до спостережливості, наполегливості, працелюбності, вимогливості до себе, терплячого ставлення до критики, гордості і почуття власної гідності. Вольові риси є основними рисами характеру. Ініціативність, творчість, наполегливість, рішучість, витримка допоможуть обдарованим дітям само реалізуватися [2].

Поради щодо роботи з обдарованою дитиною:

1. Допомогайте дитині будувати її плани та приймати рішення.
2. Ніколи не карайте дитину приниженням.
3. Не стримуйте розкриття потенційних можливостей психіки.
4. Не позбавляйте дитину ігор, забав, казок, створюйте умови для виходу дитячої рухливості, енергії, емоційності.
5. Підтримуйте здібності дитини до творчості, уникайте незадовільної оцінки творчих спроб дитини.
6. Уважно ставтеся до потреб дитини.
7. Відповідайте на запитання дитини якомога терпляче і чесно. Серйозні запитання дитини сприймайте серйозно.
8. Хваліть дитину за навчальну ініціативу.
9. Допомогайте дитині бути особистістю.
10. Розвивайте в дитині позитивне сприйняття її здібностей.
11. Допомогайте дитині в задоволенні основних людських потреб.
12. Будьте терпимими до ідей, поважайте допитливість, реагуйте на запитання дитини.

Розвиваючи творчі здібності дитини, педагоги виконують суспільний запит щодо формування особистості, здатної приймати сміливі та нестандартні рішення, самостійно мислити, творчо ставитись до праці.

Школа, батьки повинні допомогти дитині відкрити її життєве покликання, реалізувати себе як особистість. Ми не маємо права втратити обдаровану дитину, бо, втрачаючи талант, здібність, обдарування, ці діти втрачають

майбутнє. Потрібно безмежно вірити в дитину, бути терплячими. Тоді обдарована дитина виросте творчою людиною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болюх О. Робота з обдарованими дітьми Завучу. Усе для роботи: науково-методичний журнал / О. Болюх. – 2014. – №17/18. – С. 23–26.
2. Журнал « Педагогічний вісник». – 2012. – №1. – С. 46–48.
3. Шинкарука В. І. Філософський словник / В. І. Шинкарука., 1986. – (2 перероб. і доп.).
4. Учитель початкової школи. // Національна академія педагогічних наук України. – 2016. – №9.
5. Кремінський Б. Г. Обдарованість та проблема розвитку здібностей особистості// Практична психологія та соціальна робота. / Б. Г. Кремінський., 2004. – (12).
6. Кульчицька О. І. Простір для здійснення творчих задумів Обдарована дитина / О. І. Кульчицька. // 7. – 2005.

Петрова О. П.,

Мариупольський міський технологічний ліцей

Al.petrovna777@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТРАЄКТОРІЇ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ

Для эффективного развития способностей одаренного ребенка целесообразно составлять индивидуальную образовательную траекторию, которая включает в себя диагностику, психолого-педагогическое сопровождение, планирование образовательной деятельности и анализ результатов. Индивидуальная образовательная траектория и ее психолого-педагогическое сопровождение позволяют более полно раскрыть личностные способности ученика, создать необходимую основу для продолжения его обучения в профессиональной сфере.

Ключевые слова: одаренный ребенок, индивидуальная образовательная траектория, способности, алгоритм.

For the effective development of the gifted child's abilities, it is advisable to compile an individual educational trajectory, which includes diagnostics, psychological and pedagogical support, planning of educational activities and analysis of results. Individual educational trajectory and its psychological and pedagogical support allow more fully reveal the student's personal abilities, create the necessary basis for continuing his education in the professional sphere.

Key words: gifted child, individual educational trajectory, abilities, algorithm.

Сьогодні багато говорять про психолого-педагогічний супровід навчання і розвитку обдарованих дітей. Причина цього полягає в тому, що потреби та освітні запити таких учнів не знаходять розуміння в традиційній освітній

системі. Результатом є несвоєчасне розкриття і неякісний розвиток потенціалу кожного учня.

У зв'язку з цим виникла необхідність вдосконалення підготовки педагогів до роботи з обдарованими дітьми. У Маріупольському міському технологічному ліцеї створений алгоритм організації психолого-педагогічного супроводу допрофільного та профільного навчання.

Як правило, координатором виступає заступник директора з навчально-виховної роботи. А реалізаторами його рекомендацій – куратор, вчителі-предметники, практичний психолог, соціальний педагог, медичний працівник.

Основним завданням координатора є вироблення стратегії взаємодії членів педагогічного колективу щодо виявлення, розвитку та реалізації творчого потенціалу учня.

Індивідуальна освітня траєкторія – це спільна діяльність учня, вчителя і психолога, яка складається із таких етапів:

- діагностика рівня навчальних досягнень із предмету;
- визначення змісту навчання;
- визначення стратегії засвоєння навчального матеріалу учнем;
- програмування учню індивідуальної освітньої діяльності;
- індивідуальна освітня діяльність;
- демонстрація власного освітнього продукту учня і його колективне обговорення;
- рефлексивно-оцінна діяльність.

Індивідуальний освітній маршрут – це диференційована освітня програма, яка забезпечує учневі можливість вибору, розробки та реалізації освітньої програми за умови здійснення вчителями педагогічної підтримки його самовизначення і самореалізації.

Таким чином, при складанні освітнього маршруту слід дати відповіді на питання «Що вивчати?», «Що повинно змінитися в особистості учня?», а при складанні освітньої траєкторії - «Як учити?», «Як виховувати?», «Як організувати педагогічну взаємодію і спілкування?»

Навчання за індивідуальною освітньою траєкторією можливе тільки за умови, коли учень зможе визначати зміст дисциплін, що вивчаються, формулювати власні цілі при вивченні конкретної теми або розділу навчального матеріалу, обирати оптимальні форми і темп навчання, використовувати ті способи навчання, які найбільше відповідають його індивідуальним особливостям, здійснювати оцінку і корекцію своєї діяльності.

У таблиці подані етапи роботи з організації психолого-педагогічного супроводу

Етапи	Взаємодія
1. Підготовчий етап	
Підготовка матеріалів. Співбесіда з класними керівниками. Складання плану роботи.	Куратор, заступник директора з НВР, психолог
2. Інформаційний етап	
Інформування батьків про можливі варіанти вибору. Інформування учнів про можливі варіанти вибору освітнього маршруту і самовизначення. Подання в доступній формі структури індивідуального освітнього маршруту, завдань що вирішуються, очікуваного результату і шляхів реалізації	Куратор, психолог
3. Діагностичний етап	
Діагностика інтересів, потреб і схильностей, визначення типу інтелекту. Діагностика можливостей. Анкетування батьків. Аналіз результатів успішності.	Психолог, куратор, учні, батьки
4. Аналітичний етап	
Аналіз результатів діагностики інтересів і можливостей кожного учня. Аналіз думки батьків, класного керівника і вчителів-предметників. Підбиття підсумків діагностичної роботи, підготовка рекомендацій. Співвідношення інтересів, схильностей і можливостей кожного учня.	Психолог, учні, куратор
5. Узагальнюючий етап	
Вироблення конкретних кроків на найближче майбутнє зі збору інформації для остаточного прийняття рішення. Проведення низки індивідуальних консультацій для учнів. Робота з учнями з аналізу основного і запасного варіантів вибору з використанням алгоритму «Мій вибір».	Психолог, Адміністрація, куратор
6. Заключний етап	
«Круглий стіл» за підсумками роботи.	Куратор, адміністрація, психолог

Творчою групою педагогів, які працюють у ліцеї, були розроблені маршрутні листи для організації навчання обдарованих учнів за індивідуальними освітніми траєкторіями. На їхній основі учень спільно з учителем-тьютором формулював свою місію і розробляв індивідуальний освітній маршрут для вивчення предметних дисциплін робочого навчального плану. Навчальні заняття з профільних дисциплін були обов'язковими для відвідування обдарованим учнем. При вивченні предметів інваріантної частини, у період інтенсивної підготовки до предметних олімпіад, конференцій старшокласників в рамках МАН України (листопад-лютий), учень самостійно

визначав кількість відвіданих уроків. При цьому в маршруті визначалися терміни надання звітів про роботу з даних дисциплін, дати виконання обов'язкових видів контролю.

Одночасно з цим виникла необхідність випереджаючого вивчення деяких тем навчального матеріалу. Наприклад, при розв'язанні олімпіадних завдань із фізики на індивідуальних консультаціях із математики вивчалася тема «Диференціальні рівняння». Для подолання таких проблем вчителями-предметниками відповідно до «замовлення» тьютора організовувалися індивідуальні консультації.

Із метою підготовки дитини до виконання експериментальних завдань на учнівських предметних олімпіадах, при підготовці до участі у Всеукраїнських турнірах залучаються викладачі вищих навчальних закладів. Однак організувати цю співпрацю протягом навчального року не завжди вдається. Тому в Маріупольському міському технологічному ліцеї з 2012 року була організована робота Літньої школи для обдарованих дітей, в рамках якої і проводилися ці заняття. Викладачі вищих навчальних закладів читають лекції, організовують практичні заняття, дають рекомендації з планування, оформлення і написання дослідницьких робіт. Усі ці питання обговорюються під час складання індивідуального освітнього маршруту. В обов'язки тьютора входить обов'язкове відстеження виконання запланованих заходів та внесення коректив за умови необхідності. Наводимо приклад індивідуальної освітньої траєкторії учня.

Індивідуальна освітня траєкторія учня

Мета: реалізації особистісного потенціалу учня в освіті.

Завдання: підготовка до участі в четвертому етапі Всеукраїнської предметної олімпіади з фізики.

Напрямки діяльності	Зміст діяльності	Форма виконання	Форма звітності	Строки
Математика (інваріантний компонент)	Вивчення програми дисципліни, що вивчається поглиблено	Групові заняття в навчальному закладі	Розвиваюче домашнє індивідуальне завдання (ДІЗ)	Протягом року
Математика (варіативний компонент)	Вивчення програми випереджального характеру для обдарованої дитини.	Індивідуальні заняття	Обов'язкова консультація	1 – 4, 20 - 24 тиждень
Математика (варіативний компонент)	Розв'язування задач високого рівня.	Самостійні заняття	Звіт перед вчителем	Протягом року

Напрямки діяльності	Зміст діяльності	Форма виконання	Форма звітності	Строки
Фізика (інваріантний компонент)	Вивчення програми дисципліни, що вивчається поглиблено.	Групові заняття в навчальному закладі	Розвиваюче ДІЗ	Протягом року
Фізика (варіативний компонент)	Вивчення програми випереджального характеру для обдарованої дитини.	Індивідуальні заняття	Обов'язкова консультація	Протягом року
Фізика (варіативний компонент)	Розв'язання задач високого рівня	Самостійні заняття	Звіт перед вчителем	Протягом року
Фізика (варіативний компонент)	Підготовка до виконання завдань практичного туру	Індивідуальні заняття	Робота в лабораторії	8 – 10, 25 – 28 тижнів
Дисципліни інваріантного компоненту	Вивчення програми навчальних предметів, що вивчаються на рівні стандарту та академічному рівні	Самостійне вивчення	Залік	За індивідуальним графіком
Дисципліни інваріантного компоненту, з яких складають ДПА	Вивчення програми дисциплін, що вивчаються на рівні стандарту та академічному рівні	Групові заняття в навчальному закладі	Звіт перед вчителем	Протягом року
Дисципліни варіативного компоненту	Вивчення програми дисципліни та виконання практичних завдань	Додаткові індивідуально-групові заняття	За вибором учня	За індивідуальним графіком

У результаті багаторічного застосування даної системи роботи в Маріупольському міському технологічному ліцеї був напрацьований певний алгоритм роботи з обдарованими дітьми.

АЛГОРИТМ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ У ММТЛ

Відповідальний за роботу з обдарованими дітьми	Психолог	Куратор	Вчитель-предметник	Лікар / медична сестра	Батьки
Організаційно – структурне і функціональне забезпечення					
Розробка локальних правових актів: положення про наукове товариство школярів; положення про Літню школу	Створення програми тестування та діагностики обдарованих учнів				

Науково–методичне забезпечення роботи з обдарованими дітьми					
Організація вивчення спеціальних методик виявлення, розвитку та підтримки обдарованих дітей. Розробка банку завдань проектно–проблемного–дослідницького характеру. Розробка банку індивідуальних програм навчання обдарованих дітей. Експертиза індивідуальних програм обдарованих дітей.	Провести цикл психолого–педагогічних консультацій для батьків, вчителів з питань формування психолого–фізіологічної стійкості і профілактики стресів, розумових та емоційних перевантажень обдарованих дітей.	Підготовка методичних рекомендацій для індивідуальних творчих робіт учнів. Вивчення та впровадження інноваційних технологій навчання обдарованих дітей. Залучення учнів до роботи в секціях, гуртках	Поглиблене вивчення здібностей учня. Вивчення цілісної особистості учня	Систематичне медичне спостереження за станом здоров’я учнів. Рекомендації щодо зміцнення здоров’я	Надання інформаційної допомоги спеціалістам.
Методичне забезпечення роботи педагогів з обдарованими дітьми.	Розробка плану-програми індивідуального розвитку обдарованої дитини				
Система пошуку обдарованої молоді					
Моніторинг творчого розвитку дитини			Консультації щодо вибору тем науково–дослідницьких робіт	Рекомендації стосовно режиму дня та системи харчування школяра	Виконання рекомендацій
Діагностика властивостей і особливостей навчального середовища з точки зору його направленості, мотиваційних, розвиваючих і особисто навчальних можливостей					
Створення умов для формування необхідного рівня навчальної рефлексії, індивідуального стилю успішної навчальної діяльності					
Формування інформаційного банку «Обдарованість» Заповнення паспорту та індивідуальної картки обдарованої дитини.					
Навчання, виховання та розвиток обдарованих дітей					
	Навчання дитини психологічним навичкам планування, саморегуляції, самоконтролю у навчальних ситуаціях	Індивідуальні заняття, консультації, педагогічний супровід	Спостереження за станом здоров’я та рівномірним розподілом	Виконання рекомендацій	

			М навантаж ень	
	Уточнення основного напрямку індивідуальної роботи, застосування в її динаміці найбільш раціональних прийомів.			
	Аналіз і узагальнення виконаної роботи.			
Організація і проведення психолого–педагогічних консилиумів щодо реалізації програми «Обдаровані діти»				
Організація та проведення науково–практичної конференції старшокласників учбового закладу				
Аналіз роботи, узагальнення одержаних даних, співвідношення результатів за поставленою метою і завданням				

Отже, індивідуальна освітня траєкторія та її педагогічний супровід дозволяє: забезпечити оволодіння учнями змісту стандартів освіти; усіляко сприяти розвитку індивідуальних здібностей учня; забезпечити оволодіння програмами зі шкільних дисциплін групами учнів, які мають високий рівень навченості; забезпечити професійне самовизначення; створити необхідну основу для продовження освіти в професійній сфері.

УДК 65.014

Піліна А. М.,

*КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді»,
м. Київ
ekono-man@ukr.net*

Кагляк О. В.,

*КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді»,
м. Київ
okaglyak@ukr.net*

НАВЧАЛЬНА ЕКСКУРСІЯ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНО- ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА ПРИКЛАДІ ПРОЕКТУ «ЗАНУРЕННЯ У БІЗНЕС» КПНЗ «КИЇВСЬКА МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ»

Анотація. В статті систематизовані досвід організації навчальних екскурсій в системі інформаційно-освітнього простору позашкільного навчального закладу на прикладі проекту «Занурення у бізнес» КПНЗ «Київська мала академія наук учнівської молоді».

Ключевые слова: учебная экскурсия экономической направленности; информационно-образовательное пространство; внешкольное учебное заведение; научно-исследовательская деятельность ученической молодежи экономической направленности.

Annotation. The article systematizes the experience of organization of educational excursions in the system of information and educational space of an out-of-school educational institution in the organization of scientific research activities of student youth in the economic direction. Proposed experience of its realization on example of the project «Immersion in business» by Kyiv Minor Academy of Sciences of student youth.

Key words: educational economic excursion; information and educational space; scientific-research activity of students of economic orientation; municipal extracurricular school.

Актуальною проблемою для економічної освіти у будь-яких навчальних закладах (і позашкільних зокрема) залишається відірваність знань та вмінь учнів та самих педагогів від реального життя та вимог роботодавців, значний розрив між теоретичними уявленнями молоді та практичною реалізацією економічних концепцій. На нашу думку, одним з найефективніших засобів подолання існуючого протиріччя виступають навчальні екскурсії. Вони дозволяють усім учасникам навчально-виховного процесу на власні очі побачити економічні об'єкти та процеси, які у них відбуваються, зрозуміти економічні явища, сформулювати своє ставлення до них, мотивують глибше вивчати економіку та брати активну участь у її функціонуванні, виховують почуття патріотизму до вітчизняного виробника. Їх безперечними перевагами перед іншими формами занять виступають: підпорядкованість навчальної розповіді показу та використання зорових доказів, що дозволяє учасникам запам'ятати одержану інформацію надовго та у більшому обсязі.

Значний інтерес для вивчення основ екскурсознавства представляють праці Б. Ємельянова, Г. Долженко; дослідження екскурсійного процесу та ролі екскурсовода німецьких та австрійських авторів В. Гюнтера, Б. Шмідта, Б. Петера, А. Кестеріке та ін.; дослідження педагогічних ознак екскурсійного процесу з точки зору педагогічної психології (І. Зимня), дослідження професійно-педагогічної комунікації (Н. Волкова), психології спілкування (І. Риданова, Є. Рогов) та основ риторики (П. Сопер, П. Таранов).

Метою даної статті є систематизація досвіду застосування навчальних екскурсій в системі інформаційно-освітнього простору позашкільного навчального закладу при організації науково-дослідницької діяльності учнівської молоді економічного спрямування на прикладі проекту «Занурення у бізнес» відділення економіки КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді».

Основними завданнями статті виступають:

- обґрунтування необхідності та значення навчальних екскурсій під час організації науково-дослідницької діяльності учнівської молоді економічного спрямування;
- формуванні комплексного уявлення про навчальну екскурсію, зокрема, її ознаки, етапи та результати.

Під навчальними екскурсіями економічного спрямування (від лат. *excursio* - прогулянка, поїздка, похід) ми розуміємо організовану колективну пізнавальну діяльність з відвідування учнями та педагогами економічних об'єктів - підприємств, пам'ятних місць, музеїв, виставок тощо з освітньою та науковою метою під керівництвом кваліфікованого спеціаліста – екскурсовода. Навчальні екскурсії – це форма організації роботи з учнями, під час якої вони спостерігають за процесами і явищами у виробничих умовах.

Основними ознаками навчальної екскурсії, які відрізняють її від традиційного педагогічного процесу, виступають: епізодичність; високий ступінь наочності та емоційної насиченості; відсутність просторового обмеження та ознака пересування; добровільність участі; поєднання пізнавальної діяльності з відпочинком; можливість змішаної групи учасників; неможливість створення повноцінного колективу екскурсантів через часову обмеженість; обмеженість дисциплінарних впливів на екскурсантів; прихованість педагогічного впливу; визначальна роль інтересу в мотивації пізнання; слідування певній методиці підготовки та структурі проведення; активність суб'єктів екскурсії; високі вимоги до особистості екскурсовода; необхідність більшого урахування психічних процесів та особливостей цільової аудиторії [1]. Слід підкреслити, що у процесі навчальної екскурсії економічного спрямування розвиваються міждисциплінарні зв'язки через вивчення історичного, культурного, соціального, психологічного, фізіологічного, економічного, комунікативного, естетичного аспектів. Протягом екскурсії учні отримують образні і змістовні уявлення про економічні процеси, набувають важливих умінь та навичок. Навчальні екскурсії проводяться як перед вивченням нових економічних понять з метою створення необхідних уявлень для їх формування, так і після проходження певної теми для закріплення, конкретизації, удосконалення знань, вироблення вмінь і навичок.

Економічний напрям роботи зі старшокласниками в КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді» бере свій початок від 1992 року. У січні 2011 року він виокремився у структурний підрозділ – відділення економіки. За останні 25 років була проведена велика робота з обдарованими старшокласниками столиці. Проте, навчальні екскурсії були і залишаються неодмінним компонентом системи інформаційно-освітнього простору при організації науково-дослідницької діяльності учнівської молоді економічного

спрямування. У грудні 2016 року проведення навчальних екскурсій виокремалося у окремий проект відділення економіки КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді» – «Занурення у бізнес» [3-11]. Необхідність та актуальність проекту «Занурення у бізнес» з регулярного проведення навчальних екскурсій економічного спрямування у рамках позашкільного навчального закладу обумовлена низьким рівнем обізнаності учнів про реальні економічні процеси, які відбуваються на реальних економічних об'єктах; спотвореними уявленнями про роботу економічних об'єктів та економічні явища через значний масив суто теоретичних знань на заняттях; недостатнім рівнем патріотизму щодо національної економіки. Метою проекту є підвищення у вихованців рівня знань щодо функціонування економічних об'єктів та набуття вмінь та навичок, необхідних при виконанні економічних ролей. Основними завданнями проекту виступають: освітні, виховні та соціальні. Зокрема, знайомство учнів з працею дорослих, зі світом професій, технологій виробництва; виховування поваги до праці дорослих та гордості за вітчизняного виробника. Освітньою метою навчальної екскурсії є формування в учнів уявлень чи понять про економічні об'єкти і явища, їх взаємозв'язки і залежності, які передбачені змістом теми.

Учасниками проекту є учні 8-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів та студенти 1-2 курсів коледжів, які відвідують секції мікроекономіки та макроекономіки; фінансів, грошового обігу та кредиту; економічної теорії та історії економічної думки КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді».

Термін реалізації проекту: грудень 2016-грудень 2021 року.

Основні циклічні етапи реалізації проекту «Занурення у бізнес» та навчальної екскурсії економічного спрямування представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.
Етапи навчальної екскурсії економічного спрямування

Етап	Основні компоненти
Підготовка до екскурсії педагога та учнів	вибір об'єкта та його вивчення домовленість з об'єктом екскурсії постановка мети і завдань складання плану проведення визначення тривалості врахування техніки безпеки підготовча бесіда з учнями
Вступна бесіда на місці проведення екскурсії	оголошення мети та програми екскурсії назва підприємства представлення екскурсовода сесія тестових питань екскурсантам історія створення підприємства

	основні види діяльності та галузь основні бренди кількість працюючих основні методи стимулювання персоналу можливості побудови кар'єри на підприємстві конкурентні переваги основні досягнення підприємства корпоративна соціальна відповідальність
Знайомство з виробництвом	спостереження учнів за роботою підприємства у різних структурних підрозділах перегляд навчальних фільмів про підприємство інтерв'ю співробітників збір ілюстрованих матеріалів пояснення вузькоспеціальних термінів
Коротка заключна бесіда на місці екскурсії	сесія питань учасників екскурсивного сесія тестових питань екскурсантам призи найбільш активним учасникам домашнє завдання по оформленню звіту
Закріплення вивченого	контрольні питання на повторення вузлових питань екскурсії підготовка та презентація учнями за підсумками екскурсії усних або письмових звітів, стендів, альбомів, малюнків, творів, які супроводжуються схемами, рисунками, фотографіями, таблицями, графіками, діаграмами

Джерело: Складено авторами на основі [2] та [3].

У таблиці 2 представлені основні заходи у рамках проекту «Занурення у бізнес» Київської МАН з грудня 2016 по листопад 2017 року.

*Таблиця 2.
Заходи у рамках проекту «Занурення у бізнес»*

Дата	Об'єкт навчальної екскурсії	Кількість годин	Набуті знання/ вміння
7 листопада 2017 року	Київську кондитерську фабрику «Рошен»	1,5	ознайомлення юних науковців з досягненнями вітчизняної кондитерської галузі, корпорації ROSHEN, та сучасними технологіями виробництва, популяризація робітничих професій
03 листопада 2017 року	центральний офіс ДП «Adidas-Україна»	2	підвищення обізнаності щодо історії компанії «Adidas Group», основних видів діяльності та брендів, принципів роботи та побудови успішної кар'єри; набуття вмінь командної роботи та самопрезентації
26 вересня 2017 року	Офіс ПП «Тойота Сіті Плаза»	2	ознайомлення з діяльністю компанії «Тойота» в Україні та світі, вивчення модельного ряду бренду, правил техніки безпеки в салоні; спостереження за процесами роботи співробітників автосалону та сервісної зони, майстрів на станціях технічного обслуговування

10 квітня 2017 року	ДП «АНТОНОВ»	2	ознайомлення з історією та досягненнями ДП «АНТОНОВ», ознайомилися з технологією поточно-стендового збирання літаків та територією заводу
30 березня 2017 року	Фабрика ПП «Ярослав»	2	розширення уявлення про усі етапи виробництва на Фабриці ПП «Ярослав», виробничими потужностями, історією, структурою та досягнення компанії
27 березня 2017 року	ДП «Київський бронетанковий завод»	2	Ознайомлення з історією та досягненнями ДП «Київський бронетанковий завод», структурою заводу, технологічними етапами виробництва
28 березня 2017 року	ПАТ «Швейна фабрика «Воронін»».	2	Знайомство з історією, структурою, досягненнями, новітнім обладнанням швейної промисловості, технологіями пошиття та обробки одягу
17 лютого 2017 року	Представництво компанії «Делойт Україна»	2	Підвищення рівня знань про історію та основні напрямки діяльності компанії, корпоративні цінності, основні етапи відбору кандидатів на вакантні посади, суспільно важливі проекти, кар'єрний шлях у компанії. Набуття вмінь брати інтерв'ю у фахівців компанії, працювати у команді, презентувати командний результат
25 грудня 2016 року	ресторан компанії «McDonalds» № 73- Осокорки	2	Інформування про основні аспекти діяльності компанії МакДональдз у світі та в Україні: її історію; географію; товарну, цінову та кадрову політику; найбільші досягнення та принципи корпоративної соціальної відповідальності. Набуття вмінь роботи ревізорів, які прискіпливо та об'єктивно оцінюють на відповідність критеріям потенційного клієнта стандарти роботи відомого ресторану.

Джерело: складено авторами [3-11].

Короткострокові результати реалізації проекту: засвоєння учнями нових економічних знань, умінь і навичок та розширення існуючих; систематизація і узагальнення засвоєних знань, умінь і навичок; застосування засвоєних знань, умінь і навичок; активізація сприйняття навчального матеріалу; більш глибоке засвоєння і міцне запам'ятовування; виховання патріотизму.

Анкетування цільової групи до і після участі у навчальних екскурсіях у рамках проекту «Занурення у бізнес» та успішна академічна активність учнів дозволяють високо оцінити ефективність реалізації проекту.

Впевнені, що представлений нами досвід може бути використаний в подальшому іншими позашкільними навчальними закладами в регіоні та в інших містах.

Висновки

Навчальні екскурсії є необхідним, важливим та ефективним компонентом в системі інформаційно-освітнього простору позашкільного навчального закладу, від якого виграють як обдаровані учні та їхні наставники, так і держава в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Черезова М.В. Педагогічні ознаки екскурсії / Вісник Луганського національного Університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки. - 2009. - №10 (173). - С.96-103. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/cherezova3.htm
2. Методика організації та проведення виробничих екскурсій [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://infotour.in.ua/ekskurs-p.htm>
3. Екскурсія юних економістів на Київську кондитерську фабрику «Рошен» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kyiv.man.gov.ua/news/Novini_akademii/Ekskursija_junih_ekonomistiv_na_Kiivsku_konditersku_fabriku_Roshen/
4. Екскурсія вихованців відділення економіки до «Тойота Сіті Плаза» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kyiv.man.gov.ua/news/Novini_akademii/Ekskursija_vihovantsiv_viddilennja_ekonomiki_do_Tojota_Siti_Plaza/
5. Екскурсія учнів відділення економіки до ресторану компанії «McDonalds» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kyiv.man.gov.ua/news/Novini_akademii/Ekskursija_uchniv_viddilennja_ekonomiki_do_restoranu_kompanii_McDonalds/
6. Юні економісти відвідали центральний офіс ДП «Adidas-Україна» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kyiv.man.gov.ua/news/Novini_akademii/JUni_ekonomisti_vidvidali_tsentralnij_ofis_DP_AdidasUkraina/
7. Екскурсія учнів відділення економіки до представництва компанії «Делойт Україна» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kyiv.man.gov.ua/news/Novini_akademii/Ekskursija_uchniv_viddilennja_ekonomiki_do_predstavnitstva_kompanii_Deloit_Ukraina/
8. Екскурсія вихованців відділення економіки на фабрику ПП «Ярослав» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kyiv.man.gov.ua/news/Novini_akademii/Ekskursija_vihovantsiv_viddilennja_ekonomiki_na_fabriku_PP_JAroslav/
9. Екскурсія учнів відділення економіки на ДП «Київський бронетанковий завод» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kyiv.man.gov.ua/news/Novini_akademii/Ekskursija_uchniv_viddilennja_ekonomiki_na_DP_Kiivskij_bronetankovij_zavod/
10. Екскурсія молодих економістів на ДП «АНТОНОВ» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kyiv.man.gov.ua/news/Novini_akademii/Ekskursija_molodih_ekonomistiv_na_DP_ANTONOV/
11. Тривають заходи в рамках проекту «Занурення у бізнес» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kyiv.man.gov.ua/news/Novini_akademii/Trivajut_zahodi_v_ramkah_proektu_Zanurennja_u_biznes/
12. Тривають заходи в рамках проекту «Занурення у бізнес» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kyiv.man.gov.ua/news/Novini_akademii/Trivajut_zahodi_v_ramkah_proektu_Zanurennja_u_biznes/

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ РОБОТИ НАД ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-МОВЛЕННЄВИМ РОЗВИТКОМ УЧНІВ

Статья посвящена психолингвистическим основам работы над интеллектуально-речевым развитием учащихся. Описана структура речевой деятельности: фазы ориентировки, планирования, реализации и контроля. Определено место работы над развитием правильности речи с учетом особенностей протеканием каждой из фаз речевой деятельности.

Ключевые слова: речевая деятельность, интеллектуальная деятельность, правильность речи.

This article is devoted to studying psycholinguistic principle of work on intellectual and speech students' development. The structure of speech activity comprises the stages of orientation, elaboration, implementation, and control. The author determines the role of work on improving speech correctness, in consideration of passing each of the speech activity stages.

Keywords: speech activity, intellectual activity, speech correctness

Мовна особистість проявляється, беручи участь у мовленнєвій (дискурсивній) діяльності, та реалізується через її продукти – дискурс і текст. Роботу над розвитком інтелектуально-мовленнєвих здібностей підлітків розглядаємо відповідно до даних психолінгвістики про природу мовленнєвої діяльності (Б. Баєв, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтьєв, А. Маркова, І. Синиця).

Про мовлення як особливий вид людської інтелектуальної діяльності йдеться в працях Л. Виготського, М. Жинкіна, О. Леонтьєва, І. Зимньої, С. Рубінштейна. Мовленнєва діяльність ототожнюється цими психологами з процесом породження тексту, складною аналітико-синтетичною діяльністю, до якої входять операції розчленування предмета висловлювання на ряд складових елементів у тексті, їх випереджувальний синтез. Мовленнєву діяльність розуміють як сукупність «психофізичних дій організму людини, які спрямовуються на сприймання й розуміння мовлення або породження його в усній чи писемній формі [4, с. 6]». Сприйняття мовлення й породження його – різні види мовленнєвої діяльності, проте тісно пов'язані між собою.

Мовленнєва діяльність як вид інтелектуальної діяльності людини ґрунтовно досліджена в роботах О. Леонтьєва, який у структурі мовленнєвої діяльності виділяє мотив, план (задум, програма), виконання (реалізація), контроль. У психолінгвістиці та методиці навчання ці складові мовленнєвої діяльності прийнято визначати як фази орієнтування в умовах мовленнєвої

ситуації, планування висловлювання, реалізації програми висловлювання та контролю [4].

Узявши за основу роботи О. Леонтєва, О. Кубрякової, О. Шахнаровича, вихідною моделлю породження граматично правильного мовлення приймаємо таку, що дозволяє простежити перехід задуму мовлення у мовленнєве висловлювання, а також визначити складові, що забезпечують правильне, відповідне до законів мови оформлення мовленнєвого продукту.

На першій фазі мовець має зорієнтуватися в умовах спілкування: визначити складники мовленнєвої ситуації (умови спілкування, мету, особливості адресата). У психолінгвістиці та методиці поняття «мовленнєва ситуація» отримала широке розповсюдження і визначається як «сукупність умов мовленнєвих та немовленнєвих, необхідних та достатніх, для того, щоб здійснити мовленнєву дію [2, с. 55]». На цьому етапі виникає задум (намір) та формується мотив (мета) спілкування. Мотив на граматично правильне оформлення мовлення не є обов'язковим або усвідомлюваним для більшості мовців: не кожна мовленнєва ситуація вимагає грамотності мовлення, адже мовлення із помилками може бути зрозумілим, проте в умовах двомовності мовець невпевнений у якості українського мовлення, часто переходить на російську мову. Тому у навчальному процесі слід розвивати у мовців прагнення до грамотності мовлення як умови адекватного сприйняття, досягнення мети спілкування.

Друга фаза – планування мовлення – полягає у «відборі змісту й складання програми висловлювання [1, с. 78]». Як показують дослідження психологів, програма створюється у внутрішньому мовленні й «існує звичайно в предметно-образотворчому коді» – у вигляді «змістових згустків», «образів-думок» [3, с. 50]. На цьому етапі думка ще не розчленована, ще не оформлена граматично. Услід за О. Кубряковою, Л. Сахарним, А. Шахнаровичем, цей етап можна розглядати як формування думки, у результаті якого виділяються елементи в потоці свідомості, що можуть бути представлені в невербальному, вербальному або змішаному коді. Отже, внутрішнє мовлення може здійснюватися як у невербальній формі, тобто у формі «внутрішнього слова», так і у вербальній формі – з використанням звичайних слів та їх граматичних форм. Така мисленнєва робота передбачає породження особистісних смислів та пошук відповідних мовних форм для їх оформлення.

Спираючись на дослідження П. Гальперіна та вище названих психолінгвістів, вважаємо, що виробленню граматично правильного мовлення слід надавати значної уваги ще на етапі внутрішнього мовлення. У цьому сенсі треба розрізняти мовлення підготовлене й непідготовлене. Так, наприклад, при

непідготовленому мовленні, спонтанному, діалогічному етап планування згорнутий і відбувається майже одночасно з реалізацією висловлювання, отже, граматичне оформлення висловлювання набирає лише під час говоріння чи письма. За умов підготовленого мовлення мисленнєва робота, зокрема планування, продумування майбутнього висловлювання, набуває мовного оформлення. Поки що ми не маємо ґрунтовних розвідок щодо правильності граматичного оформлення думок у внутрішньому мовленні, проте для нашого дослідження важливим є твердження психолінгвістів, що білінгв у внутрішньому мовленні може застосовувати обидві мовні системи, іноді навіть одночасно. Для розвитку граматично правильного мовлення це становить певну проблему з огляду на інтерференцію російського мовлення. Звичайно, примусити думати українською мовою не можливо, проте на етапі емансипації можна застосовувати розгорнуте планування мовлення, використовувати різні форми записів, планів, нотаток, тез, виписок українською мовою. Така робота на етапі підготовки до мовлення дозволяє спрямувати мовця на вибір необхідної граматичної форми внутрішнього продумування, допомагає уникнути використання неправильних мовних форм у формуванні думки, плануванні висловлювання. Перенесення процесу планування з внутрішнього мовлення в план вираження дозволяє привчити студента керувати мисленнєвою діяльністю, сприяє правильному плануванню, відбору змісту, продуманому вибору шляхів його розкриття, а також підвищує рівень грамотності в оформленні висловлювання, адже воно відбувається не спонтанно, а продумано, сплановано.

Перехід від програми до дії, реалізації в мовленнєвому коді складає третю фазу мовленнєвої діяльності. У процесі побудови мовленнєвого висловлювання відповідно до законів граматики добираються мовні засоби, які адекватно передають зміст висловлювання, предмет мовлення, розкривають тему й головну думку, що відповідає умовам і завданню спілкування.

Важливе значення в роботі над правильністю мовлення має зворотний зв'язок, самоконтроль мовлення. На цьому етапі зіставляється мовленнєве висловлювання й ситуація мовлення, оцінюється відповідність реалізації мотиву й меті висловлювання, темі, задуму й стилю мовлення, особливостям аудиторії, адресата. У процесі самоконтролю аналізується вибір мовних засобів. У випадку невідповідності отриманого ефекту з наміром мовця робиться спроба знайти помилкову ланку, для цього звичайно подумки простежуються всі фази мовленнєвої дії та з'ясовується, де була допущена помилка, що не враховано: можливо, не усвідомлено істотні умови мовленнєвої ситуації або невдало

сплановано зміст висловлювання, чи порушена програма на стадії реалізації (не точно висловлена думка).

Навички самоконтролю щодо правильності залежать від ступеня знання мови й усвідомлення норм: мовці можуть не помічати власних помилок; знати, що говорять неправильно, але не володіти навичкою вибору правильної форми; можуть бути здатними на самокорекцію (самовиправлення) помилкових уживань. Під час усного мовлення мовець може не зафіксувати (не помітити) порушення норми, якщо воно не призвело до порушення загального значення висловлювання, або помітити (зафіксувати) помилку, але не мати можливості виправити (незручно, недоречно). Якщо такі ситуації є типовими для мовленнєвої практики мовця, то це призводить до послаблення вимог до власного мовлення, зниження правильності мовлення. Писемне мовлення завжди більш контрольоване з боку мовця, найчастіше мовець застосовує редакторську правку, може скористатися довідковими джерелами.

Отже, вивчення робіт психолінгвістів дозволяє системно розглядати роботу над продукуванням висловлювання як виду інтелектуально-мовленнєвої діяльності учнів, а роботу над засвоєнням правил української граматики визначати важливою складовою інтелектуально-мовленнєвого розвитку учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зимняя И. А. Лингвопсихология речевой деятельности : монография / И. А. Зимняя ; Рос. акад. образования, Моск. психол.-соц. ин-т. – Москва : Изд-во МПСИ ; Воронеж : МОДЭК, 2001. – 429 с. – (Психологи Отечества).
2. Леонтьев А. А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания / А. А. Леонтьев. – 4-е изд., стер. – Москва. : URSS : КомКнига, 2007. – 306, [1]. : рис. – Рез. на англ. яз. – Библиогр. : с. 280–297 и в подстроч. примеч. – Имен. указ. : с. 298–303.
3. Основы речевой деятельности / [под ред. А. А. Леонтьева]. – М. : Наука, 1974. – 368 с.
4. Пентилюк М. Концепція когнітивної методики навчання української мови / М. Пентилюк, А. Нікітіна, О. Горошкіна // Дивослово: Українська мова й література в навчальних закладах. – 2004. – № 8. – С. 5–9.

Попова О. І.,

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки*

Бердянського державного педагогічного університету

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Анотація. У статті розглядаються питання щодо формування в майбутніх учителів початкової школи професійного мовлення на засадах компетентнісного підходу в умовах магістратури. Пропонується враховувати наступність лінгвометодичної підготовки студентів спеціальності 013 Початкова освіта першого рівня вищої освіти (бакалавр). Професійне мовлення формувати на заняттях з використанням інноваційних технологій.

Ключові слова: професійне мовлення, професійне мовлення майбутніх учителів початкової школи, формування професійного мовлення педагога в умовах магістратури.

Annotation. In the article questions are examined in relation to forming for the future teachers of initial school of the professional broadcasting for principles of kompetentnisnogo approach in the conditions of city council. It is suggested to take into account the following of lingvometodichnoy preparation of students of speciality 013 Primary education of the first level of higher education(bachelor). To form the professional broadcasting on employments with the use of innovative technologies.

Keywords: professional broadcasting, professional broadcasting of future teachers of initial school, forming of the professional broadcasting of teacher in terms

Актуальність теми. Інтеграція України у світовий та європейський освітній простір зумовлюють зростання національної самосвідомості, підвищення вимог до культури стосунків між людьми, громадського інтересу до нормативних статусів мовлення та спілкування. У зв'язку з цим актуальною стає проблема формування професійного мовлення майбутніх учителів загалом і початкової школи зокрема під час навчання в магістратурі як інтегративного показника готовності до педагогічної діяльності, що реалізується в різноманітних соціальних ролях.

У проекті Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2022 роки визначено головні напрями, пріоритетні завдання і механізми реалізації державної політики в галузі освіти, структуру та зміст системи освіти, що вимагає якісної підготовки майбутніх фахівців. Державним стандартом

початкової загальної освіти та навчальною програмою «...визначено зміст цього рівня освіти, який ґрунтується на загальнолюдських і національних цінностях та принципах науковості, доступності й перспективності, світського характеру освіти, полікультурності, взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку особистості дитини. Навчальні програми побудовано на засадах особистісно зорієнтованої парадигми освіти, системного і компетентнісного підходів, що зумовлює відповідний відбір змісту і чітке визначення результативного складника його засвоєння» [3, с. 5]. З огляду на це підготовка майбутніх учителів початкової школи другого рівня вищої освіти «магістр» на засадах компетентнісного підходу вимагає певних змін і спрямована на застосування інноваційних технологій навчання та модернізацію традиційних.

Професійне мовлення є важливим складником професіограми педагога. Воно передбачає усвідомлене сприйняття мови як засобу не лише комунікації, а й пізнання, репрезентації (називання) об'єктів дійсності й змісту думки, як способу звернення до адресата, встановлення з ним контакту, вираження волі мовця, почуттів і емоцій, творення образу світу та людини.

Володіння майбутніми вчителями початкової школи професійним мовленням означає «засвоєння професійно зорієнтованого синтезу граматичних норм і варіантів слововживання, синтаксичних організацій фрази, побудови текстів, що забезпечують мовне (усне й писемне) оформлення процесу і результатів праці у професійній діяльності» [4, с. 45].

У теорії та практиці навчання мови в центрі уваги філософів, соціологів, психологів, психолінгвістів, лінгвістів, педагогів, лінгводидактів були різні аспекти досліджуваної проблеми: теоретичні та методичні основи формування особистості сучасного фахівця (М. Гриньова, Л. Круглова, І. Луцька, В. Маслов, Л. Настенко, Р. Розін, Н. Сердюк, Г. Тарасенко та ін.); – дослідження мови як системи мовних явищ, природа мовлення, спілкування і комунікації, сутність комунікативного акту, культури мовлення (С. Абрамович, Б. Антоненко-Давидович, Н. Арутюнова, Н. Бабич, Ф. Бацевич, О. Білецький, І. Білодід, Л. Булаховський, Ф. Буслаєв, І. Вихованець, О. Гвоздєв, Б. Головін, М. Жовтобрюх, С. Єрмоленко, Л. Мацько, М. Плющ, В. Русанівський та ін.); лінгводидактичні основи навчання української мови, мовна освіта і мовленнєвий розвиток особистості (З. Бакум, О. Біляєв, Л. Варзацька, М. Вашуленко, Є. Голобородько, О. Горошкіна, Т. Донченко, І. Дроздова, С. Караман, В. Мельничайко, Л. Паламар, М. Пентилюк, О. Семенов, Т. Симоненко, Л. Скуратівський, М. Стельмахович, І. Хом'як, О. Хорошковська, Г. Шелехова, М. Шкільник, Н. Шкурятяна та ін.). Незважаючи на значну зацікавленість сучасних дослідників проблемою мовленнєвої майстерності, не до кінця з'ясованим залишається питання

формування в майбутніх учителів початкової школи професійного мовлення на засадах компетентнісного підходу в умовах магістратури.

Мета. Стаття присвячена проблемі формування в майбутнього вчителя початкової школи професійного мовлення на засадах компетентнісного підходу в умовах магістратури.

Професійне мовлення вчителя початкової школи спрямоване на оптимальне вирішення ним конкретних педагогічних завдань і досягнення методів виховання особистості учня в цілому; є видом діяльності педагога, що знаходить вияв у користуванні мовою в усній і писемній формах. Крім того, педагог має бездоганно володіти нормами літературної мови, фаховою термінологією і стандартизованими мовленнєвими конструкціями, бути готовим використовувати мовні засоби відповідно до мети й ситуації спілкування. Основою для формування професійного мовлення є відповідна ситуація, а її кінцевим результатом є дискурс.

Здобувачі першого рівня вищої освіти (бакалаврського) спеціальності 013 Початкова освіта за навчальним планом опанували теоретичні знання і виробили практичні вміння й навички лінгвістичного й лінгвометодичного характеру («Сучасна українська мова з практикумом», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Методика навчання української мови в початковій школі», «Сучасні технології освітньої галузі «Мови і літератури» в початковій школі», спецкурс «Професійне мовлення майбутніх учителів початкової школи» тощо). Майбутні вчителі початкової школи мали можливість досить детально розглянути професійне мовлення як феномен педагогічної діяльності, зокрема його змістовність, доречність, доступність, точність, логічність, виразність тощо.

Навчальним планом здобувачів другого рівня вищої освіти (магістерського) спеціальності 013 Початкова освіта передбачено продовження процесу формування професійного мовлення майбутніх педагогів під час вивчення курсу «Лінгвометодична компетентність майбутніх учителів початкової школи». На нашу думку, на лекціях магістри матимуть можливість систематизувати знання про мову, її функції, мовлення і спілкування, які в подальшому стануть основою для формування професійного мовлення. Крім того, на практичних заняттях у майбутніх учителів початкової школи намагатимемося сформулювати прагнення й потребу в оволодінні механізмами спілкування; моделювати очікуване спілкування; розвинути здатність його організовувати та керувати цим процесом.

Ми переконані, що така підготовка магістрів початкової освіти вимагає: компетентності, яка передбачає високу наукову і ділову кваліфікацію, виконавську дисципліну; духовного багатства особистості, яка несе моральну

відповідальність за свою навчальну і виховну діяльність; комунікабельності (висока культура спілкування, уміння вести діалог, дискутувати, забезпечувати позитивний моральний та емоційний настрій у педагогічній взаємодії).

Для нас украй важливо, щоб магістри початкової освіти не тільки слухали традиційні лекції, а й співпрацювали з викладачем, висловлювали власні думки, ділилися інформацією. Завдання навчальної дисципліни – розвивати професійне мовлення майбутніх педагогів, критичне мислення; формувати вміння аналізувати власне мовлення та висловлювання інших; аргументувати свої думки, змінювати їх, прагнути пошуку правильних рішень тощо.

Доречним буде проведення практичних занять у формі проєктів, диспутів, прес-конференцій, де студенти на засадах компетентнісного підходу моделюватимуть мовленнєві ситуації подальшої професійної діяльності. Ефективне формування професійного мовлення можливе за умови

використання активних методів навчання (групова дискусія, розв'язання педагогічних задач, ділові ігри, та ін.), за яких посилюється активність, самостійність і творчі задатки майбутніх фахівців. Застосування активних методів навчання допомагає пробуджувати самосвідомість особистості, орієнтує її на самовдосконалення, самореалізацію, самоосвіту, навчання упродовж всього життя.

Висновки. Отже, сьогодення вимагає створення цілісної лінгводидактичної системи підготовки майбутніх учителів початкової школи на першому і другому рівнях вищої освіти, результатом якої є високий рівень сформованості професійного мовлення. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в оновленні змісту мовно-мовленнєвої підготовки майбутніх педагогів на засадах компетентнісного підходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови / Н. Д. Бабич. – К. : Вища школа, 2003. – 386 с.
2. Культура української мови / С. Я. Єрмоленко, Н. Я. Дзюбишина-Мельник, К. В. Ленець та ін.; за ред. В. М. Русанівського. – К. : Либідь, 1990. – 315 с.
3. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика / М. І. Пентилюк. – К. : Вежа, 1994. – 240 с.
4. Пономарів О. Д. Культура слова : Мовностилістичні поради : навч. посіб. / О. Д. Пономарів. – 2-е вид., стереотип. – К. : Либідь, 2001. – 240 с.
5. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум : навч. посіб. / О. А. Сербенська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.
6. Словник-довідник із культури української мови / Д.Г. Гринчишин, А.О. Капелюшний, О.А. Сербенська, З.М. Терлак. – К. : Знання, 2006. – 240 с.

СПІВВІДНОШЕННЯ ІНТЕЛЕКТУ І КРЕАТИВНОСТІ В УЧНІВ СХИЛЬНИХ ДО ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В статье рассматривается проблема соотношения интеллекта и креативности в учеников склонных к исследовательской деятельности. Структура исследовательских способностей включает компоненты которые должны быть учтены при диагностике ребенка склонного к исследовательской деятельности. Предположение о степени развития интеллекта и креативности у детей склонных к исследовательской деятельности неоднозначны. Стоит предположить о необходимости высокого развития интеллектуальных способностей у детей склонных к исследовательской деятельности или опровергнуть это условие.

Наскільки високий рівень інтелектуальних здібностей необхідний людині для того, щоб здійснювати діяльність пов'язану з відкриттям нового в будь-якій галузі знань? Як навчати для того, щоб отримати висококласного спеціаліста який продукуватиме нові знання і ефективно втілюватиме технології в життя? Цими питаннями задається не одне покоління дослідників психологів та педагогів. Встановлення взаємозалежності між особистісними якостями та умовами, що впливають на їх позитивний розвиток дасть змогу генерувати покоління дослідників, що змінить світ на краще.

Встановлено, що діти схильні до дослідницької діяльності мають володіти певним рівнем розвитку інтелектуальних здібностей, мати високий розвиток креативності та внутрішню мотивацію до здійснення діяльності пов'язаної з генеруванням нового. Та чи лише високий рівень розвитку визначених компонентів призводить до якісного результату і лише діти, які мають набір визначених якостей здатні досягати успіхів у дослідницькій діяльності? Це питання залишається не дослідженим на сьогодні та потребує подальшого експериментального встановлення.

Виходячи з того що дослідницька діяльність ґрунтується на наявності дослідницьких здібностей, які розглядають, як поведінку спрямовану на пошук та набуття нової інформації; як одну із фундаментальних форм взаємодії живих створінь з реальним світом, направлену на його пізнання; як значну характеристику людини [7].

Більшість психологів, зокрема О. І. Савенков характеризують скоріше біологічний прояв дослідницької поведінки, а не продуктивність діяльності з

психологічної точки зору. Побутує версія, що в основі дослідницької діяльності лежить інформаційний пошук, по суті інстинкт до пізнання нового через отримання значної кількості інформації та її обробки. Отже, основою дослідницької поведінки є неодмінно пошук інформації але на цьому дослідницька діяльність не завершується і це не є її основною метою. А. Н. Поддяков піднімає дослідницьку діяльність на вищий щабель еволюції і проводить її по так званих сходинках характеризуючи дослідницьку поведінку, як одну із фундаментальних форм взаємодії живих істот з реальним світом, направлену на пізнання, як одну з основних характеристик діяльності людини.

В свою чергу О. І. Савенков розглядає дослідницьку поведінку як вид поведінки, побудований на основі пошукової активності та направлений на вивчення та вирішення не типових ситуацій.

Отже, в основі дослідницької поведінки закладено психологічну потребу в пошуковій активності, вона виступає в якості мотиву, який запускає механізм дослідницької поведінки до здійснення дослідницького пошуку спрямованого на отримання нового. В основі пошукової активності лежить безумовний рефлекс, який сам І. П. Павлов називав орієнтовно-дослідницьким. Він досягає особливого розвитку та найкраще проявляється в приматів також він зазначав, що він породжується як безкорисна цікавість. Цей рефлекс є фундаментом на якому формується пошукова активність, яка і породжує дослідницьку поведінку.

При цьому дослідницька поведінка може бути досить різноманітною. Вона може розвиватися спонтанно на основі інтуїтивних стратегій з використанням «метода проб та помилок» і може бути більш конструктивним, свідомим, логічним тобто побудованим на аналізі власних дій, синтезі отриманих результатів, оцінювані – власних прогнозів. В даному випадку можна говорити вже не про дослідницьку поведінку, а про специфічний вид діяльності – дослідницьку діяльність.

Дослідницьку діяльність слід розглядати як особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, породжений в результаті функціонування механізмів пошукової активності побудованих на основі дослідницької поведінки. Так як пошукова активність визначається лише наявністю факту пошуку в умовах невизначеної ситуації, дослідницька поведінка описує переважно зовнішній контекст функціонування суб'єкта в даній ситуації, дослідницька діяльність характеризує саму структуру функціонування. Вона по логіці включає в себе фактори мотивації (пошукову активність) дослідницької поведінки та механізми їх реалізації.

В ролі механізмів дослідницької діяльності в людей виступає мислення, яке в даному випадку варто поділити на *конвергентне та дивергентне*

(Гілфорд Дж.). Саме дані якості необхідні для прояву дослідницької поведінки в невизначених ситуаціях.

Наявністю самого факту пошукової активності дослідницька діяльність не обмежується. Дослідницька діяльність включає в себе також аналіз отриманих результатів, оцінку на основі розвитку ситуації, прогнозування (побудова гіпотез), в відповідності з цим їх розвиток. Також можна говорити про моделювання та реалізацію своїх майбутніх дій – корекцію дослідницької поведінки.

Успішне здійснення *дослідницької діяльності* відбувається за рахунок наявності у суб'єкта властивого лише йому особистісного утворення – дослідницьких здібностей. Дослідницькі здібності логічно кваліфікувати в відповідності з традиціями вітчизняної психології, як *індивідуально-психологічні особливості особистості, які є суб'єктивною умовою успішного здійснення дослідницької діяльності*. Як і будь-які здібності вони можуть розглядатися з будь якої сторони. Наприклад вони можуть розглядатися як вплив біологічних (генетичних) та зовнішніх факторів впливу. Навряд чи будуть заперечуватися сукупність генетичних особливостей та факторів зовнішнього середовища як впливових на формування внутрішнього світу людини – дослідницьких здібностей.

Дослідницькі здібності виявляються в ступені *прояву пошукової активності*, а також в *глибині, міцності* оволодіння засобами та прийомами дослідницької діяльності але не зупиняються на них. причому мова йде про жагу до пошуку та про здібності до оцінки (обробки) його результатів про можливості передбачення власної поведінки в умовах ситуації що склалася на основі отриманих попередньо даних.

Під прийомами та способами дослідницької діяльності О. І. Савенков розуміє способи та прийоми необхідні при здійсненні дослідницької діяльності, уміння виділяти проблему, продукувати гіпотези, здатність до спостереження, знання основ проведення експерименту та їх застосування на практиці, вміння давати визначення поняттям та інше.

Рівень розвитку дослідницької поведінки людини виявляється та підлягає кількісній оцінці лише здібності до здобуття великих *об'ємів інформації* від об'єкта шляхом нерегламентованої взаємодії з ним. Допускається для оцінки ступеня вираження пошукової активності. Та для оцінки рівня розвитку дослідницьких здібностей необхідний інший підхід.

Окрім потягу та уміння отримувати інформацію в умовах нерегламентованої взаємодії з предметом обов'язково необхідне уміння оцінюючи здібності до сприйняття та мисленнєвої обробки отриманої в ході дослідження інформації. Тобто оцінюючи рівень дослідницьких здібностей не

можна обмежуватися даними про ступінь вираження пошукової активності є важливим і той факт на скільки індивід в змозі сприймати та засвоювати досвід, отриманий ним в процесі здійснення дослідницького пошуку, на скільки він готовий і чи здатний використовувати той досвід в подальшому в процесі розвитку ситуації. [9].

Всі роздуми про інтелект, креативність або дослідницькі здібності можна вважати науково-психологічними доки ми знаходимось в полі дії інструментів створених для їх виміру.

В класичних тестах інтелекту в відповідності з ідеологією запропонованою ще засновниками даної теорії А. Біне та Т. Симоном переважно завдання конвергентного характеру, які активують логічне, послідовне, ціле направлене мислення. Задача в даному випадку вирішується з допомогою формальної логіки або ж застосування спеціальних логарифмів у вигляді правил, законів, теорем. Сама можливість вирішення поставленого завдання або ж проблемного питання таким чином втрачає будь-який зміст. Визначений вид мислення дозволяє побудувати стовідсотковий логічний прогноз розвитку ситуації що відбирає в неї статус «проблемної ситуації» та дозволяє людині не використовувати пошукову активність.

Неможна не наголосити на необхідності послідовного, логічного, цілеспрямованого мислення на певному етапі дослідницького пошуку, при аналізі зібраної інформації чи власного досвіду. Звісно в ситуаціях які сприяють активізації дослідницького пошуку, використовується інший вид мислення – дивергентне мислення, коли запропонована задача має одну умову а відповідей може бути безліч. (Гілфорд Дж.).

З точки зору соціально освітніх задач важливі такі поняття «інтелект», «інтелектуальна обдарованість», які не відповідають сучасним поняттям про дитячу обдарованість як інтегративно-динамічний показник, що визначає потенціал особистості, як фундамент для наступних досягнень. В більшості сучасних моделей (Богоявленская Д. Б., Рензуллі Дж., Хеллер К. та інші.) обдарованість не утотожнюється з певною окремою функцією або комплексом умовно виділених психологічних процесів, як це було прийнято в теоретичних моделях в минулому. Вона не зводиться до прояву високого інтелекту або високого рівня розвитку креативності (Дружинін Н. В.). Співвідношення «інтелект і креативність» та «інтелект та дослідницькі здібності», «креативність та дослідницька поведінка» є цікавими з точки зору визначення умов необхідних для розвитку дослідницьких здібностей та визначення потенційно обдарованих учнів у дослідницькій діяльності на відносно ранніх стадіях їх розвитку.

Визнаючи інтегративний характер дитячої обдарованості, більшість спеціалістів схиляються до того що при вирішенні прикладних проблем діагностики та розвитку в практиці освіти найбільш необхідні не одно факторні а багатофакторні теоретичні моделі (Хеллер К.). Важливою особливістю сучасного розуміння дитячої обдарованості є те, що вона розглядається не як стала, а як динамічна характеристика. Розуміння чого привело до створення теоретичних моделей розвитку обдарованості в структуру яких включено, на рівні з факторами характеризуючими потенціал особистості, ще й фактори зовнішнього середовища, що мають значний вплив на її розвиток (Бабаєва Ю. Д., Монкс Ф. Савенков О. І.)

На думку фахівців в галузі педагогічної психології одним із факторів, що забезпечує позитивну динаміку розвитку дитячої обдарованості є активне дослідницьке навчання, основою якого є активна дослідницька поведінка. Цим пояснюється значна увага до теорії та методики дослідницького навчання в теоретичних та методичних роботах присвячених проблемам навчання обдарованих дітей (Матюшкін А. М., Рензулі Дж., Пасов Х., Савенков О. І. Чумакова Н. Б.). Встановлені закономірності дали змогу вважати, що застосування методів дослідницької діяльності в практиці навчальних закладів для обдарованих дітей сприятимуть зростанню позитивної динаміки в їх розвитку.

Особливо цікавим питанням є розгляд протиставлення розвитку дослідницьких здібностей та інтелекту так як дане протиріччя дає несподіване але загалом правдоподібне пояснення феномену вигоряння здібностей вундеркіндів. Обдарованість розглядається в сучасній психології як динамічна характеристика, це не константа вона еволюціонує протягом життя особистості, розвиваючись кількісно та якісно і змінюючись в часі. Діти, яких називають «вундеркіндами» на онові високих показників «IQ» в процесі вікових змін втрачають свої розумові якості і не проявляють вираженого потягу до дослідницької діяльності.

Визначено зворотну кореляцію коефіцієнта інтелекту та рівня розвитку дослідницьких здібностей, що легко фіксується шляхом розгляду змісту завдання в методиках орієнтованих на емпіричну оцінку. Схема емпіричної оцінки дослідницьких здібностей в даному випадку зазвичай виглядає так: дитині пропонується новий для нього об'єкт який він самостійно досліджує при мінімальній допомозі дорослого; дитині пропонується виконати ряд завдань, які виявляють рівень володіння об'єктом який досліджувався.

Отже, можна говорити про те що традиційне тестування на інтелекту передбачає оцінку здібностей до вирішення моно системних алгоритмічно вирішуваних задач, і не забезпечує діагностику комплексу розумових

здібностей. Тестування ж на рівні розвитку дослідницької поведінки виявляє лише ступінь пошукової активності, вона вивчається через оцінку здібностей можливості отримувати нову інформацію шляхом нерегламентованої взаємодії з реальним об'єктом, що можна розглядати як вирішення комплексних задач, які не підлягають вирішенню за алгоритмом.

Розуміння обдарованості, як інтегральної особистісної характеристики та розгляд дослідницької поведінки як складного комплексу, що включає пошук та обробку інформації, отриманої в результаті дослідницької діяльності, дозволяє побачити явище в цілому. Розглядаючи дослідницьку поведінку та дитячу обдарованість в широкому контексті протиріччя зникають.

Якщо враховувати компоненти структури моделі дослідницьких здібностей то вона включає не лише пошукову активність, а й конвергентне та дивергентне мислення, отже рівень конвергентної продуктивності можна оцінити з допомогою класичних тестів інтелекту (Векслер В., Рамен Дж та інші), а рівень розвитку дивергентного мислення – тести креативності (Гілфорд Дж., Торренс Е. П.)

Визначення середнього значення рівня розвитку інтелектуальних здібностей, який буде показником для високого розвитку дослідницьких здібностей у особистості відповідно і значних досягнень у дослідженні нового. Також визначення провідних когнітивних характеристик, які є основними для ефективного розвитку дослідницьких здібностей. Зазначене дасть змогу якісно відбирати схильних до дослідницької діяльності дітей на ранніх етапах їх розвитку та розробити ефективні методики їх навчання та розвитку на кожному з вікових етапів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Berlyne D. Structure and direction in thinking. – New York, Wiley, 1965
2. Fein G.G. Child development. – New Jersey, 1978
3. Tinbergen N. On aims and methods in ethology // Z. Tierpsychol. 1963. V. 20. No. 5. P. 410-433
4. Клапаред Э. Как определять умственные способности школьников. – Л., 1927. – С. 196
5. Поддяков А.Н. Исследовательское поведение. Стратегии познания, помощь, противодействие, конфликт. – М., 2000. – С.99
6. Поддяков А.Н. Исследовательское поведение. Стратегии познания, помощь, противодействие, конфликт. – М., 2000. – С. 10-11
7. Поддяков А.Н. Исследовательское поведение // Большой психологический словарь. – М., 2003. – С. 213
8. Савенков А.И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению: Учебное пособие. – М.: «Ось-89», 2006. – 480с.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА У СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

В статті здійснюється теоретичний аналіз поняття «комунікативна компетентність» педагога-внешкільника як головного аспекта професійно-педагогічної діяльності, змісту його компонентів. Розглядається проблема розвитку комунікативної компетентності педагога установи внешкільного освіти в системі неперервного відкритого освіти

Ключевые слова: *Комунікативна компетентність педагога, установа внешкільного освіти, відкрите неперервне освіти, комунікативні установки, професійний стандарт педагога-внешкільника.*

The article carries out a theoretical analysis of the concept of «communicative competence» of the pedagogue-out-student as the main aspect of professional and pedagogical activity, the content of its components. The problem of developing the communicative competence of the teacher of the institution of extracurricular education in the system of continuous open education.

Key words: *communicative competence of the teacher, establishment of extracurricular education, open continuous education, communicative settings, professional standard of the pedagogue.*

Сучасна Україна, переживаючи величезні зрушення у всіх сферах життя, передбачає суттєві реформування, модернізацію та професіоналізацію освіти. В контексті впровадження нового Закону України «Про освіту» перехід на нові стандарти навчання є викликом сьогодення. Зрозуміло, що позашкільна освіта не може залишатися осторонь, вона має підтримати цей процес, а також докласти максимум зусиль для його реалізації. Без сумніву, це важливий і відповідальний етап в роботі закладів позашкільної освіти. Одним з пріоритетних напрямів розвитку позашкільної освіти і необхідною умовою ефективності освітнього процесу є забезпечення готовності педагогів до переходу на нові стандарти, його відкритості до змін. Проблема розвитку комунікативної компетентності педагога як передумови ефективності його фахової діяльності, є актуальною, оскільки розв'язання професійних завдань повністю знаходиться в площині комунікації й реалізується шляхом комунікативної взаємодії. Відповідно зростає рівень вимог до комунікативної

компетентності як основного фактора, що забезпечує педагогу високий професійний рівень.

Мета дослідження полягає у здійсненні теоретичного аналізу поняття «комунікативна компетентність» педагога закладу позашкільної освіти, у розкритті змісту його компонентів та практичного впливу на ефективність фахової діяльності педагогічного працівника.

Проблема компетентності і культури педагогічної комунікації залишається предметом наукових досліджень О. Абдуліної, І. Беха, О. Єлканова, В. Кан-Калика, Н. Кузьміної, В. Москальця, Т. Ольховецької, Л. Савенкової та ін. [1; 3]. Зокрема, у працях І. Вегерчука, Л. Орбан-Лембрик, Ю. Подгурецького, Т. Яценка розкривається структура та показники комунікативної культури вчителя загальноосвітньої школи. Вчений І. Зязюн пов'язує комунікативну компетентність з поняттям «педагогічна культура спілкування» і розкриває принципи спілкування учителя з учнями, які будуються на гуманістичних засадах. Дослідники Т. Ольховецька та С. Ольховецький розглядають комунікативні уміння як основу системи формування фахової комунікативної ефективності педагога. Професійно-педагогічну комунікативну компетентність педагога визначають й через набір таких бажаних, з погляду ефективності педагогічної діяльності, комунікативних якостей вчителя, як: педагогічний такт (Т. Бондаревська, І. Зязюн, Л. Крамущенко, І. Кривонос, І. Синиця, І. Страхов [7]), педагогічна емпатія (Т. Гаврилова), комунікабельність (Н. Казаринова, Н. Куніцина, В. Погольша [5]), педагогічна етика (Я. Котигер, В. Писаренко, В. Чамлер [2] та ін.). Під комунікативними уміннями педагога розуміють сукупність умінь, які забезпечують спілкування із суб'єктами професійної діяльності та дозволяють ефективно вирішувати професійні завдання [5, с.112]. Як бачимо, проблема комунікативної компетентності у психолого-педагогічній літературі розглядається у різних аспектах. Однак, поза увагою дослідників залишаються аспекти комплексного підходу до вивчення проблеми розвитку комунікативної компетентності педагога закладу позашкільної освіти. Визначено, що комунікативна компетентність – це здатність особистості застосувати у конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми й віддаленими людьми та подіями, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями. Під комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування. Вона передбачає уміння змінювати глибину і коло спілкування, розуміти і бути зрозумілим для партнера по спілкуванню. Комунікативна компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Цей досвід набувається не тільки у процесі безпосередньої взаємодії, а також опосередкованої, в тому числі з літератури, театру, кіно з яких людина отримує інформацію про характер

комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх вирішень. У процесі опанування комунікативної сфери людина запозичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм. Комунікативна компетентність педагога розглядається як компонент його педагогічної культури, як особистісний компонент професійної майстерності.

Наразі поняття комунікативної компетентності педагога розглядається як складова системи відкритої неперервної освіти – складної соціальної системи, здатної до швидкого реагування у зв'язку з мінливими соціально-економічними ситуаціями, індивідуальними та груповими освітніми потребами і запитами. Вона базується на світоглядних і методологічних засадах відкритості та безперервності процесу пізнання. Метою відкритої освіти є підготовка учнів до повноцінної і ефективної участі у громадській та професійній діяльності в умовах інформаційного та телекомунікаційного суспільства. Відкритість системи освіти пов'язана з її орієнтованістю на цілісний неподільний світ, його глобальні проблеми, усвідомленням пріоритетності загальнолюдських цінностей над груповими і класовими, інтеграцією у світові освітні структури [9]. На думку Клепко С. Ф. «відкритість освіти – це її здатність забезпечити відкритий простір для розвитку особистості, для освоєння нею відкритого світу, вільного від ідеологічних догм і купюр, від евфемізмів і недомовок. Це розгорнутість освітньої системи до інтересів і потреб, повсякденного життя особистості і суспільства, до співпраці учня і вчителя, суспільства і навчальних закладів. Відкритість освіти - це її готовність до зустрічі, діалог з іншими освітніми системами і педагогічними культурами, до усвідомлення їх спільності, їх глибинних гуманістичних цінностей і неподільності сучасного глобального світу освіти – як зростаючої взаємозалежності його доль. І на цій основі – готовність до інтеграції у світову освітню спільноту» [4, 17].

Комунікативна компетентність педагога – позашкільника – складова професійного стандарту педагога закладу позашкільної освіти, як системи вимог до якостей (компетентностей) суб'єкта діяльності, які в своїй цілісності визначають можливість займання конкретної посади та визначають успіх в діяльності, має передбачати як особистісні якості педагога закладу позашкільної освіти, так і постановку цілей і завдань педагогічної діяльності, мотивацію освітньої діяльності у творчих учнівських об'єднаннях, програмно-методичне забезпечення тощо. До того ж педагог – позашкільник мусить володіти інформаційно-комунікаційними технологіями для забезпечення ефективності своєї фахової діяльності. Обов'язково слід враховувати надзвичайно важливу по своїй суті особливість позашкільної освіти, яка полягає в тому, що для дітей в закладах позашкільної освіти забезпечується можливість добровільного, цілеспрямованого використання вільного часу з

тим, щоб вони отримали змогу більш повного розвитку своїх потенційних можливостей, чому сприяє варіативність освітніх видів діяльності, навчальних і розвиваючих програм. Заклад позашкільної освіти обов'язково утримує в полі зору окремі індивідуальні особливості дитини, не відходячи від основного курсу на цілісний особистісний розвиток дітей та учнівської молоді [6]. Позашкільна освіта формує підґрунтя для соціальної орієнтації та адаптації учнівської молоді, забезпечує формування усвідомленого вибору майбутньої професії та задоволення широких пізнавальних потреб при наданні кожному свободи вибору, створює умови для становлення і розвитку творчої особистості із сформованою системою соціально-значущих цінностей, здатної до постійного самовдосконалення. Таким чином, професійна діяльність педагога закладу позашкільної освіти є: за змістом - перетворююча, націлена на якісну зміну рівня знань учнівської молоді, особистість вихованців в цілому і самого педагога в тому числі; за формою – комунікативна, базується на спілкуванні як безпосередньому так і опосередкованому; за структурою – ціннісно - орієнтаційна, зорієнтована на формування системи цінностей педагога і перенесення її на дітей та учнівську молодь.

Проведений теоретичний аналіз надає підстави розглядати комунікативну компетентність педагога - позашкільника, перш за все, як «відкритість до спілкування», як сукупність особистісних настанов, які внутрішньо орієнтують педагога на реалізацію особистісно - рівноправного, суб'єкт – суб'єктного спілкування з вихованцями. «Відкритість» розглядається у концепції К. Роджерса як одне з настанов гуманістично спрямованого вчителя, поряд з емпатією і прийняттям, вона проявляється у тих випадках, коли педагог орієнтується на особистісну педагогічну взаємодію, коли він визнає право учня бути суб'єктом власної діяльності і поведінки [8]. Під комунікативною відкритістю варто розуміти: готовність і здатність до послідовного вираження в мовленні та дії розуміння і прийняття іншого; готовність і здатність до справжнього вияву реальних почуттів, у тому числі і негативних, без втрати загального позитивного прийняття іншого.

У структуру комунікативної компетентності педагога - позашкільника разом з мотиваційними особистісними компонентами включено також професійні якості педагога, що дає можливість вважати її (компетентність) професійно – особистісним утворенням. Комунікативна компетентність педагога є багаторівневим і багатокомпонентним феноменом, що містить у собі усвідомлений професійний вибір педагогічної спеціальності; спрямованість на особистість дитини, на творчу взаємодію з нею; готовність до безоцінного прийняття іншої людини; гнучкість особистісних настанов; прагнення досягати успіху в педагогічній діяльності; готовність і здатність не тільки брати на себе відповідальність за прийняті педагогічні рішення, а й змінюватися самому, навчатися «впродовж життя», бути відкритим до змін та інновацій.

Отже, комунікативна компетентність педагога закладу позашкільної освіти є сукупністю професійно-особистісних якостей, що полягають в основі мотиваційної готовності педагогічного працівника до педагогічного спілкування, професійного зростання, відкритості до змін. Доведено, що професійно-педагогічна комунікативна компетентність педагога містить у собі: професійно-соціальну комунікативну компетенцію (передбачає наявність професійних знань, загальної гуманітарної культури людини, вміння орієнтуватися в навколишньому світі, навички спілкування); професійно-методичну комунікативну компетенцію (наявність професійно-методичних знань та досвіду практичної роботи, необхідних для ефективної професійної діяльності в закладі позашкільної освіти; сукупність умінь: упевнено орієнтуватись у багатоманітності сучасних науково-педагогічних підходів і методичних рішень, використовувати й адаптувати готові методичні рішення, самостійно виконувати науково-методичну роботу; вміння реалізовувати принципи, зміст, форми, методи й засоби навчально-педагогічної діяльності); професійно-творчу комунікативну компетенцію (наявність у педагога такого особистісного утворення як самовиховання власних професійно-педагогічних комунікативних умінь).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Виховання особистості / І.Д. Бех. – у 2 кн. – Кн. 1. – Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с. ; Кн. 2. – Особистісно орієнтований підхід: науковопрактичні засади / І.Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
2. Вербальні засоби спілкування та мовленнєвий етикет // Чмут Т., Чайка Г. Етика ділового спілкування. – К., 2002. – С. 107-117.
3. Кан-Калик В. Учителю о педагогическом общении: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1987. – 190 с.
4. Клепко С.Ф. Філософія освіти в європейському контексті. – Полтава: ПОІППО, 2006. -326 с.
5. Когут І.В. Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя./Дисертація на здобуття наукового ступеня КПН/на правах рукопису/. – Полтава, 2015. – 176 с.
6. Лист МОН НЕНЦУМ від 19.11.2015 № 230 «Щодо розгляду питання про професійний стандарт педагога закладу позашкільної освіти».
7. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.:»К.І.С.«, 2013. – 296 с.
8. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека. – М.: Издательская группа «Прогресс», «Универс», 1994. – 480 с.
9. Ярошенко А.О. Розвиток освіти як «відкритої системи» в умовах інформаційного суспільства./стаття/. – Луцьк, ВОІППО, 2015. – 12 с.

МОНІТОРИНГ ЯК МЕТОД ПРОГНОЗУВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ПІДХІД

Національною доктриною розвитку освіти встановлено стратегічний вектор щодо підвищення якості освіти, модернізації її змісту та форм організації навчального процесу. Проте, проблематика моніторингових досліджень знайшла широке висвітлення в теорії управління цим процесом. Дійсно, на державному рівні регламентується забезпечення моніторингу якості освітнього процесу за умови систематичного збору інформаційних даних, об'єктивного аналізу дійсності для прийняття відповідних рішень. У численних наукових працях розглядається сутність, напрями, технологічні засади та умови здійснення моніторингу.

Варто зазначити, що однією із солідних організацій, яка займається моніторинговими дослідженнями, зокрема питаннями, що стосуються використання ІКТ в освіті, є Міжнародна асоціація оцінювання навчальних досягнень (IEA – The International Association for the Evaluation of Educational Achievement) [1].

Незважаючи на те, що підвищенню результативності освітньої підготовки майбутнього покоління громадян України присвячено багато уваги вчених і педагогів-практиків. Однак завдання впровадження сучасного інструментарію з аналітики діяльності навчальних закладів до цього часу залишається актуальним. Дотепер існує необхідність пошуку інноваційних методик і технологій, що покликані забезпечити досягнення діагностично встановлених перспектив.

Одним таким методом є моніторинг, що нині широко застосовується в економіці, педагогіці, соціології. Вихідними положеннями моніторингових досліджень в освіті є визначення цілей навчання, кінцевих та проміжних результатів, що мають досягти учні не лише в навчанні, а й у розумовому, моральному і фізичному розвитку в освітній підготовці і самопідготовці. З цією метою виникає потреба в забезпеченні сприятливих умов моніторингу і рейтингового оцінювання досягнень учнівської молоді, зокрема з позиції формування інтелектуального потенціалу держави за єдиною методикою.

У педагогіці моніторинг – це форма організації, збору, зберігання, оброблення та розповсюдження інформації про діяльність певної соціально-педагогічної системи. Він допомагає з'ясувати питання якості підготовки в навчальному закладі, отримати достовірні дані для аналізу, оцінювання і коригування діяльності суб'єктів освітнього процесу. До того ж, енциклопедія педагогічних технологій визначає моніторинг як «систематичний, глибокий і точний контроль різноманітних сторін педагогічного процесу, регулярний

зворотний зв'язок, що надає суб'єкту управління уявлення про стан та результати діяльності певної системи, постійне спостереження за будь-яким процесом для виявлення його відповідності бажаному результату чи вихідному положенню, системна сукупність регулярно повторюваних вимірів (досліджень процесу) [3, с. 722].

Зауважимо, що аналіз освітньої підготовки у навчальних закладах засвідчив певний ряд особливостей збору й оцінювання інформації та вказав на формалізацію обсягів доступної для отримання й систематизації інформації, яка дозволила нам скласти лише загальну картину про реалії цього процесу. Для оцінювання якості такої підготовки доцільним є використання різноманітних способів й методів отримання інформації, а також створення й запровадження у практику освіти мережевої інформаційно-аналітичної системи оцінювання досягнень суб'єктів освітнього процесу, зокрема учнів. Це посприє визначенню спеціальних педагогічних умов розвитку інтелектуального потенціалу держави, у т.ч. за методикою експертного оцінювання вагомості факторів ефективного його формування.

Таким чином, на підставі проведених розвідок з'ясовується, що по факту організація навчальної підготовки учнів у закладах освіти України (загальноосвітніх, позашкільних, професійних, вищих) має об'єктивну залежність від нормативних положень Закону України «Про освіту».

Виникає потреба у з'ясуванні необхідності щодо встановлення кореляції між важливістю й оперативністю процесуальної та результативної інформації, а моніторинг уможливорює своєчасне виявлення змін, що відбуваються в системі української освіти та дає змогу встановити фактори, що зумовлюють ці зміни. Звісно, моніторинг також розкриває негативні тенденції і дозволяє здійснити короткострокове прогнозування розвитку процесів, що відбуваються в навчальних закладах. Він створює уявлення про об'єктивність оцінювання ступеню повноти реалізації методичного забезпечення з підготовки підростаючого покоління.

Пропонуємо альтернативний підхід до здійснення моніторингу якості освітнього процесу в наступному порядку збору інформації: проведення SWOT-аналізу – виявлення резервів, потенційних можливостей більшості навчальних закладів України в цілому та кожного окремо; з'ясування педагогічних умов реалізації інноваційних програм, методик і технологій засобами експертного оцінювання вагомості факторів ефективного формування інтелектуального потенціалу особистості кожного учня та визначення рівнів його сформованості [2].

Результатом проведення SWOT-аналізу стане формулювання основних стратегічних напрямів розвитку як навчального закладу, так і кожного суб'єкта освітнього процесу відповідно до здійснення підготовки із урахуванням можливостей покращення її стану, що відображатимуться у SWOT-матрицях.

SWOT-аналіз показує сильні (S) та слабкі (W) сторони практичного стану формування інтелектуального потенціалу держави. Також даний метод уможлиблює визначення факторів внутрішнього середовища об'єкта аналізу (підготовка освічених громадян), тобто таких, на що сам об'єкт має вплинути – можливості (O), та небезпеки (T), що є факторами зовнішнього середовища, – те, що може вплинути на об'єкт зовні й при цьому не контролюється ним (наприклад, законодавчі механізми) **[Помилка! Джерело посилання не знайдено., с. 151–157** Отримані результати враховуються при визначенні стратегії розвитку навчального закладу, його цілей й завдань з питань поновлення змісту інтелектуальної підготовки учнівської молоді. Згадані вище матриці складаються на підставі якісних експертних оцінок. А на основі отриманих даних SWOT-аналізу проводиться пілотне встановлення вагомості факторів ефективного формування інтелектуального потенціалу у певному навчальному закладі. За логікою отриманих результатів через SWOT-аналіз із низки визначених факторів виокремлюються ті, що дають змогу виявити педагогічні умови, які сприятимуть підвищенню рівня сформованості інтелектуального потенціалу. Визначені умови частково прогнозовані при проведенні моніторингу (SWOT-аналізу) та є сукупністю інформаційного освітнього середовища навчального закладу, структури й змісту навчально-методичного забезпечення формування інтелектуального потенціалу особистості кожного учня. Отже, підсумовуючи проведення моніторингу, де важливими є висновки щодо реалізації етапів аналізу практичного стану формування інтелектуального потенціалу держави, а саме:

1. Проведення базового SWOT-аналізу: відбір параметрів, що впливають на розвиток ситуації – на здійснення інтелектуальної підготовки майбутніх громадян. Установлено: пріоритетом слугують ключові фактори успіху, престижу навчального закладу на ринку освітніх послуг. Потрібно: ефективно організовувати соціально-мотиваційну компанію з метою підвищення рівня вмотивованості учнів до інтелектуального зростання від вступу і до закінчення навчання в освітньої установі.

2. Експертне оцінювання вагомості факторів ефективного формування інтелектуального потенціалу особистості кожного учня. Установлено: орієнтиром для здійснення освітнього процесу за визначеними параметрами є очікування державою інтелектуально сформованих громадян, які мають відповідний рівень потенціалу і конкурентоздатності на ринку праці. Необхідно: реалізувати відповідні умови формування цього потенціалу через розроблення і забезпечення якісного упровадження інформаційно-аналітичного інструментарію оцінювання їхніх досягнень для своєчасного виявлення талановитих учнів, вже маючих певний рівень сформованості інтелектуального поля, сприяти подальшому їхньому розвитку, а також створенню відповідних

умов щодо забезпечення всім необхідним для комфортного існування у суспільстві на рівні держави для збереження цього потенціалу в Україні..

3. Ранжування факторів, що визначені за ступенем вагомості, та оформлення кінцевих результатів аналізу. Установлено: на думку експертів, становлення інтелектуально розвиненої особистості відбувається під дією факторів, що впливають на сформованість рівнів вмотивованості, соціокультурної та адаптивної компетентностей, які в основі мають яскраво виражений інтелектуальний компонент, якій і є домінуючим. Необхідно: змодельовати освітню підготовку на компетентнісній основі, застосувати систему мотиваційного впливу на адаптивних засадах, спрямувати педагогічний процес на підвищення рівня сформованості інтелектуального потенціалу особистості кожного суб'єкта освітнього процесу, зокрема учня, з врахуванням елементів випереджального розвитку освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міжнародна асоціація оцінювання навчальних досягнень (IEA – The International Association for the Evaluation of Educational Achievement). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.iea.nl/comped.html/>.

2. Ростока М. Л. Моніторинг та прогнозування професійної підготовки майбутніх обліковців з реєстрації бухгалтерських даних [Електронний ресурс] / М. Л. Ростока // Нова педагогічна думка. – 2014. – Вип. 3 (79). – С. 193–197. – Режим доступу до ресурсу : <http://lib.iitta.gov.ua/8111/>

3. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2-х т. / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 2. – 816 с.

Рубленко Владислав Миколайович,

комунальний заклад

«Маріупольська загальноосвітня школа

I-III ступенів № 19 Маріупольської

Міської ради Донецької області»

м. Маріуполь, Донецька обл.

«ІСТОРИЧНА ОЧНО-ЗАОЧНА ШКОЛА ЮНОГО ІНТЕЛЕКТУАЛА» ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ПІДГОТОВКИ ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ ДО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗМАГАНЬ З ІСТОРІЇ

Анотація. Даний матеріал показує систему організації та функціонування історичної очно-заочної школи юного інтелектуала в школі для підготовки обдарованих учнів до інтелектуальних змагань у післяурочний час. Особлива увага звертається автором на системі функціонування школи юного

інтелектуала в очному та заочному форматах, для яких є характерним використання технології дистанційного навчання.

Ключові слова: «історична очно-заочна школа юного інтелектуала».

Key words: «historical permanent and part-time school of young intellectual».

«Історична очно-заочна школа юного інтелектуала» – це одна із інноваційних форм організації позаурочної освіти, створена з метою залучення учнів для поглибленого вивчення історії. Очно-заочна школа організовує свою діяльність на виконання державного замовлення та запитів учнів.

До очно-заочної школи зараховуються учні 6-11 класів загальноосвітнього навчального закладу на конкурсній основі (вступний екзаме́н з історії України в усній та письмовій формах) у вересні поточного року і оформляється наказом директора навчального закладу, в якому навчаються дані учні.

Очно-заочна школа організовує роботу протягом навчального року за заочною та очною формами навчання. Очна форма навчання для учнів діє протягом верхнього тижня місяця, а заочна форма навчання для учнів здійснюється протягом нижнього тижня місяця. Вчитель очно-заочної школи проводить практичні та корекційні заняття протягом верхнього тижня місяця щоп'ятниці з 15-00 до 17-00 год. Під час нижнього тижня учні опрацьовують інформаційні матеріали певної теми та виконують практичні вправи з метою підготовки до виконання контрольних завдань під час заняття в очній формі навчання. Очне та заочне навчання здібних та обдарованих учнів проводиться індивідуально, в парах та малих групах, зважаючи на кількість учнів певного класу очно-заочної школи юного інтелектуала.

Під час осінніх, зимових, весняних та літніх канікул учні здають залік для визначення рівня якості знань з тем, які вивчалися протягом I четверті (осінні канікули), II четверті (зимові канікули), III четверті (весняні канікули) та IV четверті (літні канікули). Через семестр (півроку) учні здають екзаме́н для визначення рівня якості знань з тем, які вивчалися протягом I та II четвертей. На основі заліків та екзаме́нів вчитель розробляє індивідуальну корекційну програму та індивідуальний корекційний маршрут під конкретного учня, який реалізується під час індивідуальних консультацій в заочному форматі. Для навчання обдарованих учнів у заочному форматі використовують такі соціальні мережі як Vk.com, Facebook, Twitter, Instagram, скайп та персональний блог вчителя історії Владислава Рубленка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Положення про очно-заочну школу Малої академії наук України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nmc.od.ua/wp-content/uploads/2017/02/.pdf>.

2. Положення про очно-заочну школу здібної учнівської молоді «Юний дослідник» Донецького відділення Малої академії наук України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.man.dn.ua/images/documents/Polozhennya_OZSH.pdf.

Ряба Ольга Василівна,

*Дошкільний навчальний заклад ясла-садок комбінованого типу №15
м. Умань, Черкаська обл.
dnz15uman@ukr.net*

СТВОРЕННЯ ПРЕДМЕТНО-РОЗВИВАЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА В ВІКОВИХ ГРУПАХ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Статья посвящена вопросам определения одаренности. Рассмотрены значение предметно-развивающей среды

Ключевые слова: предметно-развивающая среда, одарённость

The article is devoted to the questions of the definition of giftedness. The importance of the subject-developing environment is considered

Keywords: subject-developing environment, giftedness

Не так давно, найважливішим у вихованні та навчанні дітей було прагнення, щоб дитина відповідала деякій середній нормі. Це гарантувало можливість уникнути багатьох проблем у розвитку. Якщо ж проблема розвитку обдарованості відкидалася, то повністю лягала на плечі батьків або окремих творчих педагогів, які ґрунтуючись на досвіді і інтуїції, допомагали дитині розкрити свій хист починаючи з дошкільного віку, то зараз розвиток обдарованості дитини – це невід’ємна частина освітнього процесу.

Обдарована дитина – це дитина, яка виділяється яскравими, очевидними, іноді видатними досягненнями (або має внутрішні передумови для таких досягнень) в тому чи іншому виді діяльності, в тому числі має стихійний, самодіяльний характер.

При створенні в дошкільному закладі сприятливих умов за період дошкільного дитинства дитина може пройти шлях від перших проявів схильностей до яскравого розквіту здібностей, обдарувань.

Такими умовами є:

- наявність багатого предметно-розвиваючого середовища, стимулюючого найрізноманітнішу діяльність дитини;
- створення атмосфери доброзичливості і дбайливості по відношенню до дитини, обстановки, яка формує у дитини почуття власної значущості, що заохочує прояв її індивідуальності;
- наявність особистісно-орієнтованої виховно-освітньої системи, що включає в себе розвиваючі програми з інтелектуальної обдарованості, що враховують як особистісні, так і вікові особливості дитини;
- введення системи психолого-педагогічного моніторингу, спрямованого на виявлення здібностей дітей та відстеження їх подальшого розвитку;
- використання в роботі педагогів різних нетрадиційних методів і прийомів, ігрових технологій,
- заняття дітей у вільній діяльності розвиваючими іграми,
- участь дітей в різних заходах дитячої творчості;

- тісна співпраця з сім'єю з питань розвитку обдарованості їхніх дітей.

Роботу з талановитими та обдарованими дітьми слід починати з молодшого дошкільного віку. Всі маленькі діти наділені від народження певними задатками і здібностями. Однак не всі вони розвиваються. Нерозкриті можливості поступово згасають внаслідок незатребуваності. Відсоток обдарованих (з точки зору психологів) з роками різко знижується, тому вихователі в дошкільних закладах повинні створювати розвиваюче, творчо-освітнє середовище, яке сприятиме розкриттю природних можливостей кожної дитини [2].

Під час освітньої діяльності враховуємо особливості індивідуального темпу і характеру засвоєння дітьми програмного змісту. При проведенні занять обов'язково використовуємо різні методи навчання: словесний, наочний і практичний. Використовуємо індивідуальні педагогічні методи, прийоми і засоби, що є найважливішим принципом педагогічної роботи з дітьми.

Середовище, в якому обдарованість могла б актуалізуватися, повинна володіти такими особливостями: високим ступенем невизначеності і потенційну варіативність (багатством можливостей). Невизначеність стимулює пошук власних орієнтирів, а не прийняття готових. Варіативність забезпечує можливість знаходження шляхів вирішення. Крім того, таке середовище повинно містити зразки креативної поведінки і його результати.

Предметно-інформаційне збагачення середовища передбачає наявність необхідного (максимального) матеріального та інформаційного ресурсу, доступність і різноманітність предметів в даному середовищі, можливість будь-якого їх використання.

Активізація трансформаційних можливостей предметно-просторового середовища.

Предметно-просторове середовище має бути здатним до самих різних несподіваних перетворень. Гнучкість у використанні часу, коштів і матеріалів. Передбачає відсутність прямих вказівок, надання дошкільнятам можливості самостійно ставити завдання, вибирати час, послідовність, способи їх вирішення.

Поєднання індивідуальної ігрової та дослідницької діяльності з її колективними формами. Обдарованій дитині необхідно навчатись не лише індивідуальній, а й колективної творчої діяльності.

Розвиток обдарованих дітей ДНЗ відбувається через:

- 1) залучення дошкільнят в вільні гри з однолітками;
- 2) акцент на залученні дошкільнят в специфічні дитячі види діяльності (предметні ігри, малювання, конструювання, ліплення та ін.)
- 3) дозвіл і заохочення у висловлюванні безлічі питань;
- 4) використання в навчанні дошкільнят провокаційних питань (постановка проблем або труднощів, для усунення яких немає відомих засобів), стимуляція вироблення дітьми власних ресурсів здійснення діяльності, а не прийняття готових;

5) залучення уваги до інтересів дітей з боку вихователів і батьків, надання дітям можливість здійснення спільної з дорослими діяльності, наявність в оточенні дитини зразків і результатів дорослої креативності;

6) забезпечення предметно-інформаційної насиченості розвивального середовища (наявність необхідного інформаційного ресурсу, доступність і різноманітність предметів в даному мікросередовищі, в тому числі сучасні ІКТ-засоби, можливість різноманітного їх використання дітьми);

7) стимулювання самостійності та незалежності дошкільнят, формування відповідальності за себе і свою поведінку;

8) використання аргументованої оцінки для аналізу дій, а не для нагороди або засудження;

9) створення атмосфери взаєморозуміння (прийняття) і можливості спонтанної експресії, творчого використання знань;

10) наявність спеціально підготовлених висококваліфікованих педагогів додаткової освіти та вихователів;

11) робота гуртків та секції, розвиваючих творчу спрямованість дитини;

12) участь дітей в різних святах, спортивних змаганнях, сюжетно-рольових іграх, виставках дитячої творчості;

13) участь дітей в загальноміських змаганнях, конкурсах дитячої творчості, фестивалях, виставках, конкурсах читців і ін.

14) тісне співробітництво з сім'єю з питань розвитку обдарованості їхніх дітей [1].

Таким чином, гарно продумана та побудована система предметно - розвиваючого середовища в групі, благотворно впливає на психічний і інтелектуальний розвиток дітей, створює розвиваюче, творче освітнє середовище, яке сприятиме розкриттю природних можливостей кожної дитини.

Взаємодія педагогів та дітей базується на можливості спільного творчого вирішення проблеми, адже не окремі творчі уміння вихователя забезпечують у дошкільників розвивальний ефект, а їх втілення в реальній поведінці вихователя. Про те для того, щоб педагогічна взаємодія була успішною, потрібні також певна зміна або актуалізація ціннісних орієнтацій педагога, освоєння ним додаткових технологій, які дають змогу вибудовувати стосунки на основі рівноправного діалогу в різних сферах міжособистісного спілкування [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: Навч. пос. [Текст] / Т. В. Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, – 2007. – 392 с.

2. Здібності. Обдарованість. Таланти: система роботи з обдарованими дітьми / упоряд. М. Голубенко. – К.: Шк. світ, – 2009. – 129 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

3. Моляко В. О. Чи можна навчати творчості? / В. О. Моляко // Обдарована дитина. – 1999. – № 3. – С. 2–4..

Савченко Ірина,
*учений секретар Національного центру «Мала академія наук України»,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
м. Київ*

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В ОСВІТІ ЗАСОБАМИ РЕЙТИНГОВОЇ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

Нині Україна крокує шляхом системних реформ, зокрема й освітніх, орієнтованих на забезпечення доступності всім верствам населення якісних освітніх послуг в умовах технологічного постіндустріального розвитку. Їх результативність майже не реально відстежити не маючі відповідного інструментарію. В економічно розвинутих країнах, для яких освіта є найвищим пріоритетом, на виконання цих завдань працюють освітні аналітичні центри, розроблено індикатори якості освіти, автоматизовано процеси спостереження за успішністю учнів, в нагоді менеджерам освіти створюється рейтингові системи.

З кожним роком до наукового пошуку, в рамках освітніх проектів Малої академії наук залучається дедалі більше дітей з усіх регіонів України. У 2016-2017 рр. в системі МАН здійснювали дослідницьку роботу понад 250 000 учнів. Також кожен рік зростає кількість наукових конкурсів для молоді, а навчально-виховний процес у МАН України здійснюється у 64 секціях і 12 наукових відділеннях. Тому абсолютно зрозумілим є те, що останні роки, не зважаючи на великі обсяги інформативних даних (кількість учнів у наукових секціях та відділеннях, значний перелік різноманітних всеукраїнських та регіональних конкурсів) надзвичайно складно проводити аналітичну роботу щодо аналізу результативності досягнень учнів в системі МАН та здійснювати оприлюднення цих даних.

Актуальною проблемою постає те, що сучасними принципами освіти є антикорупційність та прозорість. Про те, не зважаючи на системні перетворення в Україні, проблема корумпованості освіти залишається надзвичайно гострою. Подоланню цього негативного явища в освітній сфері має сприяти активна антикорупційна діяльність на всіх її рівнях, відповідне законодавче забезпечення, створення відповідного прозорого автоматизованого інструментарію для спостережень в галузі освіти.

Для розв'язання проблеми відкритості результатів конкурсних змагань учнів Малої академії наук в Україні не було створено засобів, які б функціонально містили прозору й доступну інформацію щодо рейтингу досягнень МАНівців і були б корисні для різних груп респондентів: менеджерів освіти, учнів, їх батьків, педагогів системи МАН та викладачів загальноосвітніх й вищих навчальних закладів.

На розв'язання окреслених проблем й було спрямовано прикладні дослідження науковців Національного центру «Мала академія наук України», зокрема на створення мережевої інформаційно-аналітичної системи оцінювання досягнень учнів (МІАСОД, режим доступу <http://intellect.inhost.com.ua/>).

Розроблена за сприяння МОН України, система є сучасним автоматизованим інструментарієм для складання рейтингу навчальних досягнень учнівської молоді в системі Малої академії наук України. Кожне змагання має свій коефіцієнт, а результат у цьому змаганні – підсумковий бал. Кожний учень, який проявив себе на цих заходах, автоматично потрапляє до рейтингу. Так накопичуються бали, які формують «послужний список» школяра. Для обрахунку рейтингового балу кожного учасника розроблений спеціальний алгоритм, що дає змогу порівнювати навчальні досягнення представників різних наукових напрямів та секцій. Підсумкова рейтингова таблиця розміщена на офіційному сайті НЦ «Мала академія наук України».

Спільно з Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України здійснюється дослідно-експериментальний проект щодо формування Банку інтелектуальних досягнень учнів на основі рейтингування результатів їх навчальної діяльності, метою якого є забезпечення державної підтримки й стимулювання учнівської молоді до інтелектуального саморозвитку, її самореалізації в сучасному суспільстві.

Основні завдання створення мережі Банку інтелектуальних досягнень учнів: зібрати та систематизувати дані інтелектуальних досягнень учнів загальноосвітніх навчальних закладів України; досягти якісно нового рівня подачі й повноти даних інтелектуальних досягнень учнів; створити програмно-інформаційні засоби оцінювання інтелектуальних досягнень учнівської молоді; розробити мережні засоби підтримки прийняття рішень при проведенні різних етапів педагогічних вимірювань; підвищити ефективність використання інформаційних ресурсів; створити цілісну самодостатню мережну інформаційну ресурсну структуру Банку; забезпечити підтримку належного доступу до відповідних інформаційних матеріалів Банку; формувати інформаційну культуру користувачів Банку. Створення Банку даних, в антикорупційному контексті, базується на принципах цілісності і доступності інформаційних систем, технологічності інструментарію, оперативності та об'єктивності отримання інформації.

Результати, отримані засобам системи, дають змогу побачити в онлайн-режимі учням, їх батькам і науковим керівникам учнівських робіт, освітнім менеджерам результативні дані всіх конкурсних змагань.

Система надає переваги менеджерам вищих навчальних закладів щодо здійснення якісного відбору абітурієнтів з подальшою орієнтацією на наукову

діяльність. Науковцям, розроблений інструментарій дозволяє мати в постійному оперативному доступі аналітичні дані для здійснення педагогічних досліджень. На сайті можна переглянути не тільки загальнонаціональний рейтинг учня, а й регіональний рейтинг (залежно від області, яку він представляє на конкурсах). Наприклад, відвідувача сайту цікавить, хто з учнів найсильніший у хімії, в якій області він живе. Завдяки вибору відповідних параметрів потрібна інформація видається на екран. Змінити, підтасувати, підробити її користувачу системи не можливо.

Також є можливість встановити, який навчальний заклад, хто з педагогів вносить найбільший вклад у розвиток обдарованої молоді. Отже, у зв'язку із демократичними перетвореннями в Україні представлена система є інноваційним вимірювальним освітнім інструментом та ефективним антикорупційним засобом, який дозволяє використовувати результати оцінки у виявленні інтелектуального потенціалу України, а саме відстежувати освітянам-менеджерам учасників та переможців міжнародних і фінальних етапів всеукраїнських предметних олімпіад, конкурсів-захистів науково-дослідних робіт в системі МАН та забезпечувати прозорість конкурсних відборів абітурієнтів на подальше навчання в провідних вузах.

Також, представлена в публікації система, надає можливості об'єктивно та прозоро визначати кандидатів на присудження премій, стипендій, грантів, зарубіжних навчальних поїздок тощо. Крім того, надає можливість учням бачити власні наукові досягнення, що додає їм додаткової мотивації працювати в науковій сфері та уможливорює порівняння своїх здобутків із досягненнями інших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демченко Д. М., Перлов І. Р. Автоматизовані інформаційно-аналітичні системи як засоби протидії корупції в освіті / Д. М. Демченко, І. Р. Перлов / Журнал «Наша школа» № 4, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://kiliyaosvita.ucoz.org/load/statija_avtomatizovani_informacijno_analitichni_sistemi_jak_zasobi_protidiji_korupciji_v_osviti/1-1-0-249.

2. Ростока М.Л., Савченко І.М., Храпач Г.С. Концептуальні аспекти створення мережевої інформаційно-аналітичної системи оцінювання досягнень учнівської молоді [Електронний ресурс] / М.Л. Ростока, І.М. Савченко, Г.С. Храпач // Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка». – 2017. – Вип. 3 (5). – Режим доступу до ресурсу : <http://am.eor.by/index.php/gallery/124-vipusk-3-2017/>.

3. Савченко Ірина. Мережева інформаційно-аналітична система досягнень учнів як ефективний і прозорий інструмент освітнього менеджменту в системі Малої академії наук України / І. Савченко // STEM-освіта-проблеми та перспективи : збірник матеріалів II Міжнародного науково-практичного семінару, м. Кропивницький, 25-26 жовтня 2017 р. / за заг. ред. О.С. Кузьменко та В.В. Фоменка. – Кропивницький : КЛА НАУ, 2017. – С. 87-89.

ДИТЯЧА ОБДАРОВАНІСТЬ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

В статъе рассматриваются вопросы детской одаренности и ее характерные особенности.

Ключевые слова: детская одаренность, развитие.

In the article questions of children's giftedness and its characteristic features are considered.

Key words: child talent, development

Обдарована дитина – це дитина, що відрізняється очевидними, іноді видатними досягненнями (або має внутрішні передумови для таких досягнень) в тому чи іншому виді діяльності, інтенсивність вираженості і яскравість яких виділяють його серед однолітків [2].

Але обдарована дитина нерідко відрізняється і є особливою ранимою. Їй буває нелегко серед однолітків. Тому завдання педагога - допомогти дитині не тільки розкрити свій талант, а й вибудувати взаємини з оточуючими.

Дитина з зачатками обдарованості має певні ознаки, які характерні для її особистості, що розвиваються і відрізняють ту чи іншу дитину від своїх однолітків:

- високий рівень розвитку мови і мислення, оригінальність і нестандартність мислення; підвищений обсяг уваги, здатність до тривалої зосередженості;
- володіння хорошою пам'яттю;
- прояв захопленості, допитливості, висока пізнавальна активність, широта інтересів;
- високий рівень навченості, отримання задоволення від процесу пізнання;
- самостійний вибір заняття, прагнення доводити свою діяльність до відповідності найвищим вимогам;
- креативність, яскрава уява, сприйнятливості до всього нового, незвичного;
- самостійність, незалежність, впевненість в собі;
- підвищена чутливість, збудливість, вразливість, гіперактивність, постійне привернення до себе уваги оточуючих.

Дитинство є дуже сприятливим періодом для розвитку обдарованості.

Однак можливості дошкільного віку на практиці не завжди реалізуються

Однією з причин є відсутність у педагогів і батьків необхідних знань про методи виявлення і розвитку обдарованості на етапі дошкільного дитинства.

У реальній практиці дошкільних установ, гостро відчувається необхідність постановки цілеспрямованої, планомірної та систематичної роботи педагогічного колективу по виявленню, підтримці і розвитку обдарованих

дошкільників. Ця робота повинна вестися батьками, соціальними інститутами, широкою громадськістю.

Зрозуміти і прийняти таких дітей вдається далеко не всім педагогам і батькам. Труднощі в спілкуванні з такими дітьми, неприйняття їх іноді спостерігається і в дитячому садку. Не все так просто і легко, коли в групі нестандартний дитина, що виявляє ознаки обдарованості. Погано, якщо подібний дитина залишиться незрозумілим і неприйнятим таким, яким він є, з усіма його особливостями. Обдаровані діти часто виявляють загострене почуття справедливості, що виникає за рахунок випереджаючого морального розвитку. Вони гостро реагують на несправедливість навколишнього світу, висувують високі вимоги до себе і оточуючих.

Обдарованим дітям властивий високий енергетичний потенціал: вони рано перестають спати вдень, активні протягом всього часу перебування в дитячому саду. Не рідко батьки і вихователі створюють навколо обдарованої дитини «ефект ореолу», чекаючи від нього високих результатів буквально у всьому. Однак цілком можливо, що здібності дитини високі тільки в окремих сферах. Як би не було важко педагогу в спілкуванні з такою дитиною, він повинен постаратися змінити непросту ситуацію.

Обдарованість – це, безумовно, природний дар, який іноді виявляється занадто важкою ношею для його власника і створює безліч проблем. Обдарованість як дорогоцінний камінь, який засяє своїми гранями тільки після того, як побуває в руках майстра. Як би не був обдарований дитина, він потребує дбайливих і уважних педагогів, які додадуть його природному дару потрібний блиск.

При створенні в дошкільному закладі сприятливих умов за період дошкільного дитинства дитина може пройти шлях від перших проявів схильностей до яскравого розквіту здібностей, обдарувань. [2].

Такими умовами є:

- наявність спеціально підготовлених висококваліфікованих педагогів додаткової освіти та вихователів;
- наявність багатого предметно-просторового середовища, стимулюючого найрізноманітнішу діяльність дитини;
- створення атмосфери доброзичливості і дбайливості по відношенню до дитини, оточення, яке формує у дитини почуття власної значущості, що заохочує прояв її індивідуальності;
- наявність особистісно-орієнтованої освітньо-виховної системи.

Обдарованість – це високий рівень розвитку здібностей дитини, що супроводжується також значною пізнавальною активністю. Вона традиційно розкривається через поняття здібностей. Оцінка здібностей дитини дає можливість в основному виявити наявність обдарованості і визначити ступінь її вираженості. Прийнято виділяти наступні ознаки здібностей. Здібності – це такі психологічні якості, які притаманні людям в рівній мірі і відрізняють одну людину від іншої [1]. Різні види здібностей виділяють в зв'язку з тими видами

діяльності, в яких вони розвиваються і проявляються. Існують загальні здібності, які впливають на успішність у багатьох видах діяльності. Інший коло здібностей, які істотні тільки для окремих видів діяльності, називають спеціальними. Зазвичай діти з високим розвитком загальних здібностей виявляють значні успіхи в самих різних видах діяльності, але далеко не обов'язково – у всіх. Для цього у них може не вистачити відповідних спеціальних здібностей. Батьки і педагоги зазвичай піклуються щодо розумових здібностей, обдарованості дитини в музичній і образотворчій діяльності. [1]

Обдарованість людини потребує постійного розвитку. Вона як рослина, яку необхідно вирощувати з любов'ю. Без турботи і уваги вона згасає. Тому ми прагнемо об'єднати свої зусилля разом з сім'єю в діяльності по вихованню та розвитку обдарованих дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Здібності. Обдарованість. Таланти: система роботи з обдарованими дітьми / упоряд. М. Голубенко. – К.: Шк. світ, – 2009. – 129 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

2. Карабаєва І. І., Яценко Т. В., Пасічник А. В. Інтелектуально обдаровані дошкільники: підтримка та супровід : Шк. світ, 2011, - 128 с.: іл.. – (Бібліотека «Шкільного світу»)

Сичевська-Дегтярьова М. В.,

*методист відділу організаційно-методичного супроводу
розвитку обдарованості Донецького облІППО
м.Слов'янськ, Донецька область
smvladi@meta.ua*

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Аннотация: В данной работе раскрыты особенности педагогического сопровождения одаренных учеников, роль учителя в процессе организации обучения одаренных детей,

Ключевые слова: педагогическое сопровождение, одаренность, одаренные ученики, инновационные педагогические технологии.

Annotation: This paper describes the features of pedagogical support of gifted pupils, the teacher's role in the process of organization in gifted education,

Key words: pedagogical support, giftedness, gifted students, innovative pedagogical technologies.

Найбільш важливою метою освітньої політики будь-якої розвинутої країни є використання інтелектуального потенціалу учнів. Реалії життя ініціюють створення моделей освіти, спрямованих на повноцінний розвиток кожної дитини в максимально можливому діапазоні її індивідуальних психологічних

ресурсів і надання можливостей для самодостатньої, ініціативної й продуктивної життєдіяльності. Ці завдання є загальними для всіх груп учнів, але особливої актуальності вони набувають у навчанні обдарованих дітей, інтелектуальний і творчий потенціал яких усе частіше розглядають як капітал держави, основу її стабільного майбутнього.

Стереотипи, які формувалися в освіті десятиріччями, зруйновано, виникли нові ціннісні орієнтації – розвиток творчої особистості, готової і здатної приймати нестандартні рішення. Відповідно до засад концепції «Нової української школи» дитина повинна не тільки отримувати знання, а і вміти користуватися ними, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію; батьки, учителі і учні повинні стати партнерами.

У Доктрині національної освіти, що визначає стратегію й основні напрямки розвитку освіти України в XXI ст., зазначено: «Система освіти має забезпечувати підтримку обдарованих дітей і молоді, розвиток у них творчих здібностей, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості».

Згадаємо задекларовані в новому Законі України «Про освіту» положення:

- Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

- Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей у здобувачів освіти, успішний розвиток яких дозволить задовольнити потребу суспільства у людях творчих, активних, неординарно мислячих, здатних нестандартно вирішувати різноманітні питання. Саме тому питання виявлення і розвитку творчих здібностей і таланту кожної дитини, вдосконалення процесу підготовки педагога до реалізації поставлених завдань набувають особливої актуальності, потребують якісно нового підходу. Робота з обдарованими дітьми вимагає специфічних підходів, методів і форм, чіткого алгоритму пошуку та розвитку талантів через реально діючі регіональні та місцеві програми роботи з обдарованими дітьми, які спираються на державну програму. В зв'язку з цим, створення системи роботи з обдарованими дітьми на місцях – в окремих закладах освіти, містах, районах, об'єднаних громадах - є актуальним.

Розглянемо деякі питання організації роботи з обдарованими дітьми в закладах освіти Донецької області.

Сучасна освіта здатна підготувати конкурентоспроможного випускника лише за умови систематичного послідовного впровадження інноваційних

технологій, однією з яких є проектна технологія в поєднанні з науково-дослідницькою діяльністю. Упродовж шести років у Прелесненській ЗОШ І-ІІІ ст. Черкаської ОТГ Донецької області діє НТУ «Інтелект», підписана угода про співпрацю з рядом кафедр Донбаського державного педагогічного університету, щорічно проводяться шкільні наукові конференції, на яких учні мають змогу представляти свої проекти. Більше 50 різноманітних проектних робіт були представлені на наукових шкільних та університетських конференціях, в конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт МАН України.

Проектна робота дозволяє підвищити ефективність освітнього процесу, спонукає учнів до творчості, полегшує участь у конкурсах, допомагає формуванню комунікативних навичок.

З метою формування освіченої, творчої особистості в Опитненській ЗОШ І-ІІІ ст. Бахмутської районної ради Донецької області втілюється шкільна комплексна програма «Творча обдарованість», яка спрямована на сприяння становленню і розвитку творчо обдарованих учнів, формування технології їх пошуку та відбору з урахуванням вікових особливостей.

Оскільки практика свідчить, що обдарованість дітей може бути встановлена та вивчена лише під час будь-якої змістовної діяльності дитини, вчителями активно використовуються інноваційні технології навчання: проектна, критичного мислення, проблемного навчання, особистісно-розвиваючого навчання.

З метою створення в школі єдиного освітнього інформаційного середовища працює інформаційно-ресурсний центр (ІРЦ). За допомогою бази ІРЦ надається науково-методична та консультативна підтримка учасників освітнього процесу, здійснюється доступ до ресурсів мережі Інтернет.

В системі роботи з підвищення креативного розвитку учнів особливе місце займають предметні олімпіади. Під час підготовки до них з метою раціонального розподілу часу з пошуку та самостійного опрацювання інформації проводиться робота з навчання учнів користування спеціальною та довідковою літературою, Інтернет-ресурсом. Організуються додаткові індивідуальні та групові заняття; надаються методичні рекомендації у вигляді пам'яток та алгоритмів дій; удосконалюються навички інтелектуальної праці школярів. Як результат, - творчість учнів і вчителів взаємозбагачуються, а школа має стабільно високий рейтинг у ІІ етапі Всеукраїнських предметних олімпіад: протягом останніх п'яти років школярі займають від 14 до 25 призових місць, що складає в середньому майже 22% від загальної кількості учнів школи та запрошуються до участі в ІІІ (обласному) етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад.

Впроваджуючи принципи особистісно-розвиваючого навчання, педагогічний колектив школи спрямовує творчий, розумовий та емоційний потенціал школярів на їх подальший розвиток. Діти вчать проєктувати та творити в різних напрямках на курсах за вибором з української мови, математики, хімії, історії України, географії; заняттях гуртків з літературного

краєзнавства, журналістики тощо. Як результат, дитячий проект «Веселка творчості» визнаний переможцем у Всеукраїнському конкурсі «Суспільство громадян», група учнів включена до складу обласної екологічної експедиції до Закарпаття у 2017 р.

Співпрацюючи з вищими навчальними закладами, школярі залучаються до діяльності учнівського науково-дослідного товариства: беруть участь у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт МАН в секціях «Екологія», «Сільське господарство», «Селекція та генетика», «Краєзнавство», «Фізика», «Загальна біологія», «Філологія», «Журналістика», «Українська література», «Релігієзнавство та історія релігії», регіональних та обласних науково-практичних конференціях «Зі стародавності в ХХІ сторіччя», «Економіка України - очима дітей», «Науковий пошук молоді - курс на майбутнє», «Південно-Східна Україна: від давнини до сучасності».

Для розвитку нестандартного мислення та самоствердження, демонструючи гарні результати, учні беруть активну участь у предметних інтерактивних Міжнародних та Всеукраїнських Інтернет-конкурсах і змаганнях: природничих - «Колосок», «Геліантус», фізичному «Левеня», з інформатики «Бобер», математичному «Кенгуру», істориків «Лелека», з етики та правознавства «Кришталева сова», з мов: української ім. П. Яцика та «Соняшник», іноземної «Гринвіч» тощо.

Реалізація програми «Творча обдарованість» надає можливість оцінити дієвість комплексного підходу, який здійснюється керівництвом школи щодо вирішення проблеми розвитку обдарованості особистості. Отримана результативність роботи школи підтверджує реальні можливості втілення програмної мети та вирішення завдань.

Позитивні результати в роботі з обдарованою молоддю дає інтеграція шкіл з системою позашкільної освіти як соціальним інститутом виховання й розвитку дітей та молоді – невід’ємною частиною освітнього простору.

В Ярівській ЗОШ І-ІІІ ст. Лиманської міської ради Донецької області організоване учнівське лісництво - гурток «Юні лісівники» Лиманського міського центру позашкільної роботи, - яке є ефективним засобом екологічної освіти та виховання, виявлення та подальшої роботи з обдарованими дітьми: за останні три роки до Банку обдарованих дітей Лиманщини було додано вісім учнів з числа гуртківців. Члени шкільного лісництва є активними учасниками і призерами всеукраїнських та обласних природоохоронних акцій і конференцій. Дослідна робота – це самостійний творчий процес, який спонукає учнів до творчого мислення, навчає їх бути дослідниками, закріплює навички роботи з обладнанням, з літературою, самостійно проводити експерименти, обробляти результати, робити висновки.

Дослідницькі роботи членів учнівського лісництва присвячені вивченню флори і фауни Національного природного парку «Святі гори» та здійснюються з допомогою наукових працівників парку та лісівників Лиманського лісгоспу. Результати досліджень вихованці гуртка презентують на науково-практичних

конференціях: I місце у Міжрегіональній науково-практичній конференції «Ковиловий степ» (2015 р.), III місце (2016 р.); III місце на обласній конференції «Біологічні дослідження та винахідництво» (2016 р.); I місце обласного етапу Всеукраїнської акції «Ліси для нащадків» (2016 р.), I місце обласного зльоту учнівських лісництв (2017 р.), участь у Всеукраїнських змаганнях учнівських лісництв.

Все більшого значення в процесі модернізації освіти, побудові нової української школи набуває дистанційне навчання. Це сучасна освітня технологія, що розвивається найбільш динамічно, стає з кожним роком більш затребуваною. На сьогодні, відповідно до принципів відкритої освіти, дистанційна освіта дає реальну можливість навчатися в індивідуальному режимі незалежно від місця й часу, відповідно до особистих освітніх потреб.

Кожна категорія учнів у системі дистанційної освіти вимагає особливого підходу, але процес організації навчання кожної з категорій базується на основних перевагах навчання з використанням дистанційних технологій: можливість створення індивідуальної освітньої траєкторії, максимальна індивідуалізація навчального процесу. До таких категорій належать, зокрема, й обдаровані діти.

Особливістю педагогічної діяльності в роботі з обдарованими дітьми є орієнтація на потребу в індивідуальній освітній траєкторії, а також на високий рівень самостійності учня та відповідальності за результат навчання. Обдарована дитина творчо ставиться до навчального матеріалу, самостійно класифікує й адаптує його відповідно до конкретної мети та завдань. Високий рівень мотивації в навчанні й розвинена освітня база дозволяють викладачеві в роботі з обдарованими дітьми не тільки використовувати матеріал підвищеного рівня складності, а й організовувати самостійний пошук учнем навчального матеріалу.

Учневі надається можливість вибору потрібної йому програми й технології навчання, тобто навчання стає гнучким, не пов'язаним жорстким навчальним планом та обов'язковими аудиторними заходами. Ця особливість яскраво проявляється в роботі з обдарованими дітьми.

У технологіях традиційної педагогіки обдаровані діти регулярно стають учасниками предметних олімпіад, вікторин, конкурсів. У системі дистанційного навчання основою реалізації цих методів є телекомунікаційні мережі та інформаційні технології мережевого навчання.

Під час організації проведення дистанційного навчання обдарованих дітей роль учителя набуває специфічних особливостей, частіше зводиться до управління навчальним процесом. Учитель стає фасилітатором самостійної діяльності учня. Головним його завданням стає навчити вчитися школяра дистанційно, а також надавати методичну допомогу в процесі навчання. Учитель супроводжує учнів в освітньому процесі за навчальними програмами в системі дистанційного навчання.

Таким чином, можна зробити висновки, що технології дистанційної освіти можуть і повинні впроваджуватися в систему шкільної освіти; використання дистанційних технологій дозволяє вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію для учнів; організацію навчального процесу з використанням дистанційних технологій можна розглядати як альтернативу класно-урочної форми навчання. Без сумніву, використання дистанційних технологій для роботи з обдарованими дітьми є надзвичайно перспективним напрямком.

Узагальнюючи питання педагогічного супроводу розвитку обдарованої особистості, визначимо, які проблеми існують в роботі з обдарованою молоддю, які ресурси необхідні для того, щоб організувати, вести цю роботу, якими засобами при цьому користуватися та які шляхи вирішення окреслених проблем та які технології навчання найбільш продуктивні, результативні під час роботи з обдарованими дітьми.

<p>ПРОБЛЕМИ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Неготовність деяких педагогів до роботи з обдарованими учнями. - Недосконале володіння методикою роботи з обдарованими учнями. - Відсутність диференціації навчання. - Емоційне вигорання обдарованої дитини. 	<p>РЕСУРСИ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сучасна технічна база. - Матеріальне забезпечення для стимулювання учителів та учнів. - Конкретне педагогічне навантаження для роботи з обдарованими дітьми. - Людський ресурс.
<p>ЗАСОБИ, ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Раннє виявлення, діагностика обдарованих дітей. - Психолого-педагогічний супровід особистості. - Активне залучення до конкурсів, олімпіад тощо. - Комфортне шкільне середовище. - Дослідна робота. - Симбіоз з неформальною позашкільною роботою. - Дистанційна освіта. 	<p>ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ</p> <ul style="list-style-type: none"> - Інтерактивне навчання. - Мозковий штурм. - Проектне навчання. - Інтегроване навчання. - Ігрові технології. - Розвивальне навчання тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про освіту».
2. Концепція регіональної стратегії підтримки та розвитку дитячої обдарованості на період до 2020 року.
3. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. – К., 2003.
4. Матеріали міждисциплінарної науково-практичної конференції «Інноваційні технології навчання обдарованої молоді» 08-09 грудня 2010 року. м. Київ. – ІОД – 2010. – 168 с.
5. Рудько Г. Робота з обдарованими дітьми. – Сучасна школа України №1, 2015.

Слинькова Т. В.,
Інститут обдарованої дитини
НАПН України, м.Київ
slinkova@iod.go.ua

УПРАВЛІННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЮ АКТИВНІСТЮ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ІКТ

Статья посвящена проблеме активизации познавательной деятельности учащихся. Определено, что существенную роль в решении этого вопроса отводится новым информационно-коммуникационным технологиям.

Ключевые слова: познавательная деятельность, ученик, информационно-коммуникационные технологии, Интернет.

The article is sanctified to the problem of activation of cognitive activity of students. It is certain that substantial role in the decision of this question to be taken to new информационно-коммуникационным technologies.

Key words: cognitive activity, student, информационно-коммуникационные technologists, Internet.

Питання урізноманітнення навчального процесу, активізації пізнавальної діяльності учнів, розширення сфери їх інтересів є одним із важливих факторів що створюють передумови для успішного навчання обдарованих учнів. Управління пізнавальною активністю учнів традиційно називають активізацією. Активізацію можна визначити як процес спонукання учнів до цілеспрямованого навчання, подолання пасивної діяльності та застою в розумовій діяльності.

Головна мета активізації навчання – формування активної особистості, яка вміє творчо мислити. Але учень не завжди може засвоїти навчальний матеріал, який не відповідає потребі в його вивченні й не вимагає розумового напруження у навчанні, не викликає емоційних переживань. Знання, отримані учнями в готовому вигляді, як правило, викликають труднощі в їх застосуванні. Одним із суттєвих недоліків в освіті залишається формалізм, який виявляється у відриві завчених учнями теоретичних положень від уміння застосувати їх на практиці. Тільки істина, здобута шляхом власних зусиль, має величезну пізнавальну цінність. Тож більший ефект активізації на уроці представляють ситуації, в яких учні самі повинні брати участь в дискусіях і обговореннях із заданої теми. Звідси можна зробити висновок, що успіх навчання визначається ставленням учнів до навчання, їх прагнення до усвідомленого і самостійного набуття знань, умінь і навичок. Тому все більшого значення набуває орієнтація навчання на різнобічний розвиток учнів.

У психолого-педагогічній літературі переконливо показано, що правильно організована самостійна робота учнів на уроці сприяє значному підвищенню

ефективності навчання, активізації навчально-пізнавальної діяльності (П. Я. Голант, М. А. Данилов, Н. Г. Дайрі, Б. П. Єсипов, Р. Г. Лемберг, І. І. Малкін, Р. М. Мікельсон, І. П. Огородніков, Т. С. Панфілов, М. Н. Скаткін, Р. Б. Срода, А. В. Усова та ін.) [4].

У педагогічних дослідженнях найчастіше активізацію пізнавальної діяльності розглядають як таку організацію сприйняття навчального матеріалу учнями, при якій засвоєння знань відбувається шляхом розкриття взаємозв'язків між явищами, порівняння нової інформації з відомою, конкретизації, узагальнення, оцінки навчального матеріалу з різних точок зору. Також, відмічається, що активізація – це діяльність, яка спрямована на стимулювання процесу усвідомлення учнями їхніх загальних інтересів і потреб як єдиної групи, визначення необхідних засобів та активних дій для досягнення усвідомлених цілей.

Досліджуючи проблему активізації, Т. Г. Щукіна основну увагу приділяє спільній діяльності викладача та учнів, спонуканню учнів до її енергійного, цілеспрямованого здійснення, подоланню інерції та пасивних стереотипних форм викладання та навчання.

В умовах оновлення змісту і структури сучасної освіти проблема розвитку творчих здібностей учнів набуває нового звучання і вимагає подальшого осмислення. Наш час – час змін. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) сьогодні проникають в усі сфери життя, стаючи інструментом вирішення багатьох проблем. У вирішенні питання активізації навчально-пізнавальної діяльності важлива роль відводиться новим інформаційним технологіям.

Застосовуючи ІКТ на уроках інформатики, задача вчителя створити обстановку психологічного комфорту, де учні перестають боятися власних помилок. Це дозволяє забезпечити більшості учням перехід від пасивного засвоєння навчального матеріалу до активного і усвідомленого оволодіння знаннями. Самим цікавим та захоплюючим заняттям для них є Інтернет, де можна знайти будь-яку інформацію, з будь-якого предмету. Потрібно долучити учня до цього гігантського колективного розуму, показати, що інформацію можна не тільки шукати, але й самому її створювати. Для вирішення даного завдання необхідно навчитися створювати свої сайти, і розміщувати їх в Інтернеті.

Адже якщо в учня буде власний сайт, це підвищить його самооцінку, надасть додаткові можливості для обміну навчальною та іншою інформацією між однолітками. Власний сайт дозволить, з одного боку, об'єднати групу високомотивованих учнів для спільної діяльності, а з іншого – дозволить усім учням класу перетворитися з одержувачів різної інформації в її творців. Тому в старших класах, при проходженні теми інформаційні технології, можна

навчити учнів створювати особисті сайти, а кращі розміщувати в мережі Інтернет. Мета створення цих сайтів – використання в навчальному процесі для зв'язку викладача з учнями, і подальшого їх розвитку.

Активність учнів виражається через запитання, прагнення мислити, пізнавальну самостійність в процесах сприйняття, відтворення, розуміння, творчого застосування. Ознаками сформованості активності особистості виступають: ініціативність, характеристика діяльності, енергійність, інтенсивність, ставлення до діяльності, добросовісність, інтерес, самостійність, усвідомлення дій, воля, наполегливість в досягненні мети та творчість. Тому можна виділити певні рівні активності учня у навчальній діяльності:

- Низький – вчитель повідомляє знання, ставить запитання, дає відповіді, показує як розв'язується завдання, а учень слухає, записує, пригадує повідомлене.

- Середній – завдання розв'язуються спільними зусиллями викладача та учнів; учні залучаються у частковий пошук.

- Високий – самі учні здійснюють активний пошук відповіді, знаходять власні способи розв'язання.

Змагання також є одним з головних мотиваторів до активної діяльності учня. Однак в навчальному процесі це може зводитися не тільки до змагання за кращі оцінки, це можуть бути й інші мотиви. Наприклад, кожен прагне показати себе з кращого боку, продемонструвати глибину своїх знань і умінь. Змагання можуть проявилася і на заняттях зі створення особистого сайту. Учні відчують відразу свою причетність до глобального колективного розуму – Інтернету, їм цікаво, вони конкурують один з одним. Передовий педагогічний досвід засвідчує, що кожне заняття з використанням ІТ-технологій викликає емоційний підйом; навіть учні, що відстають від інших, з радістю спілкуються з комп'ютером, а, наприклад поганий результат тестування чи спілкування on-line, внаслідок прогалин у знаннях, спонукає звернутися за допомогою до вчителя або самостійно здобути ці знання.

Не менш важливим при організації навчально-пізнавальної діяльності є принцип взаємонавчання. Учні в процесі навчання можуть навчати один одного, обмінюючись знаннями. Наприклад, учні, які впоралися із завданням швидше за інших, допомагають своїм однокласникам.

Дуже важливо, щоб навчально-пізнавальна діяльність учнів носила творчий, пошуковий характер. Процес вивчення проблеми повинен носити дослідницький характер. Для успішного самоосвіти необхідні не тільки теоретична база, а й уміння аналізувати і узагальнювати досліджувані явища, факти, інформацію; вміння творчо підходити до використання цих знань; здатність робити висновки зі своїх і чужих помилок.

Запитання що виникають при розробці сайту – що розміщувати на своїх сторінках. Вирішувати потрібно разом, всією групою – наприклад, свої роботи, зроблені в різних редакторах, програмки, а далі кожен вибирає за смаком, що він хоче викласти на сайт. Хтось любить музику, хтось красиві картинки, а хтось просто поспілкуватися зі своїми друзями, створивши свій форум або чат. Одні учні розміщують, а інші мають доступ до необхідної інформації для використання у навчанні. Робота над таким проектом дозволяє вчителю і учням організувати свою спільну діяльність, використовуючи засоби телекомунікацій.

Працюючи над особистим сайтом, учням доведеться самостійно глибше вивчати комп'ютерні програми, такі як: Fotoshop – для обробки фотографій і картинок; Flash – для створення роликів, які учні захочуть розмістити на сторінках свого сайту, програму Anfy – для створення аплетів тощо.

Отже, основне джерело підвищення інтересу до навчальної діяльності – створення ситуації новизни, актуальності, наближення змісту до важливих відкриттів у науці, техніці, до досягнень сучасної культури, мистецтва, літератури. У цьому випадку учні значно яскравіше і глибше усвідомлюють важливість, значимість досліджуваних питань і від того ставляться до них з більшим інтересом, що дозволяє їх використовувати для підвищення активізації пізнавального процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Краснопольський В.Е. Активізація пізнавальної діяльності учнів засобами комп'ютерної техніки (на матеріалі викладання англійської мови). Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / В.Е. Краснопольський. – Луган. Держ. Пед. ун-т імені Т.Г. Шевченка. – Луганськ, 2000. – 20 с.
2. Огієвич О. Дидактична гра – шлях до підвищення якості навчання і виховання учнів. Анотація досвіду // Нова педагогічна думка. – 2005. – №1. – С.83.
3. Полант Е. Метод проектов: типология и структура // Лицейское и гимназическое образование. №9, 2002 г. – С. 9-17.
4. Роман Л.В. Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів як засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу : методичний посібник [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://kcpto47.at.ua/Giri/aktivizacija_navchalno-piznavalnoji_dijalnosti_uch.doc
5. Симонова Ю.В. ИКТ как способ активизации учебно-познавательной деятельности учащихся. [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://school3szr.ru/sites/default/files/!Docs/simonova_ikt.pdf. – Загл. с экрана.

Слободяник Олександр Васильович,
КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти»
м. Біла Церква, Київська обл.
oleksandrslobodianuk@ukr.net

МОТИВАЦІЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО ВИБОРУ ТЕХНІЧНИХ ТА ІНЖЕНЕРНИХ ПРОФЕСІЙ

Анотація. В статті висвітлено історію появи STEM-освіти у світовій педагогіці, розкрито зміст цього поняття. Продемонстровано необхідність залучення STEM-програм до освітнього процесу. Також висвітлено актуальність мотивації учнів шкіл до вибору технічних та інженерних професій.

Ключові слова: STEM-освіта, STEM-програми, профорієнтаційна робота, мотивація, інтегроване навчання, міждисциплінарний підхід, проектний підхід.

Аннотация. В статье отражена история появления STEM-образования в мировой педагогике, раскрыто содержание этого понятия. Продемонстрировано необходимость привлечения STEM-программ в образовательный процесс. Также освещены актуальность мотивации учащихся школ к выбору технических и инженерных профессий.

Ключевые слова: STEM-образование, STEM-программы, профориентационная работа, мотивация, интегрированное обучение, междисциплинарный подход, проектный подход.

Annotation. The article highlights the history of the emergence of STEM-education in world pedagogy, reveals the content of this concept. Demonstrated the need to involve STEM-programs in the educational process. It also highlights the relevance of the motivation of school students to the choice of technical and engineering professions.

Key words: STEM-education, STEM-programs, vocational guidance work, motivation, integrated learning, interdisciplinary approach, project approach.

Щороку сотні тисяч випускників шкіл постають перед вибором майбутньої професії, порівнюючи її суб'єктивну цінність та доступність. Одним із дієвих механізмів у вирішенні проблем зайнятості молоді є профорієнтаційна робота, орієнтована на обрання учнями тих професій, які є актуальними на ринку праці.

Сучасна система підготовки робітничих кадрів в Україні вимагає від майбутніх фахівців не лише досконалого володіння професійними якостями, а й вміння презентувати, рекламувати чи представляти результати своєї роботи чи роботи фірми, вміння проводити необхідну PR-компанію, що може бути вирішальним та важливим аспектом у просуванні суспільного продукту. Вміти бачити головне, вміти вдало показати, в потрібному ракурсі для глядача,

аспекти діяльності та креативно мислити і швидко реагувати на зміни – одні із необхідних складових професіограми фахівця [3, с. 54].

Інноваційним напрямом освіти у світі і в Україні, що орієнтує учня на отримання технічних та інженерних спеціальностей, є STEM-освіта, яка передбачає об'єднання природничих наук (Science), інженерії (Engineering), математики (Mathematics), використання нових технологій (Technology) та спрямована на інноваційне мислення і забезпечення потреби країни в добре підготовлених кадрах відповідних галузей.

Стан технологічного розвитку країн значною мірою визначається рівнем поширення в них високотехнологічного виробництва, організованого компетентним підприємцем – талановитою, освіченою людиною, яка, натрапивши на цінну наукову ідею, перетворює її на суть свого бізнесу та працевлаштування. Сьогодні популярною формою розвитку високотехнологічного підприємництва є створення стартапів, що передбачають побудову бізнесу на основі інновацій або інноваційних технологій. Особливо часто термін «стартап» застосовується відносно інтернет-компаній та інших фірм, які, зокрема, працюють у сфері інформаційних технологій, проте це поняття розповсюджується й на інші сфери діяльності.

Концепція STEM-освіти була вперше запропонована американським бактеріологом Р. Колвеллом у 1990-х рр., але активно почала використовуватися з 2000-х рр. STEM-освіта поєднує в собі міждисциплінарний і проектний підходи, основою для яких є інтеграція природничих наук у технології, інженерну творчість та математику. За даними досліджень, залучення 1% населення до STEM-професій підвищує ВВП країни на 50 млрд. дол., а потреба у фахівцях з цих сфер постійно зростає – в 2 рази швидше, аніж в інших професіях [1]. Освітні програми STEM розвивають учнів до дослідницької, аналітичної роботи, експериментування, критичного мислення. Відповідно до дослідження вчених Джорджтаунського університету, в 2014 р. прогнозована необхідна кількість працівників, пов'язаних зі STEM-освітою, до 2018 р. складе 8,65 млн. Зокрема, виробничий сектор із небезпечно великим дефіцитом співробітників, що володіють необхідними навичками, – майже 600 тис. осіб [2].

Багато розвинених країн, вслід за США, підхопили ініціативу розвитку STEM-освіти. Сьогодні навчальні заклади Великобританії, Австралії, Ізраїлю, Китаю пропонують студентам сертифіковані державні освітні програми в науково-технічній сфері. У країнах Європейського Союзу прогнозується, що попит на професіоналів у галузі STEM до 2025 р. зросте на 8%, тоді як на інші професії – тільки на 3% [4]. В Україні у 2015 р. був підписаний Меморандум

про створення Коаліції STEM-освіти, до якої в якості партнерів уже приєдналися 16 учасників. Коаліція сформувала 7 ключових завдань: підготовка рекомендацій Міністерству освіти і науки України стосовно програм дисциплін, які входять до STEM- циклу; реалізація програм для впровадження інноваційних методів навчання в навчальних закладах; надання можливостей студентам для проведення дослідницької й експериментальної роботи на сучасному обладнанні; проведення конкурсів, олімпіад для самореалізації; створення інформаційних майданчиків; профорієнтація; розвиток міжнародного співробітництва [1].

Особливість STEM-освіти полягає в інтеграції навчання за темами, а не за предметами, що посилює значення міждисциплінарного і проектного підходів у конструктивному поєднанні природничих наук в технології, інженерної творчості і математики. Варто наголосити на переваги такої освіти щодо демонстрації науково-технічних знань в реальному житті шляхом розроблення, проектування конкретних «продуктів» й створення його прототипу для сучасного виробництва. У такій роботі розвиваються навички критичного мислення, комунікабельність, впевненість, адже більшість завдань вимагають самостійного пошуку способів їх виконання і прийняття рішень. Програми STEM-освіти реалізуються у закладах загальної середньої освіти у командній роботі, що сприяє розвитку визначальних ключових компетентностей учнів, серед яких і комунікативна. Досягнення успіху у виконанні завдань проектної роботи за програмою STEM є важливим чинником у виборі майбутньої професії певної галузі виробництва, адже STEM-навички є тією основою, яку учні можуть розширювати на наступних освітніх рівнях, обираючи певну технічну чи інженерну професію.

Консолідація рівнів освіти в навчальних закладах у багатьох високорозвинених країнах відображається трикутником впливу: «освіта наука – бізнес», а роль STEM-освіти при цьому є основою досягнення якісних результатів в умовах розвитку високотехнологічних виробництва.

Ми розуміємо всю серйозність цього твердження, тому переконані в необхідності організації різних проектів, які б охоплювали також роботу з вищими навчальними закладами та компаніями-партнерами. Так, учні на місці мали б змогу побачити виробництво товарів і послуг, безпосередньо процес роботи на підприємствах: реалізацію реальних будівельних проектів і роботу механічного ательє, випічку хліба на заводі і те, як працює технопарк. Екскурсії на реальні об'єкти дуже важливі для повного розуміння проектів, створених в STEM-центрах. На заняттях із використанням STEM-програм, учні, виконуючи своїми руками проекти, заглиблюються у світ науки та технологій, а під час

екскурсії на виробництво – учні розуміють, наскільки все це важливо для їх майбутньої кар’єри.

Отже, на наш погляд ,перспективи розвитку STEM-освіти в Україні є досить вагомими. Але в цьому питанні необхідний обережний підхід, який передбачає дослідження ринку та існуючих систем, які можна було б доповнити. Освітні програми в школах України складніші, аніж на Заході. Наукова та математична база шкільних програм дуже сильна. Лабораторні практичні програми теж є, і в деяких школах вони досить сильні. Але, не зважаючи на це, учні в школі майже зовсім не вчать інженерному мистецтву і технологіям. Тому саме проектні уроки з інженерного мистецтва і технологій матимуть великий попит ще довгий час. А сюди входять робототехнологія, 3D-моделювання та друк, комп’ютерний інжиніринг, мехатроніка, а також аерокосмічна, механічна, електрична, будівельна, морська і промислова види інженерії. Можна сказати, що такого немає в багатьох школах.

Підсумовуючи вищесказане, можемо стверджувати, що для активного впровадження STEM-освіти, необхіднісно співпрацювати з Міністерством освіти і науки України, намагатися допомогти школам в питаннях впровадження STEM-програм. На сьогоднішній день така співпраця вже налагоджена, але лише як експеримент. Тому для мотивації учнів шкіл до вибору технічних та інженерних професій необхідно поглиблювати співпрацю всіх зацікавлених сторін.

ЛІТЕРАТУРА

1. STEM-образование в Украине: Перспективы развития. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://iac.kz>.
2. Carnevale A. P., Smith N., Melton M. STEM. Executivesummary. [Электронный ресурс]. – 2014. URL: <https://cew.georgetown.edu/wp-content/uploads/2014/11/stem-execsum.pdf>
3. Лісогор Л. Оптимізація професійно-кваліфікаційних параметрів як умова підвищення конкурентоспроможності робочої сили в Україні // Україна: аспекти праці. – 2003. – № 3. – С. 54
4. Развитие STEM-образования в мире [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://iac.kz>.

Сорока С. В.,
науковий співробітник відділу інтелектуального
розвитку обдарованої особистості
ІОД НАПН України

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩІ

***Анотація.** Стаття присвячена основним проблемам з якими стикається сучасна молодь в процесі їхньої соціалізації в умовах сучасного Інтернет – суспільства. Також, розглянуто специфіку соціалізації підлітків, позитивні та негативні наслідки віртуального спілкування, Інтернет – залежність підлітків та зміни в їхній поведінці і світосприйнятті.*

***Ключові слова:** соціалізація, віртуальна реальність, віртуальність, кіберсоціалізація, Інтернет – середовище, соціальна мережа, мережеголізм, кіберадикція.*

Постановка наукової проблеми. Ситуація, що пов'язана зі швидким поширенням Інтернет – залежності, є досить проблемною для багатьох країн, у тому числі, і України. В умовах соціально-економічної кризи особистість страждає від дії різноманітних психогенних чинників, що спричиняє пошук альтернативних сфер самореалізації, однією з яких є віртуальна реальність, що створюється в Інтернеті. Соціально-культурні та економічні перетворення, що відбуваються в сучасному світовому співтоваристві, інтенсивно впливають на різні сфери життєдіяльності особистості. У цьому зв'язку набувають нової актуальності проблеми соціалізації людини. Соціалізація являє собою багатоаспектний процес, в ході якого здійснюється прилучення людини до «загального соціального» і постійне відкриття, утвердження себе як суб'єкта соціальної світової культури. В даний час комп'ютерні технології активно використовуються у всіх сферах життєдіяльності людини.

Актуальним, стає питання кіберсоціалізації (віртуальної комп'ютерної соціалізації), а саме специфіка представленості та впливу факторів кіберпростору на процес соціалізації особистості. Темпи росту Інтернету високі і продовжують динамічно зростати, він є зручним способом задоволення численних і різноманітних потреб людини. Це своєрідний новий «життєвий простір» зі своїми «мешканцями» і специфічними особливостями комунікативного процесу, абсолютно інший, віртуальний світ, потрапити в який можна лише за допомогою сучасних пристроїв (комп'ютери, ноутбуки, телефони тощо), передбачених для так званого «виходу» онлайн.

Актуальність досліджень соціалізації особистості – одна з тих фундаментальних проблем соціально-гуманітарного пізнання, актуальність

вивчення яких не слабшає з часом. Більше того, з урахуванням реалій сучасного суспільства, що знаходиться на етапі трансформації, необхідність розробки проблеми соціалізації лише посилюється. Це викликано, з одного

боку, висуненням нових вимог до особистості з боку суспільства, розмиванням і девальвацією системи традиційних цінностей, сформованого механізму соціалізації поколінь і порушенням наступності між ними, модернізацією найважливіших сфер життя пострадянського суспільства, впровадженням чужих йому духовних цінностей, витісненням і забуттям вітчизняних культурних традицій, що відповідають за соціокультурний імунітет суспільства. Враховуючи те, що найактивнішими користувачами Мережі в першу чергу являється молодь, доцільно буде сказати про появу нового терміну «кіберсоціалізація» як нового виду соціалізації, проте відмінність полягає у тому, що перша відбувається саме у віртуальному середовищі. Термін «кіберсоціалізація людини» запропонований у 2005 році

російським вченим В. Плешаковим, під якою він мав на увазі локальний процес якісних змін структури особистості, що відбувається в результаті соціалізації людини в кіберпросторі Інтернет – середовища, тобто в процесі використання його ресурсів і комунікації з «віртуальними агентами соціалізації», з якими людина стикається в глобальній мережі Інтернет (у переписуванні через e-mail, на форумах, у чатах, блогах, Інтернет – пейджерах, телеконференціях, online іграх тощо) [Плешаков, 2005, с. 48].

Наразі у світі існує безліч способів спілкування між людьми, проте, найактуальнішим є всесвітня система взаємосполучених комп'ютерних мереж, що базуються на комплекті Інтернет – протоколів – Інтернет.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Вивчення процесу соціалізації особистості займалися як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники. Зокрема, вивчення поняття особистості представлено в роботах К. Абішева, А. І. Артем'єва, Т. О. Бажутін, С. С. Батенін, Д. Бідного, Августина Блаженного, Л. П. Буїв, Г. Гегеля, А. І. Герцена, Г. Є. Глезерман, П. А. Гольбаха, М. С. Кагана, М. К. Камілова, І. Канта, Л. П. Карсавіна, І. С. Кона, П. Є. Кряжева, К. Маркса, Піко делла Мірандоли, А. Г. Мислівченко, Ф. Ніцше та інші.

Свій внесок у розвиток теорії і практики соціалізації молоді також внесли Ж. Абдильдин, К. Абишев, М. Аженов, В. Шабельников. Ними було здійснено соціально-філософський аналіз взаємодії особистості і суспільства. На даний момент специфіка соціалізації і спілкування в Інтернет – середовищі розглядалася в роботах таких дослідників, як Є. П. Белінська, Е. Блохіна, С. В. Бондаренко, І. А. Васильєва, А. Є. Войсунський, Є. І. Горошко, В. В. Гудімов, А. Є. Жічкіна, М. Іванов, Л. Ю. Іванов, Т. Келер, А. В. Мінаков,

А. В. Мудрик, І. Паравозов, В. А. Плешаков, В. В. Нестеров, М. Ю. Сидорова, Ф. О. Смирнов, Дж. Сулер, В. Фріндте, Н. І. Чудова, І. Шевченка, К. С. Янг та ін. Комплексне вивчення процесу віртуальної соціалізації в кіберпросторі не проводилося.

Сучасний світ останнім часом немислимий без комп'ютерних ігор, особливо для підлітків. Як предмет наукових досліджень, комп'ютерна гра зацікавила вчених на пострадянському просторі з кінця 90-х років ХХ століття. Велика кількість дослідників почала вивчати феномен віртуальної реальності та віртуальної комунікації (Е. Бердникова, В. Бичков, В. Болотова, А. Брилевська, Д. Воробйов, О. Говорунов, М. Дєдюліна, О. Каріна, С. Махліна, Н. Маньковська, Ю. Наседкіна, І. Пашніна, М. Пранова, В. Розін, Т. Савицька, В. Саяпін, О. Сотникова). Почали проводитись психологічні дослідження з вивчення різноманітних аспектів впливу комп'ютерних ігор на дітей, підлітків та молодь (Ю. Бородянський, О. Войскунський, В. Гудімов, А. Демільханова, М. Іванов, О. Погожева, П. Хало, С. Шапкін).

Також в науковій літературі розглядались соціологічні та соціально-педагогічні аспекти дослідження комп'ютерних ігор та геймерів (О. Болєскіна, Е. Гайнулліна, С. Дніпров, А. Каткова, М. Кирильчук, О. Степанцева).

Виклад основного матеріалу. Існування інформаційного суспільства прогнозує розвиток мислення та мови особистості, можливість керувати потоками інформації, котра надходить, вибір середовища існування людини. У віртуальному спілкуванні прискорюються процеси взаємодії. Вхідна інтерактивна інформація дозволяє формувати її вплив. Віртуальне спілкування дозволяє одночасно спілкуватися з декількома членами комунікативної взаємодії або, навіть, взагалі, спілкуючись з кимось виконувати взагалі інші справи: читати, прибирати, готувати їжу тощо. Таке спілкування людей, на перший погляд, знецінює живу мову, негативно впливає на особистість людини. Цей вплив позначається на знищенні системи мовних навичок, форм спілкування реального і стратегії напрямків у контактах особистісних. Людина губиться в реальному середовищі і стає успішною у віртуальному світі, тому що успішно опановує потоком інформації та направляє її в певному напрямку, але в повсякденному житті вона стає самотньою. Невміння успішно перенести віртуальне спілкування в реальне, перетворює людину на замкнутого індивіда, який прагнув поринути у віртуальний світ. Але разом з тим, якщо раціонально використовувати час перебування в Інтернет – середовищі, а також вміння вчасно зупинитись може принести свої плоди.

Російський дослідник А. Чистяков зазначає, що сучасна особистість являється продуктом трьох типів соціалізації, однією з яких і є

кіберсоціалізація, або «третинна соціалізація», що визначається як інтеріоризація норм, прийнятих у конкретному мережевому співтоваристві.

Український психолог А. Лучинкіна в свою чергу виділяє наступні основні складові компоненти-стадії, за якими процес Інтернет – соціалізації може розвиватися:

– мотиваційна компонента характеризується трьома групами мотивів:

1) реальні мотиви;

2) мотиви, що характеризуються потребами, які можна задовольнити лише в Інтернет – просторі;

3) «віртуальні» мотиви, які притаманні індивідам тільки в рамках Інтернет – простору;

– міфологічна компонента характеризується уявленнями особистості про роль Інтернету в житті людини;

– інструментальна компонента являє собою рівень «інструментальної» компетентності (вміння цілеспрямовано працювати з інформацією).

Опановуючи новітні технології мало хто задумується про наслідки, а підлітки тим паче. Ніби то живучи у ногу з часом ми вводимо онлайн – ресурси у повсякденний ритм нашого життя, не замислюючись про те наскільки це безпечно чи навпаки. Інтернет надає людині можливість бути інакшою, кращою і навіть взагалі не бути тим, ким вона являється в реальному житті. У нормі людина усвідомлює себе людиною в обох реальностях, щойно згаданих, сприймаючи себе особистістю, що відрізняється від інших, що володіє своїм світоглядом, самосвідомістю, потребами і мотивами, інтересами, бажаннями і так далі. Користувачі численних Інтернет – ресурсів часто використовують псевдоніми (нікнейми) замість своїх справжніх імен, приховують вік, сімейне положення, іноді, приховують чи, навіть, змінюють стать. А тепер варто замислитись чи на користь такі можливості, котрі надає кібер простір для підлітка, котрий скоріш за все про можливі наслідки навіть не замислюється. Виникає питання коли потрібно долучати підлітка до комп'ютера? Коли надавати підлітку можливість користуватись Інтернетом? Чи повинні батьки мати певний багаж знань комп'ютерних технологій перш ніж надавати своїй дитині всі ці блага? Навіть при найщиріших відносинах в сім'ї батьки іноді не можуть вчасно помітити небезпеку, що загрожує дитині і, тим більше, не завжди знають, як її запобігти.

Інтернет – залежність дійсно існує і зустрічається з тією ж періодичністю, що й, наприклад, залежність від їжі. Найбільш схильні користувачі підліткового віку. Проте не потрібно забувати, що тривала залежність – явище досить рідкісне і найчастіше ми стикаємося просто з високим ступенем залученості.

Дослідниками виділяються три етапи кіберсоціалізації: «пре-Інтернет», початковий та основний. На «пре-Інтернет» етапі індивід лише отримує інформацію про явище Інтернет, формуючи свої уявлення про нього (можна припустити, що в сучасних умовах вікові обмеження даного етапу все більше розширюються та понижуються). На початковому етапі мотивація користувача направлена на підвищення своєї інструментально-інформаційної

компетентності, на даному етапі користувач являється лише споживачем інформації. Основний етап Інтернет – соціалізації відзначається тим, що індивід виступає вже не стільки споживачем, скільки виробником інформації в Інтернет – просторі, має конструктивні уявлення про феномен Інтернету, середній та високий рівні інструментальної компетентності [3]. Згідно дослідженням засновника теорії кіберсоціалізації В. Плешакова, цей процес в Інтернет – просторі може виконувати наступні задачі, які, можна також розглядати і як функції кіберсоціалізації:

а) кіберкомунікаційна (процес встановлення та розвитку в Інтернет – просторі контактів між людьми, що включають в себе обмін інформацією, її смислове та експресивне сприйняття, а також спроби вплинути одне на одного);

б) рекреаційна (ігри в Інтернеті з використанням ПК та мобільних пристроїв, проведення вільного часу в соціальних мережах);

в) пізнавальна або когнітивна задача (пошук та аналіз корисної інформації, наприклад, книг, статей, новин, фільмів тощо);

г) а також квазі – задоволення будь-яких інших життєвих та побутових потреб [5, с. 57–58].

На сьогоднішній день агресивна поведінка серед підлітків просто вражає, на думку спеціалістів значну роль в цьому зіграли сучасні новітні технології, за допомогою яких самореалізується досить велика кількість дітей. Вважається, що Інтернет – залежність характерна в першу чергу для підлітків, адже саме ця категорія населення найбільш вдало піддається впливу будь-чого.

Основними ознаками Інтернет – залежності є: безконтрольне використання соціальної мережі, значні стресові реакції на прохання вимкнути комп'ютер, небажання вживати їжу, поганий сон, зв'язок з фінансовими проблемами, труднощі освіти та ін. Молодий вік є основним фактором розвитку даної залежності, адже як нам відомо, підліткам важко самим себе контролювати, тому саме цю функцію повинні здійснювати батьки. Легкий доступ до Інтернет – ресурсів є дуже привабливий для користувачів підліткового віку. У даний час про Інтернет можна говорити, як про субкультуру зі своїми характерними ознаками: власний сленг, внутрішня ієрархія, певні етичні норми, вигадані імена і багато чого іншого. Інтернет об'єднує значні групи підлітків з певними інтересами, формує міжособистісні

відносини, впливає на психіку людини. Негативно позначається те, що з певним періодом часу реальне спілкування з людьми замінюється на віртуальне, знижуються комунікативні здібності. Можливість використання у віртуальному спілкуванні не лише реальних даних, але і вигаданих, бажаних; повна свобода дій стимулюють молодь до постійного перебування в кіберпросторі, а це, в свою чергу, і є Інтернет – залежність [Кучеренко, 1998, с.70].

Висновки та перспективи. Таким чином, в даній статті було розглянуто явище в сфері суспільних наук – кіберсоціалізацію (або Інтернет – соціалізацію), проведено описовий аналіз сутності та визначення цього поняття. Було виявлено, що кіберсоціалізація виступає не просто як особливий «вид» процесу соціалізації, а являється досить самостійним соціальним процесом, який має свою структуру, задачі, виконує певні функції в суспільстві та в процесі соціалізації індивіда. Проте, також варто зазначити, що даний феномен кіберсоціалізації є вивченим не в достатній мірі, тому потребує подальшого як теоретичного обґрунтування, так і практичного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко С.В. О социологии виртуальных сетевых сообществ // Технологии информационного общества-Интернет и современное общество: труды VII Всерос. объедин. конф., Санкт-Петербург, 10–12 ноября 2004 г. – Санкт-Петербург : СПбГУ, 2004.
2. Егоров А.Ю., Кузнецова Н., Петрова Е. Особенности личности подростков с интернет-зависимостью // Вопросы психического здоровья детей и подростков. – 2005. – Т.5. – № 2.
3. Киберсоциализация: социальное развитие и социальное воспитание современного человека // Вестник Костромского государственного университета им. Н.А. Некрасова. Серия «Педагогика. Психология. Социальная работа. Ювенология. Социокинетика» – 2010. – Т. 16. – № 2.
4. Кучеренко В.В., Петренко В.Ф., Госсохин А.В. Измененные состояния сознания: психологический анализ // Вопросы психологии. – 1998. – № 3.
5. Плешаков В.А. Интеграция, киберсоциализация и социальное воспитание: студент и преподаватель в информационном пространстве // Педагогическое образование и наука. Научно-методический журнал. – Москва : МАНПО: 2010. – № 1.
6. Плешаков В.А. Виртуальная социализация как современный аспект квазисоциализации личности // Проблемы педагогического образования. Сборник научных статей. Вып. 21. – Москва : МПГУ – МОСПИ, 2005.
7. Романов О.В. Философия Интернета: генезис и синтез фундаментальных идей. – Самара : Перспектива, 2003.
8. Центр Інтернет-залежності... Ваше джерело інформації з 1995 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : www.netaddiction.com.

Стрижак О. Є.,

*д-р техн. наук, с.н.с.**Національний центр «Мала академія наук України»,
м. Київ*

ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ І МЕРЕЖЕЦЕНТРИЗМ – ПАРАДИГМИ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Парадигмами сучасного інформаційного суспільства є трансдисциплінарність інформаційних ресурсів [1] та мережецентрична взаємодія [2] між усіма його інституціями та системними складовими. А вплив категорій трикутника та трансферу знань на рівень та зміст сучасних освітніх рішень, визначає у якості необхідної умови їх реалізації та розвитку, забезпечення доступу усіх учасників навчального процесу до коректних за змістом інформаційних джерел. Для цього треба визначити мережеві інструменти, які в змозі повномасштабно функціонально забезпечити такий доступ, й тим самим постійно підвищувати рівень інформованості, освіченості та компетентності в першу чергу учнів та відповідно вчителів та інших учасників навчально-виховного процесу.

Ознакою сучасної освіти є процеси трансферу знань, що являє собою певну організаційно-технологічну метасистему, за допомогою якої знання, включаючи технології, досвід і навички передаються від однієї сторони до іншої, приводячи до інновацій в економіці і соціальній сфері, що дозволяє забезпечити високий рівень компетентної спроможності кожної особистості [3]. Тому формування освітнього простору, у середовищі якого реалізується вирішення складних багатофакторних проблем інформаційного забезпечення компетентнісного розвитку учнів потребує при плануванні та формуванні змісту усіх освітніх процесів застосування трансдисциплінарного підходу [1], який забезпечує розширення наукового світогляду, що полягає в розгляді того чи іншого явища поза рамками будь-якої однієї наукової дисципліни та забезпечує представлення інформаційного середовища на основі використання- множинної часткової впорядкованості гіпервідношень між множинами таксономічних і операціональних властивостей онтологічних моделей предметних областей. За рахунок множинності гіпервідношень, трансдисциплінарність сприяє процесу отримання нового знання шляхом синтезу ресурсів дисциплінарної та позадисциплінарної сфер; результатом чого виявляється пізнавальна модель, яка не зводиться до жодної із наукових дисциплін.

Такі інструменти повинні забезпечувати інтегроване відображення певних обсягів тематичних знань, які представлені інформаційними описами у вигляді природно-мовних конструкцій [4], відображають висловлення, судження та

твердження про певні факти предметно-тематичного профілю агровиробництва. Однак слід враховувати, що кожен текстовий масив, який за своїм змістом відображає певні технологічні рішення, формується на основі понятійної системи певної теорії. Це забезпечує формування операціонального простору діяльності учнів та вчителів у якому вони спроможні компетентне взаємодіяти з усіма учасниками навчального процесу знаходячись у різних станах його розвитку. Більш того, від рівня засвоєння понятійних систем, залежить і його спроможність компетентне взаємодіяти з усіма мереже центричними системними складовими освітнього простору.

Тобто понятійні системи тематичних дисциплін, які репрезентують змістовні рівні навчального процесу становляться знаннево-функціональним ядром операціональності, яка й складає їх технологічний діяльнісний простір. Тому функціональність такого середовища повинне мати властивості інтерактивність його змісту, та інтегроване використання залучення інформаційних середовищ, ресурсів та мережевих інформаційних систем, які створено за різними стандартами та технологіями, але їх функціонально доцільно використовувати у навчально-виховному процесі. При чому категорія інтегрованості змісту однозначно визначає наявність інструментів пошуку, категоризації, класифікації та визначення його тематичної еквівалентності за змістом з внутрішніми та зовнішніми мережевими інформаційними ресурсами.

Формування засобів інтеграції на основі понятійної системи теорії, яка визначає довільну навчальну дисципліну, та складається з певним чином впорядкованих контекстів понять, що розкривають її зміст ґрунтується на категоріях ТЕРМІНОПОЛЯ та ТАКСОНОМІЇ. Тобто інтеграція розподілених інформаційних джерел реалізується на основі семантичної зв'язності непустих множин взаємопов'язаних дефініцій понять, що визначають імена концептів виробничих дисципліни. Вказані множини утворюють певну концептуальну схему виробничої дисципліни й конструктивно визначають онтологічну систему [3,4], яка є відображенням певної теорії на якій будується агровиробництво. Онтологія є відображенням певної теорії й може бути представлена як активна система знань, яка включає в себе множину об'єктів, що пов'язані з описами, а також формальні аксіоми, які обмежують інтерпретацію і спільне вживання цих термінів [1, 4]. Тобто онтологію можна розглядати як певну експліцитну концептуалізацію логічної теорії, деякого числення зі своїми правилами. Ця теорія дозволяє систематизувати категорії дійсності як такі, що в тому числі виражаються мовою значень, та які викладено у змісту певного текстового масиву чи бази знань [4].

На рис. 1. представлено узагальнену схему формування інтегрованої мережі інтерактивних систем знань на основі категорій ТЕРМІНОПОЛЕ та

ТАКСОНОМІЯ. Як можна побачити з цього рисунку, в мережецентричному середовищі на основі процедур контент-аналізу термінополя формуються глосарій, таксономія, процедури інтерактивної взаємодії з кожним елементом термінополя, як складових онтологічної системи, та створюються множинні бінарні відношення між ними і поняттями та їх контекстами. Це дозволяє визначити онтологію як інтерактивну систему знань.

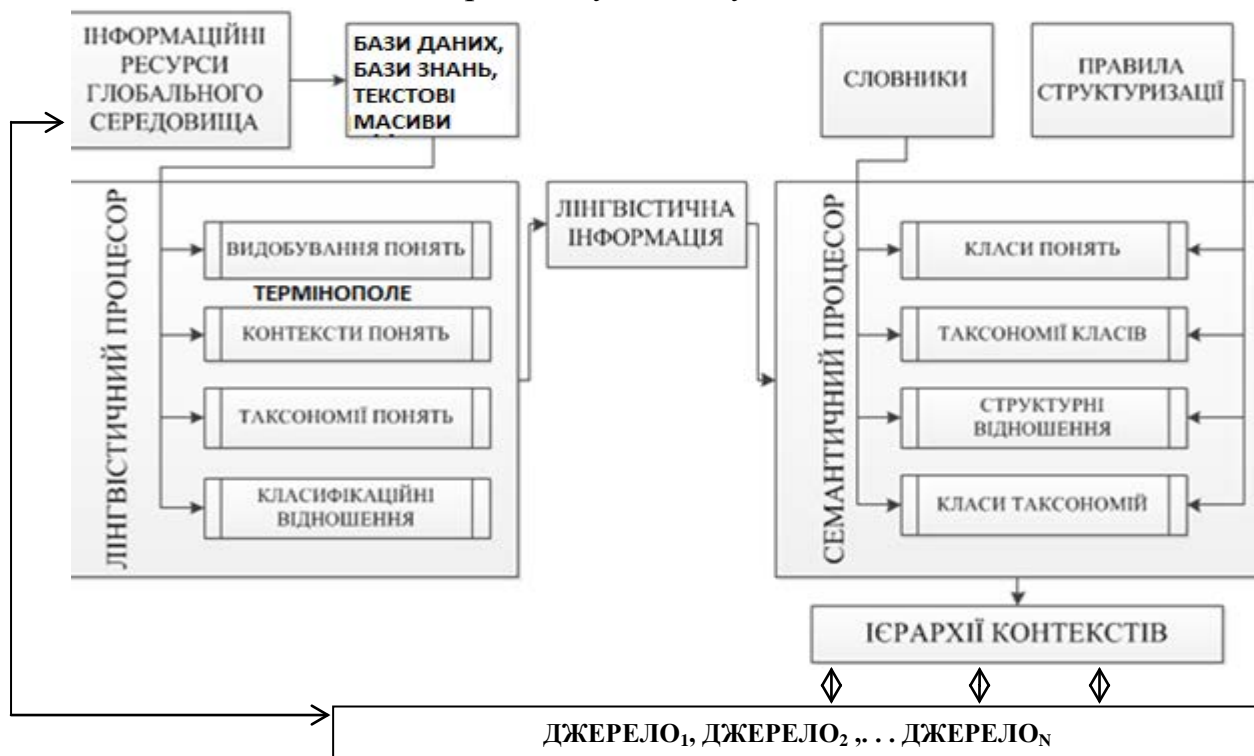

Рис.1 Узагальнена схема формування інтегрованої мережі інтерактивних систем знань

ЛІТЕРАТУРА

1. Стрижак О. Є. Трансдисциплінарна інтеграція інформаційних ресурсів [Текст] : автореф. дис. ... д-ра техн. наук : 05.13.06 / Стрижак Олександр Євгенійович ; Нац. акад. наук України, Ін-т телекомунікацій і глобал. інформ. простору. Київ, 2014. 47 с.
2. Wesensten, N.J., Belenky, G., Balkin, T.J.: CognitiveReadinessinNetwork-CentricOperations, Parameters, vol. 35(1), pp. 94-105 (2005)
3. Catalysinginnovationintheknowledge triangle [electronicresource] / R. Allinson, K. Izsak, E. Griniece – theEuropeanInstituteofInnovationandTechnology (EIT), 2012. – 44 p. – Access mode: https://eit.europa.eu/sites/default/files/EIT_publication_Final.pdf
4. Онтологічний кабінет дослідження життя та творчості Тараса Шевченка в середовищі науково-освітнього порталу KOBZAR.UA : Монографія / С. О. Довгий, О. Є. Стрижак, Т. І. Андрущенко, С. А. Гальченко, Л. С. Глоба, А. В. Гончар, О. В. Копійка, В. М. Кудляк, К. В. Ляшук, М. А. Попова, В. В. Приходнюк, Г. Ф. Семенюк, О. М. Трофимчук, Н. І. Поліхун, К. Г. Постова. – К.: Інститут обдарованої дитини, 2016 – 175 с.

Стьопул В. І.,
м. Кропивницький
styopul@ukr.net

ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ КОМПОНЕНТІВ ЛІНГВІСТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ

В статье раскрыты вопросы компонентов лингвистических способностей и связанные с ними аспекты, трудности в их изучении у отечественных и зарубежных ученых. Акцентируется внимание на необходимости изучения и понимания основных составных компонентов лингвистических способностей.

Ключевые слова: лингвистические способности, составные компоненты, грамматическое и лексическое чутье, лингвистические обобщения, слуховая дифференциация, вербальная память.

The article draws attention to the questions of language abilities components and related aspects, difficulties in domestic and foreign scholars studying problems. The necessity of studying and understanding basic components of linguistic abilities, which are caused by, is emphasized.

Key words: linguistic abilities, linguistic components, grammar and lexis sensitivity, linguistic generalizations, audible differentiation, verbal memory.

Мова один з найскладніших, але в той же час найцікавіших феноменів. Відповідно, дослідження і розвиток мови та пов'язаних з нею аспектів достатньо актуальна для вивчення тема. Донині залишається безліч достеменно нез'ясованих, або неоднозначних питань. До таких питань відносяться лінгвістичні здібності. Важливим аспектом у вивченні і розумінні феномену лінгвістичних здібностей – є їхні складові компоненти. Виявлення, діагностика і розвиток мовних здібностей неможливе без розуміння їхніх структурних компонентів.

Вітчизняні і зарубіжні науковці приділяють багато уваги вивченню природи лінгвістичних здібностей. Питання здібностей взагалі, і мовних здібностей зокрема, досліджуються з точки зору психології, педагогіки, лінгвістики, психолінгвістики. У статті 1985 року А. А. Леонтьєв стверджує, що здібності до мови складаються з багатьох, частіше неспецифічних і неспеціалізованих здібностей, а окремих здібностей до мови не існує [1]. Проте, більшість авторів розглядають лінгвістичні здібності як структуру, що містить набір компонентів основоположних для лінгвістичних здібностей. Різні автори виділяють різні компоненти мовних і лінгвістичних здібностей. Позиція автора залежить від галузі науки з точки зору якої він досліджує і бачень самого науковця щодо пріоритетності тих чи інших складових у структурі здібностей.

Незважаючи на неоднозначність у підходах до вивчення і тлумачення здібностей і їхніх компонентів, для ефективної роботи з лінгвістично

обдарованими учнями та успішного засвоєння іноземної мови взагалі, важливо знати і розрізняти основні складові компонентів лінгвістичних здібностей. **Метою** статті є проаналізувати підходи науковців у питаннях встановлення компонентів, які впливають на розвиток і засвоєння мови та встановити основний набір спеціальних компонентів лінгвістичних здібностей.

Подібно іншим здібностям, лінгвістичні здібності мають певну структуру, що складається з набору компонентів. За Н. В. Омеляненко, лінгвістична здібність – це складна динамічна структура, що містить свої індивідуальні підструктури, у яких відповідно індивідуально-психологічним особливостям, віку, рівню оволодіння іноземною мовою та іншим критеріям, змінюється і співвідношення компонентів. Наразі не існує чіткого, однозначного бачення у структурі компонентів [2, 3].

В. Хенмон, Б. В. Беляєв, Н. С. Магін у своїх роботах визначають мовні здібності відповідно видів мовленнєвої діяльності, тобто аудіювання, говоріння, читання, письма та аспектів мови – фонетики, лексики, граматики. Зарубіжні психологи і педагоги, П. Пімслер, Д.Б. Керрол, Г. Ньюфелд, В. Хенмон, Є. Саломон, П. М. Саймондз та інші, для вивчення лінгвістичних здібностей часто використовують прогностичні тести [2, 3]. Когнітивна психологія вивчаючи здібності здавна застосовує психометричний підхід, Проте не всі науковці підтримують таку позицію, справедливо зауважуючи односторонність такого виду діагностики. Даний процес спрощує виявлення і розвиток здібностей, проте зводить до вузького тлумачення особливостей індивідуума [4].

Американський психолог Дж. Керрол (1959) за результатами психометричного дослідження, з інших структурних компонентів, виділив чотири фактори, які забезпечують ефективне і успішне засвоєння іноземної мови: здібність до фонетичного кодування, граматичну чуттєвість, здібність до асоціативного навчання та індуктивну здібність до навчання. Данні дослідження автор використав для створення тесту лінгвістичних здібностей (the Modern Linguistic Aptitude - MLAT) [4, 5].

З незначною варіацією, подібне бачення і у деяких інших авторів: І. А. Раппопорт зазначає важливість пам'яті, вокабулярного і граматичного сприйняття і засвоєння, слухової і зорової диференціації, гнучкість трансформаційних процесів, здібність до лінгвістичних узагальнень [3]. І. Л. Шолпо вирізняє мовленнєвий слух (чуттєвість фонетики, інтонації і ритміки), мовна пам'ять (лексичні і граматичні структури та ін.), лексичне чуття (дозволяє інтуїтивно обирати форму, значення слова, влучний синонім на основі попередніх знань і чуття мови), граматичне чуття [4].

Н. В. Омеляненко (1986) у своїй науковій роботі розробила модель структури лінгвістичних здібностей, що складалась з рівня розвитку слухової диференціальної чуттєвості на фонетичне явище англійської мови; рівня

розвитку зорової диференціальної чуттєвості на літери англійської і російської мов; здібності до передбачення елементів лінгвістичної інформації, літер, слів: ймовірне літерне прогнозування і ймовірне вербальне прогнозування; асоціативність розумових процесів; гнучкість трансформаційних процесів у мовленнєвій діяльності; здібність робити функціонально-лінгвістичні узагальнення у вигляді здібності до самостійного встановлення мовної закономірності; об'єм вербальної пам'яті: короткотривалої, довготривалої, оперативної [2].

У авторській діагностичній програмі дослідження вікової динаміки мовних здібностей Л. І. Сидоренкова досліджує функціональну асиметрію мозку на виявлення домінування півкулі, вербальний інтелект, мовленнєву активність і мотивацію. До вербального інтелекту науковець відносить продуктивну словесно-логічну пам'ять, фонематичний слух і підвищену увагу до усної і/або письмової мови, швидкість мовно-розумових процесів та ін. Крім того, для повного портрету лінгвістично здібної особистості, автор підкреслює важливість врахування особливостей загального інтелекту, властивостей темпераменту і характеру [6].

Зважаючи на те, що лінгвістичні здібності є різновидом спеціальних здібностей, слід зважати на рівень загального інтелекту особи. Ще у минулому столітті В. Лобан, Г. Зімерман, В. Е. Ламберт та Р. С. Гарднер довели кореляцію між здібностями до іноземних мов та інтелектуальними здібностями. На основі експерименту було доведено, що рівень інтелектуального розвитку має визначне значення у засвоєнні іноземних мов. У свою чергу, трохи згодом, психологи І. І. Богданова (1970), М. М. Гохлернер (1971), М. М. Маркіна (1976), І. А. Зимня (1978), І. Н. Лукашенко (1983) довели кореляцію лінгвістичних здібностей і вербального інтелекту [5].

А. К. Кабардов і Є. В. Арцишевська, О. А. Вальчук і К. В. Дубовий у своїх дослідження поділяють компоненти лінгвістичних здібностей на мовні і мовленнєві. Автори підкреслюють важливість розрізнення не тільки компонентів, а і комунікативних і когнітивних здібностей. За рівень сформованості комунікативної, або ж мовленнєвої, компетенції відповідає швидкість вербальної реакції, рівень і глибина лексичного запасу, легкість розуміння і ступінь володіння усним мовленням та рівень володіння різними сферами і темами. Когнітивний, або мовний компонент – здібність до накопичення, аналізу, систематизації інформації, аналіз і узагальнення закономірностей мовних явищ, охоплює сфери граматики, лексики та інші показники знань мови. Перевага набору складових якогось з компонентів відповідає одному з типів оволодіння іноземними мовами та свідчить про наявність власної бази задатків, резерву індивідуума. Коректний розподіл навчених з урахуванням типів володіння, влучно підібрана методика для кожної групи сприятиме швидшому і якіснішому засвоєнню матеріалу [7, 8].

Для повного аналізу лінгвістичних здібностей особи, окрім спеціалізованих компонентів цих здібностей, слід враховувати індивідуально-психологічні особливості. Ю. А. Веденяпин, М. М. Гохлернер, Г. В. Ейгернер, И. А. Зимня, И. Н. Лукашенко, Н. В. Омеляненко, Н. Б. Новікова, Ю. Ессер та ін. вважають, що дослідження лінгвістичних здібностей слід розглядати з урахуванням психічних процесів індивідуума, таких як сприйняття, мислення, пам'ять і уява. Окрім вищезгаданих компонентів і аспектів А. А. Леонт'єв (1985), П. Я. Гальперін (1967), П. Пімслер (1962), К. Карднер (1959), В. Ламберт (1962) та ін. вважають, що успішному засвоєнню і оволодінню іноземною мовою сприятиме наявність високих мотиваційних і особистісних факторів [2, 3].

Всі компоненти здібностей, як спеціалізовані, так і неспеціалізовані, взаємозалежні між собою і впливають на розвиток лінгвістичних здібностей в цілому. Проте існує ряд важливих спеціалізованих компонентів, які впливають на якість процесу і з поміж інших є маркерами саме лінгвістичних здібностей. Аналіз наукових робіт з питань компонентів лінгвістичних здібностей різними науковцями свідчить про певні розбіжності, але з впевненістю можливо виділити основні з них. До таких віднесемо: слухову і зорову диференціальну чуттєвість або здібність до фонетичного кодування; вербально-лінгвістичний інтелект, швидкість та глибина вербальної реакції; здібність до граматичного і лексичного чуття; усна і писемна комунікативна здібність; вербальна пам'ять і її об'єм та мотивація.

Висновки. Для повного розуміння терміну ЛЗ потрібне усвідомлення структурних компонентів цього феномену. Аналіз робіт з даної проблематики підтверджує складність і об'ємність питання. Кожен підхід у виділенні складових компонентів є актуальним. Кожен з компонентів є важливим і незамінним. Всі компоненти індивідуальні, але водночас взаємопов'язані і взаємозалежні. Низькі показники окремих компонентів впливають на розвиток чи засвоєння матеріалу, навичок, вмінь і мови в цілому. Відповідно тільки комплексний підхід до аналізу лінгвістичних здібностей дасть повний висновок про наявність таких та/або тих чи інших задатків у індивіда.

ЛІТЕРАТУРА

1. Леонтьев А.А. Психологический механизм чувства языка/А.А. Леонтьев // Вопросы психологии. – 1983. - № 4. – С. 139
2. Омеляненко Н. В. Формирование лингвистических способностей у учащихся старших классов : автореф. дис... канд. психол. наук / Н. В. Омеляненко. – Харьков, 1986. – 22 с.
3. Лысых Е.Ю. Развитие познавательных и лингвистических способностей у студентов неязыкового вуза : дис. на соискание уч. степени канд. псих. наук : спец.19.00.07/ Е.Ю. Лысых. – Ставрополь, 2002. – 197с.
4. Гаврилова Е.В. Лингвистические способности и их когнитивные детерминанты: современные перспективы исследований Е.В. Гаврилова // Современная зарубежная психология. – 2015. Том 2, № 4. С. 30–30.

5. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://aspirant.rggu.ru/article.html?id=50758>

6. Сидоренкова Л.И. Возрастные различия в структуре языковых способностей и возможности их учета в процессе обучения иностранному языку / Л.И. Сидоренкова // Психология обучения. 2008. № 10. С. 14–28.

7. Кабардов М. К. Коммуникативный и лингвистический типы овладения иностранным языком в разных условиях обучения / М. К. Кабардов // Журнал «Школа здоровья». – 1997. - № 1. - С. 72-86.

8. Кабардов М. К. Межполушарная асимметрия и вербальные и невербальные компоненты познавательных способностей / М. К. Кабардов, М. А. Матова // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.voppsy.ru/issues/1988/886/886106.htm>

9. Вальчук О.А. Дубовий К.В. Основні результати емпіричного дослідження розвитку комунікативних і когнітивних компонентів іншомовних здібностей студентів вищого навчального закладу / О.А. Вальчук, К.В. Дубовий // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2011. - №4

Сушина Любов Григорівна,

*Дошкільний навчальний заклад ясла-садок
комбінованого типу №15
м. Умань, Черкаська обл.,
dnz15uman@ukr.net*

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТНУ ТЕАТРАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

*Статья посвящена проблемам детской одаренности, рассматриваются
вопрос проектной деятельности - одной из инновационных технологий,
используемых в дошкольном образовательном практике;*

Ключевые слова: одаренность, проектная деятельность

*Article posvyaschena problems detskoy odarennosti, rassmatryvayutsya
question of design activity - one of the ynnovatsyonnyh technology USED IN
preschool obrazovatelnom practice;*

Keywords: odarennost, proektnaya Activities

Проектна діяльність – одна з інноваційних технологій, що використовуються в дошкільній освітній практиці, так як в основу методу проектів покладено ідею про спрямованість пізнавальної діяльності дошкільнят на результат, який досягається в процесі спільної роботи педагога, дітей над певною практичною проблемою (темою).

Вирішити проблему або працювати над проектом в даному випадку означає – застосувати необхідні знання та вміння з різних розділів освітньої програми дошкільнят і отримати відчутний результат.

Проектна діяльність є одним з методів виховання мотивованих дітей. Обдаровані діти, працюючи над проектами, опановують методами наукової творчої роботи і беруть участь в експериментах, дослідженнях, що дозволяє їм відчувати впевненість в собі, «не загубитися», самоствердитися, відчувати радість успіху. [1].

Займаючись проектною діяльністю, обдаровані діти розвивають самостійне мислення, вміння здобувати інформацію, прогнозувати, приймати нестандартні ситуації, вихованці отримують цінний досвід творчої, пошукової діяльності щодо вирішення нових проблем, що виникають перед ними. Це вимагає від них самостійного використання раніше засвоєних знань і умінь в нових ситуаціях, формування нових способів діяльності на основі вже відомих. Використовуючи проект, як форму спільної розвиваючої діяльності дітей і дорослих, педагоги організовують освітньо-виховну діяльність цікаво, творчо, продуктивно.

Проект – це «енергійна, від усього серця діяльність», так вважав американський педагог Вільям Кільпатрік, якого вважають основоположником проектного методу в навчанні. Педагог представляв освітній процес як ряд дослідів. Знання, отримані в процесі одного досвіду, розвивали і збагачували наступний досвід. Метод проектів недовго був відображений в педагогічних ідеях М. Монтесорі.

Ґрунтуючись на особистісно-орієнтованому підході до навчання і виховання, він розвиває пізнавальний інтерес до різних областей знань, формує навички співпраці [2]. Проектну діяльність розглядають, як варіант інтегрованого методу навчання дошкільнят, як спосіб організації педагогічного процесу, заснований на взаємодії педагога і вихованця, поетапна практична діяльність по досягненню поставленої мети. Таким чином, проектна діяльність є особливим видом інтелектуально-творчої діяльності; сукупність прийомів, операцій оволодіння певною областю практичного або теоретичного знання, тієї чи іншої діяльності; спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологію), яка повинна завершитися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим або іншим чином.

Рівень участі дітей у проектній діяльності залежить від вікових особливостей дітей: в молодших групах діти спостерігають за діяльністю педагога і батьків, в середніх – хлопці починають брати участь в реалізації

проекту, в старших групах – є повноправними учасниками проекту. Вибір теми – це перший крок вихователя в роботі над проектом. Другий крок – це тематичне планування з обраної проблеми на тиждень, де враховуються всі види дитячої діяльності: ігрова, пізнавально-практична, художньо-мовна, трудова, спілкування тощо [2]. На етапі розробки змісту занять, ігор, прогулянок, спостережень та інших видів діяльності, пов'язаних з темою проекту, вихователі особливу увагу приділяють організації середовища в групах, в дошкільному закладі в цілому. Середовище повинне бути фоном до евристичної, пошукової діяльності, розвивати у дошкільника допитливість. Коли підготовлені основні умови для роботи над проектом (планування, середовище), починається спільна робота вихователя і дітей.

У дошкільному віці, коли активно розвивається особистість, формується світогляд, закладаються основи духовності та моралі, дуже важливо формувати у дітей самосвідомість, відчуття приналежності до української нації з її віковими традиціями та звичаями, дедалі актуальнішою стає потреба у відродженні духовної спадщини, що дісталася нам від минулих поколінь. Головне завдання дошкільної освіти на сучасному рівні розвитку цивілізації – не стільки дати дитині систему галузевих знань, скільки у доступній формі розкрити перед нею науку життя – сформувати практичні та життєво необхідні вміння, навчитись орієнтуватись у нових умовах життя, знаходити своє місце поміж інших, відчувати межу припустимої поведінки, ініціювати добродійність. З перших років життя малюка дорослі мають навчити його бути домірним (відчувати, що корисне, а що – шкідливе; братися за те, що відповідає своїм можливостям, володіти реалістичною самооцінкою, на яку можна покластися; не залишати розпочате; знаходити адекватні засоби досягнення мети, долаючи труднощі на цьому шляху; товаришувати з тими, хто прихильний до тебе, щирий, безкорисливий; гідно вигравати і програвати; не боятися помилятися). Саме метод творчих проектів і є тією технологією, що заснована на глибокому і всебічному вивченні дитини. Робота за методом проектів дає педагогам значні можливості для всебічного, комплексного ознайомлення дітей з будь-якою темою. У сучасному інформаційному суспільстві метод проектів є особливо актуальним. Саме тому значно зріс інтерес до цієї форми організації навчально-виховного процесу[1]. Основними чинниками, що сприяють успішності реалізації проектів, є:

- урахування вікових особливостей пізнавальних, психічних процесів дітей дошкільного віку під час організації проектно-діяльності; психолого-педагогічні умови, що є основою для співпраці між педагогом і дітьми; співпраця та співтворчість

вихователів, дітей, батьків, а інколи й усього колективу дитячого садка. Великого значення набуває проектна діяльність під час театралізованої діяльності в дошкільному закладі. За допомогою театралізованої діяльності діти знайомляться з навколишнім світом у всьому його різноманітті через образи, фарби, звуки, а поставлені запитання змушують дітей думати, аналізувати, робити висновки і узагальнення. В процесі гри, слухання, перегляду творів активізується словник дитини, удосконалюється звукова культура мови і її інтонаційний лад, проявляється творчість дитини, накопичується досвід різноманітних переживань. Артистичні здібності дітей розвиваються від виступу до виступу. Театралізована діяльність сприяє гармонійному розвитку дошкільнят. Їхнє життя в дитячому саду стає цікавіше. Театральна діяльність допомагає їм розкріпачитися, формує комунікативні вміння, підвищує самооцінку, розвиває мову, емоційну сферу і просто вносить яскраве незабутнє різноманітність в повсякденне життя, збагачує внутрішній світ. Дитина не завжди в змозі відповісти те, що очікує почути дорослий, а може в його баченні навколишній світ зовсім особливий, ні на чий інший не схожий. Важливо створити в дитячому колективі атмосферу вільного вираження почуттів і думок, розбудити фантазію дітей, спробувати максимально реалізувати їх здібності. Виховні можливості театралізованої діяльності величезні. Її тематика практично не обмежена і може задовольнити будь-які інтереси і бажання дитини. Беручи участь у проектах з театралізованої діяльності, діти знайомляться з навколишнім світом у всьому його різноманітті, через образи, фарби, звуки, а так само активізує словник, удосконалюється звукова культура мови. Діти стають активними, ініціативними, що значно підвищує рівень позитивного емоційного стану дитини. Формування життєвої компетентності тільки у процесі навчальної роботи недостатнє і малоефективне. Участь же у практичній діяльності дає змогу дітям набувати досвіду, що неможливо здобути за інших форм навчання. А поєднання проектної діяльності із грою забезпечує вільну, невимушену обстановку, цікаву для дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каратаєва М. Проектування – перспективна технологія // Дошкільне виховання 2006, №10
2. Піроженко Т. Психічний розвиток дитини дошкільного віку: досвід роботи сучасного дошкільного навчального закладу. Запоріжжя: «ЛПІС» ЛТД, 2003.

Таран Валентина Іванівна,

*Дошкільний навчальний заклад ясла-садок комбінованого типу №15
м. Умань, Черкаська обл.,
dnz15uman@ukr.net*

СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВИХ УМОВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ, ЩО МАЮТЬ СХИЛЬНІСТЬ ДО МАТЕМАТИКИ

В статье рассматриваются вопросы детской математической одаренности и ее характерные особенности.

Ключевые слова: детская математическая одаренность, развитие.

In the article questions of children's mathematical giftedness and its characteristic features are considered.

Key words: children's mathematical giftedness, development.

Талановиті, обдаровані люди є потужним ресурсом суспільного розвитку. Турбота про обдарованих дітей сьогодні - це турбота про розвиток науки, культури і соціального життя України в майбутньому.

Дошкільне дитинство є сприятливим періодом для розвитку обдарованості, і головне завдання педагога - зробити все, щоб побачити, зрозуміти і розвинути інтереси дитини.

Прояви розумової обдарованості у дитини пов'язані надзвичайними можливостями дитячих років життя. Потрібно мати на увазі, що в ранні дошкільні роки стрімкий розумовий розвиток відбувається у всіх дітей, надаючи вирішального внеску дитячих років в становлення інтелекту[1].

Основні труднощі виявлення в дошкільному віці ознак обдарованості, полягає в тому, що в них непросто виділити власне індивідуальне, відносно не залежне від віку. Так, спостерігається у дитини висока розумова активність, особлива готовність - це внутрішня умова розумового зростання. При цьому ранні прояви обдарованості ще не зумовлюють майбутніх можливостей людини: надзвичайно важко передбачити хід подальшого становлення обдарованості. Обдаровані діти, що демонструють видатні здібності в якійсь одній області, іноді нічим не відрізняються від своїх однолітків у всіх інших відносинах.

Обдарованих дітей в ранньому віці відрізняє здатність простежувати причинно-наслідкові зв'язки і робити відповідні висновки; вони особливо захоплюються побудовою альтернативних моделей і систем. Обдаровані діти зазвичай мають відмінну пам'ять, яка заснована на ранньому оволодінні мовою і абстрактним мисленням. Їх відрізняє здатність класифікувати інформацію і досвід, вміння широко користуватися накопиченими знаннями.

Дуже важливо своєчасно вловити, не упустити риси відносного сталості індивідуальності у дітей, які випереджають в розумовому відношенні свій вік.

Обдарованість дитини – це досить стійкі особливості саме індивідуальних проявів неабиякого, зростаючого з віком інтелекту.

Виявлення обдарованих дітей починається вже в дошкільному закладі на основі спостереження, вивчення психологічних особливостей, мови, пам'яті, логічного мислення. При виявленні дітей з неабиякими творчими і розумовими можливостями постає проблема чого і як їх вчити, як сприяти їх оптимальному розвитку [2]. Основною ідеєю роботи по виявленню та розвитку обдарованих дітей є об'єднання зусиль педагогів, батьків і керівника ДНЗ з метою створення сприятливих умов для реалізації творчого потенціалу дітей. Таким чином, метою роботи дошкільного закладу є: створення сприятливих умов для виявлення, підтримки та розвитку обдарованих дітей, що мають схильність до математики. Для вирішення поставленої мети необхідно було вирішити такі завдання:

- Створити умови для розвиваючого освіти і виявлення творчого потенціалу дітей підвищеного рівня навченості.
- Підібрати сучасні педагогічні освітні технології організації роботи з обдарованими дітьми, які забезпечують розвиток самостійності мислення, ініціативності та творчості.
- Розробити план роботи і систему заходів сприяють оптимальному розвитку розумових здібностей обдарованих дітей.
- Підвищити психолого-педагогічну компетентність педагогів по індивідуалізації освітнього процесу обдарованих дітей [2].

Поставлені завдання слід реалізувати в процесі різноманітних видів дитячої діяльності: ігрової, навчальної, художньої, рухової, елементарно-трудової. Дитячій обдарованості до математичних здібностей сприяє раціонально організоване розвиваюче середовище, що створює умови для спільної діяльності дітей та педагогів, що дозволяє варіювати способи і форми організації їх життєдіяльності. Головними принципами у створенні навчального середовища є його привабливість для дітей, що змушує думати, самостійно застосовувати освоєні знання і вміння, досвід, і його доступність. Для розвитку і підтримки інтересу дітей, що мають схильність до математики у нас існує математична зона діяльності. Це, перш за все, наявність цікавих розвиваючих ігор, різноманітних ігрових матеріалів, цікавий математичний матеріал та для експериментування, а також медіатека та картотека. Різноманітність матеріалу сприяє розвитку у дітей креативності та гнучкості мислення, винахідливості, допитливості, спостережливості, оригінальності розумових висновків. Нетрадиційні форми роботи (пізнавальні і розвиваючі ігри, ігрові та комплексні заняття, дослідно-експериментальна діяльність, використання засобів ІКТ та цікавого матеріалу, самостійна дитяча діяльність, математичні конкурси, вікторини, розваги, вечори дозвілля, сенсорні свята, театралізації з

математичним змістом) також сприяє необхідному розумовому розвитку дітей. Дидактична гра – найкращий спосіб ознайомлення дитини з математичними поняттями. Поступово пам'ять дитини накопичує певний обсяг математичних понять, між ними виникають і закріплюються логічні зв'язки, розвивається абстрактне мислення. Значить, і в школі проблем буде менше. Вона є і ігровим методом навчання дітей дошкільного віку, і формою навчання, і самостійною ігровою діяльністю, і засобом всебічного виховання особистості дитини [2]. У грі дитина здобуває нові знання, вміння, навички, вчиться діяти відповідно до ситуації. Для розвитку здатності бачити, відкривати в навколишньому світі властивості, відносини, залежності, вміння їх «конструювати» предметами, знаками і словами ми використовуємо логічні блоки Дьєнеша (ЛБД), палички Кюїзенера, квадрат Воскобовича, рахункові палички, наочні моделі, матеріал Монтессорі, тощо. Нетрадиційний підхід дозволяє нам розкрити нові можливості розвитку логічного мислення, вміння порівнювати, аналізувати, класифікувати, узагальнювати, абстрагувати, кодувати і декодувати інформацію; розвитку просторових уявлень; розвитку умінь виявляти властивості в об'єктах, називати їх, позначати їх відсутність, узагальнювати об'єкти за їх властивостями, пояснювати схожість і відмінність, обґрунтувати; засвоєння елементарних навичок алгоритмічної культури мислення; розвитку пізнавальних процесів сприйняття пам'яті, уваги; розвитку творчих здібностей, уяви, фантазії, здатності до моделювання та конструювання; розвитку знань, умінь, навичок, необхідних для самостійного вирішення навчальних і практичних завдань; закріплення навичок обчислювальної діяльності. Ігрові вправи та ігри, пропонувані дітям, відрізняються цікавістю і за складністю відповідають рівню їх розвитку.

Великої уваги ми приділяємо застосуванню засобів ІКТ – особливий напрямок який здатний допомогти розвитку дошкільника. Заняття в дошкільному закладі яскраві, емоційними, із залученням великої ілюстративного матеріалу, з використанням звукових записів і відеозаписів. Все це забезпечує нам комп'ютерна техніка з її мультимедійними можливостями. Використання комп'ютера на заняттях, робить процес навчання цікавішим та інтенсивним.

Одна з ефективних форм представлення навчального матеріалу на заняттях – мультимедійна презентація. Це зручний і ефектний спосіб представлення інформації за допомогою комп'ютерних програм. Він поєднує в собі динаміку, звук і зображення, тобто ті чинники, які найдовше утримують увагу дитини. Цикл презентацій охоплює великий обсяг програмного матеріалу з математики, супроводжується участю казкових героїв, які потрапили в скрутну ситуацію і їм

потрібна допомога. За допомогою комп'ютерних ігор діти, в супроводі казкового героя Пізнайки, потрапляють в різні математичні поняття.

Виявлення обдарованих дітей - тривалий процес, пов'язаний з аналізом розвитку конкретної дитини. Ефективна ідентифікація обдарованості за допомогою будь-якої одноразової процедури тестування неможлива. Тому замість одномоментного відбору обдарованих дітей необхідно спрямовувати зусилля на поступовий, поетапний пошук обдарованих дітей в процесі їх навчання за спеціальними програмами (в системі додаткової освіти), або в процесі індивідуалізованого розвитку дошкільника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Здібності. Обдарованість. Таланти: система роботи з обдарованими дітьми / упоряд. М. Голубенко. – К.: Шк. світ, – 2009. – 129 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

2. Карабаєва І. І., Яценко Т. В., Пасічник А. В. Інтелектуально обдаровані дошкільники: підтримка та супровід : Шк. світ, 2011, - 128 с.: іл.. – (Бібліотека «Шкільного світу»)

Терентьєва Н. Р.,

*школа I-III ступенів №289, м. Київ
natalya-lya@bigmir.net*

РОЗВИТОК НАВИКІВ ЧИТАННЯУЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Иностранный язык является важным средством общения и лучшего ознакомления с культурой другой страны. Пришло время, когда украинское общество испытывает острую потребность в специалистах разных отраслей, которые свободно владели б иностранными языками и пользовались ими для решения своих профессиональных и персональных задач. Это неизбежно ведет к перестройке всей системы иноязычного образования в Украине, которая предусматривает обновление содержания и методов обучения иностранным языкам в общеобразовательной школе [2].

В контексте этих общественных потребностей особенно важна основная цель языкового образования - воспитать личность, обладающую умениями коммуникативно и целесообразно использовать языковые средства в разных сферах и видах речевой деятельности.

Ключевые слова: образование, чтение, коммуникация, самообразование.

Foreign language is an important variant of communication and better familiarization with the culture of another country. The time has come when Ukrainian society has an acute need for specialists of different industries who are fluent in foreign languages and used them to solve their professional and personal tasks. This inevitably leads to the restructuring of the entire system of foreign-

language education in Ukraine, which ensures the updating of the content and methods of teaching foreign languages in the general education school [2].

In the context of these social tasks, the main goal of language education is especially important: to cultivate an individual who has the ability to communicate communicatively and expediently to use linguistic means in different spheres and types of speech activity.

Key words: *education, reading, communication, self-education.*

Мова є найважливішим засобом людського спілкування, без якого неможливе існування та розвиток людського суспільства. Інтеграція українського суспільства в Європейський та міжнародний культурний та інформаційний простір, ринку праці зумовлює потребу в ефективній дидактичній технології [3]. Якісні зміни характеру міжнародних зв'язків нашої держави роблять іноземні мови затребуваними в практичній та інтелектуальній діяльності людини. Вони стають в даний час дієвим чинником соціально-економічного, науково-технічного і загальнокультурного прогресу суспільства. Це істотно підвищує статус предмета «Іноземна мова» як загальноосвітньої навчальної дисципліни.

Існують безліч аспектів вивчення іноземної мови такі як: граматики, розмовна практика, аудіювання, письмо і читання, а так само прийомів його навчання.

Вивчення іноземних мов сприяє загальному мовленнєвому розвитку учнів. Читання виступає одним з головних видів мовленнєвої діяльності. Воно може виступати як метою, так і засобом навчання. За допомогою читання людина долучається до наукових і культурних досягнень людства, знайомиться з мистецтвом і життям інших народів. Процес читання має величезний вплив на формування особистості. За допомогою читання збагачується активний і пасивний словниковий запас слів учнів, формуються граматичні навички [4].

Навчання читання – одна з проблем, яка отримала найбільш повне висвітлення в попередніх етапах розвитку методик. Проблемі формування навичок читання завжди приділялася велика увага. Починаючи навчання з першого класу, дуже важливо, щоб процеси виховання і розвитку учнів йшли в руслі сучасних методик [2]. Читання іноземною мовою як вид мовленнєвої діяльності і як опосередкована форма спілкування є найнеобхіднішим для більшості людей. Разом з тим, вміння грамотно навчати спілкуванню іноземною мовою молодших школярів, які ще не цілком володіють комунікативними вміннями рідною мовою, - завдання нелегке і відповідальне. Необхідно приділяти особливу увагу навчанню молодших школярів таким видам мовленнєвої діяльності, як **читання, аудіювання, говоріння.**

В іноземній мові комунікативні функції читання в голос і про себе зберігаються, але читання вголос виконує ще одну важливу навчальну функцію – це засіб навчання читання про себе. Це обумовлено тим, що головні механізми, що лежать в основі навчання обох форм читання, є загальними, тому формуванням механізмів читання про себе легше управляти через зовнішню форму читання [2].

Крім того, читання вголос дає можливість посилити і зміцнити правильну вимову, що лежить в основі всіх видів мовленнєвої діяльності, що особливо важливо на початковому етапі і не втрачає актуальності для наступних етапів.

При навчанні читання вголос можна умовно виділити два етапи: **до текстовий** і текстовий. Метою до текстового етапу слугує відпрацювання графіки. В усному мовленні головним є **фонема**, а при читанні таку роль виконує **графема**. Графеми вводяться на початковому етапі в послідовності, що дозволяє прочитати спочатку склади, а потім слова і словосполучення, засвоєні при усному вступному курсі.

На уроках англійської мови рекомендовано учнів знайомити з поступовим введенням букв. Можна спочатку знайомити учнів з декількома приголосними літрами і голосною та тими звуками, які вони можуть передавати. Літери подаються не в алфавітному порядку, а в залежності від частоти їх появи в дитячих мовних моделях [4].

Вивчаючи приголосні літери, учні паралельно приступають до вивчення основних правил читання голосних літер у різних словах. Засвоївши зв'язок буква-звук, учні самостійно читають слова уголос, виконують вправи на звуко-буквений та буквено-звуковий аналіз, що сприяє зміцненню графемно-фонемних зв'язків при читанні. Це допомагає збільшити словниковий запас учнів, урізноманітнити уроки англійської мови.

Такий спосіб навчання читання якнайкраще описує методика «Jolly Phonics». Ця методика швидко завоювала авторитет серед провідних спеціалістів навчання англійської мови. Завдяки своїй мультисенсорності, дана схема навчання розважальна і водночас ефективна. Вона дає приголомшливі результати навіть у дітей з різноманітними порушеннями мовлення, а також для дітей, які мають затримку психічного розвитку. Переконавшись на власному досвіді у високій результативності програми Фонікс серед дітей від трьох років і вище, я прийшла до висновку про те, що цей метод повинен бути обов'язково розповсюджений для роботи з дітьми в Україні. Він може повністю замінити вивчення транскрипції, як єдиного методу, використовуваного для навчання читання та письма. Дана схема навчання англійської мови досить цікава і, в той же час, проста. Навчальний матеріал може бути багатий і барвистий, що миттєво запалює дитячий інтерес. Заняття чудово структуровані і прогресують

від читання і правопису до більш ускладнених граматичних тем. Діти вчаться читати природним способом: за допомогою ігор, пісень, оповідань, в невимушеній обстановці, з використанням ляльок.

Також важливим завданням до текстового періоду є розвиток навичок правильного озвучування слів та інтонаційного оформлення речень з точки зору їх логічного членування. Читання уголос допомагає зміцнити вимовний аспект, який є спільним для всіх видів МД [2].

У цей період учні вчаться читати не тільки слова, але і словосполучення і прості речення. У зв'язку з цим необхідно пам'ятати, що непотрібно: ставити наголос на службові слова: артиклі, зв'язки і прийменники; не робити пауз між артиклем і наступним словом [1].

Для кращого засвоєння особливостей графіки іноземної мови, що вивчається, дуже корисним є прийом «**друкування**» - написання букв та слів у друкованому варіанті. Опанування учнями написанням друкованих літер активізує сприйняття друкарського шрифту.

Дотекстовий період триває, поки учні читають окремі елементи тексту, тобто склади, слова, словосполучення та пропозиції, що не відображають ситуацію.

Коли з'являються прості, але зв'язні тексти настає текстовий період, який поширюється на всі етапи навчання. Тому що в цей період текст виступає як смислове ціле, але читати його слід повністю або, якщо він великий, за смисловими частинами [2]. Мета текстового періоду - навчити учнів одночасно сприймати і розуміти зміст тексту, не відволікаючи уваги на технічний бік читання. Цей рівень досягається в результаті систематичної тренувальної роботи з текстом: **читати можна навчитися лише шляхом читання.**

Завдання текстового періоду читання вголос полягає в тому, щоб привести учнів до одночасного сприйняття і розуміння тексту. При цьому розвиток і вдосконалення сприйняття здійснюється в єдності з рішенням смислових завдань. Для цього важливо продовжувати роботу над наступними компонентами змісту навчання читання вголос паралельно зі стимулюванням і контролем розуміння: графемно-фонемними асоціаціями, словесним і фразовим наголосом, побіжністю читання та ін. [2]. Для оволодіння цими компонентами читання вголос слід користуватися єдиним видом читання - «рівномірно уважним читанням» (Л. М. Шварц), при якому сприйняття і розуміння здійснюються синхронно напротязі всього невеликого за обсягом тексту або його фрагменту.

Навчаючись читанню, учень розвивається інтелектуально, розумово, творчота психологічно. Читання англійською для дітей - неодмінний атрибут правильного підходу до вивчення англійської мови.

Читання розвиває художньо-мовні навички, формує моральну і культурну сторону дитини, дає уявлення про життя, праці, про ставлення до природи, розвиваючи, тим самим, його соціальний досвід і трудову діяльність. Читання англійською - це обов'язковий процес для того, щоб дитина дійсно зрозуміла та полюбила мову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання іноземних мов у середній школі / За ред. Г.В. Рогова, Ф.М. Рабинович, Т.Є. Сахарова: Освіта, 2003. - 287 с.
2. Доповідь-презентація на тему: «Форми і методи, що сприяють забезпеченню комунікативного підходу при навчання читання на уроках англійської мови» / Вдовиченко О. І. / 2012
3. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика. – К., 2002. – 136.
4. Архипова-Дубро В. В. «Phonics»: Х, 2016. – 48 с.
5. Інтернет ресурс [<http://jollyphonics-ukraine.com>]
6. Шиян Г. «Розвиток мовленнєвої компетентності учнів на уроках англійської мови», Витоки педагогічної майстерності, 2014. Випуск 14
7. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології. К, 2000. – 368 с

Ткаченко Альвіна Юріївна,
Криворізька загальноосвітня школа І-ІІ ступенів № 1
м. Кривий Ріг
tkachenkoalvina@gmail.com

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ.

Стаття присвячена проблемі застосування інтерактивних технологій в початкових класах. Актуальність даної теми полягає в тому, що таке навчання підвищує активізацію пізнавальної діяльності молодшого школяра, зростає зацікавленість учнів до процесу навчання.

Ключові слова: молодші школярі, інтерактивні форми і методи.

Статья посвящена проблеме использования новых современных технологий в начальной школе. Раскрыты особенности методических аспектов работы, представлены формы работы и пути использования современных методик.

The article is dedicated to the problem of using new modern technologies in elementary school. It reveals the peculiarities of metodikal aspects of the work. New forms of work and ways of using modern techniduez are presented in the akticle.

Нова педагогіка формується на принципах гуманізації та демократизації суспільства, урахування вікових та індивідуальних особливостей дитини в умовах відродження національної культури, впровадження різних інноваційних технологій, реалізації принципу гуманного підходу до дітей.

Особливо актуальною ця проблема є в наш час, коли школа звільняється від стереотипів у навчанні, все гостріше стає проблема вдосконалення форм організації процесу навчання, знаходження відповіді на запитання: «Як навчати, як створити умови для розвитку та самореалізації особистості в процесі навчання?». Цього можна досягти, використовуючи інтерактивні технології, перетворюючи тим самим традиційний урок в інтерактивний.

Актуальність даної теми полягає в тому, що навчання дитини не може бути успішним, якщо в неї немає бажання учитися. Сьогодні дитині потрібні не тільки знання, але і достатній рівень життєвої компетентності, сформованість таких особистісних якостей, які допоможуть знайти своє місце у житті, визначитися з колом своїх інтересів та уподобань, стати активним членом суспільства і щасливою, упевненою у власних силах людиною. Такі можливості створюють сучасні продуктивні технології навчання, побудовані на основі активних методів та інтерактивних технологій організації навчально-виховного процесу, за умови реалізації індивідуального підходу та психологічного супроводу учнів. [1, 87-88].

Використання інтерактивних технологій навчання ефективно впливає на підвищення пізнавальної активності учнів. Спільна діяльність учнів в процесі пізнання, засвоєння навчального матеріалу означає, що кожен вносить свій особливий індивідуальний вклад, іде обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Причому, відбувається це в атмосфері доброзичливості, взаємної підтримки, що дозволяє не тільки отримати нові знання, але й розвиває саму пізнавальну активність. [7,22].

Інтерактивні технології стають найактуальнішою за часів соціальних змін. Тому учні повинні знати, що їм можна висловлювати будь-які думки, мислити поза шаблоном нестандартно, критично. Використання інтерактивних технологій сприяє самовизначенню учнів, розвитку креативності, пізнавальної активності, гармонійності розвитку творчої особистості вихованців.

Інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного вирішення навчальних завдань, розвитку особистісних якостей учнів [9,18]. Вони передбачають фронтальну роботу учнів та роботу малими групами. Найефективніші результати можна отримати при організації роботи учнів малими групами.

Навчання – великий творчий процес, як для вчителя, так і для учнів. Під час діалогічного навчання учні вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, приймати участь в дискусіях. Важливим засобом пізнавальної активності учнів у процесі навчання є дискусія. Вона значною мірою сприяє розвитку критичного мислення, дає

можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорюваної проблеми. Тому на етапі центральної частини заняття використовую технологію опрацювання дискусійних питань. Вона може виступати і як метод засвоєння знань, закріплення їх і вироблення вмінь і навичок, так і як метод розвитку психічних функцій, творчих здібностей і особистісних якостей учнів.

Особистий підхід до навчально-виховного процесу передбачає певну переорієнтацію свідомості вчителя, погляд на особистість учня та на себе як цінність та самоцінність. Тоді навчально – виховний процес набуде особистісного спрямування. Якщо ми хочемо залучити особистість до освітнього процесу, то зобов'язані допомогти дитині побачити в ньому свою значущість, мотиви власної діяльності. [17,10].

Суть інтерактивного навчання в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учнів. Це співання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Перевага цих форм навчання у тому, що під час уроку не має сторонніх чи байдужих учнів усі працюють із найбільшою для свого рівня віддачею. Ця система роботи спрямована передусім на розкріпачення дитини, на можливість самовисловлюватись безпосередньо в процесі навчання, досягти найвищого результату відповідно до своїх розумових здібностей, навчитись перетворювати свої вміння на навички й застосовувати їх у по дальшому навчанні. [3, 344].

У початковій ланці школи раніше за інших почали вивчати проблеми активізації навчання. Було встановлено, що маленькі діти найкраще вчать, якщо залучені до активної діяльності. Викладачі – початківці розуміють, що маленькі діти не можуть довго концентрувати увагу, так само як і зберігати одну і ту саму позицію тіла. Їх здатність, сидіти не рухаючись, є обмеженою. Для того щоб компенсувати їм певну нерухомість під час навчання, треба підтримувати активність дітей, а також забезпечувати їм можливість рухатись і переміщатись у просторі. Практична робота з дітьми показала, що застосування інтерактивних методів та форм дає більш ефективні результати. Діти засвоюють учбовий матеріал невимушено, з підвищеною пізнавальною активністю, зацікавлено. Навчаються граючись, не усвідомлюють, що виконують складну учбову роботу і як результат не комплексують. Їх психічні розумові процеси на певний час активізуються.

Завдяки ефекту новизни й оригінальності інтерактивних технологій при правильній їх організації зростає зацікавленість учнів до процесу навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Досяк І.М. Нестандартні уроки з використанням інноваційних технологій. - Харків. Основа.2007. – 160с.
2. Дівакова І.А. Інтерактивні технології навчання у початкових класах.
3. Особистісно орієнтований підхід в початковій освіті. Упорядник О., Кондратюк К. Шкільний світ 2008. 128с.
4. Пошетун О., Пироженок Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – Київ. Основа 2005.
5. Сиротенко Г.О. Сучасний урок – інтерактивні технології навчання. Харків. Основа. 2003.
6. Стребна О.В., Соценко А.О. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи. Харків. Основа. 2005. -176с.
7. Родигіна І.В. Компетентісно – орієнтований підхід до навчання. Харків. Основа. 2005.

Третяк Т. М.,

*Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПНУкраїни,
м. Київ
creativity.psylab@gmail.com*

РОЗВИТОК КОНСТРУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ЗАСОБАМИ КАРУСУ

Рассматриваются внешние, внутренние условия и уровни решения конструктивной задачи. Анализируются мыслительные детерминанты кризиса подросткового возраста. Излагается методика развития конструктивного мышления учащихся средствами КАРУСа, прогностически необходимая информация для школьников, тренинговые задания, критерии анализа результатов решения и рекомендации относительно их реализации.

Ключевые слова: *конструктивное мышление, задача, комбинирование, аналогизирование, реконструирование, творческий процесс, структура, функция.*

The external, internal conditions and levels of constructive task solving are observed. Mental determinants of adolescence crisis are analyzed. Methodic of pupils' constructive thinking development by the means of CARUS, necessary prognostic information for pupils, training tasks, criteria of the results' analysis and the solutions and recommendations concerning its realization.

Keywords: *constructive thinking, task, combining, analogizing, reconstructing, creative process, structure, function.*

Рассматриваются внешние, внутренние условия и уровни решения конструктивной задачи. Анализируются мыслительные детерминанты кризиса подросткового возраста. Излагается методика развития конструктивного мышления учащихся средствами КАРУСа, прогностически

необходимая информация для школьников, тренинговые задания, критерии анализа результатов решения и рекомендации относительно их реализации.

Ключевые слова: конструктивное мышление, задача, комбинирование, аналогизирование, реконструирование, творческий процесс, структура, функция.

Виходячи із системи КАРУС, розробленої В. О. Моляко, конструктивне мислення пов'язане насамперед із розв'язуванням різного роду конструктивних задач, що передбачає перетворення інформації, актуальної для їх розв'язування, відповідно до умов задачі з метою створення певної структури з певними функціями.

Конструктивне мислення спрямоване на відображення, вивчення, дослідження наявної ситуації, стану речей, що підлягають розумінню, – взагалі актуальної інформаційної структури – на основі структурно-функціонального аналізу елементів цієї системи у їх взаємодії – з метою її трансформації (перетворення) відповідно до зовнішніх і внутрішніх умов.

До зовнішніх умов відносяться вихідні умови задачі, різного роду впливи на людину з боку навколишнього середовища і в першу чергу – часові, інформаційні, обмежуючі, забороняючі.

Внутрішні умови – це інформаційний потенціал людини, її уява, знання, вміння, навички та рівень їх організації, тобто ступінь обізнаності розв'язуючого задачу та рівень розвитку операційної та мотиваційної складових конструктивного мислення, - взагалі ж внутрішні умови визначаються рівнем психологічної готовності особистості до розв'язування творчої задачі.

При цьому розв'язування конструктивної задачі може здійснюватись (в залежності від новизни задачі для того, хто шукає її розв'язок) на рівні:

1) переструктурування наявної інформації виходячи із структурно-функціонального аналізу елементів конструювання;

2) доконструювання (часткової перебудови) до наявної інформаційної структури нового інформаційного блоку (знайденого, побудованого) відповідно до заданих умов;

3) цілковитої перебудови (побудови) вихідної конструкції на основі глибокого структурно-функціонального аналізу наявної інформації, вимог задачі, шуканих, проміжних, гіпотетичних конструкцій з метою знаходження оптимального варіанту розв'язку.

Продуктами конструктивного мислення на рівні побудови задуму є інформаційні структури, які характеризуються різним ступенем організації, що пов'язано з реалізацією щодо їх елементів різного рівня конструктивних перетворень. Отже, образно кажучи, взаємодіють потоки інформації: актуалізована інформація неначе просіюється через фільтр (шукані умови задачі), потім трансформуючий потік здійснює «доводку» взятої похідної відповідно до шуканих умов задачі та можливостей інструментального апарату того, хто розв'язує задачу,

основаного на вмінні реалізувати аналогізування, комбінаторні та реконструюючі дії, щоб шукана конструкція (розв'язок задачі) характеризувалась оптимальністю, яку можна було б структурувати до рівня «згорнутості».

Слід зазначити, що дуже важливими для розвитку конструктивного мислення людини є молодший та середній шкільний вік. Адже напрацьовані в молодшому шкільному віці інструментальний апарат та рівень розвитку мотиваційної сфери дозволяють учням розглядати актуальні об'єкти, ситуації (в т.ч. навчальні) у більш широкому масштабі, тобто у їх взаємозв'язку з іншими актуальними інформаційними системами, що дає можливість зокрема формулювати на основі наявних (заданих) умов задач нові умови задач, ґрунтуючись на узагальненнях, знаходженні нових аспектів пошуку.

Тобто кількісні зміни в розвитку конструктивного мислення в підлітковому віці ведуть до якісних змін, а саме: в більшій чи меншій мірі усвідомлення актуальності напрацювань інструментального компоненту конструктивного мислення стосовно тих протиріч, проблем, задач у різних актуальних для учня сферах діяльності, кожна з яких певною мірою може розглядатись як конструкторська.

Щоб успішно (і зокрема цікаво, результативно) підліток міг взаємодіяти з оточуючим світом у різних сферах його прояву (наприклад, у навчанні, позашкільній творчій діяльності, в спілкуванні із ровесниками, вчителями), йому слід мати відповідної досконалості інструмент для розв'язування тих задач, що складають основу цієї взаємодії – необхідний рівень розвитку конструктивного мислення.

Отже, джерело кризи підліткового віку полягає саме в генералізації (домінуванні) об'єктивних і суб'єктивних передумов і проявів організації, розвитку; реалізації конструктивного мислення і відсутності достатніх умов для його удосконалення. Тобто розвиток конструктивного мислення за період молодшого шкільного віку переводить свідомість учня на більш високий рівень, він фіксує, помічає, береться за розв'язання більшої кількості і складніших задач (тобто хоче, прагне, певною мірою усвідомлює необхідність цього), що веде до більш чи менш усвідомленого прагнення напрацювати цей інструмент для розв'язування актуальних задач. Разом з тим, застосування його не завжди спрямоване на гармонізацію зовнішнього і внутрішнього світу школяра, в залежності від різного роду моральних регуляторів, що є системоутворюючим в особистості учня.

Реалізація методичних засобів розвитку конструктивного мислення учнів засобами КАРУСу передбачає насамперед усвідомлення школярами структури процесу розв'язування творчої задачі. В зв'язку з цим їм, пропонується відповісти на запитання «З чого починається творчість? З яких етапів складається творчий процес?»

В разі необхідності при розгляді цього питання учням можна дати наступний блок інформації щодо структури процесу розв'язування задачі.

«Що таке творчість? Існують поняття репродуктивна (нетворча) і творча діяльність, творча діяльність людини - це процес створення об'єкта, що характеризується об'єктивною новизною і суспільно корисною значущістю. Однак, з точки зору психології під творчістю розуміється процес створення чогось нового для даного суб'єкта. Наприклад, школяр, вивчаючи взаємодію води і зануреного в неї тіла, відкриває для себе закон Архімеда; людина, яка розмірковує над такою побутовою проблемою, як розстановка меблів - всі вони розв'язують творчі задачі.

Чому людина прагне до творчості? Тому що, по-перше, протягом всього свого життя людина постійно зустрічається з проблемними ситуаціями, і подолавши чергову проблемну ситуацію, відразу ж потрапляє в наступну. По-друге, людина прагне до різних видів творчості, головним чином, з метою самореалізації, самовираження, втілення своїх здібностей, ідей, бажань, з метою самопізнання.

Протягом свого життя людині доводиться розв'язувати широкий спектр творчих задач. Однак в структурі процесу розв'язування цих задач є багато спільного. Розглянемо структуру процесу розв'язування творчої задачі. З чого починається творчість? Досить часто - з протиріччя: щось чомусь не відповідає. Це дуже складний етап творчого процесу. Адже помітити протиріччя може не кожен. Багато хто пройшли осторонь і не помітили, а одна людина помітила, вона була готова до цього. В неї були необхідні вміння і знання про ту сферу, в якій існує протиріччя, в необхідній мірі були розвинені здібності, тобто в неї була сформована відповідна готовність. Такі геніальні люди, які вміють бачити протиріччя в оточуючому світі, і стають винахідниками ідей в тій чи іншій сфері творчості: соціальній, педагогічній, науковій, технічній, художній і т.п.

Отримавши готову умову задачі, людина починає вивчати її. Це не так просто, даремно кажуть, що коли зрозумів умову задачі, то, по-суті, знайшов розв'язок.

Наступний етап творчого процесу – побудова задуму. Людина конструює нове за тими ж принципами, за якими творить природа: аналогізування, комбінування, реконструювання. Заключний етап процесу розв'язування творчої задачі – матеріалізація розробленого задуму.

Після розгляду етапів творчого процесу переходимо до питання «Що таке комбінування, аналогізування, реконструювання?» учні мають сформулювати, до саме він розуміє під термінами «комбінування», «аналогізування», «реконструювання», які прийоми комбінування, аналогізування, реконструювання є взагалі, їм пропонується навести приклади застосування цих прийомів у техніці, в побуті, в художній, науковій творчості, в сфері людських стосунків, самовдосконалення, в інших сферах діяльності.

Далі учні отримують завдання задачі та відомих їм прийомів комбінаторних дій, аналогізування, реконструювання.

Задача. При розробці засобів боротьби з комахою-шкідником жуком-довгоносом виникла необхідність знайти температуру його тіла. Як можна виміряти температуру тіла у жука-довгоноса?

Учені формулюють шукані умови задачі, тобто вихідні умови трансформують в шукані, «перекладаючи» їх на свою мову, на свою термінологію. Таким чином викристалізуються вимоги до шуканого способу вимірювання температури. А потім знаходиться і відповідний комбінаторний прийом, що виявляється домінуючим при конструюванні способу вимірювання температури.

Задача. На одній фабриці проклали водопровід для технічних потреб. Воду качали річкову, мулисту, ретельно очищати воду було складно, не вигідно. Намул поступово накопичувався і забирав труби. Для промивання засмічених труб треба було багато чистої води. Як розв'язати цю проблему?

Початковими етапами розуміння учнями даної задачі є такі: 1. Учень формулює вихідні умови задачі. 2. Формулюються шукані умови задачі. 3. Формулюються вимоги до шуканого об'єкта. Якими саме властивостями, якостями він має характеризуватись?

Серед стимулюючих запитань, які можуть бути задані їму разі необхідності, такі: «Щось схоже на цей шуканий об'єкт ви знаєте? Як згаданими аналогами треба змінити, щоб вийшов саме шуканий об'єкт?» Застосовуючи прийоми комбінування, учні поступово приходять до вірного розв'язку (через каскад аналогів, які чим далі, тим точніше відповідають вимогам задачі).

Наступний блок тренінгових завдань складають конструктивно-технічні задачі на передавання обертального руху.

Завдання 1. Постарайтесь згадати якомога більше предметів, за допомогою яких передається обертальний рух.

Завдання 2. В які групи можна об'єднати ці предмети?

Завдання 3. З цих груп треба скласти не менше десяти конструкцій для передавання обертального руху з валу 1 на вал 2 (вал 2 розташований паралельно валу 1), використовуючи при цьому прийоми збільшення, зменшення, переорієнтації в просторі, роз'єднання і з'єднання, перестановки.

Завдання 4. Вкажіть напрямки обертання вала 2 в кожній із створених конструкцій.

Далі учням пропонується розв'язати більш складні евристичні, конструктивно-технічні задачі та задачі на вільне конструювання. Результати розв'язування завдань аналізуються, зокрема, за такими показниками проявів стратегій мисленнєвих дій в творчій технічній діяльності учнів: 1) кількість конструкцій, створених за принципом: а) структурного, б) функціонального, в) структурно-функціонального аналогізування, комбінування, реконструювання; 2) загальна кількість запропонованих варіантів розв'язування задачі; 3) частота застосування прийомів комбінування при розробці задуму: збільшення, зменшення, переорієнтація в просторі, поєднання, перестановка та ін.; 4) кількість оригінальних конструкцій; 5) кількість варіантів розв'язків задачі, створених за принципом комбінування нарощуваних структурних і функціональних блоків та ін.

Фадєєва О. В.,

*Криворізький природничо-науковий ліцей
Криворізької міської ради Дніпропетровської області
м. Кривий Ріг
fadeykinlena@gmail.com*

CLIL ТЕХНОЛОГІЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Аннотация. В статье рассматривается методика CLIL, которая представляет собой функциональный подход к преподаванию иностранного языка, который позволяет решать более широкий круг образовательных задач.

Ключевые слова: CLIL технология, интеграция, межпредметные связи.

Abstract. The article examines the CLIL methodology, which is a functional approach to teaching a foreign language that allows you to solve a wider range of educational tasks.

Key words: CLIL technology, integration, interdisciplinary connections.

У сучасному суспільстві пріоритетними стають питання соціалізації сучасної людини в міжнаціональному і міжкультурному просторі, при цьому володіння іноземною мовою розглядається як один з інструментів розширення професійних знань та можливостей. У зв'язку з цим з'являються нові освітні технології навчання іноземним мовам. Однією з таких технологій є предметно-мовне інтегроване навчання CLIL (Content and Language Integrated Learning).

Термін CLIL вперше був запропонований в 1994 р Девідом Маршем і Ганною Мальєрс (Фінляндія) як методологія викладання немовних предметів іноземною мовою, хоча насправді цей метод використовується з давніх часів, і на даний момент багато викладачів використовують його навіть не підозрюючи, що такий метод отримав свою офіційну назву. З кожним роком CLIL популяризується все більшою кількістю шкіл в світі, і цьому сприяють його переваги перед іншими методами, а також попит на такий підхід в сучасних умовах навчання. Даний підхід включає в себе різні форми використання іноземної мови як засобу навчання, забезпечує ефективну можливість учням застосовувати свої нові мовні вміння на практиці зараз, а не чекати слушного моменту в майбутньому. Таким чином, навчання англійській мові має міжпредметний характер і тісно пов'язане з іншими предметами зі шкільної програми. Іноземна мова в процесі вивчення в школі підноситься не тільки в ситуативному аспекті комунікативного підходу, але і в прагматичному аспекті з урахуванням метапредметних зв'язків. Відбувається занурення учнів у мовний світ того чи іншого предмета, практична спрямованість на ту чи іншу предметну область інтересів, що досить важливо. Такою практичною орієнтацією учнів на вивчення іноземної мови та вміння користуватися мовою в предметному контексті і в житті і пояснюється актуальність розглянутого предметно-мовного інтегрованого навчання. Сьогоднішнім підліткам нецікаво вивчати іноземну мову абстрактно в межах класної кімнати у відриві від

реального життя, їм потрібно конкретно знати, для чого їм стане в нагоді мова і де її можна застосувати в житті.

Ключові принципи підходу предметно-мовного інтегрованого навчання базуються на двох основних поняттях - «мова» і «інтеграція». В ході такого уроку учні досліджують географію, літературу, біологію, фізику або навіть спортивні ігри за допомогою іноземної мови.

При проектуванні курсу навчання на основі даної методики необхідно враховувати 4 «С» методики CLIL:

- **Content.** Процес оволодіння знаннями, навичками і вміннями в рамках навчального предмета. Метод CLIL дозволяє розвивати міжпредметні зв'язки. Наприклад, учні можуть вивчати історію, географію, мистецтво в рамках однієї теми.

- **Communication.** Навчання використанню іноземної мови для отримання знань з предмета. Мова виступає інструментом спілкування, а не самоціллю. Основна мета CLIL - скорочення часу мовлення вчителя і збільшення часу мовлення учнів, з тим щоб за допомогою вчителя і за участю однокласників дати їм можливість активно практикуватися на уроці у використанні іноземної мови як засобу комунікації. Для цього можна на початку або кінці теми проводити «мозковий штурм».

У зв'язку із заданим поняттям учні висловлюють ідеї, думки, зачіпають різні аспекти теми. Таким чином стимулюється мовленнєворозумова діяльність учнів, актуалізується їх мовної досвід. Участь в дискусіях, диспутах, форумах сприяє підвищенню мотивації, вимагає розумової напруги і стимулює мовну активність учнів в ході обмірковування і обговорення проблем.

- **Cognition.** Розвиток мислення є невід'ємною складовою процесу оволодіння мовою. Учні слід залучати до активного процесу пізнання суті досліджуваних явищ, коли створюються умови для реалізації особистісних орієнтирів. Досягненню цієї мети допоможуть завдання для аналітичного або критичного читання і письма.

- **Culture.** Культурологічні знання, які спрямовані на розуміння власної та іноземної культури, визначення свого місця і ролі в них, формування позитивного ставлення до інших культур, є важливою складовою CLIL.

Специфіка CLIL-методики полягає в тому, що знання мови стає інструментом вивчення змісту предмета. При цьому увага акцентується як на змісті текстів, так і на необхідній предметній термінології. При цьому мова інтегрована в програму навчання, а необхідність занурення в мовне середовище для можливості обговорення тематичного матеріалу значно підвищує мотивацію використання мови в контексті досліджуваної теми.

Цьому сприяють ретельно підібрані навчальні матеріали не тільки для вивчення конкретного предмета, а й для навчання мови: лексичних та граматичних одиниць і структур, всіх видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, письмо та аудіювання).

Типи завдань повинні бути розроблені за рівнем складності, побудовані з акцентом на предметний зміст, його розуміння, перевірку та подальше обговорення.

На різних етапах роботи з текстом увага фокусується на лексиці, на змісті тексту, а потім на конкретному граматичному матеріалі.

Етапи while- і post-reading можуть включати в себе достатню кількість самостійних і творчих завдань (описати, порівняти, протиставити, задати питання, висловити свою точку зору, зробити презентацію).

Таким чином, пред'являються особливі вимоги до підбору навчального матеріалу і розробці завдань до нього:

- Завдання з обробки тексту повинні бути побудовані з акцентом на предметний зміст, залучати учнів до процесу розуміння, перевірки, обговорення головної думки тексту.

- Завдання повинні стимулювати самостійну і творчу діяльність учнів, комунікативні завдання для усного та письмового спілкування іноземною мовою.

Використання даної методики дозволило виділити її плюси впровадження в навчальний процес. Учні засвоюють досить великий обсяг мовного матеріалу, що представляє собою повноцінне занурення в природне мовне середовище. Необхідно також відзначити те, що робота над різними темами дозволяє вивчити специфічні терміни, визначені мовні конструкції, що сприяє поповненню словникового запасу учня предметною термінологією і готує його до подальшого вивчення і застосування отриманих знань і умінь.

Із всього вищесказаного можна зробити такі висновки:

- З лінгвістичної точки зору, підхід CLIL не представляє нічого нового для викладачів іноземних мов, даний метод також має на меті керувати процесом оволодіння мовою і стимулювати його вихід в мову, формуючи лексико-граматичні навички, навчаючи технікам роботи з читанням і прослуховуванням текстів, розвиваючи усну та письмову мову. Тобто даний підхід увібрав в себе елементи всіх існуючих мовних методик.

- Різниця полягає в тому, що вчитель іноземної мови одночасно є вчителем будь-якого шкільного предмета, або передбачається, що вчитель-предметник володіє іноземною мовою і здатний створити можливості для формування і розвитку відповідних мовних навичок і мовленнєвих умінь. В цьому і полягає суть підготовки викладачів CLIL.

- Далі відзначимо основи роботи методики CLIL: знання мови стає засобом вивчення змісту предмета; мова інтегрована в загальноосвітню програму; підвищується мотивація використання мови в контексті (коли навчаються зацікавлені в темі), підвищується мотивація навчитися використовувати мову так, щоб можна було обговорювати ту чи іншу проблему; занурення в предметно-мовне середовище; необхідною навичкою є читання текстів іноземною мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bentley K. and Philips S. (2007) Teaching Science in CLIL contexts, unpublished raw data
2. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL. - Cambridge.: Cambridge University Press, 2010. - 156 p.
3. Garcia O. Bilingual Education in the 21st Century: A Global Perspective. - London.: Wiley-Blackwell, 2008. - 496 p.

Фізер Л. І.,
практичний психолог
Свалявської гімназії Свалявської районної ради
Закарпатської області
м. Свалява
flora.air777@gmail.com

РЕСУРСНЕ МАЛЮВАННЯ БАЗОВИХ ФОРМ

У статті окреслені способи малювання відомих базових форм. Форма виступає безпечним інструментом внутрішньої трансформації, пізнання та розвитку особистості.

Ключові слова: базові форми, праформи, графічні символи, ресурс архетипних форм.

В статье обозначены способы рисования известных базовых форм. Форма выступает безопасным инструментом внутренней трансформации, познания и развития личности.

Ключевые слова: базовые формы, праформы, графические символы, ресурс архетипических форм.

The article outlines ways of drawing known base shapes. The form serves as a safe tool for internal transformation, knowledge and personality development.

Keywords: basic forms, praforms, graphic symbols, resource of archetypal forms.

Мета цієї статті – представити короткий опис практичного досвіду використання базових форм, які, на наш погляд, не тільки володіють потенційною здатністю підтримувати процеси розвитку особистості дитини в умовах сучасної освіти, а й підвищують її інтерес до самопізнання. У рамках запропонованого підходу розроблених нами комплекс графічних психокорекційних вправ[6] може бути використаний учнями або дорослими для самопізнання та саморозвитку власне завдяки формотворенню.

Загалом ресурсне малювання форм не є проективною методикою. Адже відомо, що малюнок-проекцію можна аналізувати та розкривати сенси наперед за готовою схемою. На противагу цьому можна сказати, що власне малювання форм починається тільки тоді, коли завдяки формотворенню відкривається можливість привести внутрішній стан людини в рух, дозволити йому почати змінюватися. Малюнок стає процесом внутрішньої трансформації, розвитку та творчого самовираження особистості. В цьому сенсі описаний метод є особливою версією юнгіанського методу активної уяви.

Теоретична основа роботи базується на поглядах фахівців веденого малювання (метод започаткований М. Гіппіус) та вальдорфської педагогіки, які вважають, що завдяки опануванню формами, дитина чи дорослий набувають

досвід надчутливого розуміння реальності, а знаково-символічна форма допомагає віднайти нове розуміння себе.

Базові форми або праформи візуально представляють собою найпростіші графічні форми: коло, квадрат, спіраль та інші. Праформами їх можна назвати не тільки тому, що вони є прообразами будь-яких інших графічних форм, але і тому, що кожна з них пов'язана з символічним змістом, який неможливо вичерпно представити в раціональній формі. В цілому активне малюванням форм, як і активне свідоме їх споглядання по суті рівнозначне.

Приведене нижче трактування базових форм вживається саме у контексті розуміння розвитку психологічних ресурсів особистості і може стати у процесі її творчого самовираження ефективним інструментом самопізнання та саморозвитку особистості.

Ми солідарні із фахівцем арт-підходу [4] в тому, що у просторі ліній існують тільки такі графічні символи:

- вертикальна лінія (хребет, розвиток, дух, творчість);
- горизонтальна лінія (розкриті руки, земля, надійність);
- чаша (таз, емоції, почуття, пластичність).

Саме ці символи є основою для формування первісних базових форм, що в різних комбінаціях утворюють жіночі або чоловічі праформи. До жіночих форм відноситься: **круг, спіраль, дуга, чаша, хвиля**. До чоловічих форм відноситься: **крапка, лінія, квадрат, меандр, кут**. Перехідними формами вважаються трансперсональні символи, наприклад **лемніската**, які є по суті ресурсними в процесі роботи. Поділ форм на жіночі та чоловічі умовний. Насамперед він дозволяє розуміти внутрішню динаміку процесів та їх ресурс у творчому вираженні особистості.

Особлива роль у ресурсному малюванні відводиться **кругу**, який виступає графічним втіленням цілісності і володіє невичерпним ресурсом розвитку та пізнання особистості. Відомо, що один із знаменитих китайських малюнків тушшю складається з єдиного круга, намальованого на шовку. Щоб вільно окреслити пензлем великий правильний круг, потрібен контроль над рухом тіла і концентрація.

Ресурсне малювання форм та їх композицій у різних ракурсах дає можливість:

- розвивати здатність до сприйняття сили та ресурсу архетипних форм;
- формувати мотив для експерименту в рамках пізнання;
- відкрити внутрішній простір з метою пошуку напрямків упорядкування реальності;
- актуалізувати активну уяву для вирішення проблем;
- розуміти та організувати власний внутрішній простір;
- виявляти індивідуальні метафоричні образи.

Символічні графічні форми не дають готових знань, проте дозволяють отримати власний досвід, нерідко неоднозначний. Так символічна форма круга може викликати різні пласти досвіду та торкати різні, навіть протилежні смисли. Ця форма може сприйматися в одних випадках як цілісність, а в інших як замкнутість та закритість не тільки в різних людей, але і в одної і тої ж людини у різний період малювання. Поряд з цим процес сприйняття будь-якого символу суто індивідуальний.

Приєднуємось до думки фахівців, які розглядаючи зміст малюнків, орієнтуються на асоціації самого автора малюнка і «мову» його тіла, а не на власні проекції та інтерпретації [1,5]. Таким чином, інтерпретація готових малюнків не зводиться до кількісного і якісного аналізу формальних ознак, хоча елементи такого аналізу присутні. Натомість аналіз супроводжується зворотнім вербальним зв'язком і рефлексією самого автора малюнку, розуміння ним змісту свого внутрішнього світу.

Тому для оцінки значущості результатів ресурсного малювання використовуємо наступні показники:

- характер та динаміка ліній;
- зміна вибору форм у процесі роботи;
- візуально зафіксовані особливості поведінки;
- словесне позначення переживань.

Етапи роботи коротко можна зазначити наступним чином:

- налаштування на роботу;
- тілесні відчуття;
- графічні рухи;
- поява нових смислів.

Ресурсне малювання форм здійснюється двома способами. Перший варіант це робота безпосередньо з базовими графічними формами, другий – вільне малювання. Обидва варіанти малювання можуть виконуватися як індивідуально, так і в груповій формі. Інструкція полягає в проханні по можливості не малювати з закритими очима так, як з відкритими, тобто спочатку придумати образ, а потім його відобразити. Бажаною є зворотна послідовність, коли спочатку малюють, а не аналізують ментальні асоціації чи емоційні реакції, простіше кажучи, пропонується малювати форми з опорою на відчуття.

Перший варіант малювання. Спочатку малюються задані форми, наприклад, такі як вертикальна і горизонтальні прямі, чаша, трикутник, лемніската, спіраль і т.д. Ідея полягає в тому, щоб увійти в контакт з базовими типовими формами, що зустрічаються в нашому житті. Інтерпретація досвіду в ході малювання будується не за підготовленою схемою або зразком, а виходячи з конкретної ситуації автора малюнка, тобто згідно вимог феноменологічного підходу.

Жіночі округлені форми (чаша, круг і т.д.) сприяють опрацюванню прийняття, відкритості, м'якості. Відповідно, такі форми як вертикаль, горизонталь і т.д. сприяють опрацюванню тих життєвих аспектів, які традиційно прийнято вважати чоловічими, а це цілеспрямованість, рішучість, вихід за межі звичного і т.д.

Відхід в різного роду символічні інтерпретації не заохочується, а основний акцент у тлумаченні – це «наскільки спосіб мого малювання співвідноситься зі способом мого життя, основними манерами моїх дій в моєму житті» [2]. Психолог допомагає дитині чи дорослому структурувати думки та виявляти нові сенси, випереджуючи різні помилкові шляхи в бік психологічних захистів.

Другий варіант малювання – це вільне малювання. Воно зазвичай виконується після серії малюнків заданої форми. Виконуючи серію таких малюнків, кожен наступну роботу автор може виконати зовсім в іншому ключі. Динаміка та перебіг форм під час малювання часто корелюють із змінами у внутрішньому світі автора малюнка.

Досвід показує, що більшість респондентів починає правильно виконувати інструкцію з другої чи третьої сесії. Так, у вільному малюванні проявляються раніше надумані образи. Нерідко спостерігаються відволікання на різного роду символічні інтерпретації, спостерігається тривожність відносно естетичного аспекту малюнка.

Наведені варіанти роботи з запропонованими формами можуть стати ефективним інструментом пізнання, розвитку та активізації внутрішніх ресурсів особистості учня в умовах сучасної освіти. Це новий спосіб наблизитися до автентичності, шлях до внутрішнього душевного порядку та гармонізації, рух універсального в індивідуальному житті школяра.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурно М. Е. Психотерапия творческим самовыражением. Екатеринбург: Деловая книга, 1999. 363 с.
2. Буякас Т. М., Зевина О. Г., Внутренняя активность субъекта в процессе амплификации индивидуального сознания. Вопросы психологии, 1999. № 5, С. 60–61.
3. Бюхи П. Развитие и укрепление чувств с помощью рисования форм. 2-е изд-е. - К: Изд-во «НАИРИ», 2011. – 116 с
4. Колошина Т. Ю. Арт-терапия: методические рекомендации [Електронний ресурс] / Т. Ю. Колошина. – Москва, 2010. – 75 с. Режим доступу: <http://psy-creation.pp.net.ua/load/19-1-0-37>
5. Копытин А.И. Основы арт-терапии. СПб.: Лань, 1999. – 256 с.
6. Фізер Л. І. Малювання форм як засіб активізації внутрішніх ресурсів особистості. – Ужгород, 2017. – 52 с.

Хринюк О. С.,
КІП ім. Ігоря Сікорського», м. Київ,
olex_x@ukr.net

Хринюк Н. М.,
НВК №293 м. Києва, м. Київ
nadinx@ukr.net

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ТА ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ МОЛОДІ

Загальнодержавну політику країни можна поділити на окремі сфери – політичну, соціально-економічну, екологічну, технічну, податкову, зовнішньоекономічну та інші. Складовими такої політики за рівнями є окремі галузеві політики, які у зв'язку зі зміною політичної та економічної системи в країні повинні бути приведені до адекватного стану. Ці трансформації можуть відбутися в процесі здійснення тих чи інших реформ.

В останній період визначено важливі та критичні для України проблеми, вироблено узагальнений погляд на можливі та необхідні для суспільства реформи, що знайшло своє відображення в Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», що схвалена Указом Президента України №5/2015 від 12 січня 2015 року, і яка визначає мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних умов становлення та розвитку України.

Однією з таких реформ є реформа в галузі освіти. Саме задля її реалізації нещодавно прийнято Закон України «Про освіту», який регулює суспільні відносини, визначає компетенцію фізичних і юридичних осіб, державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти.

Положення закону сприятимуть формуванню законодавчих основ та ресурсних можливостей для підвищення якості освіти, використання нових технологій та методик навчально-виховної діяльності на основі, зокрема, інноваційного підходу до навчання за різними напрямками освіти, в тому числі STEM-освіти. Сьогодні вкрай необхідні інноваційні технології досягнення кінцевих результатів освіти, в тому числі і через використання, зокрема, STEM-технології, як навчання, що готує здобувачів освіти, в основному молоді, до успішного працевлаштування чи/та подальшої самоосвіти, для реалізації можливостей та компетенцій в соціально-економічному, підприємницькому та інших практичних просторах.

А тому ці грані суспільного життя в свою чергу теж мають зазнати відповідних трансформацій з тим, щоб їх якісні та інші параметри розвитку відповідали та могли сприйняти результати освітніх змін. Іншими словами, якщо результатом реформи в освіті має бути компетентний спеціаліст з певною

життєвою позицією, то практичний простір роботодавців має його сприйняти, забезпечити його не тільки робочим місцем й іншими умовами для кваліфікаційного росту та навчання, а й здійснити пристойну соціально-матеріальну оцінку його праці. Здобувач освіти має бути затребуваний в суспільстві і на це має бути спрямована державна політика як в сфері освіти та науки, так і в соціально-економічній сфері.

Законом України «Про освіту» визначено мету роботи освітян та здобувачів освіти, яка має чітке спрямування діяльності останніх на користь іншим людям і суспільству, збагачення потенціалу та забезпечення сталого розвитку України. Однак, примноження багатства країни відбувається в економічній сфері, а тому реалізація цього завдання багато в чому залежить від вирішення економічних та інших проблем в країні. Тому в Україні і проводиться демократизація суспільних відносин, запроваджуються ринкові механізми в економіці. І якщо в освітньому просторі взято курс на інноваційні технології навчання, то відповідні інноваційні технології мають використовуватись і в соціально-економічному просторі задля забезпечення процесів розвитку суспільства. Важливою умовою цього процесу є формування такої політики, яка б переорієнтувала суб'єктів підприємницької діяльності від традиційного до інноваційного виробництва. А втілення політики сталого розвитку вимагає побудови нових інструментів державного забезпечення та регулювання інноваційної діяльності в усіх сферах і, насамперед в освітній та економічній.

Взаємозв'язок цих сфер очевидний і проявляється він перш за все по лінії: підготовка кадрів - використання кадрів. А сталий розвиток базується не тільки на використанні економічних, а й соціальних, культурних, в т. ч. освітніх, та екологічних чинників.

Філософія сталого розвитку полягає в поступовому нарощуванні національних потенціалів країн для підвищення якості життя у всіх сферах життєдіяльності населення без нанесення шкоди природі і майбутнім поколінням. Частково така філософія знайшла відображення у вищезгаданій меті освіти як такої. Однак, на наш погляд, її досягнення вимагає вирішення проблем не тільки в сфері освіти чи науки, а , в першу чергу, в сфері економіки, яка і приймає здобувачів освіти як трудовий ресурс і використовує його, а також формує передумови для його розширеного відтворення, в тому числі створює ті чи інші умови та забезпечення для розвитку освітньої сфери.

Інтеграція України в світовий економічний та освітній простір вимагає переходу країни до гармонійного розвитку, який має базуватися на законодавчо прийнятій концепції сталого розвитку і відповідних національних стратегіях в

політичній, економічній, військовій, соціальній, природоохоронній, освітній та інших сферах життєдіяльності.

Відсутність прогресу у формуванні стратегії сталого розвитку України призводить до виснаження ресурсного потенціалу держави, і не тільки матеріального. В останні роки проблема із кадровим, трудовим забезпеченням підприємств висококваліфікованими спеціалістами загострюється. Серед основних причин можна назвати як раз відсутність робочих місць, неадекватна оцінка праці і низьке матеріальне забезпечення. І постають питання державної політики - чи раціонально в країні використовуються підготовлені спеціалісти, чи для вітчизняної економіки готуються кадри в сфері освіти, коли настане перелом в сторону скорочення відтоку кваліфікованих кадрів, які формуються в основному з обдарованої молоді, в інші країни і т.п. ?

Передові країни, вирішивши проблеми достойної оплати праці спеціалістів, задоволення масових потреб в споживчих благах, стали на шлях виробництва і споживання інформаційних ресурсів та знань і в основу економічного зростання поклали інноваційні технології, досягнули значних успіхів в економіці знань.

В Україні інноваційна діяльність набула статусу одного з факторів розвитку економіки і суспільства на законодавчому рівні, визначено правові засади такої діяльності. Формуються науково-технічні програми розвитку. Однак, на практиці в науково-технічній сфері існують багато негативних явищ і процесів, а інноваційна складова конкурентоспроможності національної економіки неухильно знижується. У країні ще не створені необхідні атрибути ринкової системи господарювання. Інновації не стали головною умовою виживання і економічного розвитку підприємств. Частка інвестицій вітчизняних інвесторів у фінансуванні інноваційної діяльності становить кілька відсотків. Пріоритетними є експортно орієнтовані ресурсні галузі.

Державна економічна політика спрямована на обслуговування низько технологічних галузей економіки, що і є однією з основних проблем формування ефективної інноваційної політики на принципах сталого розвитку. Необхідна зміна державної політики в напрямку формування інноваційної моделі сталого розвитку України, що сприятиме якнайшвидшому вирішенню соціально-економічних проблем населення, формуванню дружнього освітнього та життєвого середовища як для молоді, так і для всіх громадян країни.

ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ

Применение информационно-коммуникационных технологий в области образования и непосредственно в деятельности руководителя учреждения стало общей необходимостью. Использование компьютеров и сети Интернет в управленческой деятельности дает возможность своевременного доступа к оперативной информации работникам, сокращает время на аналитические исследования и, соответственно, на принятие решений. Основная цель внедрения новейших технологий в управленческой деятельности учебным заведением является создание единой информационной среды, в котором учтены все необходимые требования для успешного управления лицеем.

Ключевые слова: управленческие решения, менеджмент образования, модернизация, информатизация.

The use of information and communication technologies in the field of education and directly in the activities of the head of the institution has become a common necessity. The application of computers and the Internet in management activities enables timely access to operational information to employees, reduces the time for analytical research and, accordingly, decision-making. The main goal of introducing the newest technologies in the management activities of an educational establishment is the creation of a unified information environment, which takes into account all the necessary requirements for the management of the lyceum.

Key words: administrative decisions, management of education, modernization, informatization (computerization).

Державні нормативні документи визначають стратегічні напрямки освіти та передбачають створення умов у загальноосвітніх навчальних закладах для найповнішої реалізації визначених освітянських завдань, і тому їх реалізація неможлива без належних компетенцій директора освітнього закладу щодо прийняття та реалізації управлінських рішень, які б сприяли досягненню найвищих результатів під час здійснення навчально-виховного процесу. Підготовка й оформлення управлінських рішень є одним із важливих аспектів організаторської діяльності керівників шкіл. Ефективність діяльності керівника певною мірою залежить від своєчасності прийняття й реалізації управлінських рішень.

Прийняття управлінського рішення – це вибір керівником найбільш оптимального, адекватного конкретній ситуації способу розв’язання

управлінської проблеми з кількох можливих варіантів, з його аргументацією як для себе, так і для підлеглих.

Безпосереднє застосування комп'ютерних мереж у сфері освіти пов'язане з розробкою новітніх освітніх та навчальних програм, застосуванням Інтернет-технологій у навчальному процесі, створенням електронних бібліотек, довідково-інформаційних систем, автоматизацією та інформаційним супроводом документів про освіту, використанням спеціалізованих банків даних і знань, дистанційним навчанням, а також сприяти системі менеджменту в освіті у прийнятті управлінських рішень. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій в галузі освіти і безпосередньо в діяльності керівника закладу стало загальною необхідністю.

У загальноосвітньому навчальному закладі управлінські рішення можуть мати такі форми як план роботи школи на навчальний рік, план роботи підрозділів школи, рішення педагогічної ради, рішення профспілкових зборів та різноманітних конференцій, рекомендації, накази та розпорядження. Тому цілком закономірним є процес комп'ютеризації управлінського процесу з метою систематизації документації. Управлінська діяльність керівника загальноосвітнього навчального закладу стає більш раціональною за рахунок використання інформаційно-комунікаційних технологій: дає можливість впорядковано вносити інформаційні дані, слідкувати за змінами, які відбуваються у процесі навчання, коригувати їх, слідкувати за інформацією про працівників закладу, про їхній статус, навантаження та обов'язки. З метою підвищення ефективності роботи керівника загальноосвітнього навчального закладу створені системи автоматизованого управління школою. Метою створення цих систем є удосконалення навчального процесу за рахунок забезпечення автоматизації як питань, що стосуються адміністративної документації школи, так і питань, які вносять зміни в навчально-виховний процес.

Модернізація сфери освіти шляхом впровадження комплексних інформаційно-освітніх проектів дозволяє охопити широке коло управлінських проблем, починаючи від особливостей управління дошкільним навчальним закладом, закінчуючи управлінням навчальним процесом у школі. Складові програмного комплексу «КУРС: Освіта» покликані оптимізувати процес держаного управління освітньою галуззю на всіх її рівнях. Внаслідок їх практичного впровадження є змога констатувати зміни, що відбулися в галузі управління сферою освіти. Змінилася роль державного службовця чи посадової особи місцевого самоврядування від «чиновника, що вимагає звітну інформацію», від контролера до активного учасника процесу, який шляхом використання інформаційних технологій спроможний самотійно формувати

потрібну статистичну інформацію, перевіряти її за допомогою Інтернету, що свідчить про оптимізацію процесу взаємодії суб'єктів управління навчального процесу. Зміни стосуються і процесу взаємодії батьків із вчителями та школою в цілому. Тепер батьки мають змогу у зручний для них час дізнаватися про особливості навчально-виховного процесу власних дітей. У такий спосіб залучаються до взаємодії усі зацікавлені особи. Тут також частково знімається аспект безпосередньої фізичної присутності державного службовця у навчальному закладі для його перевірки, оскільки є можливість зробити це віртуально. У цілому, варто зазначити, що проект «КУРС: Освіта» радикально змінює уявлення про те, що таке освітня послуга і про те, що таке управління освітнім процесом. Подальшого дослідження потребують інші інформаційно-освітні проекти, що сприяють модернізаційним змінам державного управління в галузі освіти України.

Проект «Курс: Школа» передбачає використання у Маріупольському міському технологічному ліцеї спеціального програмного забезпечення, яке дозволяє координувати роботу закладу в автоматичному режимі. Наразі тут створена електронна база даних навчального закладу, педагогів та учнів, єдина мережа навчальних планів та навантаження, розкладу занять. Найближчим часом розпочне роботу віртуальна бібліотека, якою зможе користуватися кожен ліцеїст. Батьки тепер мають доступ до електронного щоденника своїх дітей, а також можуть отримувати он-лайн консультації з питань їх навчання та виховання. Завдяки цій програмі фахівці департаменту освіти в автоматичному режимі координуватимуть розвиток навчального закладу міста. Зокрема, впроваджуватимуть інноваційні, інформаційно-комунікаційні технології у навчально-виховний процес та управлінську діяльність, будуть формувати єдиний освітній інформаційний простір міста.

У ліцеї існує загальноліцейська локальна мережа, до складу якої наразі входять всі комп'ютери адміністрації, секретаря, бухгалтерії, бібліотеки, практичного психолога та навчальних кабінетів.

Використання локальних мережних папок у разі збільшує швидкість взаємодії працівників та продуктивність їхньої роботи.

Зокрема, із налагодженням роботи мережі відпала потреба в організації нарад з окремими вчителями, набагато скоротився час на «отримання-опрацювання-звітування» щодо певної інформації чи завдань. Вся документація чи оперативна інформація, накази, листи тощо розкладаються до мережних папок користувачів, що істотно економить час, витратні матеріали тощо.

Використання комп'ютерів в управлінській діяльності дає можливість своєчасного доступу до оперативної інформації працівникам, скорочує час на

аналітичні дослідження і, відповідно, на прийняття рішень. Запроваджено моніторинг з якості підготовки учнів та педагогічних працівників.

Ефективно використовується можливість виходу в Інтернет: ліцей має власний сайт <http://mariupolmgmtl.wixsite.com/mgmtl> та електронну скриньку mariupol_mgtl@ukr.net, здійснюється електронне листування з партнерами та друзями. Зібрано базу електронних адрес педагогічних працівників, що дозволяє оперативно інформувати працівників щодо певних ланок роботи, розіслати необхідні матеріали для опрацювання поза робочим місцем. Зокрема, електронна розсилка є актуальною в період карантину.

Інформаційна система управління загальноосвітнім навчальним закладом виконує збір постійної необхідної інформації, обробку та її підтримку в системі бази даних. Наявність такої оперативної інформації об'єктивно відображає дійсний стан справ у ліцею, що є важливою умовою вдосконалення навчально-виховного процесу та управління навчальним закладом. Інформаційна система повинна підтримувати та виконувати такі задачі:

- збереження відомостей про учнів, батьків, працівників;
- формування класів, облік учнів та перехід їх до наступного класу;
- облік успішності ліцеїстів;
- керування навчальним навантаженням;
- формування внутрішньої звітної документації;
- створення звітів для зовнішніх підзвітних органів управління освітою;
- подання роботи ліцею в діаграмах, схемах, таблицях;
- висвітлення результатів проведення педагогічного моніторингу;
- створення банків педагогічної інформації;
- створення портфоліо педагогічних працівників;
- систематизація нормативно-правової документації закладу.

Важливим напрямком роботи ліцею з ефективним використанням інформаційного середовища та бази даних є проведення педагогічного моніторингу навчально-виховного процесу.

На підставі досліджень, спрямованих на використання інформаційних технологій в управлінні ліцею, використовуємо в роботі такі основні завдання інформаційної системи :

- здійснення ефективної системи обліку, планування та звітності з урахуванням оперативної інформації закладу;
- проведення оперативного, ситуаційного та постійного управлінського аналізу на основі інформації, отриманої в результаті функціонування комп'ютерних програмних комплексів;
- прийняття управлінських рішень на основі інформаційної системи ліцею.

Для активного впровадження новітніх ІКТ в управлінській та навчально-виховній роботі освітнього закладу слід вирішити деякі проблеми, а саме:

- психологічної та професійної неготовності адміністрації деяких ЗНЗ до застосування комп'ютерних програм та ІКТ у професійній діяльності;

- *заміни застарілих моделей комп'ютерів та системного програмного забезпечення у закладі;*

- відсутності динамічно доступних комп'ютерів на робочих місцях працівників школи – від директора й завуча до класних керівників і викладачів-предметників;

- відсутності апаратних серверів, *створення локальної комп'ютерної мережі навчального закладу*, без якої неможлива ефективна організація мережевої багатоканальної роботи з єдиною базою даних закладу;

- прийняття виважених професійних рішень до вибору та впровадження комп'ютерних комплексів і систем в управлінні навчальним закладом.

Керівник навчального закладу має обов'язково:

- сприяти формуванню загального бачення цілей та доцільності використання ІКТ у навчальному процесі у вчителів, учнів та батьків;

- здійснювати управління процесом створення, реалізації та контролю з виконання стратегічного плану інформатизації школи, яке забезпечує досягнення поставлених цілей.

- використовувати інформаційні ресурси та технології під час прийняття управлінських рішень.

- підтримувати використання науково-обґрунтованих, перевірених практикою методик застосування ІКТ у навчальному процесі.

Підсумовуючи усе, що було сказано вище з даного напрямку та практичної діяльності, слід зазначити, що основна мета впровадження новітніх технологій в управлінській діяльності закладом освіти є створення єдиного інформаційного середовища, у якому враховані всі необхідні та достатні вимоги для управління навчальним закладом. Підготовка керівників до сучасного управління школою за допомогою ІКТ є дієвим складником ефективного освітнього менеджменту.

Шведчикова Т. В.,

Поліщук Г. В.,

ДВНЗ Кіровоградський будівельний коледж

м. Кропивницький

shvdchikova@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ІКТ

Annotation. The materials of this article will help to choose the means of control of own expenses, it will fully reveal the essence of the «Family Budget» and it will provide the opportunity to compare different computer technologies for creating and adjusting of expenses and incomes in order to increase the economic competence of students in modern conditions.

Key words: family budget, incomes and expenses, planning and planning tools.

Анотація. Эта статья поможет в выборе способа контроля за собственными средствами, полностью раскроет смысл «Семейного бюджета», и предоставит возможность сравнить различные компьютерные технологии для создания и корректировки расходов и доходов с целью повышения экономической компетентности студентов в современных условиях.

Ключевые слова: Семейный бюджет, доходы и расходы, планирование и средства планирования.

В сучасних економічних умовах, потрібно вміти вірно розподіляти свій прибуток та чітко планувати свої витрати. Щоб бути впевненим у власному майбутньому та впевнено стояти на ногах, потрібно контролювати свій бюджет.

Постійне фіксування доходів та витрат не займе багато часу, якщо ви використовуєте зручний спосіб слідкування. Є багато способів формування бюджету родини. Але в сучасних умовах доцільно використовувати різні комп'ютерні технології та програми.

Отож, основна мета статті – розглянути можливість використання інформаційних технологій у навчальному процесі, зокрема створення студентами бюджету родини, для підвищення економічної компетентності та формування конкурентоздатного спеціаліста.

Щоб років через п'ять не перетворитися на скнару, який трясся над кожною копійкою, потрібно правильно підійти до питання про планування бюджету[2]. Але для початку потрібно чітко розуміти що таке «Сімейний бюджет», «Доходи та витрати», «Планування».

Бюджет сім'ї – це план доходів і витрат родини, на певний період. Складається він з двох частин. Перша частина охоплює доходи сімейного бюджету, друга – видатки сім'ї [5]. Часто ці показники використовуються в економічних і

соціологічних дослідженнях для визначення матеріального рівня життя населення, окремих соціальних груп та визначення динаміки життєвого рівня.

Доходи сім'ї можна поділити на активні та пасивні, а також на постійні та разові [5]. До постійних зараховують доходи від підприємницької діяльності, заробітну плату, пенсії, стипендії, субсидії та інші види соціальних виплат, відсотки від банківських вкладів, ренту (доходи від оренди) та ін. Разовими доходами є премії, спадщина, подарунки, гроші, взяті в борг, виграші в іграх та лотереях.

Активні доходи вимагають праці або інших зусиль членів родини. Наприклад заробітна плата чи підробіток на біржі фрилансу [1] (біржафрилансу – сайти на яких можна знайти віддалену роботу). Пасивні доходи автоматично утворюються внаслідок інвестицій, наприклад відсотки по депозитам, або дохід від передачі квартири в оренду.

Доходи сім'ї можуть зростати, якщо, наприклад, хтось із членів родини став отримувати більшу заробітну плату, почав працювати після завершення навчання, або ж зменшуватися із втратою роботи, виходом на пенсію тощо. При можливості сім'я намагається заощаджувати кошти для запобігання кризовим ситуаціям, для несподіваних витратах або з метою запланованих витрат у майбутньому. Заощадження, що зберігаються у банках, забезпечують доходи у вигляді відсоткових виплат, поліпшуючи добробут сім'ї.

Витрати сімейного бюджету поділяють на фіксовані та змінні. До фіксованих, тобто немінучих, зараховують видатки на забезпечення фізіологічних потреб людини: купівля продуктів харчування, одягу, взуття, плату за житло і комунальні послуги, а також сплату податків задля загального добробуту. Змінні видатки залежать від стилю життя родини, і не є критично необхідними. Наприклад, відпочинок, кіно, театр та зустрічі з друзями.

Купівля власних будинків, автомобілів, електронної апаратури, предметів розкоші є придбанням активу. Заощадження у грошовій формі теж створюють актив.

Фінансовий план сім'ї – це не тільки контроль витрат і прибутків, визначення залишку чи нестачі коштів на кінець певного періоду, але і можливість планування витрат та заощадження коштів для досягнення певної мети [7].

Ефективність та високий рівень навчання студентів забезпечується раціональним використанням навчального часу, що передбачає доцільне використання та впровадження у систему навчання інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ). Розвиток інформаційних технологій дозволяє ефективно складати та вести бюджет сім'ї за допомогою цікавих та зручних програм.

Використання цих програм надає можливість кожному студенту застосовувати сучасні інструменти навчання, сприяти отриманню необхідних знань та мотивувати до практичного їх застосування.

Найчастіше для планування сімейного бюджету використовуються такі програми: онлайн сайт «Семейный бюджет», «Microsoft Excel», «FamilyPro».

Програма «Семейный бюджет» – відносно проста у застосуванні [3], відразу є розподілення по вкладникам: ваші доходи, витрати, планування, окремо виділено витрати на житлові комунальні послуги. Вкладка «Счета» використовують для створення гаманців усіх членів родини. У вкладки «Доходы» та «Расходы» вносять всі грошові операції (Рис.1 та Рис.2)

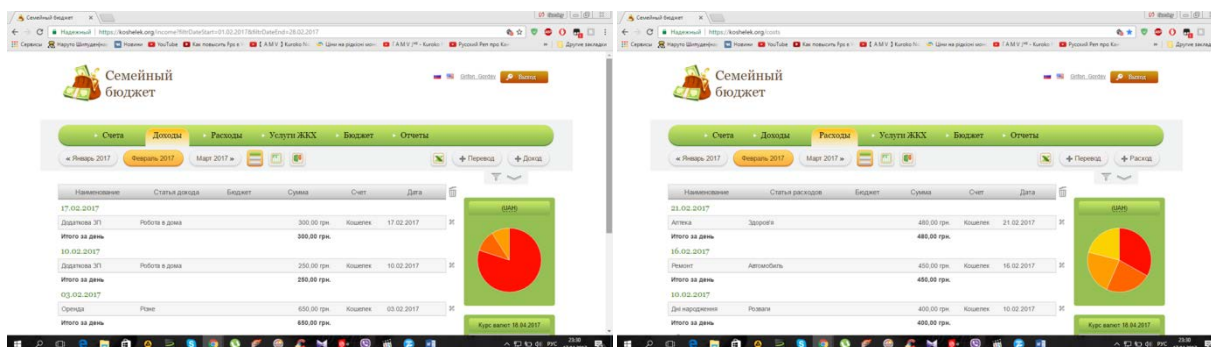

Рис. 1 вкладка «Доходы», Рис. 2 вкладка «Расходы»

З цієї програмою можна працювати з будь-якого смартфона, і відразу вводити суми доходу або витрати, що дійсно економить наш час. Також до досить вагомих плюсів можна віднести, можливість конвертувати бюджет з сайту в Microsoft Excel, а також можливість використання та редагування графічних показників бюджету і представлення їх у вигляді графіків та таблиць (Рис.3, та Рис.4).

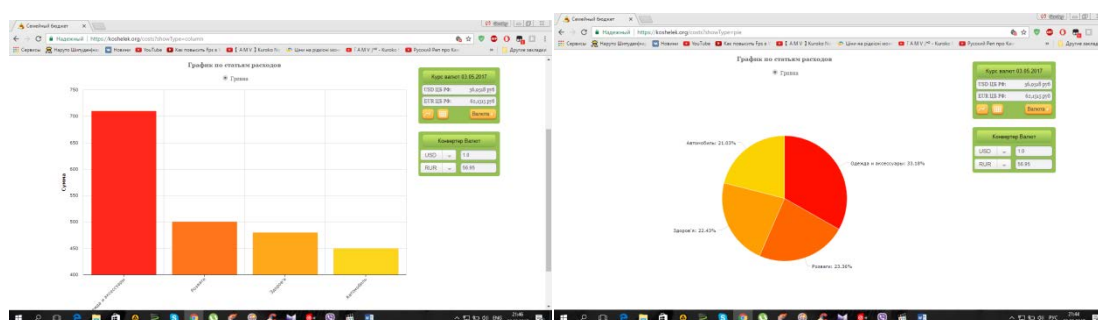

Рис.3 Графік статті «Расходы», Рис.4 Графік статті «Доходы»

Використовуючи на практиці сайт «Семейный Бюджет» студенти визначили раціональність його використання, а саме:

1. Можливість використовувати на телефоні, ноутбучі, планшеті.
2. Зручність: все уже розподілено, потрібно лише вносити свої дані.

3. Відразу на сайті відображено все у графічному вигляді, що спростовує сприйняття інформації.

4. Можливість в будь-який момент вивести в Microsoft Excel.

Головним мінусом є необхідність підключення до мережі інтернет, і те що функція «отчеты» є платним доповненням.

Ще однією програмою для створення сімейного бюджету є «Microsoft Excel»(Рис.5). У цій програмі є можливість виконувати всі функції які є і на сайті «Семейный Бюджет», і головною перевагою, є те що він не потребує інтернету, тобто є змога в будь-якому місці відразу ввести дані по витратам або доходам. Звичайно, якщо людина користується сучасним телефоном, або має підрукою планшет і вміє користуватися хмарними технологіями.

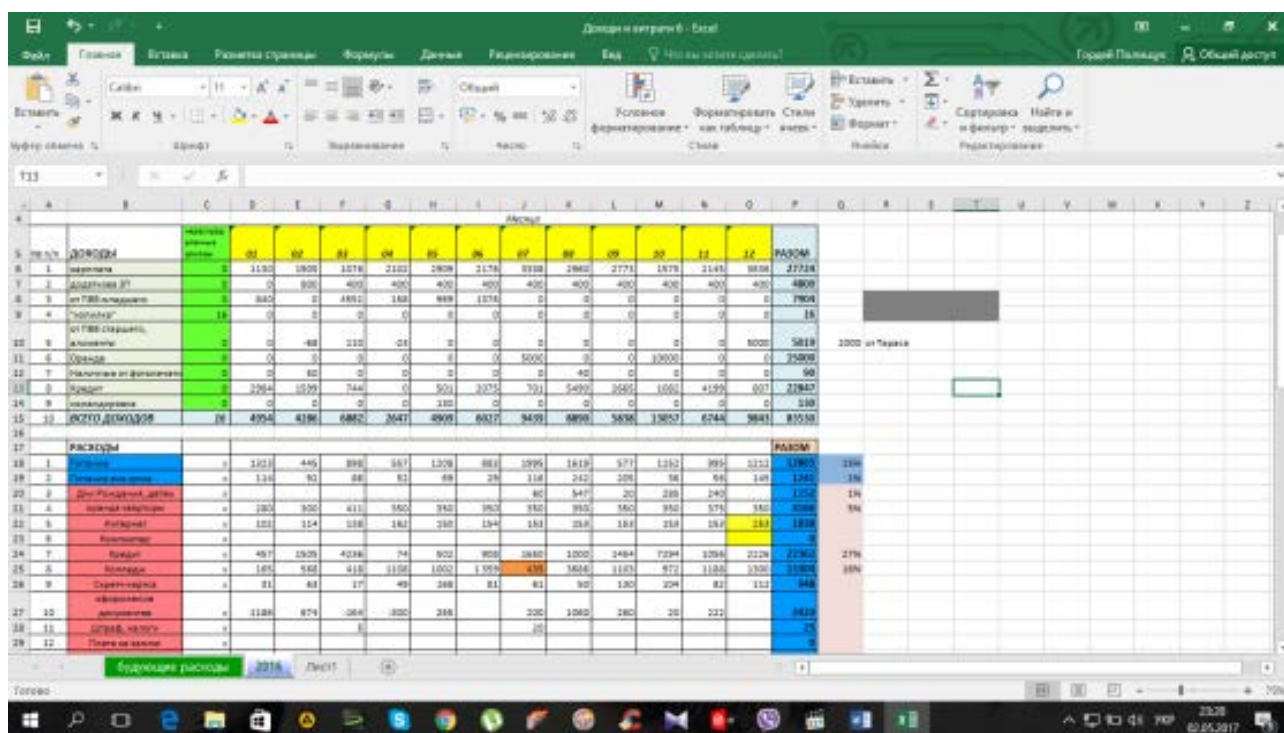

Рис. 5 Бюджет сім'ї в програмі Microsoft Excel

Основними перевагами програми Microsoft Excel є створення бюджету на власний розсуд, застосовувати вже створені шаблони [6]. Вагомим недоліком є те, що потрібно володіти навичками роботи в цій програмі, знати як створювати формули, графіки та Спарклайни.

В нашому навчальному закладі з метою ознайомлення із засобами створення сімейного бюджету, студенти використовують також програму Family2009 Pro. Вона призначена для обліку власних фінансів, сімейних фінансів і навіть приватного бізнесу. За допомогою цієї програми теж можна створювати гаманці, вписувати доходи та витрати. При чому їх можна вносити кожного дня, а можна вставити, автоматичне заповнення, наприклад суму

заробітної плати кожного 1-го числа місяця. Також є можливість створення безліч звітів (Рис. 6, Рис. 7 та Рис. 8).

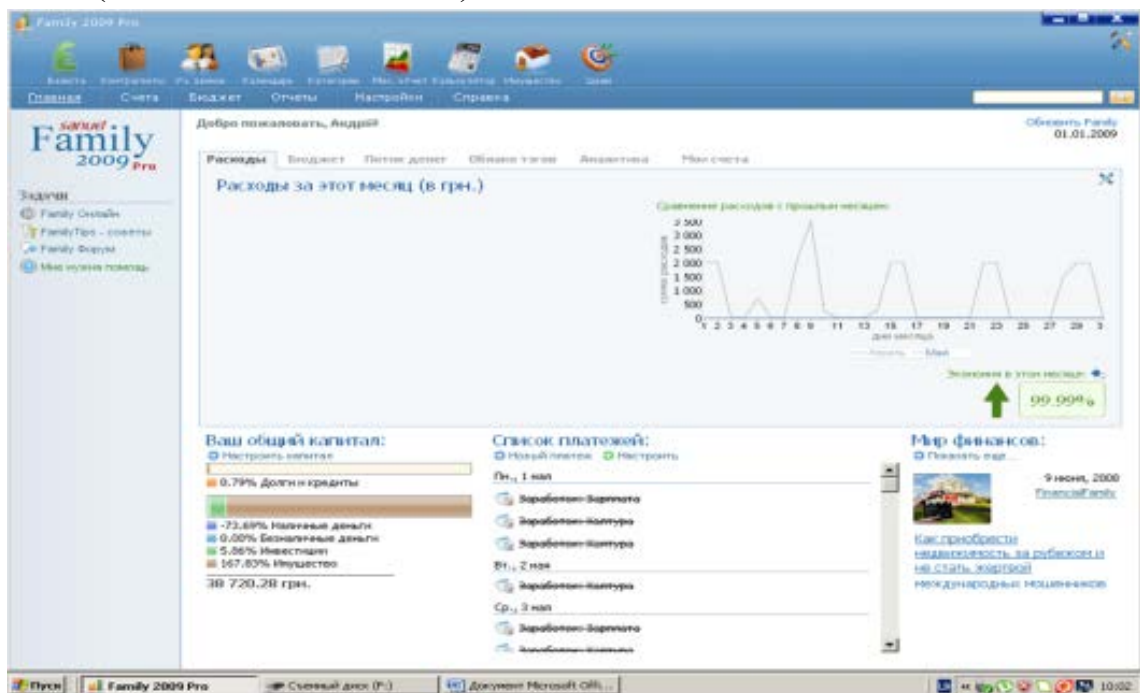

Рис. 6 Графік витрат за місяць.

The screenshot shows the 'Family 2009 Pro' application window with the 'Список счетов' (List of accounts) report. The table lists various accounts and their balances in UAH. The accounts are grouped into categories: 'Наличные деньги' (Cash), 'Инвестиции' (Investments), 'Долги' (Debts), and 'Инвентарь' (Inventory). The total balance for each category is shown at the bottom of the group.

Счет	Баланс
Наличные деньги	
Сбербанк России	2 589.00 грн.
Сбербанк России	-37 750.00 грн.
Мой расчетный	6 450.00 грн.
Всего:	-28 711.00 грн.
Инвестиции	
Мой депозит	209.28 \$
Мой депозит	52.83 \$
Всего:	2 288.28 грн.
Долги	
Долг Андрею	-38.00 \$
Долг Сергею	-40.00 грн.
Кредит	0.00 грн.
Всего:	- 307.99 грн.
Инвентарь	
Автомобиль	13 000.00 грн.
Телевизор	2 800.00 грн.
Стол	50 000.00 грн.
Всего:	65 800.00 грн.

Ваш капитал: 38 720.28 грн.

Рис. 7 Список розрахунків.

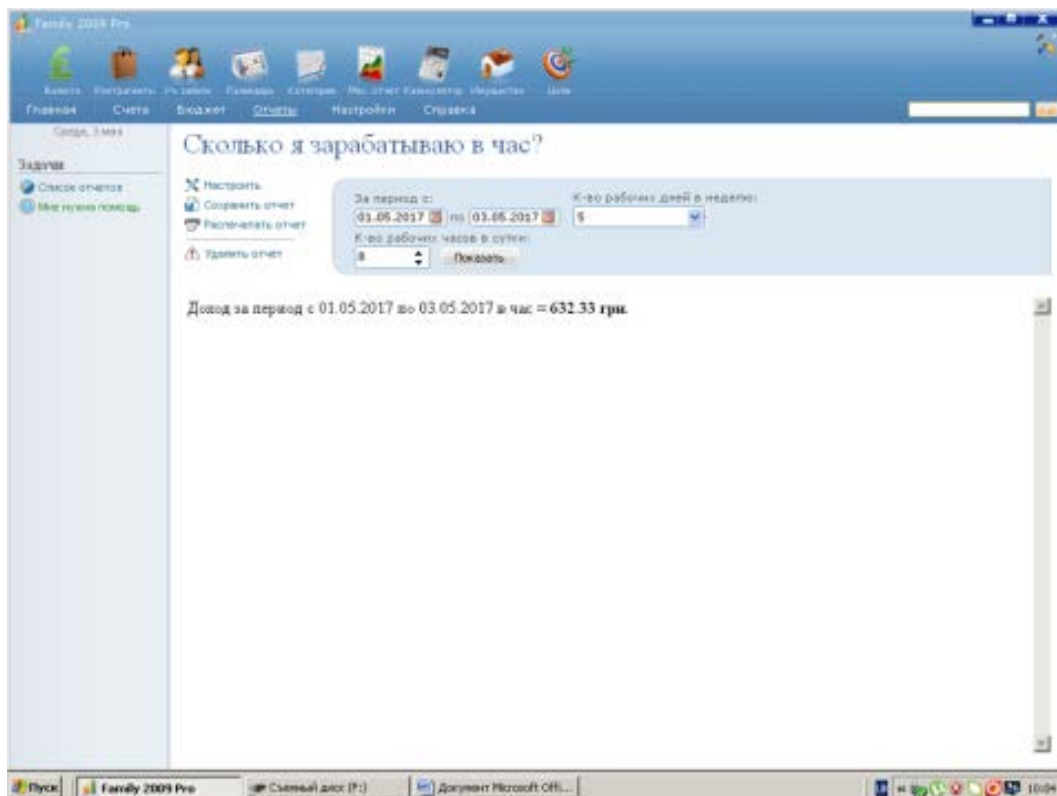

Рис. 8 Доходи за годину

Отже, основним показником успішної роботи студентів та підвищення їх фахової компетентності є використання сучасних інформаційних технологій та цікавих і корисних економічних програм. Це допомагає вдосконалювати отримані знання та застосовувати їх на практиці, розвиває студента як особистість та як майбутнього фахівця та спеціаліста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анна Абліцова «Сімейний бюджет: як і навіщо його планувати» [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.lustrum.com.ua/family-budget/>
2. Все PRO гроші. Сімейний бюджет як фундамент міцної родини! [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://vseprogroshi.com.ua/simejniy-byudzhetyak-fundament-micno%D1%97-rodini.html>
3. Головна сторінка платформи «Семейный бюджет» [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://koshelek.org/costs>
4. Горелов Н.А «Політика доходів і якість життя населення». - Вид-во «Пітер», 2006.
5. Курс економічної теорії: Підручник / За ред. Проф. Чепуріна М.Н., проф. Кисельової Є. А. - Кіров.: Видавництво АСА, 2008. (З 442-454).
6. Н. Додонов Как привести семейный бюджет в порядок- Санкт-Петербург:, 2009 [Електронний ресурс].- Режим доступу: https://www.e-reading.club/bookreader.php/1021818/Nikolay_-_Kak_privesti_semeynyy_byudzhetyak_poryadok.html
7. Основи планування сімейного бюджету: Методичний посібник / Кредитний Споживчий кооператив «Перший Далекосхідний» - с. , 2005.

Шелестова Людмила Володимирівна,
докт. пед. наук, старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
відділу інноваційних технологій в освіті обдарованих
Інститут обдарованої дитини НАПН України
м. Київ
Shelestova.luda@gmail.com
050 649 44 55

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА У ФОРМУВАННІ КАРТИНИ СВІТУ ДІТЕЙ

Аннотация. В статье проанализирована роль педагога в формировании картины мира ребенка. Автором показана зависимость качества картины мира ребенка от развития сознания и самосознания педагога, его творческих способностей, личностных качеств, выполнения им своих профессиональных функций. Описаны составляющие педагогической зрелости педагога: личностные качества и сформированные профессиональные умения. Обоснована необходимость лично ориентированного взаимодействия педагога и детей как одного из наиболее важных средств влияния педагога на картину мира ребенка.

Ключевые слова: картина мира, профессиональна компетентность, педагог, лично-ориентированное взаимодействие.

Annotation. The role of the teacher in shaping the picture of the child's world is analyzed in the article. The author shows the dependence of the quality of the picture of the child's world on the development of the consciousness and self-awareness of the teacher, his creative abilities, personal qualities, and the fulfillment of his professional functions. The components of pedagogical maturity of the teacher are described: personal qualities and formed professional skills. The necessity of personally oriented interaction of the teacher and children as one of the most important means of the teacher's influence on the picture of the child's world is grounded.

Keywords: picture of the world, professional competence, teacher, personality-oriented interaction.

Успішність формування картини світу дитини у процесі навчання забезпечується педагогом[16]. Навчаючи, розвиваючи та виховуючи дітей відповідно до освітнього стандарту та чинних програм, педагог виконує певне соціальне замовлення – сприяє передачі знань та цінностей від покоління до покоління, входженню дитини в культуру і соціум, формуванню у неї уявлень про світ [4].

Проте вчитель є не лише виконавцем нормативної професійної педагогічної діяльності, він є носієм педагогічної свідомості, активним суб'єктом, який у своїй професійній діяльності реалізує своє світобачення і способи життєдіяльності (Ю. Кулюткін, В. Сластенін, Г. Сухобська та ін.). Саме тому значний вплив на формування уявлень дітей про світ має картина світу самого педагога (система його уявлень про світ, місце людини в ньому) та його світогляд (основні установки, переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльності, ціннісні орієнтації), рівень розвитку власної свідомості й самосвідомості (сформований образ «Я», самооцінка, самоповага, рівень домагань) [7]. Уявлення педагога про світ та його ціннісне ставлення визначає його професійне педагогічне мислення (єдність наукового, теоретичного і практичного педагогічного мислення), на основі якого педагог здійснює гуманістичну експертизу міжособистісних взаємин і глобальних проблем сучасності [18].

Особливу роль у формуванні картини світу вихованців посідає самосвідомість педагога, його система цінностей, зокрема привласненим гуманістичні цінності, які є орієнтирами у професійній діяльності. Науковці переконують, що розуміння педагогом людини як цінності пов'язане із культивуванням (або знецінюванням) цієї цінності у власній діяльності, а значить дає можливість бачити в кожній дитині її пізнавальний і творчий потенціал, створити умови для його розвитку й актуалізації. Таке ціннісне ставлення педагога до дітей викликає задоволеність і наповненість життям, регулює поведінку й діяльність, активізує пізнавальну й мотиваційну сфери вихованців [9].

Ефективність пізнання світу учнями та засвоєння знань про нього значною мірою залежить від творчих якостей педагогів: здатності помічати й формулювати альтернативи, сумніватися в очевидному, уникати поверхових формулювань; уміння заглибитися у проблему й водночас відірватися від реальності, побачити перспективу; здатності відмовитися від орієнтації на авторитети; уміння уявити знайомий об'єкт у новому контексті; здатності до асоціацій (швидке й вільне переключення думок, здатності викликати у свідомості образи і створювати з них нові комбінації); готовності пам'яті (володіння достатнім обсягом систематизованих знань, їх упорядкованість і динамічність) і здатності до узагальнень; креативності як здатності перетворювати діяльність у творчий процес [10, с. 47].

З позицій формування картини світу вихованців важливою функцією педагога є активізація їхньої пізнавальної активності, бажання пізнавати світ, отже, цілеспрямовано формувати картину світу. Розвиток пізнавальної активності дітей та формування у них картини світу значною мірою залежить від методів, за допомогою яких педагог організовує процес їх пізнання. Окрім загальновизнаних методів здійснення навчально-пізнавальної діяльності (словесні, наочні, практичні), науковці називають й інші методи: метод неочікуваних рішень (педагог пропонує нове нестереотипне рішення певної

ситуації, яке суперечить наявному досвіду дитини); метод подання завдань із невизначеним закінченням, що ініціює дітей до постановки запитань, спрямованих на отримання додаткової інформації; метод, який стимулює прояв творчості у складанні аналогічних завдань на новому змісті, пошук аналогів у повсякденному житті; метод «навмисних помилок» (Ш. Амонашвілі), коли педагог обирає неправильний шлях для досягнення мети, а діти виявляють це і пропонують власні шляхи і способи вирішення завдань [12, с. 14].

Підвищення рівня пізнавальної активності пов'язане із впливом на емоції та уяву дітей, використанням особливих форм подачі навчального матеріалу: моделювання, постановки завдань проблемно-пошукового характеру, створення ігрових проблемно-практичних ситуацій, організацією експериментування [3, с.12; 13]. Неадекватні педагогічні впливи педагога (обмеження дослідницької активності дітей, байдужість, нав'язування готових відповідей і суджень, критика в разі невдачі) стримують розвиток пізнавальної активності дітей.

Залежно від етапу пізнання, на якому перебуває дитина, функції педагога різні: на етапі отримання дитиною знань про світ і себе саму педагог виконує роль інструктора (пояснює, дає установку для виконання завдання), радника (за умови виникнення труднощів у процесі виконання завдання дає поради, але не пропонує готових відповідей) і взірця (показує зразки поведінки, виявлення емоційних реакцій, зразки виконання завдань). На етапі актуалізації власного досвіду педагог відносно дитини виконує роль спостерігача (спостереження та обговорення процесу й результатів виконання завдань, починаючи із себе) та фасилітатора (формування у дітей уявлень про світ і про себе в ньому, упевненості у собі). На етапі осмислення та систематизації знань, збагачення індивідуальної картини світу педагог виконує роль партнера (розуміння особистісного сенсу висловлювань і поведінки дитини, узагальнення знань) [15].

Рівень пізнавальної активності дитини та її ставлення до світу, на думку М. Лісіної, визначається впливом середовища, головним чинником якого є її спілкування з педагогами [8, с. 24]. Взаємодія педагога з дитиною є різноплановим процесом: з одного боку, це – функціонально-рольова взаємодія; з іншого – особистісна [11], тобто педагог і дитина, з одного боку, сприймають функції і ролі один одного, з іншого – особистісні якості.

Функціонально-рольова взаємодія педагогів і дітей відбувається переважно у процесі навчання й засвоєння останніми навчального змісту. У зв'язку з цим важливим є володіння педагогом системою знань про світ і людину в ньому з метою передачі їх своїм вихованцям, науковим світоглядом, системою суспільних цінностей, а також уміння організувати процес пізнання дитиною світу [11].

Реалізація особистісної взаємодії педагога і дітей неможлива без педагогічної зрілості педагога, основними складниками якої є професійна та особистісна зрілість [2]. Під професійною зрілістю О. Кононко розуміє єдність таких складових: психолого-педагогічна підготовленість, методологічна та

методична грамотність, педагогічна майстерність, практичний досвід роботи з дітьми. Особистісна зрілість передбачає сформованість у педагога визначеної світоглядної позиції, педагогічної рефлексії, потреби у самовдосконаленні. Особистісну зрілість педагога засвідчує його особистісна (комплекс особистісних якостей) та соціальна компетентність (сформовані вміння).

Структуру особистісних якостей педагога О. Кононко представляє так:

- інтелектуальні – креативність, евристичність, здатність виділяти головне й другорядне, виявляти закономірності, аналізувати, порівнювати, узагальнювати, бачити ситуацію з різних точок зору, розсудливість, виваженість;

- моральні – щирість, доброзичливість, чуйність, толерантність, відповідальність;

- емоційні – врівноваженість, здатність стримувати імпульсивні емоції, позитивне самопочуття;

- волеві – наполегливість, самостійність, цілеспрямованість, витриманість;

- перцептивні – спостережливість, сприйнятливність, вміння відчувати стан іншого та адекватно на нього реагувати;

- контрольно-оцінні – схильність до обґрунтованих та оптимістичних оцінок, здатність використовувати конструктивні, захисні, регулювальні, спрямовуючі судження та такі, що раціоналізують, мобілізують, заспокоюють [2].

Про сформованість соціальної компетентності педагога засвідчує наявність таких умінь:

- поважати дитину – ставитися до неї як до цінності, визнавати за нею право на помилку, бачити її чесноти і досягнення, приймати такою, якою вона є, вірити в її можливості, визнавати право дитини мати свою точку зору, таємниці, не принижувати її гідності;

- розуміти вихованця – орієнтуватися у слабких і сильних сторонах, відчувати його стан, настрій, прогнозувати ймовірну тактику поведінки, виявляти проникливість, чуйність;

- допомагати і підтримувати дитину, спиратися на її сильні сторони, не підкреслювати слабких – сприяти повноцінній життєдіяльності, створювати атмосферу безпеки й довіри;

- домовлятися, укладати з вихованцем угоду – запобігати конфліктам та з найменшими емоційними витратами розв'язувати їх, уникати загострень взаємин, активно слухати дитину, сприяти рівноправним партнерським стосункам;

- перцептивні – спостережливість, сприйнятливність, уміння відчувати стан іншого та адекватно на нього реагувати;

- бути самим собою – зберігати свою індивідуальність, своєрідність, виявляти принциповість у ситуаціях тиску, мати своє особистісне та професійне обличчя [2].

Не будь-яке спілкування і взаємодія педагога з дітьми є ефективними у формуванні цілісної картини світу останніх. Сучасна психолого-педагогічна наука доводить, що навчально-виховний процес, пізнання дитиною світу (і картина світу як його результат) найбільш ефективно за умови використання як стратегічного орієнтиру у педагогічній діяльності особистісно орієнтованої взаємодії, якій властиві суб'єктивованість та діалогічність (І. Бех, В. Давидов, Я. Коломинський, В. Петровський та ін.) Тобто, йдеться про зміну спрямованості педагогічної стратегії: не педагогічного впливу, а педагогічної взаємодії; не лише від дорослого до дитини, а й від дитини до дорослого; врахування індивідуальних особливостей кожної дитини як суб'єкта пізнання та інших видів діяльності; залучення суб'єктивного досвіду дитини до змісту навчання; уникнення перевантаження дітей, що сприяє активному включенню дитини в процес пізнання [14, 17].

Особистісно орієнтована взаємодія педагога з дітьми виявляється на всіх рівнях: у цілях, змісті, організації, аналізі результатів. Метою є розвиток дитини на основі отриманих знань, умінь та навичок; зміст взаємодії базується на досвіді дитини; організація взаємодії передбачає використання індивідуальної, групової та колективних форм роботи, прояв ініціативи дітей у використанні способів пізнання світу, діалогічність спілкування; аналізується не продукт діяльності, а активність дитини в діяльності та діяльність педагога щодо розвитку здібностей дитини, дитина самостійно оцінює власну діяльність [14].

Лише в межах особистісно-орієнтованої взаємодії педагога і дітей можливі такі розвивальні ситуації, в яких відбувається рівноправний пошук суб'єктами способів вирішення проблем у процесі спостережень, розповідей, обговорень, екскурсій, експериментування тощо; у котрих розвивається досвід взаємодії зі світом, розширюється коло засобів і способів його пізнання, які спонукають дитину до пошуку нових способів дій та взаємодії з іншими; виявлення власної позиції та ознайомлення з позицією інших дітей [8].

Спільна діяльність педагога і дитини є умовою освоєння нею позиції суб'єкта діяльності, в ході якої виявляються інтереси, нахили, потреби, бажання дитини, розвиваються її творчі здібності, формуються особистісні якості (активність, ініціативність, самостійність, креативність). Суб'єктна позиція дитини виявляється в мотивах діяльності, її цілях, змісті та засобах реалізації результату. Виходячи з цього, особистісно зорієнтована взаємодія педагога і дітей включає: спільне формулювання проблеми, що цікавить дітей; спільне визначення мети діяльності; спільне планування діяльності дітей, диференційовану допомогу педагога; обговорення процесу діяльності, дій кожної дитини; обговорення отриманого результату, успіхів та невдач [8].

В межах вибудовування особистісно орієнтованої взаємодії з метою формування картини світу дитини важливим чинником впливу на неї є мовлення педагога, оскільки воно пронизує усі структурні елементи навчально-виховної

діяльності, починаючи від мети і завдань до оцінювання результатів. Мовлення педагога має бути виразним, точним, доступним для сприйняття дитиною, збуджувати інтерес та пізнавальну активність тощо. Водночас, мовлення педагога не повинно домінувати у процесі взаємодії з дітьми. На думку науковців, важлива кількість часу, протягом якого говорить педагог, та те, що саме він говорить і коли використовує мовленнєві впливи під час заняття [1].

Умовами реалізації особистісно орієнтованої взаємодії у процесі пізнання дитиною світу і вибудовування у свідомості цілісних уявлень про нього науковці називають такі:

- система міжособистісних взаємин має виступати в якості регулятора пізнавальної активності і забезпечувати емоційне проживання пізнавальної ситуації;

- педагоги і батьки мають оволодіти тактикою співпраці, узгодити свої позиції в побудові особистісно-орієнтованої взаємодії з дітьми в процесі пізнавальної діяльності;

- у навчальному закладі та в родині має бути побудоване розвивальне середовище;

- має здійснюватися методична робота з педагогами та батьками з метою освоєння ними теоретичної інформації і формування навичок спілкування [13].

Підготовку педагогів до особистісно зорієнтованої взаємодії з дітьми науковці пов'язують із безперервною професійною освітою як цілісним прижиттєвим процесом, котрий забезпечує поступальний розвиток творчого потенціалу особистості та всебічне збагачення її духовного світу. Така освіта пов'язується з кваліфікацією і компетентністю особистості (знання, навички, ставлення до цінностей), включенням педагога у формальні та неформальні структури післядипломної освіти, що допомагає йому активно діяти в постійно змінюваному світі. Серед засобів професійного зростання педагогів С. Вершловський виділяє такі:

- залучення педагогів до сучасних глобальних проблем виховання й освіти з використанням різних джерел, включно й засобів масової інформації, науково-популярної літератури;

- ознайомлення з досягненнями в галузі навчання й виховання, аналіз проблем регіональної освіти за допомогою самоосвіти, обміну досвідом, курсової підготовки та перепідготовки тощо;

- аналіз шляхів підвищення ефективності освітньої та виховної діяльності, освоєння інтеграційного досвіду (семінари, диспути);

- задоволення індивідуальних потреб педагогів у систематизації інформації в галузі соціальних, педагогічних, психологічних і методичних проблем [5].

Завершуючи аналіз педагогічних досліджень щодо ролі педагога у розвитку дитини, його впливу на формування у неї картини світу, зазначимо

таке: ця проблема виявилася недостатньо розробленою як на теоретичному, так і на практичному рівні. Найбільше обґрунтовано теоретичні аспекти проблеми особистісно зорієнтованої взаємодії (концептуальних засад, стилів педагогічного спілкування, типів взаємодії, умов реалізації тощо). Проте особистісно зорієнтовані технології у практиці використовуються недостатньо, а отже, і якість розвитку дитини, її картини світу незадовільна. Серед причин такого стану справ дослідники називають такі:

- звичка педагогів працювати за готовими конспектами, методичними розробками, які вкрай складно адаптувати під індивідуальні особливості дитини;
- відсутність належної компетентності педагогів у питаннях структури дитячої індивідуальності, методів особистісно зорієнтованої взаємодії і розвиваючих технологій;
- специфіка психологічного портрета педагога, що часто включає ригідність (відсутність пластичності) психічних процесів і ускладнює перехід до нової моделі взаємодії з дітьми;
- недостатньо високий рівень мотивації педагогів, не підкріплений матеріально;
- адміністрації простіше і звичніше здійснювати перевірку чітко зафіксованих у сітці занять, ніж аналізувати результативність дитячої діяльності;
- відсутність системи оцінки результативності і якості впровадження особистісно-орієнтованої взаємодії;
- висока наповнюваність груп дітей, що ускладнює розробку і апробацію технології особистісно зорієнтованої взаємодії (організація життєдіяльності дітей у групі протягом дня, підбір технік, прийомів, методів, що враховують унікальність дитини) [6].

В результаті здійсненого аналізу наукових джерел з'ясовано, що одним із найбільш важливих чинників впливу педагога на картину світу дітей є особистісно орієнтована взаємодія, яка передбачає перехід від монологу до діалогу, від соціального контролю до розвитку, від управління до самоуправління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анализ категорий взаимодействия педагога с детьми на занятиях [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://doshvozrast.ru/metodich/kontrol12_9.htm
2. Базова програма розвитку дошкільника «Я у Світі» / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України ; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононко. – Київ : Світич, 2008. – 430 с.
3. Беляева Л. А. Педагогические условия развития познавательной активности школьников в детских объединениях : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Л. А. Беляева. – Томск, 2004. – 25 с.
4. Вересов Н. Образование и культура: нереальные цели и реальные ценности / Вересов Н., Мельников А. // Известия Академии педагогических и социальных наук. – 2004. – № 8. – С. 11–30.

5. Вершловский С. Г. Общее образование взрослых: стимулы и мотивы / С. Г. Вершловский. – М. : Педагогика, 1987. – 187 с. – (Образование. Педагогические науки).
6. Вершинина Л. В. Исследование психологической готовности воспитателей ДОО к личностно-ориентированному взаимодействию с детьми / Вершинина Л. В., Казанцева О. Н. // Вестник Томского государственного педагогического университета. – Томск, 2011. – № 10. – С. 94–97.
7. Зиганшина Р. З. Влияние учителя на развитие личности ребёнка [Электронный ресурс] / Р. З. Зиганшина // Концепт : научно-методический электронный журнал. – 2014. – Т. 14. – С. 16–20. – Режим доступа: <http://e-koncept.ru/2014/64068.htm>
8. Культура профессионального общения педагога / Е. В. Петрова, Н. О. Стегачева, Л. С. Зверева [и др.] // Психологические науки: теория и практика : материалы II междунар. науч. конф. (Москва, март 2014 г.). – М., 2014. – С. 68–70.
9. Мышление учителя : личностные механизмы и понятийный аппарат / под ред. Ю. Н. Кулюткина, Г. С. Сухобской. – М. : Педагогика, 1990. – 104 с.
10. Новопавловская Ю. А. Сущность познавательной активности и педагогическое руководство формированием познавательного интереса детей дошкольного возраста / Ю. А. Новопавловская // Дошкольная педагогика. – 2009. – № 8. – С. 46–48.
11. Педагогика : учеб. пособие для студ. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко, Е. Н. Шиянов. – М. : Школа-Пресс, 1997. – 512 с.
12. Попова Н. В. Педагогическая система стимулирования познавательной активности детей старшего дошкольного возраста : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Н. В. Попова. – Барнаул, 2002. – 22 с.
13. Русина Е. И. Педагогические условия личностно-ориентированного взаимодействия с детьми старшего дошкольного возраста в процессе познавательной деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Русина Елена Ивановна. – М., 2005. – 234 с.
14. Толочина О. А. Личностно-ориентированная технология как основа коррекционно-развивающего занятия [Электронный ресурс] / Толочина О. А., Савина С. Г. – Режим доступа: http://www.kriro.ru/upload/docs/Proekti/Modernizacia%20obshego%20obrazovania/korrekcionnoe_obrazovanie/metod_soprovozhdenie_dou.
15. Филиппова Л. В. Социальная педагогика как интегральная наука о личности / Филиппова Л. В., Лебедев Ю. А. – Пермь : Изд-во Пермского ун-та, 1992. – 264 с.
16. Шелестова Л. В. Теорія і методика формування картини світу у старших дошкільників та молодших школярів: монографія / Людмила Володимирівна Шелестова. – К. : Фенікс, 2016. – 416 с.
17. Энциклопедия социологии / сост. А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко, Г. М. Евелькин, Г. Н. Соколова, О. В. Терещенко. – Минск : Книжный Дом, 2003. – 1312 с.
18. Ягунов В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягунов. – Київ : Либідь, 2002. – 560 с.

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСОБИ ТА ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ STEM-ОСВІТИ В ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ВІДДІЛЕННЯ МАН)

STEM-освіта – це послідовність курсів або програм навчання, яка готує учнів до профорієнтації та успішного працевлаштування, до освіти після школи або для того й іншого, вимагає різних і більш технічно складних навичок, зокрема із застосуванням інформаційних технологій, математичних знань і наукових понять.

Впровадження STEM-методів в позашкільну освіту (безпосередньо в гуртки МАН) покращить організацію і проведення наукових досліджень при написанні науково-дослідницьких робіт природничого напрямку.

Проблема обдарованості не є новою ні для психології, ні для повсякденної практики. У всіх галузях освіти діють та постійно вдосконалюються сучасні моделі навчально-виховної роботи, спрямованої на розвиток творчих здібностей підростаючого покоління.

В наш час творча і креативна особистість є не унікальним явищем, а необхідністю для конкурентоздатного існування в сучасному світі. Тому проблема обдарованої дитини переживає новий пік актуальності, відповідно головним завданням системи освіти є створення не лише належних умов для її формування та розвитку, а й забезпечення для не оптимальної життєтворчої атмосфери.

Нині, реалізацію STEM-підходів можна побачити у діяльності гуртків Малої академії наук, в організації та проведенні різноманітних конкурсів і заходів тощо.

Чернігівська Мала академія наук України учнівської молоді також знаходиться на шляху реалізації концепції STEM та сприяє подоланню проблем відірваності процесу навчання від науки, техніки і реальних знань про життя, розробленню та реалізації програм STEM-освіти, забезпечує організацію і координацію діяльності обдарованих учнів, створює умови для їхнього інтелектуального, духовного, творчого розвитку та професійного самовизначення. Заняття школярів разом з педагогами та науковцями дослідницькою діяльністю створюють умови для розвитку творчого потенціалу особистості у суспільстві.

Використання відповідних засобів STEM-освіти на заняттях гуртків природничого напрямку Чернігівської МАН дає можливість учням здійснювати проектну та дослідницьку діяльність, засвоювати науково-технічні знання, розвивати навички критичного мислення, приводить до предметної інтеграції. Участь вихованців гуртків у експедиціях та екскурсіях, польових практиках, природоохоронних конкурсах та акціях призводить до формування дослідницької компетентності.

Чернігівська Мала академія наук вдало впроваджує у систему роботи гуртків часткову інтеграцію різних наук. Результатом впровадження STEM-навчання являється: повна інтеграція, синтез знань, робота з проектами, досліджуваний підхід у навчанні, відкритий підхід до навчання, високий рівень мислення, досвідченість.

Завдяки застосуванню методів STEM-навчання в гуртках Чернігівської МАН вихованці навчаються критично мислити, спостерігати, проектувати, працювати з даними та їх перетвореннями, комп'ютерній обробці даних (аналіз, висновки); проводити експерименти та лабораторні з датчиками; створювати інтерактивні моделі; конструювати.

Таким чином, Чернігівська Мала академія наук учнівської молоді використовує мережеві освітні ресурси, створені науковими відділами МАН України, котрі забезпечують рівний доступ до якісної освіти учнів різних вікових категорій, можливостей, зокрема учнів з особливими потребами, учнів із далеких сільських місцевостей. Освітні сайти, віртуальні лабораторії (МАНLab), портали Т. Г. Шевченка і «Музейна планета», мережеву інформаційно-аналітичну систему оцінювання досягнень учнів та заочні школи МАН.

Інтерактивні музеї роблять проведення експериментів доступними, а процес навчання сучасним та творчим, сприяють залученню до наукової та дослідно-експериментальної діяльності школярів сільської місцевості і віддалених міст.

STEM-освіта сприяє створенню таких умов для дітей, які дають можливість сформувати їх наукове мислення, життєствердний національний образ світу.

Отже, запровадження методів і засобів STEM-освіти в роботу гуртків Чернігівської Малої академії наук учнівської молоді є одним із ефективних шляхів формування майбутньої еліти української держави.

Шульга В.М.,
заступник завідувача відділу моніторингу
обдарованості дітей та молоді ІОД НАПН України
svn@iod.gov.ua

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто значення медіаосвіти для сучасного суспільства. Наведено основні терміни, мета і завдання та пріоритетні напрями розвитку медіаосвіти в Україні згідно нової редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні.

Ключові слова: медіаосвіта, мета і завдання медіаосвіти, медіа культура, медіаграмотність.

В статье рассмотрено значение медиаобразования для современного общества. Приведены основные термины, цели, задачи и приоритетные направления развития медиаобразования в Украине согласно новой редакции Концепции внедрения медиаобразования в Украине.

Ключевые слова: медиаобразование, цель и задачи медиаобразования, медиа культура, медиаграмотность.

The article considers the importance of media education for modern society. The main terms, the purpose and tasks and the priority directions of the development of media education in Ukraine are presented in accordance with the new version of the Concept for the implementation of media education in Ukraine.

Keywords: media education, purpose and tasks of media education, media culture, media literacy.

Стрімкий розвиток у сучасному світі інформаційно-комунікаційних технологій та системи мас-медіа нагально потребує цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. Розвиток сучасного суспільства все більш залежить від інформаційно-комунікаційні технології: web-технології, хмарні обчислення і big data, штучні інтелекти та ін.

На взаємодію з різноманітними медіа: інтернет, телебачення, радіо, кіно, преса, книги, припадає найбільший відсоток вільного часу сучасної людини, чим зумовлюється значний вплив медіа на всі верстви населення, передусім на дітей і молодь. Медіа потужно впливають й на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації, стихійного соціального навчання, стають засобом дистанційної і джерелом неформальної освіти. До цього додаються недосконалий захист дитини від медіаконтенту, що може шкодити її здоров'ю та розвитку, відсутність механізмів ефективної саморегуляції інформаційного ринку, які не допускали б недоброякісної медіапродукції, низькоморальних ідеологем та цінностей, інших соціально шкідливих інформаційних впливів. Загострення потреби в інтенсифікації

розвитку медіаосвіти зумовлено необхідністю протистояти зовнішній інформаційній агресії та руйнівній зарубіжній пропаганді.

У цих умовах медіаосвіта стає фундаментальною складовою інформаційної безпеки країни, відіграє стратегічну роль у вихованні патріотизму молоді, формуванні української ідентичності. Медіаосвіта має стати одним з головних чинників забезпечення відкритості освіти щодо сучасних швидко змінюваних знань і наближення змісту освіти до потреб повсякденного життя людини. Медіаосвіта – не тільки шлях до ефективності діяльності людини в системі трудових відносин, але спосіб залишатися самим собою, цілісною особистістю, здатною до самовираження і людяності. Не втрачають значення і традиційні завдання медіаосвіти, які полягають у запобіганні вразливості людини до медіаманіпуляцій і медіанасильства, втечі від реальності, у профілактиці поширення медіазалежностей.

У багатьох країнах медіаосвіта функціонує як система, що стала невід’ємною частиною, з одного боку, загальноосвітньої підготовки молоді, з другого – масових інформаційних процесів. Вона включена до глобалізаційних перетворень і є складовою гарантування конкурентоспроможності економіки, нерозривно пов’язана з розвитком демократії в умовах інформаційного суспільства.

Перші досягнення в експериментальному впровадженні медіаосвіти в Україні підтверджують необхідність інтеграції ініціатив суб’єктів освітнього процесу і широкої громадськості в ефективну національну медіаосвітню систему. Впровадження медіаосвіти в Україні – важлива складова модернізації освіти, яка сприяє побудові в країні інформаційного суспільства, розвитку економіки знань, становленню громадянського суспільства.

Основні терміни.

Медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп’ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Медіапедагоги – вчителі, викладачі, вихователі всіх ланок системи освіти, працівники бібліотек, керівники і співробітники медіастудій різного профілю в структурі центрів роботи з молоддю та інших організацій, які мають відповідну педагогічну і медіапсихологічну компетентність і впроваджують медіаосвіту.

Медіакультура – культура сприймання і виробництва соціальними групами та соціумом у цілому сукупності інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, технологій комунікації, пошуку,

збирання, виробництва і передавання інформації. На особистісному рівні медіакультура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі, здійснювати цінніснo-вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки.

Медіаобізнаність – складова медіакультури, яка передбачає засвоєння особистістю системи знань про засоби масової комунікації, їх історію та особливості функціонування, користь і шкоду для людини, уміння убезпечити себе від деструктивних медіаінформаційних впливів і вільно орієнтуватись у світі інформації.

Медіаграмотність – складова медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують.

Медіакомпетентність – рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію.

Медіаінформаційна грамотність – МІГ (mediaandinformationalliteracy – MIL) – сучасна стратегія ЮНЕСКО, яка полягає у поєднанні традиційних концептів «медіаграмотності» та «інформаційної грамотності» в спільний концепт МІГ, що позначає комбінований набір компетенцій (знань, навичок і відносин), необхідних на сьогоднішній день для життя і роботи. МІГ розглядає всі види засобів масової інформації та інших постачальників інформації, таких як бібліотеки, архів, музеї та інтернет, незалежно від використовуваних технологій. МІГ спрямована на розширення прав і свободи самовираження людей, забезпечення рівноправного доступу до інформації та знань і сприяння формуванню вільної, незалежної і плюралістичної медіа- та інформаційної системи.

Концепт МІГ передбачає визнання провідної ролі інформації і медіа в повсякденному житті. МІГ лежить в основі свободи слова та інформації, оскільки дає змогу громадянам зрозуміти функції засобів масової інформації та інших постачальників інформації, критично оцінювати їх зміст, а також ухвалювати обґрунтовані рішення, будучи як користувачами, так і виробниками інформації та медіаконтенту.

Медіаосвітній рух – інтеграція громадських об'єднань різного спрямування, державних інституцій освітнього, культурного та іншого профілю в напрямі розвитку медіакультури суспільства, зокрема дітей та молоді.

Медіаінформаційна безпека особистості – забезпечення комфортних і розвивальних емоційно-когнітивних переживань особистості у її взаємодії з медіапростором для реалізації життєвих завдань і цінностей, частина гуманітарної безпеки. Медіаінформаційна безпека людини залежить від здійснення запобіжних заходів в медіаінформаційному полі з боку держави, а також від здатності кожної окремої особистості чинити опір деструктивним медіаінформаційним впливам – психологічним технологіям впливу.

Деструктивний медіаінформаційний вплив – вплив різноманітного медіаконтенту (інформація та деструктивно спрямовані способи її подання), специфічною ознакою якого є психологічно руйнівний, травматичний, небезпечний зміст повідомлення та/або форми передавання, які мають високий рівень медіаризиків, тобто можуть завдати шкоди здоров'ю, розвитку та психологічному благополуччю людини, зокрема дитини певного віку.

Мета і завдання медіаосвіти

Головною метою медіаосвіти є формування медіакультури особистості в середовищі значущих для неї спільнот (малих груп, родин, навчальних і виробничих колективів, місцевих громад тощо).

Головними завданнями медіаосвіти є сприяння формуванню:

- медіаінформаційної грамотності як комплексу умінь, знань, розуміння і відносин, які дають споживачам можливість: ефективно і безпечно користуватися медіа, усвідомлено обирати, розуміти характер контенту і послуг, приймати рішення та користуватися повним спектром можливостей, які пропонують нові комунікаційні технології та медіаінформаційні системи, а також можливість захистити себе і свою сім'ю від шкідливого або вразливого інформаційного матеріалу;
- медіаімунітету особистості, який робить її здатною протистояти агресивному медіасередовищу і деструктивним медіа-інформаційним впливам, забезпечує психологічне благополуччя при споживанні медіапродукції, що передбачає медіаобізнаність, уміння обирати потрібну інформацію, оминати інформаційне «сміття», захищатися від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих і прихованих впливів;
- рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції і саморегуляцію взаємодії з медіа на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання змісту, джерела, форми і якості надання інформації, її повноцінного і критичного

тлумачення з урахуванням особливостей сприймання мови різних медіа, розвивають здатність протистояти зовнішній інформаційній агресії і пропаганді, деструктивним медіаінформаційним впливам;

- здатності до медіаторчості для компетентного і здорового самовираження особистості та реалізації її життєвих завдань, розвитку патріотизму, української ідентичності, згуртованості, солідарності, зокрема для подолання соціальних наслідків воєнних дій на Донбасі та окупації Криму, покращення якості міжособової комунікації і приязності соціального середовища, доброзичливості в мережі стосунків, а також якості життя в значущих для особистості спільнотах.
- спеціалізованих аспектів медіакультури: візуальної медіакультури (сприймання кіно, телебачення), аудіальної і музичної медіакультури, розвинених естетичних смаків щодо форм мистецтва, опосередкованих мас-медіа, сучасних напрямів медіа-арту тощо.

Основні принципи медіаосвіти.

Особистісний соціально-психологічний підхід. Медіаосвіта базується на актуальних медіапотребах учнів з урахуванням їхніх вікових, індивідуальних та соціально-психологічних особливостей, наявних медіа-уподобань і рівня сформованості медіакультури особистості та її найближчого соціального оточення.

Перманентне оновлення змісту. Зміст медіаосвіти постійно оновлюється відповідно до розвитку технологій, змін у системі мас-медіа, стану медіакультури суспільства та окремих його верств. Використовуються актуальні інформаційні прецеденти, поточні новини, сучасні комплексні медіафеномени, популярні в молодіжному середовищі. При здійсненні медіаосвіти забезпечується баланс між актуальною сьогоденністю та історичними надбаннями.

Орієнтація на розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Медіаосвіта спирається на передові досягнення інформаційно-комунікаційних технологій, використовує їх для організації роботи медіапедагогів, формування спільних інформаційних ресурсів, полегшення комунікації та координації в середовищі взаємодії учасників медіаосвітнього руху. Медіаосвіта враховує розвиток новітніх медіа.

Пріоритет морально-етичних цінностей. Медіаосвіта спрямована на захист суспільної моралі і людської гідності, протистоїть жорстокості і різним формам насильства, сприяє утвердженню загальнолюдських цінностей, зокрема ціннісному ставленню особистості до суспільства і держави, до людей, природи, мистецтва, праці та самої себе.

Пошанування національних традицій. Медіаосвіта базується на врахуванні національної та етнолінгвістичної специфіки медіапотреб учнів і педагогів, забезпечуючи паритетність їхньої взаємодії і конструктивність діалогу. Медіаосвіта спрямована на розвиток національної культури, сприяє зростанню престижності україномовного спілкування.

Патріотизм. Медіаосвіта в Україні є важливим засобом формування і зміцнення національної ідентичності, консолідації суспільства, формування свідомої громадянської патріотичної позиції особистості. Медіаосвіта передбачає забезпечення процесу національно патріотичного виховання молоді за допомогою застосування різноформатного медіаконтенту патріотичного змісту та формування інструментальних умінь критичного сприймання, аналітичного опрацювання медійних повідомлень, оцінювання їх достовірності та об'єктивності, а також набуття нових смислів, зміцнення патріотичних почуттів. Розвинена медіаінформаційна грамотність стає невід'ємною складовою конструктивного патріотичного світогляду особистості в умовах інформаційної доби.

Громадянська спрямованість. Медіаосвіта, в міру набуття нею форми медіаосвітнього руху, сприяє розвитку в країні громадянського суспільства. Вона спирається на потенціал громадських об'єднань і асоціацій, узгоджує свої зусилля з розвитком інших громадських рухів. При цьому медіа-інформаційна грамотність громадян перетворюється на важливий складник політичної культури суспільства.

Естетична наснаженість. Медіаосвіта широко використовує кращі досягнення різних форм сучасного мистецтва та естетичного виховання засобами образотворчого мистецтва, музики, художньої літератури, кіно, фольклорних практик, розвивається з урахуванням потенціалу існуючих у суспільстві загалом і на місцевому рівні інституцій та окремих проєктів мистецького профілю.

Продуктивна мотивація. У межах медіаосвіти поєднуються акценти на творче сприймання медіа і розвиток здатності учня створювати власну медіапродукцію. Виробництво в медіаосвітньому процесі медіапродукту з метою його подальшого використання в спільноті, на фестивалях, конкурсах тощо сприяє формуванню продуктивної мотивації учасників медіаосвітнього процесу.

Пріоритетні напрями розвитку медіаосвіти.

Пріоритетними напрямками розвитку в Україні ефективної системи медіаосвіти є:

- створення системи шкільної медіаосвіти, що закладає основу медіаосвіти протягом життя і передбачає розроблення психологічно обґрунтованих

- навчальних програм інтегрованої освіти для всіх класів загальноосвітніх шкіл, сприяння поширенню практики інтеграції медіаосвітніх елементів у навчальні програми з різних предметів, з урахуванням профілізації навчання, розвиток різноманітних факультативних, в т.ч. бібліотечних, медіаосвітніх програм для підлітків, упровадження курсу медіакультури для старшокласників, активізацію гурткової роботи, фото-, відео-, анімаційних студій, зокрема медіапсихологічних секцій МАН на всеукраїнському рівні, інших позакласних форм учнівської творчості медіаосвітнього спрямування;
- координація шкільної медіаосвіти з медіаосвітою дітей раннього і дошкільного віку, позашкільною медіаосвітою, медіаосвітою в професійній і вищій школі, системі післядипломної освіти, освіти третього віку, неформальною медіаосвітою,
 - розроблення стандартів медіаінформаційної грамотності педагогів, введення медіакомпетентності у професійні стандарти підготовки педагогів, психологів, спеціалістів з соціальної роботи та інших спеціальностей, відповідне врахування вимог медіаінформаційної грамотності в освітніх і освітньо-наукових програмах фахової підготовки, розроблення спеціалізованих навчальних медіаосвітніх курсів для підготовки і перепідготовки працюючих фахівців;
 - активізація співпраці вищих навчальних закладів, які готують фахівців для медіавиробництва і сфери мистецтва, з Національною академією наук України, Національною академією педагогічних наук України, Національною академією мистецтв України, зокрема з метою проведення міждисциплінарних досліджень з проблем розвитку медіаосвіти налагодження обміну досвідом і кадрового забезпечення викладання спеціальних дисциплін для медіапедагогів;
 - організація за участю Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Незалежної медійної ради, громадських об'єднань і медіавиробників ефективних механізмів захисту дитини від медіапродукції, що може зашкодити її здоров'ю, розвитку і психологічному благополуччю, підтримка різних форм позашкільної освіти, включаючи телевізійні, бібліотечні та інші форми для дітей дошкільного віку, батьківської педагогіки, творчих студій для дітей і молоді, дитячих та молодіжних фестивалів, конкурсів, проектів місцевого і всеукраїнського рівня для сприяння розвитку медіакультури і підтримки системи медіаосвіти;
 - налагодження повноцінного суспільного діалогу з метою оптимізації медіаосвітньої діяльності самих медіа, підвищення психологічної та педагогічної компетентності працівників редакцій різних медіа, поліпшення якості дитячих і молодіжних програм.

Форми медіаосвіти

Під формами медіаосвіти мається на увазі її здійснення в усіх складових системи безперервної освіти в Україні.

Медіаосвіта дошкільна є принципово інтегрованою і спрямована на збалансований естетичний та інтелектуальний розвиток особистості дитини (включаючи різні форми інтелекту, зокрема емоційний, соціальний і практичний інтелект), забезпечує її захист від агресивного медіасередовища (у тому числі від інформаційного «сміття», невідповідних віковим можливостям психіки дитини інформаційних впливів, зокрема продукції, що містить елементи насильства, жахів, еротики), уміння орієнтуватись, обирати і використовувати адаптовану відповідно до вікових норм медіапродукцію.

Медіаосвіта шкільна включає інтегровану медіаосвіту (використання медіадидактики в межах існуючих предметів), спеціальні навчальні курси, факультативи, гурткову, студійну та інші форми позакласної роботи. Ця форма медіаосвіти спрямована переважно на формування критичного мислення, комунікаційної медіакомпетентності. Важливу роль можуть відігравати шкільні бібліотеки як сучасні комп'ютеризовані центри, в яких концентрується інформаційно-пошукова діяльність учнів.

Медіаосвіта позашкільна спрямована на розвиток способів творчого самовираження особистості, має супроводжувати шкільну медіаосвіту, підсилювати її ефект. Базується переважно на діяльності позашкільних навчальних закладів, публічних (зокрема спеціалізованих дитячих) бібліотек, громадських організацій, на волонтерських і комерційних засадах; охоплює медіаосвіту батьків, сімейну медіаосвіту, використовується в межах психотерапевтичної і психолого-консультаційної допомоги.

Медіаосвіта у вищій школі передбачає підготовку як фахівців для мас-медіа, так і медіапедагогів та медіапсихологів. Крім того, медіаосвітні елементи мають увійти до навчальних програм циклу професійно орієнтованої гуманітарної підготовки з інших спеціальностей у відповідних їм обсягах (предметна професійна медіаосвіта).

Батьківська медіаосвіта забезпечує ефективність медіаосвіти сім'ї як провідного чинника і соціального середовища ранньої соціалізації дитини; здатність убезпечувати дитину раннього віку від негативного впливу на її розвиток. Має стати частиною цілісної системи медіаосвіти, зокрема включатися до психологічного блоку підготовки фахівців різних профілів у вищій школі, громадських шкіл свідомого батьківства, діяльності бібліотек, соціальних служб і центрів по роботі із сім'ями тощо.

Медіаосвіта дорослих – форма безперервної освіти, заснована на використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і новітніх

медіа; забезпечує вирівнювання досвіду поколінь (зокрема старшого покоління, соціалізація якого відбувалася в умовах іншої системи мас-медіа), постійний особистісний розвиток і підвищення кваліфікації. Медіаосвіта дорослих є необхідною складовою інформаційної безпеки держави в умовах зовнішньої інформаційної агресії і пропаганди, сприяє стійкості населення до деструктивних медіаінформаційних впливів.

Медіаосвіта засобами медіа (неформальна медіаосвіта) – провідна форма стихійної медіаосвіти дітей і дорослих, яка, однак, за відповідних зусиль може набувати ознак цілеспрямованості та конструктивності. Цілеспрямована медіаосвіта засобами медіа забезпечується навчальними, інформаційно-аналітичними, інформаційно-розважальними програмами та медіапроектами, потребує значного підвищення якості освітньої медіа-продукції, залучення до виробництва та експертизи якості медіапродукту фахових медіапедагогів і медіапсихологів.

Важливими умовами впровадження медіаосвіти в Україні також є:

- удосконалення нормативно-правової бази взаємодії мас-медіа і освітніх інституцій на всіх рівнях, включення формування системи медіа-освіти до переліку державних пріоритетів інноваційного розвитку суспільства та стратегії державної інформаційної політики;
- забезпечення готовності фахівців системи освіти до розв’язання медіаосвітніх проблем і суперечностей, що потребує перебудови звичних форм роботи, вдосконалення змісту і форм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, зорієнтованих на випереджувальне ознайомлення з медіаосвітніми інноваціями насамперед шкільних практичних психологів і соціальних педагогів;
- якісне програмно-методичне та інформаційне забезпечення, зокрема створення спільних інформаційних ресурсів, програмне забезпечення роботи віртуальних медіаосвітніх груп і мультидисциплінарних конференцій, створення та адміністрування тематичних медіаосвітніх сайтів;
- активізація міжгалузевої і міжнародної взаємодії, здійснення спільних наукових проектів, проведення круглих столів, міжвідомчих семінарів, конференцій, фестивалів з медіаосвіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція)/ за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. – Київ, 2016
2. Від медіаграмотності до медіакультури : навчально-методичний комплекс медіазанять / наук. редактор В. І. Шуляр – Миколаїв : ОППО, 2016
3. http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/v_ukraini_onovleno_kontseptsiiu_vprovadzhennya_mediaosviti/

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

В статті дається визначення поняття «інновація», «інноваційні педагогічні технології». Розкриваються основні методологічні вимоги, яким повинна відповідати педагогічна технологія. Розглянуто методи взаємодії педагогів та учнів в процесі впровадження особистісно-орієнтованої освіти на засадах самооцінювання в загальноосвітньому навчальному закладі.

Ключові слова: інновація, інноваційні педагогічні технології, особистісно-орієнтована освіта, прогнозований результат.

В статье дается определение понятия «инновация» «инновационные педагогические технологии». Раскрываются основные методологические требования, которым должна отвечать педагогическая технология. Рассмотрены методы взаимодействия педагогов и учащихся в процессе внедрения личностно-ориентированного образования на основе гуманной педагогики в общеобразовательном учебном заведении.

Ключевые слова: инновация, инновационные педагогические технологии, личностно-ориентированное образование, прогнозируемый результат.

In the article the determination of notion is given «innovation», «innovation pedagogical technologies». The basic methodological requirements which pedagogical technology must answer open up.

Methods examined interactions between teachers and pupils in process of implementation personality- oriented education based on humanity pedagogic in schools.

Key words: innovation, innovation pedagogical technologies, personality-oriented education, predictions result.

Системне оновлення галузі освіти, яке здійснюється сьогодні у процесі реалізації європейського вибору народу України, відбувається у межах реалізації стратегії переходу на модель інноваційного розвитку і підпорядковане завданням інтеграції у європейський освітній простір, упровадження міжнародних освітніх стандартів, модернізації змісту та форм освітньої діяльності, соціоцентричної та гуманоцентричної переорієнтації.

Інноваційні процеси сучасної української освіти висувають високі вимоги щодо оновлення змісту шкільної освіти, самооцінювання пошуки нових, більш ефективних педагогічних підходів до самого процесу навчання та виховання

школярів, визначають нові методи, форми, засоби, технології, що використовуються в педагогічній практиці, зорієнтовані на особистість дитини, на розвиток її здібностей.

Слово «**інновація**» має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати освітнього процесу. Інновацію можна розглядати як процес (масштабну або часткову зміну системи і відповідну діяльність) і продукт (результат) цієї діяльності. Таким чином, інноваційні педагогічні технології як процес – це «цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів» (І. Дичківська).

Якщо звертатись до джерел поняття «технологія», то ми повинні зафіксувати, що воно походить із двох грецьких слів – мистецтво, майстерність і слово, навчання. Таким чином, технологію можна визначити як усвідомлене практичне мистецтво, усвідомлена майстерність.

Зрозуміло, що сьогодні необхідні принципово нові методології та технології навчання, нові підходи до управлінської діяльності, нові організаційні форми й інформаційні та інтелектуальні ресурси.

Стало очевидним, що необхідно керувати не особистістю, а процесом її розвитку. Домінантою освітнього процесу є виховання відповідальної особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, використовувати набуті знання і вміння для творчого розв'язання проблем, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни.

Забезпечити реалізацію цих вимог повинна особистісно-орієнтована освіта, яка базується на таких засадах:

- дитина в школі – повноцінна особистість;
- метою освіти є становлення особистості;
- педагогічні відносини базуються на принципах гуманізації і демократизації;
- учень є суб'єктом навчальної діяльності;
- талановитою є кожна дитина;
- в основі навчання лежить позитивна Я-концепція особистості;
- навчання на основі успіху, відмова від примушування.

Діяльність нашого навчального закладу побудована так, щоб кожен учитель міг залучитись до апробації та впровадження інноваційних технологій

у освітній процес, найбільш повно розкрити здібності й талант, розвивати ініціативу та творчий пошук.

З 2016 року наша школа (Криворізька загальноосвітня школа-інтернат I-II ступенів №1) долучилася до дослідно-експериментальної роботи Всеукраїнського рівня з теми «Психолого-педагогічне забезпечення особистісно-зорієнтованої освіти на засадах гуманної педагогіки в загальноосвітньому навчальному закладі».

Наш науковий проект покликаний побудувати і апробувати модель психологічного і педагогічного забезпечення особистісно-зорієнтованої освіти на засадах гуманної педагогіки в середньому загальноосвітньому навчальному закладі в умовах становлення громадянського суспільства в Україні.

В процесі роботи педагогічного колективу змінено систему методичної роботи відносно ієрархічних стосунків суб'єктів особистісно-зорієнтованої освіти на засадах гуманної педагогіки в середньому загальноосвітньому навчальному закладі в рамках експериментально-дослідної роботи.

Розроблено та запроваджено в практику роботи картки індивідуального розвитку учнів, сходинок само оцінювання.

Ведеться робота щодо апробації та експериментальної перевірки побудованої моделі психологічного та педагогічного забезпечення особистісно-зорієнтованої освіти на засадах гуманної педагогіки в навчальному закладі.

Наразі ведеться робота над досягненням прогнозованого результату:

- створення діагностичного інструментарію, розробка цільових творчих програм особистісно-зорієнтованої освіти на засадах гуманної педагогіки;
- посилення тенденцій до облагородження і гармонізації розвитку особистості учнів;
- посилення патріотичної спрямованості вихованців на засадах загальнолюдських цінностей та орієнтації на загальне благо;
- підвищення рівня взаємозв'язку та співпраці суб'єктів особистісно-зорієнтованого навчання на засадах гуманної педагогіки;
- створення комплексної програми «Впровадження особистісно-зорієнтованої освіти на засадах гуманної педагогіки в середньому загальноосвітньому навчальному закладі».

Говорячи про сучасні засоби та методи навчання та виховання, не можна не оговорити питання щодо використання інформаційних технологій, як засобу формування умінь працювати з інформацією, розвитку комунікативних здібностей, формування дослідницьких умінь, підготовки взагалі особистості інформаційного суспільства. Комп'ютеризація освітнього процесу відкриває нові шляхи в розвитку мислення, надаючи нові можливості для активного навчання, розвитку і виховання школярів. Віртуальний світ наших вихованців

через контакти в соціальних мережах (наприклад, «Однокласники», «Facebook», веб-сайти, комп'ютерні ігри) розширюється, наповнюється новими враженнями, почуттями. Головне завдання – педагогічно правильно спрямувати допитливий юний розум і цікавість, перетворити новітні технології в помічника розвитку особистості, яка ще тільки формується, наповнити його моральним змістом.

Інноваційна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Впровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій.

У сучасному вимогливому та швидкозмінному соціально-економічному середовищі рівень освіти, її вплив на особистісний розвиток дитини значною мірою залежатиме від результативності запровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання.

Ці принципово нові засоби, методи взаємодії педагогів та учнів забезпечують ефективне досягнення результату педагогічної діяльності в галузі освіти та виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В.П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю : 2 - ге вид. допов. / В.П. Андрущенко. – К.: Знання України, 2008. – 819 с. [80] с. іл.
2. Біла книга національної освіти України / Т.Ф. Алексєєнко, В. М. Аніщенко, Г.О. Балл [та ін.]; за заг. ред. акад. В.Г. Кременя; НАПН України. – К.: Інформ. системи, 2010. – 342 с.
3. Сисоєва С.О. Освіта як об'єкт дослідження / С. О. Сисоєва // Науково-методичний журнал «Шлях освіти». – 2011. – № 2.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К. : «Академвидав», 2004. – 352 с.
5. Вікіпедія. Педагогічна інноватика http://ru.wikipedia.org/wiki/Педагогічна_інноватика
6. Інновації в освіті. Інтернет-журнал «Ейдос». <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-26.htm>

Ющенко О. В.,
Вихователь вищої категорії
Дошкільний навчальний заклад
ясла-садок комбінованого типу № 21
м. Умань Черкаської області
elena.uschchenko1972@gmail.com

МАЙСТЕР – КЛАС «ОЙ, ЛЮЛЕЧКИ, ЛЮЛІ...»

Заняття з гурткової роботи з дітьми молодшої групи.

Співпраця з помічником вихователя.

Мета: формувати уявлення про оберіг (лялька-мотанка, вишиванка, віночок), їх значення. Продовжувати ознайомлювати з фольклорними поетичними творами (колискові). Закріплювати назву країни (Україна), уявлення про корінне населення (українці). Збагачувати словник прислів'ями, прикметниками. Заохотити до створення народної іграшки власноруч та їх використання у своїй ігровій діяльності. Вправляти у вмінні будувати ліжечка, використовуючи різні види конструктора. Розвивати увагу під час розгляду діафільму, поетичний слух, естетичний смак. Виховувати любов та пошану до народних символів, любов до України та народної творчості.

Демонстраційний та роздатковий матеріал: ноутбук, діафільм, лялька-мотанка, вишиванка, віночок, набір для виготовлення мотанки, конструктори, калина.

Попередня робота: розгляд картинок із зображенням українського одягу; читання колискових; укладання ляльок спати; проспівування колискових.

Наступна робота: с/р гра «Сон в дитячому садку»

Хід заняття:

1. Організаційний момент

Психо-гімнастика «Ми – одна сім'я»

Діти утворюють коло.

В цій кімнаті ми – сім'я.

Раз, два, три.

Ми і ви, і ти, і я. Раз, два, три!

Усміхнись тому, хто справа,

Усміхнись тому, хто зліва –

Ми одна сім'я.

- Хто до нас сьогодні завітав? Це лялька-мотанка Калинка. Який на ній красивий святковий одяг! Що це за одяг? Так, це український святковий одяг.

Я – маленька українка,

Називаюся Калинка.

В мене очі сині-сині,
Як волошки у долині,
А волосся - мов колосся
Вмію гарно танцювати
І люблю пісні співати
Про наш край і про калину –
Нашу славу Україну!

- Діти, я хочу нагадати вам, що людей, які живуть в Україні, називають українцями, українським народом. Мова, якою розмовляють українці, - українська. Калинка одягла сьогодні український національний одяг.

Ми живемо у якій країні? Це і твоя країна Арсене, і твоя Даринка, і твоя Артеме. Україна – це наша країна.

- Як називається наше місто?

1. Мотивація.

- Діти, Калинка нас запрошує у гості до села, де живуть її дідусь і бабуся.

А ви були на гостині у селі? Вирушаємо?

2. Основна частина(показ слайдів)

Перший слайд.

Вони вже зустрічають нас біля хати. А що у них в руках? Так, хліб. А ще, він лежить на вишитому рушникові. В народі говорили: «Хата без рушників – як родина без дітей». У кожній родині є такий рушник. Бабуся з дідусем хочуть вас познайомити з оберегами, це предмети, які оберігають, захищають людей протягом усього життя. Вишиті рушники є в кожній родині. Вони оберігають та зміцнюють сім'ю.

Другий слайд.

Діти, погляньте, які гарні обереги – подаруночки бабуся приготувала своїм онукам.

Оксанці бабуся подарувала сорочечку, спідничку, плахту та фартушок. На шию намисто, а на голову – віночок. А Іванкові – вишиванку, червоні чоботи та червоні штани. Вони називаються шароварами.

Ці речі – обереги. Будуть оберігати діток від злих людей.

Третій слайд.

Дідусь біля своєї хати посадив калину. Навесні вона рясно цвіте. Стоїть, прибрана немов дівчина. Восени на ній багато ягідок. Дідусь зібрав калину і передав нам. Калина – це маленька ягідка, а всередині у неї кісточка, немов маленьке серденько. Калина є символом сили та краси.

Кажуть : «Любиш Україну – посади калину!»

Четвертий слайд.

Лялечка немовлятко. Такий оберіг дарували своїй дитині і вона оберігала її сон.

П'ятий слайд

Ось і закінчилась наша подорож.

Фізкульт-хвилинка

Діти стоять у колі. Одна дитина – з лялькою за колом.

Для нашої лялі ми дім збудували: (діти йдуть по колу, тримаючись за руки).

Ось такий високий, ось такий широкий.(показують висоту, ширину).

Лялька в дім заходить і танок заводить (дитина з лялькою заходить у коло)

Продуктивна діяльність.

Ой, щось у нашої лялечки закриваються очі. Вона хоче спати.

У моєї доні

Оченьята сонні,

Рученьята мов із вати,-

Доня хоче спати.

- Що хоче лялька? Які в неї оченьята? Куди ми покладемо лялечку? (У ліжечко). Частина дітей з нашим помічником побудують ліжечка. А ми з другою частиною – виготовимо немовляток.

Діти займаються продуктивною діяльністю.

Щоб наші лялечки краще заснули, давайте з Майєю Іванівною заспіваємо їм колискову. Це пісенька-оберіг. А я поки зроблю нам чай з калини.

Ой, люлечки, люлі,

Налинули гулі

Та й сіли на люлі,

А лялечка хить-хить,

А дитина спить-спить.

Підсумок.

Ми гостювали у селі. Побачили, які обереги вони мають. А у вас залишаться ваші обереги – лялечки. Ви вклали їх спати. А хто ще знає колискову?

Давайте пити чай, та й поведемо своїх діток на прогулянку.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ

**IX Міжнародна науково-практична конференція
6–7 грудня 2017 року**

Підписано до друку 01.12.2017. Формат 60х84 1/16
Папір офс. 80 г/м2. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 22,67
Наклад 300 прим. Зам. № 0112

Видавництво Інститут обдарованої дитини НАПН України
вул. Січових Стрільців, 52-Д, м. Київ, 04053
тел./факс.: (044) 481-27-16
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру серія
ДК №3366 від 13.01.2009 р.